

PERSFOCUS

VIJFDE JAARGANG NUMMER 2

- FEBRUARI 1989

knipselkrant van vereniging Martijn
over kinderen, volwassenen en seksualiteit

Peter

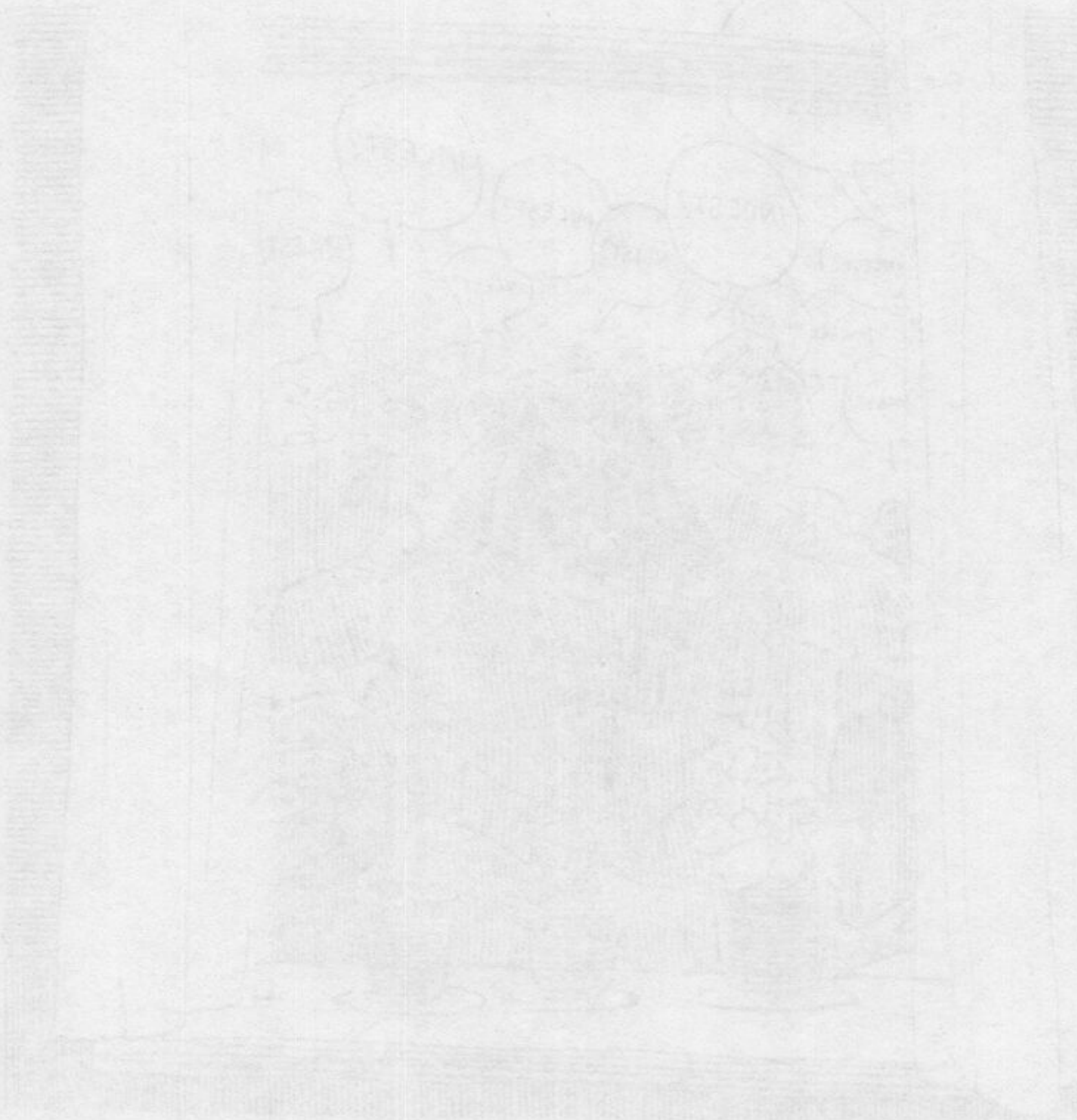
In dit nummer :

Poppetje gezien? Kastje dicht...	pag. 2
...en de incest woekert voort.	pag. 9
Kinderbescherming onder vuur	pag. 12
Swaab: mag het ietsje meer zijn?	pag. 15
Hetze tegen Rossen	pag. 19
Kinderporno	pag. 20
Onterecht	pag. 23
Ontucht van de maand	pag. 25
Meanwhile in the Far East...	pag. 29
...and way across the ocean.	pag. 31
Kanjers	pag. 32
AIDS en de gewone man	pag. 33
Achtergrond	pag. 35

FEESTFORUM

VRIJHEID JAARGANG NUMMER 2 FEBRUARI 1935

... van de ...

... van de ...

... van de ...

... van de ...

PERSFOCUS, vijfde jaargang, nummer 2, feb. 1989

Knipsels uit:

De Volkskrant	VK
Trouw	Tr
NRC Handelsblad	NRC
Het Parool	Par
De Telegraaf	Tel
Utrechts Nieuwsblad	UN
Leids Dagblad	LD
Tubantia	Tub
Alkmaarder Courant	AC
Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
De Limburger	
Dagblad Kennemerland	
Hervormd Nederland	HN
De Groene Amsterdammer	GA
VPRO-Gids	VPRO
Playboy	
Vrij Nederland	VN
Folia	
Opzij	
Het Schoolblad	
Psychologie	
Nederlands Juristenblad	NJB
Gazet van Antwerpen	
San Francisco Chronicle	SF. Chron.
Bangkok Post	BKK. Post
Jakarta Post	

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,- (als drukwerk) of
f 80,- (als brief). Losse nummers f 8,-.
Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 5478
1007 AL AMSTERDAM

Incest en de onmacht van hulpverleners

Eerst kwam de publiciteitshausse, daarna speurde iedereen naar de 'signalen van incest'. Hard ingrijpen was geboden. Toen volgde de Bolderkar-affaire en de publieke opinie sloeg om. Over de beperkte invloed van Justitie en hulpverlening; en over incest in de vorige eeuw, in de jaren vijftig en nu. Een poging tot ontrafeling.

Maarten Huygen **NRC**

Een duidelijk geval dacht Justitie, toen een 17-jarige vrouw aangifte had gedaan van incest door haar stiefvader. Ook haar moeder had een belastende verklaring afgelegd. De man verdween onmiddellijk in de Amsterdamse Bijlmerbajes. Een tijd later - de man was inmiddels weer vrij - volgde de rechtzitting en tot hun verbazing zagen de magistraten de voor hun zo klaarheldere zaak langzaam vastlopen in een brij van ondoorzichtige feiten. De stiefdochter had zich inmiddels verzoend met haar stiefvader en was weer bij hem in getrokken. Zij wilde haar oorspronkelijke verklaring niet onder ede voor de rechtbank herhalen. De moeder herriep wat ze op het politiebureau had gezegd. Het gezin vormde een gesloten front. Er kwamen veel andere feiten naar boven: alle drie de gezinsleden waren bij justitie bekend. De stiefdochter, een deeltijdprostituee, had ruzie gekregen met haar evenmin onbesproken stiefvader die haar in zijn taxi naar haar adresjes placht te rijden. De stiefdochter verliet het ouderlijk huis. De vader van een van haar vriendinnen was politierechercheur en bij hem had ze aangifte gedaan van incest. De rechercheur had onverwijld gehandeld, maar toen de dochter de gevolgen zag, kreeg ze spijt. Alle gekrakeel en verwarring ter zitting balden zich samen in één vraag van de rechter: 'Zat er nou wel of niet bloed in het broekje?' Drs. Nico Oudendijk - directeur van *De Triangel*, een Amsterdams opvangtehuis voor probleemgezinnen - kreeg tijdens de zitting steeds sterker het gevoel dat het hele gezin bij wijze van spreken in de Bijlmerbajes thuis hoorde. 'Alle drie handelden ze maatschappelijk onaanvaardbaar,' zegt hij. Het geval laat volgens hem zien dat het inzicht dat incest veel voorkomt nog weinig zegt over de mogelijke aanpak van het probleem. 'Naarmate ik meer om me heen zie, durf ik er minder algemene uitspraken over te doen,' verzucht hij. 'Wat moet je ermee?'

Kabaal

In een steeds hoger tempo en, naar het lijkt, ook met steeds meer kabaal worden nieuwe maatschappelijke problemen ontdekt. Het kampsyndroom, het racisme, seksueel geweld, kindermishandeling, incest en binnenkort zonder twijfel bejaardenmishandeling. Even heerst de illusie dat de samenleving ze, gewapend met nieuwe kennis, de baas kan worden, dan volgen de eerste mislukkingen en uiteindelijk beseft iedereen dat deze sociale ontdekkingen niet de rechtlijnige vormen hebben van het Nederlandse polderlandschap. Na de publiciteitshausse blijft de muur staan, al is ze van gewapend glas geworden. Wat te

doen? De grenzen van de staatsmacht komen in zicht.

Bij incest is dit dilemma des te sterker omdat mogelijke maatregelen de eenheid van het gezin bedreigen. De onschendbaarheid van het kind staat tegenover de onschendbaarheid van het gezin. Dus identificeert het publiek zich nu eens met de mogelijke incestslachtoffers en dan weer met het gezin, te meer omdat incest anders dan kindermishandeling nauwelijks zichtbare sporen nalaat.

Vóór de ruchtbaarheid aan de uithuisplaatsingen bij het Vlaardingse medische kleuterdagverblijf *De Bolderkar* riepen deskundigen en miskende slachtoffers tijdens televisie-praatprogramma's op tot harder ingrijpen door de Kinderbescherming. Na de Bolderkar-affaire werden in diezelfde praatprogramma's hulpverleners voorgesteld als wrede bureaucraten die onschuldige gezinnetjes uit elkaar rukten. Wie was nog veilig voor de immer uitdijende macht van de staat?

De Bolderkar-affaire liet alle twijfels die zich gedurende jaren van berichtgeving over steeds ernstiger gevallen en steeds verontrustender cijfers hadden opgehoopt, loskomen. Veertien slachtoffertjes van seksueel misbruik op een totaal van vijftig Bolderkarkleuters - is dat niet onwaarschijnlijk veel? Komt misbruik echt wel zoveel voor als onderzoekers zeggen? Is het in alle milieus even erg? Zijn hulpverleners niet eerder bezig met het redden van hun baan dan met het redden van kinderen?

Carla van Lichtenburcht van het Landelijk Coördinatiecentrum Incest krijgt sinds de Bolderkar-affaire telefoontjes van hulpverleners die niet meer durven op te treden bij vermoedens van incest uit angst voor een rel.

Voor de pers was incest, met als ingrediënten sex en geweld, een belangrijk thema. Omdat er zo weinig onderzoek over bekend was en interpretaties uiteenliepen, deden de wildste cijfers de ronde. Peter Vasterman, die voor het vakblad *Reporter* de stand bijhield, noteerde berichten over incest onder 1 à 2% van de bevolking (*NRC HANDELSBLAD*) tot 62% van alle vrouwen (*de Volkskrant*) en allerlei varianten daartussen.

'Waarom ken ik dan geen slachtoffers?' was de reactie van velen. De cijferchaos bereikte haar top, toen de Amsterdamse psychologe drs. Nel Draijer de resultaten van een door haar verricht onderzoek publiceerde. Het werd, niet alleen in deze krant, samengevat onder de simpele kop: 'Eén op drie vrouwen op jonge leeftijd seksueel misbruikt.' Hierop begonnen lezers te schuddebuiken.

Doolhof

Misdrijf of verzinsel, vrijpartij of verkrachting?

Over deze vragen omtrent seksueel misbruik bogen zich in de vorige eeuw vooraanstaande zielkundigen en sinds die tijd vallen zij in twee groepen uiteen. Zij die incest en seksueel misbruik als een ernstig maatschappelijk verschijnsel zien en zij die de schokkende verhalen vooral aan de fantasie van de beschuldigde vrouw toeschrijven. De groep bagatelliserenden bleef lange tijd in de meerderheid en daarom leek het alsof de recente aandachtsgolf voor incest als het ware uit de lucht kwam vallen, zodat minister De Koning bij de presentatie van Draijers onderzoeksrapport zelfs over een 'epidemie' van incest sprak.

Toch is incest, evenals diefstal of mishandeling, meer eigen aan de

menselijke soort aan de jaren tachtig. In de tweede helft van de vorige eeuw stelde de Franse hoogleraar gerechtelijke geneeskunde Ambroise Tardieu al dat verwantschap het grote aantal verkrachtingen in Frankrijk in de hand werkte. Andere Franse geleerden verbaasden zich over de vele gevallen van incest en over het stijgende aantal goed opgeleide verdachten van verkrachting. Daarop verplaatste zich de aandacht van het slachtoffer naar de dader. Latere collega's van Tardieu constateerden benauwd dat veel daders voortreffelijke huisvaders waren. Al gauw volgde de conclusie dat de kinderen valse getuigenissen aflegden. Een stroom publikaties van geleerden getuigde van de 'leugenachtigheid' van kinderen die in het 'doolhof van hun hartstochten' waren verstrikt geraakt.

Sigmund Freud, die een jaar in Parijs had gewerkt en dus van de discussie op de hoogte was, werd heen en weer geslingerd tussen beide standpunten, fantasie of werkelijkheid. Hij hechtte aanvankelijk geloof aan de verklaringen van zijn vrouwelijke patiënten over seksueel geweld van verwanten in hun jeugdijaren. Later beschouwde hij ze als fantasieën van patiënten die hun eigen seksuele verlangens niet erkenden.

In Nederland kwam incest als onderwerp zo nu en dan naar boven. Het in 1952 in opdracht van de minister van Onderwijs, Kunst en Wetenschappen uit bijna honderd sociologische rapporten samengestelde boek over 'De maatschappelijke verwildering der jeugd' maakte zelfs melding van massale praktijken van broer-zus-incest. 'Jongens en meisjes in de puberteit slapen op één zolder of vaak in een zelfde bed,' staat in het hoofdstuk over de slechte woonomstandigheden. Het meer uitgebreide *Bronnenboek* (uitg. 1953) over een huis met één slaapkamer in Leeuwarden: 'Een negentienjarige jongen slaapt met een zestienjarige meisje, een zeventienjarige jongen met een zestienjarige meisje, een zeventienjarige jongen met een twintigjarige meisje, een veertienjarige jongen met een veertienjarige meisje. Men krijgt hierdoor ergerlijke wantoestanden waarbij meisjes en jongens zich aan elkaar vergrijpen.' Of: 'In wijk C is er geen jongen of meisje boven de tien jaar die ouders, broer of zuster niet eens in een nachtelijke omhelzing heeft gezien.'

Het verslag over IJsselstein: 'Bij onderzoek is herhaaldelijk gebleken dat jongens en meisjes van jeugdige leeftijd (twaalf tot veertien jaar) geslachtelijk verkeer met elkaar hadden: maar het blijft niet tot deze leeftijd - op zichzelf geen abnormaal verschijnsel immers - beperkt.' Of: 'Zwijndrecht nam tot voor kort een zeer bijzondere plaats in op dit terrein, omdat de omgang (van oudere mannen) met jongere meisjes veelvuldig voorkwam in de vorm van incest.'

Eigenbelang

Gericht onderzoek naar incest werd vroeger alleen gedaan naar aanleiding van klachten bij de politie. In de jaren zeventig spoelde de aandachtsgolf voor kindermishandeling van de Verenigde Staten over naar Nederland en in 1970 werd de vereniging tegen Kindermishandeling opgericht. Pas in de jaren tachtig kwam - ook weer via de Verenigde Staten - de publieke aandacht bij het moeilijker vast te stellen incest te liggen.

In 1981 richtten voormalige incestslachtoffers de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling op. De vrouwenbeweging maakte het onderwerp overal aanhangig, omdat incest zou duiden op de machtsverschillen tussen mannen en vrouwen binnen

het gezin. Door dit ideologische accent werd de aandacht vooral gericht op vrouwen die het meest slachtoffer zijn. Jongens zijn tot nu toe meestal buiten beschouwing gebleven.

In *Hulpverlening aan incestslachtoffers* toonden dr. J. Frenken en drs. B. van Stolk aan dat hulpverleners nauwelijks hun oor leenden aan klachten over incest. Veel hulpverleners wilden incest niet aan de orde stellen omdat het slechts om vermoedens ging. Ook waren ze bang dat hun deur werd gewezen of dat ze bij het lichten van de tegel in onoverzichtelijk gewriemel terecht kwamen. Het rapport van Frenken en Van Stolk getuigt van vergoelijkende huisartsen, psychiaters die het slachtoffer van uitlokking beschuldigden, maatschappelijk werkers die het advies gaven snel te trouwen. Curzussen kwamen op gang om al deze hulpverleners alert te maken, boeken werden geschreven. De titels lopen zo goed dat de Amsterdamse boekhandel van Scheltema Holkema en Vermeulen zelfs een speciale *incestcatalogus* heeft samengesteld.

Het aantal meldingen bij in allerijl opgerichte of reeds bestaande instellingen groeide met het jaar. De hausse werd niet alleen veroorzaakt door nieuwe slachtoffers maar ook door vrouwen die bij incest vroeger getraumatiseerd waren geraakt en zich door de publiciteit voelden aangesproken. Er waren ook veel valse meldingen van bijvoorbeeld gescheiden vrouwen die zo de omgangsregeling van hun man met de kinderen wilden torpederen.

Drs. Nel Draijer kwam vorig jaar november voor het eerst met een

grote aselechte steekproef over seksueel misbruik onder verwanten in Nederland. Van de 1054 respondenten, de helft van het aantal aangeschreven vrouwen tussen 20 en 40 jaar, blijkt zeven procent vroeger met ernstig tot zeer ernstig seksueel misbruik door verwanten te maken hebben gehad. Misbruik door (stief)vaders komt slechts op de derde plaats, terwijl de literatuur over incest wel het meeste over die dadersgroep gaat. Drie procent van de ondervraagden werd door vaders misbruikt. Het vaakst vergrepen zich ooms en broers.

De feiten hadden zich voorgedaan tussen 1959 en 1976. Critici vroegen zich af of, soms in trance meegedeelde, herinneringen van zo ver terug nauwkeurig en waarheidsgetrouw konden zijn. Beoordeling van het onderzoek is goed mogelijk omdat Draijer methodisch zorgvuldig te werk is gegaan.

Toch ontstond er grote verwarring over de term 'seksueel misbruik'. Dat woord klinkt zwaarder dan de exacte omschrijving die Draijer eraan geeft. Seksueel misbruik doet denken aan zware delicten zoals verkrachting, maar Draijer heeft een ruimere definitie die begint bij seksuele betasting van borsten boven de kleren, zoals dat bijvoorbeeld wel eens in een volle tram gebeurt, en eindigt bij verkrachting. Bij een dergelijke brede interpretatie wordt de slotsom - één op de drie vrouwen op jonge leeftijd seksueel misbruikt - begrijpelijk. Toch verschaft dit weinig inzicht in de ernstige gevallen. Dat geldt ook voor het totale seksueel misbruik door verwanten (15,6%), waarbij volgens Frenken ongelijksoortige gevallen bij elkaar worden opgeteld.

Van het totaal aantal respondenten ondervindt acht procent last van het vroegere - ernstige of minder ernstige - misbruik en dat vindt Draijer het belangrijk-

VERVOLG NRC 23

ste cijfer uit haar rapport. Achteraf heeft ze er spijt van dat het persbericht van Sociale Zaken daar niet meer de nadruk op heeft gelegd. Maar, zoals bij andere aandachtshausses, bleek de verleiding tot het presenteren van meer sensationele cijfers bij journalisten en voorlichters sterk. Het maakte de machteloosheid des te groter.

De hulpverleners konden niet stil blijven zitten. Maar hoe herken je het? Geen cursus kan hulpverleners een sluitende methode voor het opsporen van incest aan

de hand doen. Het Nederlands instituut voor sociaal sexologisch onderzoek heeft van wvc opdracht gekregen om een 'protocol' te ontwikkelen voor vermoedens van incest. Dat is iets anders dan een methode.

Instellingen struikelen over elkaar om de incest aan te pakken. De vertrouwensartsen hebben zich ontwikkeld tot een soort kinderscherming, omdat ze een zeer ruime opvatting hebben van het begrip kindermishandeling. Anders dan de Kinderbescherming werken ze op anonieme tips en met geheime dossiers, iets wat op 'gespannen voet met de Grondwet' staat.

Negatieve gevolgen

De kinderpsychiater prof. dr. D.J. de Levita is voor krachtig ingrijpen van de Kinderbescherming, maar soms wordt de toestand door maatregelen alleen maar erger. Dan lijkt het volgens De Levita op een 'inoperabele tumor'. Als het gezin uit elkaar gaat, wordt iedereen de dupe; blijft het gezin intact, dan ziet het er ook somber uit.

Mr. drs. Adri van Montfoort van de Rotterdamse Raad van Kinderbescherming, waarschuwde in 1986 in het *Maandblad voor Geestelijke Volksgezondheid* dat er te weinig aandacht werd besteed aan de negatieve gevolgen van te veel of onverstandig ingrijpen. Hij verbaast zich over de telkens veranderende houding van het publiek tegenover ingrijpen door de Kinderbescherming. Van 1970 tot 1980 werd naar aanleiding van de kritiek op de Kinderbescherming en de teleurstellende opvoedingsresultaten buiten het gezin het aantal gedwongen uithuisplaatsingen van kinderen gehalveerd. Dit ondanks de grote aandacht voor kindermishandeling. Maar er kwam ook meer geld voor professionele hulpverlening en die wilde zonder dwangmaatregelen werken. In de jaren tachtig sloeg dat weer om.

'Zonder dat er iets wezenlijk veranderde aan de problematiek of aan de manier van hulpverleners, werd deze praktijk opeens doelwit van een weinig subtiele aanval en werden alle medewerkers beschuldigd van vrouwenvijandelijkheid en van medeplichtigheid aan geweld jegens vrouwen,' aldus Van Montfoort. Maar zo simpel liggen de zaken niet, want 'de onzekere toekomst van het kind binnen het gezin moet worden afgewogen tegen de evenzeer onzekere toekomst daarbuiten'.

Volgens Van Montfoort is de conclusie dat meer strafrechtelijk moet worden ingegrepen 'voorbarig'. Vaak wil het slachtoffer geen gevangenisstraf van een familielid op zijn geweten hebben. Als jurist en pedagoog kent Van Montfoort het verschil tussen een diagnose en een delictomschrijving. Als een hulpverlener op grond van vreemde gedragingen van het kind incest vermoedt, is daar nog geen strafbaar feit mee bewezen. De affaire Oude Pekela toonde aan hoe moeilijk verklaringen van kleine kinderen zijn te beoordelen.

Als nieuw bewijsmiddel voor incest gelden voor sommigen de zogenoemde anatomisch correcte poppen. Men kijkt hoe een kind reageert op poppen met ge-

slachtsdelen en borsten. Hulpverleners namen cursussen in het gebruik van deze poppen, sommigen spraken zelfs van de 'poppenmethode'.

Nico Oudendijk, die bij De Triangel veel met incest te maken heeft, houdt de anatomisch correcte poppen al jaren in de speelkamer. 'We gebruiken die poppen als middel naast veertig andere,' zegt hij. 'Maar onze speltherapeut heeft nooit gezegd dat hij aan het spel met de poppen heeft opgemerkt dat er sprake is van incest.' Er zijn zoveel manieren waarop zijn stafleden zien dat er iets loos is, bijvoorbeeld als een gezin zich sterk afsluit bij het slapen, altijd de deur op slot houdt. Stafleden bij De Triangel moeten beginnen met het afleren van de in boeken opgedane wijsheid, vindt Oudendijk.

Weinig professionelen durven algemene richtlijnen te geven voor het behandelen van incest. Carla van Lichtenburcht van het Landelijk Coördinatiebureau Incest, vindt het verkeerd om op incest te gaan jagen. Meestal sluit het gezin dan de gelederen onder druk, van een eventuele dader. Toch wil Van Lichtenburcht de justitiële benadering niet uitsluiten maar therapie in plaats van gevangenisstraf voor een dader kan helpen.

De vrouwenbeweging is begonnen met zelfhulpgroepen maar dan blijkt dat de deelnemers geen eendimensionale slachtoffers zijn. Door het het praten over incest zijn de hulpzoekers niet van al hun problemen af: 'Ze hebben bij de vereniging een aversie tegen mannen. Ik kan daar niet over de relatie met mijn man praten. Het was wel prettig om te merken dat er vrouwen waren met dezelfde ervaring, maar ja, ik merkte vrij snel dat die incest niet het enige was waar ik mee zat, maar dat was wel waar zij het over hadden,' aldus een vrouw in het onderzoek van Frenken en Van Stolk.

Ook bij vakkundige therapeuten lopen veel cliënten teleurgesteld weg. Van de huidige vrouwelijke slachtoffers geeft de helft het na een à twee contacten met hulpverleners op. Het is bij incest niet anders dan bij andere sociale wantoestanden die publiek worden gemaakt. De meeste huidige en voormalige slachtoffers klaren het zonder hulpverlening. Het aantal meldingen strookt zeker niet met het vermoede aantal gevallen van incest. Volgens Frenken zal dat niet veranderen.

Remedie: publiciteit?

Het meest wordt incest ontdekt bij gezinnen die al door andere problemen bij de zachte sector terecht zijn gekomen.

Het beste werkt wellicht de publiciteit zelf, hoe verdraaid ook. In haar onderzoek citeert Draijer slachtoffers die goed geholpen werden door moeders die daders dwongen te stoppen met de incest. Voorlichting maakt slachtoffers geloofwaardiger en brengt moeders sneller tot ingrijpen. Het afnemen van incest is dan een toetssteen van succesvolle vrouwenemancipatie.

Draijers stelt vast dat in gezinnen waar misbruik voorkomt, doorgaans conservatieve opvattingen heersen over taak- en rolverdeling tussen man en vrouw en repressieve ideeën over seks. Die mentaliteit komt nu minder voor dan in de jaren '59 tot '76, waarover Draijers onderzoek zich uitstrekt. Frenken vermoedt daarom dat incest geleidelijk afneemt. Dat zou stroken met de theorie dat openheid over een bepaald verschijnsel altijd duidt op het afnemen daarvan. Omdat het minder erg is, durft men er over te praten. De incest daalt dan niet als gevolg van staatsingrijpen maar in de woorden van Frenken 'als bijproduct van de seksuele liberalisering in de jaren

dinsdag 21 februari 1989

Poppenstudie bij niet misbruikte kinderen op til

Door onze redacteur MARCEL HAENEN

AMSTERDAM, 21 febr. — De vakgroep orthopedagogiek van de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam wil bij honderd seksueel niet misbruikte peuters en kleuters, onder wie geestelijk gehandicapte kinderen, onderzoeken hoe zij reageren op het spel met de zogeheten anatomisch correcte poppen.

Of het onderzoek er komt hangt af van de inwilliging van de subsidie-aanvraag van ongeveer 100.000 gulden die de vakgroep heeft ingediend bij het Preventiefonds in Den Haag. Deze instelling, die subsidies verleent voor onderzoek op het gebied van de preventieve gezondheidszorg, beslist op 27 april over het verzoek.

De anatomisch levensecht uitziende poppen met geslachtsdelen en schaamhaar worden gebruikt bij gesprekken met kinderen van wie het vermoeden bestaat dat ze slachtoffer zijn van seksueel misbruik. Volgens een van de opstellers van het onderzoeksplan, de orthopedagoge drs. F. Lamers, kan de studie van de VU antwoord geven op de door sommige deskundigen geuite kritiek dat de resultaten met de anatomische poppen onbruikbaar zijn omdat er een te sterke suggestieve werking van zo'n onderzoek uitgaat. Ook kinderen die niet seksueel zijn misbruikt zouden bij het poppenspel signalen kunnen geven die door hulpverleners ten onrechte worden geïnterpreteerd als een aanwijzing voor misbruik.

Tijdens een strafzaak voor het gerechtshof in Arnhem, waar Lamers gisteren als getuige-deskundige optrad, maakte de orthopedagoge bekend dat zij al vijftien niet-misbruikte kinderen heeft onderzocht met de poppen. Uit dit vooronderzoek zou zijn gebleken dat deze kinderen geen 'seksuele' signalen geven tijdens het poppenspel. Een bevinding die volgens Lamers overeenkomt met vergelijkbaar buitenlands onderzoek.

De controlegroep van honderd kinderen die met 'aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid' seksueel niet zijn misbruikt moet volgens Lamers behalve uit 'normale' kinderen ook bestaan uit 'kleuters die niet seksueel maar wel fysiek zijn mishandeld en kinderen uit een psychiatrische setting'. Door ook deze kleuters met behulp van poppen te onderzoeken valt na te gaan of de kinderen hun agressie of gestoord gedrag — hoewel ze niet zijn misbruikt — misschien toch 'via' seksuele spelhandelingen uiten.

De hoogleraar hulpverlening inzake kindermishandeling, dr. H. Baartman, lid van de vakgroep orthopedagogiek en mede-auteur

van het al vorig jaar opgestelde onderzoeksplan, zegt geen toelichting te willen geven op het onderzoeksproject zolang nog niet over de subsidie-aanvraag is beslist. 'Het gaat om een maatschappelijk gevoelig onderwerp dat nu beter af is zonder publiciteit'. Baartman is tevens voorzitter van de commissie die een onderzoek instelt naar het optreden van de staf van het medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar in Vlaardingen. Op dit MKD werden vorig jaar onder meer met behulp van de anatomische poppen veertien gevallen van seksueel misbruik van kleuters vastgesteld.

Ook drs. F. Lamers, een van de eerste orthopedagogen die in Nederland jonge kinderen met anatomische poppen ging onderzoeken, zegt geen publiciteit te willen over haar onderzoek. Ze vreest dat publicaties het moeilijker zullen maken ouders bereid te worden hun kinderen te laten deelnemen aan haar onderzoek. 'Er mag niet de indruk ontstaan dat we voor het onderzoek lukraak kinderen van de peuterspeelzaal plukken.'

Bolderkar-meisje

ROTTERDAM — Een vierjarig Schiedams meisje dat tot november vorig jaar het medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar in Vlaardingen bezocht, blijft nog zeker tot april onder toezicht staan van de Raad voor de Kinderbescherming. Dit heeft de Rotterdamse kinderrechtster mr. Lo-Sin-Sjoe gisteren bepaald. Het meisje is een van de tien kin-

deren van De Bolderkar die seksueel zouden zijn misbruikt en uit huis zijn geplaatst. Het meisje mocht als een van de eerste kinderen weer terug naar haar ouders. De Raad voor de Kinderbescherming houdt echter het toezicht over het kind. Zo moet het dagelijks naar een ziekenhuis voor observatie.

N 1/11 22-2-89

Poppenmethode wel degelijk bruikbaar

Sinds de Bolderkar-affaire staan onderzoek en beleid rond seksueel misbruikte kinderen danig ter discussie. In de pers werd vooral het gebruik van anatomisch correcte poppen geheld. De kritiek richtte zich onder andere op de mogelijkheid kinderen fors te beïnvloeden als je maar „slimme” vragen stelt, op het gebruik van de poppen door de politie en op een gebrek aan standaardisatie van de poppen en het bijbehorende interview.

Sommige auteurs bezigden daarbij termen als „boerenbedrog” en „volstrekt onbetrouwbaar als juridisch bewijsmateriaal”. Daarbij lijkt de kans op een onterechte aanklacht in de huidige golf van kritiek zwaarder te wegen dan een ten onrechte niet gestelde diagnose, die vanuit het kind gezien zeker even ernstig is.

Verder valt op dat men nauwelijks verwijst naar wetenschappelijk onderzoek over de bruikbaarheid van deze methode. Alleen het twijfelachtige onderzoek van de Amerikaanse McIver e.a. wordt soms genoemd. Deze psychologen waren in staat om via mild suggestieve vragen kinderen aan te sporen tot seksueel getint spel.

Er zijn echter diverse onderzoeken bekend waarin de vraag wordt beantwoord, of men met de poppenmethode kinderen kan onderscheiden die wel of niet misbruikt zijn. Recent is ook het spel van „normale” kinderen met de anatomisch correcte poppen onderzocht.

Evenals bij herkenningstesten van wijn waren de onderzoekers, die achter een doorkijkspiegel naar de spelende kinderen keken, niet op de hoogte van de „status” van de kinderen. Met deze „blinde” opzet kan men dus blanco de kinderen beoordelen op grond van de poppenmethode. Tevens werden geen sturende of suggestieve vragen gesteld.

De Amerikaanse onderzoekers White e.a. (1986) lieten op deze wijze 25 van misbruikt verdachte en 25 niet misbruikte kinderen met de poppen spelen, onder begeleiding van een volwassene. De van misbruikt verdachte kinderen bleken beduidend méér seksueel getint spel met de poppen te vertonen dan niet misbruikte kinderen. Dit gold met name voor kinderen tussen drie en vier jaar. De 2-jarige kinderen zwenen soms vanwege hun beperkte taalontwikkeling, terwijl in het zwijgen van de 5-jarigen wellicht het besef over de mogelijke consequenties van een bekendnis meespeelde.

De Amerikanen Jampole e.a. vergeleken in 1987 tien kinderen van wie het seksueel misbruik bekend was met tien willekeurige kinderen. De leeftijd varieerde van drie tot acht jaar. Als uitgangspunt werden weer de „blinde” opzet en de niet sturende vragen gehanteerd. Ondanks de kleine omvang van de steekproef vond men een belangrijk verschil tussen beide groepen.

Negen van de tien misbruikte kinderen demonstreerden in hun spel seksueel gedrag tussen de poppen. Dit gedrag omvatte verschillende vormen van gemeenschap alsmede de suggestie van gemeenschap tussen een pop en het kind. Slechts één van deze tien kinderen vertoonde geen seksueel gekleurd spel met de poppen. Twee van de tien niet misbruikte kinderen vertoonden seksueel gekleurd spel, een aanwijzing dat de poppenmethode op zich een klein risico bevat op een onjuiste positieve diagnose van seksueel misbruik.

Overigens zijn gedragingen in dit onderzoek als niet-seksueel benoemd wanneer kinderen de geslachtsdelen/borsten verkennend aanraakten of de vingers in genitaliën staken.

De Amerikaanse onderzoekster Abigail Sivan (e.a.) onderzochten in een grootchalig onderzoek (1988) 144 willekeurig gekozen kinderen tussen drie en acht jaar. Ieder kind werd van achter de ruit geobserveerd in zijn spel met de poppen en een beperkte hoeveelheid ander speelgoed. Men onderscheidde de spelsoorten verkenning (inspecteren, aanraken, vasthouden, bekijken), rollenspel (voeden, verzorgen, kleden) en agressie (slaan of weggooien).

De poppen in geklede versie bleken de kinderen maar matig te interesseren. Verder werd in slechts één procent van de geobserveerde handelingen agressie geconstateerd. Nadat de poppen door de onderzoeker waren uitgekled en het kind met het speelgoed alleen werd gelaten bleken alle kinderen relatief nog

In de golf van recente publiciteit over seksueel misbruik van kinderen is de onderzoeksmethode met behulp van poppen voorwerp van heftige kritiek geweest. Toch lijkt de methode bruikbaar, zo constateren E.M. van Engers en L.W.C.Tavecchio. Voorwaarde is wel dat de methode omzichtig wordt gehanteerd.

VK 19

het meest met de poppen te spelen, namelijk gedurende 25 procent van de tijd (dus 75 procent van de tijd niet!). Aggressief gedrag ten opzichte van de ongeklede poppen werd daarbij niet waargenomen.

De onderzoekers Glaser en Collins verrichtten een onderzoek (1988) waarin 80 niet-seksueel misbruikte kinderen tussen drie en zes jaar werden beoordeeld op hun vrije spel met de

poppen. Slechts drie van de 80 kinderen bleken een aanhoudende interesse voor de geslachtsdelen van de poppen te vertonen. Een kind probeerde een seksuele handeling met een pop te demonstreren. Alle andere kinderen vertoonden na een vluchtig onderzoek van de poppen een doorsnee rollenspel.

Op grond van de eerste twee onderzoeken is de veronderstelling dat met behulp van de poppen seksueel misbruikte en willekeurige kinderen kunnen worden onderscheiden, voorlopig te handhaven. Dit oordeel is echter zeker niet definitief, omdat het onderzoek bij te kleine groepen werd uitgevoerd.

Uit de laatste twee onderzoeken blijkt dat de poppen in een vrije situatie de seksuele fantasie van kinderen slechts marginaal prikkelen. Slechts bij één van in totaal 224 kinderen werd tijdens het spel gedrag waargenomen dat zou kunnen duiden op seksueel misbruik. In het spel met de ongeklede poppen werden in geen enkel geval agressieve handelingen geconstateerd.

Hieruit kunnen enkele conclusies worden getrokken:

1. Verder onderzoek naar de kwaliteit van de poppenmethode is dringend gewenst. Dit moet via een zogenaemde „blinde” opzet worden uitgevoerd. Pas daarna kan worden vastgesteld of seksueel misbruik van kinderen inderdaad beter en sneller kan worden opgespoord door deze poppen aan bestaande methoden als gedragsobservatie en medisch en gezinsonderzoek toe te voegen. Het zal duidelijk zijn dat bij dit soort onderzoek nooit één enkele test of procedure mag worden toegepast.

2. Jonge kinderen (tussen vier en zeven jaar) hebben de neiging op aan hen gestelde vragen over eenzelfde situatie of probleem afwisselend positief en negatief te antwoorden (zie Vroon, de Volkskrant, 17 december jl.). Ze ervaren het herhaaldelijk stellen van vragen als een signaal dat een eerder antwoord misschien verkeerd was en grijpen de volgende gelegenheid aan om hun „fout” te herstellen. Hulpverleners en andere betrokkenen dienen hier terdege rekening mee te houden.

3. Kinderen zijn erg beïnvloedbaar. Sturende vragen moeten dan ook zoveel mogelijk worden vermeden. Slechts bij zeer angstige of onzekere kinderen en bij volledige blokkades is deze aanpak te verdedigen. En dan alleen in handen van ervaren, goed getrainde klinici en uitsluitend voor therapeutische doeleinden. Men bedenke hierbij verder dat „verkenning” gedrag als het aanraken van genitaliën en het onderzoeken van de vagina normaal is voor (jongere) kinderen in een bepaalde ontwikkelingsfase. Als zodanig is het dan ook geen aanwijzing voor seksueel misbruik.

4. De betrokken deskundigen dienen goed getraind te zijn (bijvoorbeeld als interviewer) en hun werk onder voortdurende supervisie te verrichten. Dit

Een andere benadering van incest

NRC 6-2

Door P.C. Quak

Incest is een verwarrend begrip. Ofschoon incest strafbaar is, komt het begrip als zodanig niet in het strafrecht voor. De wetgever heeft niet strafbaar gesteld de ontucht met bloedverwanten, maar de ontucht met personen jegens wie een bepaalde zorg bestaat. Ingevolgde artikel 249 Wetboek van Strafrecht valt hier niet alleen onder seksueel misbruik door (pleeg-/stief-)ouders, maar ook door bijvoorbeeld een meerdere in het leger. De bedoeling is blijkbaar dat mensen in een afhankelijke positie beschermd worden tegen dergelijk gedrag.

Evenals de overige verdachten van seksueel misbruik, worden ouders die hiervan worden verdacht, strafrechtelijk vervolgd. Hierbij wordt echter voorbijgegaan aan de toch wel heel bijzondere positie die de betrokken ouders en (zeker jonge) kinderen innemen tusschen van overige verdachten respectievelijk slachtoffers. Vervolging en bestraffing zal namelijk voor de bescherming van het kind niet van wezenlijk belang zijn. Ten eerste zal het kind niet gediend zijn met verwijdering van de ouder(s) door hetzij gevangenisstraf, hetzij uithuisplaatsing. Een beroep op bijzondere preventie gaat hier niet op; de schade is reeds toegebracht, terwijl herstel door de scheiding onmogelijk wordt. Ten tweede is de kans bij dit delict zeer groot dat het bewijs onvoldoende wordt geacht. Dank zij de daarop volgende vrijspraak zal de samenleving zijn gerustgesteld, maar voor het kind is daarmee zeker nog geen bescherming bereikt — wat toch de bedoeling is.

Om te bepalen welke de voor het kind meest geëigende actie is die bij verdenking van „incest” moet worden ondernomen, zal een diepgaand onderzoek nodig zijn.

verkleint de kans op onbewust sturende vragen, die tot onjuiste positieve diagnoses kunnen leiden. Anderzijds kan het inzetten van onervaren interviewers leiden tot onjuiste negatieve diagnoses („er is niets aan de hand”). Beide mogelijkheden dienen tot een minimum te worden beperkt.

5. Evenals bij de ontwikkeling van andere (diagnostische) vragenlijstmethoden of tests dienen de bij de poppenmethode gestelde vragen (met name de gesloten en meerkeuze-vragen) gestandaardiseerd te worden. Dit verkleint niet alleen de kans op ongewenste en oncontroleerbare variaties in de wijze waarop de antwoorden worden verkregen, maar het biedt tevens de mogelijkheid individuele antwoorden te zijner tijd met vergelijkingsgegevens („normen”) te vergelijken. Overigens geldt de eis tot standaardisatie natuurlijk evenzeer voor de te gebruiken poppen.

Bovenstaande kritische kanttekeningen nemen niet weg dat uit het beschreven onderzoek blijkt dat de poppenmethode een potentieel waardevol diagnostisch hulpmiddel is. De methode verdient het niet om voortijdig, op de golven van een onzakelijke en soms hetzere discussie, als het kind met het badwater te worden weggegooid.

te met hun kind voor te hebben — meer bereid zijn mee te werken aan een voor het gezin zo goed mogelijke oplossing.

De „behandeling” zal hierdoor in alle rust, onder begeleiding van deskundigen, kunnen gebeuren. Er behoeft niemand aan de schandpaal te worden genageld en daarmee zal ook de behoefte aan (vaak polariserende) publiciteit afnemen.

Bij velen zal de angst rijzen, dat het niet vervolgen en bestraffen van ouders, die van ontucht worden verdacht, zal leiden tot wildgroei en normvervaling. Die angst lijkt ongegrond. In de eerste plaats mag het afschrik-effect van strafbedreiging bij een zo moeilijk te bewijzen delict bijzonder gering worden geacht. In de tweede plaats is de voorgestelde werkwijze veel indringender dan de strafrechtelijke. Men wordt direct op zijn verantwoordelijkheid als ouder aangesproken zonder de noodzaak ten koste van alles, zelfs van het kind, te worden vrijgesproken. Door deze niet-strafrechtelijke aanpak van „incest” door ouders, kan het kind worden beschermd zonder het de ellende van verlies van vader of moeder (of beiden) te bezorgen.

Wegens de hier bestaande bijzondere, affectieve, verhouding van dader en slachtoffer behoort bescherming van de belangen van het kind zwaarder te wegen dan de normale doelstellingen van het strafrecht.

Doordat de tekst van de op 31 januari afgedrukte beschouwing van de auteur niet in de juiste volgorde is afgedrukt, is een deel daarvan onbegrijpelijk geworden. In de hier voorgaande beschouwing is de strekking van het voorstel van de auteur voor de nieuwe benadering van het incest-probleem samengevat.

De uiterste consequentie zou dan zijn dat veel gedragswetenschappelijke hulpmiddelen (interviews, vragenlijsten, observatietechnieken), waaraan onmiskenbaar vele feilen kleven, als waardeloos terzijde worden geschoven. Het dilemma of beter gezegd de kunst is om met deze tekortkomingen kritisch om te gaan en door een optimale combinatie van elk op zich ontoereikende middelen tot een zo verantwoord mogelijke uitspraak of diagnose te komen.

Wie het beter weet, mag het zeggen!
E.M. van ENGERS
L.W.C.TAVECCHIO

De auteurs zijn als docent en universitair hoofddocent verbonden aan de vakgroep Algemene Pedagogiek van de Leidse Universiteit.

De ware pop is seksloos. Dan kan een kind er zijn of haar eigen fantasieën over hebben. Zo niet de anatomisch correcte poppen. Die laten niets te fantaseren over. Borsten, piemels, vagina's, alles zit erop en eraan. Men zegt dat seksueel misbruikte kinderen hiermee seksuele spelletjes doen en andere kinderen niet. Een zeer aanvechtbaar idee.

PSYCHOLOGIE FEB '89

De zogenaamde anatomisch correcte poppen worden veel gebruikt als diagnostisch instrument bij kinderen als men vermoedt dat er sprake is van seksuele mishandeling. Ze worden gebruikt door maatschappelijk werkers, politie, justitie en soms ook door ouders. In het algemeen worden ze gebruikt bij kinderen in de leeftijd van twee tot zes jaar, hoewel het ook is voorgekomen dat de methode werd toegepast bij kinderen van achttien maanden tot elf jaar. Wij beschikken eveneens over een video-opname van een ondervraging met behulp van dergelijke poppen door een sociaal werker van een zeventienjarig meisje, dat drie abortussen achter de rug had.

Zulke poppen zijn meestal gemaakt van plastic of van stof en ongeveer veertig tot vijftig centimeter hoog. Schaamhaar wordt er met donker garen op geborduurd of is van kunstbont gemaakt. De borsten van de volwassen vrouwelijke pop steken uit, de jongenspop en de volwassen man hebben een penis, die bij de vroegere exemplaren buitensporig lang was; bij nieuwere poppen is die beter in verhouding. Er zijn openingen op de plaats van mond en anus. Bij de vrouwelijke poppen bovendien een opening als vagina. De penis past in dergelijke openingen. De kleertjes die de poppen aan hebben kunnen makkelijk uitgetrokken worden. Er zijn ook extra kleertjes.

Meestal is er sprake van een manlijke en vrouwelijke pop en van twee kinderpoppen, een jongen en een meisje, zonder schaamhaar en borsten. De poppen kunnen in de handel worden gekocht of zelf worden gemaakt. *Er is absoluut geen gestandaardiseerde uitvoering.*

Dergelijke poppen werden oorspronkelijk gebruikt in speltherapie voor kinderen die seksueel waren misbruikt om hen te helpen die ervaring te verwerken. Tegenwoordig worden ze echter ingeschakeld bij de diagnose om vast te stellen of er sprake zou kunnen zijn van seksuele mishandeling. Dat is uiteraard een groot verschil. Ze worden als diagnostische routine gebruikt, waarbij men ervan uitgaat dat de manier waarop een kind met de poppen speelt het bewijs kan leveren dat hij of zij seksueel is misbruikt. Toch is noch de betrouwbaarheid noch de validiteit van dit poppen-instrument vastgesteld.

VIJF VOORONDERSTELLINGEN

Dit gebruik berust op de veronderstelling dat kinderen die seksueel zijn misbruikt seksuele spelletjes met de poppen zullen doen en kinderen die een dergelijke ervaring niet achter de rug hebben, niet.

Aan deze veronderstelling liggen nog weer enkele andere uitgangspunten ten grondslag:

- Net als volwassenen zullen kinderen

de seks die ze aan een pop toeschrijven laten afhangen van de primaire geslachtskenmerken.

- De dingen die kinderen met de poppen doen zullen een weerspiegeling zijn van wat er innerlijk in hen omgaat en voor de volwassene die hen gadeslaat is dat verband te doorzien.

- Kinderen zullen noch uit zichzelf, noch wanneer de onderzoeker hen opzettelijk of onwillekeurig aanspoort, seksuele handelingen met de poppen uthalen die zij niet uit eigen ervaring kennen.

- Kinderen zullen op een of andere manier de poppen vanzelfsprekend opvatten als mamma, pappa, oom, zus-

je, broertje enzovoort. Dat wil zeggen: de poppen zullen voor hen personen uit hun eigen leventje uitbeelden.

Er is echter geen onderzoek dat deze veronderstellingen onderbouwt. Wat is de meest waarschijnlijke reactie van een kind op dergelijke poppen? Hoe reageert het op een pop met geslachtskenmerken, als het thuis en in speelgoedwinkels nooit anders dan seksloze poppen heeft gezien? Wat is de invloed van de seks die aan een pop wordt toegedacht? Wat maakt het uit wie de pop uitkleedt en wat er tijdens dat uitkleeden wordt gezegd? Wat is de invloed van de vragen die naar aanleiding van duidelijk seksueel getinte spelletjes worden gesteld? Wat doet men als een kind geen zin meer heeft of iets anders gaat spelen? Dat zijn allemaal vragen waarop nog geen antwoord is te geven op basis van onderzoek. Toch is zulke basisinformatie nodig om te weten welke betekenis moet worden gehecht aan de reacties van kinderen op de poppen.

Tot op heden is er geen solide empirisch onderzoek op basis waarvan men kan volhouden dat misbruikte en niet misbruikte kinderen zich verschillend gedragen als de poppen worden toegepast als diagnostisch instrument. De weinige gegevens die er zijn wijzen in tegengestelde richting: namelijk dat beide groepen kinderen in dit opzicht niet zijn te onderscheiden.

De Engelse onderzoeker Gabriel stelt: „Veel personen die werken op het terrein van de kinderscherming hebben geen ervaring met speltherapie en zijn niet vertrouwd met de projecties die door bepaalde eigenschappen van speelgoed kunnen worden uitgelokt. Het gevolg is dat zij de indruk kunnen krijgen dat wat een kind in deze spelsituatie met anatomische poppen doet een bevestiging is voor de verdenkingen van seksuele mishandeling, terwijl het in feite om niets anders gaat dan om een normale reactie op de poppen en de situatie.”

Gabriel observeerde negentien niet misbruikte kinderen, die zowel de poppen kregen om mee te spelen, als ander speelgoed. Veel van die kinderen deden dingen met de poppen die door buitenstaanders zouden kunnen worden geïnterpreteerd als waarschijnlijk wijzend op seksuele mishandeling.

De helft van de kinderen was geïnteresseerd in de genitaliën en deed daar van alles en nog wat mee. Gabriel stelt dat „Alleen afgaand op het poppenspel, als dat wordt gebruikt om maar eens te zien wat eruit komt, zal de verdachte bijna altijd schuldig worden bevonden, vooral als de onderzoeker al in die richting is bevooroordeeld.” Hij besluit: „Daaraan is te zien hoe ontzettend belangrijk het is om te verhinderen dat diagnostische instrumenten, waarvan de waarde nog niet is vastgesteld, worden toegelaten als belastend bewijs.”

Er is een voorzichtig begin gemaakt met de ontwikkeling van standaardprocedures voor de poppen. White, Strom en Santilli ontwikkelden een protocol voor het ondervragen van kleuters, een gestandaardiseerde gang van zaken voor de ondervraging, die ook kan worden vastgelegd om door anderen te kunnen worden beoordeeld en waardoor interviews onderling kunnen worden vergeleken. Zij stellen bovendien voor de poppen niet meer te

gebruiken bij kinderen die de leeftijd hebben bereikt waarop zij sociaal bewust worden, zo tussen vijf en zeven jaar. In hun standaardprocedure wordt benadrukt dat men de objectiviteit moet bewaren door geen voorinformatie door te spelen aan degene die het interview houdt, door het vermijden van suggestieve vragen, door te zorgen dat antwoorden niet stelselmatig worden bekrachtigd of genegeerd en

door een kind niet in bijzijn van zijn ouders te ondervragen. Toch zijn nog veel vragen in hun protocol suggestief. Dat neemt niet weg dat hun werk een stap vooruit is vergeleken bij de ondervragingen waarvan wij video-opnamen hebben gezien.

Het is duidelijk dat een gestandaardiseerde procedure, die door diverse ondervragers op eenzelfde manier wordt gehanteerd een absolute eis is voordat er iets verstandigs kan worden gezegd over de bredere betekenis die men kan geven aan wat een kind tijdens het spelen met de pop doet. Zonder een gestandaardiseerde procedure is het onmogelijk uit te maken wat de invloed

van de gang van zaken is op de reacties van een kind.

White en zijn medewerkers schrijven dat in hun eigen onderzoek werkend aan de hand van hun protocol hun groep niet misbruikte kinderen anders met de poppen omging dan de misbruikte groep. Maar zij geven geen informatie over andere verschillen die tussen de twee groepen zouden kunnen bestaan. Bijvoorbeeld: al of niet reeds eerder zijn ondervraagd over het seksueel misbruik, al of niet al in therapie zijn vanwege het misbruik, al of niet al eerder met de poppen hebben gespeeld. Zonder deze aanvullende informatie kunnen op grond van hun resultaten geen conclusies worden getrokken. Zij schreven hun artikel in het tijdschrift *Child Abuse and Neglect*. In een hoofdredactioneel commentaar

staat dan ook: „We willen er echter de nadruk op leggen dat tot op heden er geen gegevens zijn gepubliceerd die een duidelijk beeld schetsen van de reacties op deze interviews van kinderen die niet seksueel zijn misbruikt. Zulk onderzoek is nodig voordat de resultaten van de interviews van misbruikte kinderen naar behoren kunnen worden geïnterpreteerd.”

Op een bijeenkomst in 1986 van de *American Academy of Child Psychiatry* werden door Jensen de eerste resultaten gepresenteerd van een onderzoek waarbij het White-protocol werd gebruikt. Een groep normale, niet misbruikte kinderen, een groep niet misbruikte psychiatrische patiëntjes en een groep misbruikte kinderen werden ondervraagd door een en dezelfde therapeut, die zich nauwkeurig aan het protocol hield. Alle ondervragingen werden op video opgenomen. Een groep beoordelaars bekeek de banden, zonder te weten om welke kinderen het

steeds ging en beoordeelde het kinderlijk gedrag op een schaal lopend van absoluut niet verdacht tot zeer verdacht. Tussen de groepen werd geen verschil gevonden. Sommige van de niet misbruikte kinderen haalden de hoogste scores als 'zeer verdacht', omgekeerd kregen sommige misbruikte kinderen scores, die wezen op totaal geen verdenking.

Jampole en Weber deden onderzoek onder zestien meisjes en veertien jongens tussen drie en acht jaar. De kinderen werden verdeeld in een misbruikte en niet misbruikte groep. Hun gedrag ten aanzien van de anatomische poppen werd bekeken. Als een kind werd ingedeeld bij de misbruikte groep gebeurde dat op grond van de mening van politie en kinderscherming, voordat er enige definitieve juridische stappen waren gezet. Geen van beide groepen had ooit met de poppen te maken gehad. De onderzoekers constateerden een belangrijk verschil in

die zin dat de kinderen van wie werd verondersteld dat zij waren misbruikt meer seksueel spelgedrag vertoonden dan de andere groep. Op basis hiervan concluderen zij dat de anatomische pop een betrouwbaar en valide instrument is zowel voor diagnose als therapie. De grootste moeilijkheid met dit onderzoek is echter dat hoewel geen van de kinderen van tevoren ooit met behulp

van de poppen was geïnterviewd, er geen informatie beschikbaar is over de manier waarop met de kinderen uit de verdachte groep bij eerdere ondervragingen wel al was gepraat over het seksuele misbruik, noch over eventuele therapie die zij al hadden gehad, of over de manier waarop anderen al met hen over hun ervaringen hadden gepraat. Dit zou kunnen betekenen dat het gevonden verschil niet is toe te schrijven aan het verschil tussen misbruikte en niet misbruikte kinderen maar tussen kinderen die wel of niet op diverse manieren zijn ondervraagd over seksueel misbruik.

Underwager en zijn medewerkers hebben erop gewezen dat er van het gebruik van poppen een zogenaamd *modeling* effect kan uitgaan, een vorm van imitatie. Uit wat bekend is over leerprocessen blijkt *modeling* een van de krachtigste manieren te zijn om kinderen iets bij te brengen. Het leren is sterker naarmate de volwassenen het kind bevestigen in wat hij nadoet. Er is ruim bewijs dat verbale reacties zoals 'goed zo' en 'precies' of toenemende aandacht van de volwassene versterkend werken om door te gaan met de imitatie. Het gebruik van poppen in een ondervraging is niet altijd een achterhalen van de waarheid, maar kan evengoed een leerproces zijn. Aan het kind wordt dan geleerd door te gaan met die reacties en die gedragingen die de volwassene kennelijk graag wil zien en horen.

VIER POPPEN

De opzet van ons eigen onderzoek was gericht op het algemene uitgangspunt dat kinderen die seksueel zijn misbruikt ander seksueel gedrag laten zien ten opzichte van de poppen dan kinderen die niet zijn misbruikt.

Vijftig niet misbruikte en tien misbruikte kinderen werden bij het onderzoek betrokken. 36 meisjes en 24 jongetjes. De niet misbruikte kinderen waren tussen twee jaar, zes maanden en zeven jaar oud. De acht misbruikte meisjes en twee misbruikte jongetjes waren tussen de drie jaar, vier maanden en vijf jaar, acht maanden.

De tien misbruikte kinderen hadden diverse ervaringen achter de rug: stimulatie van de eigen geslachtsorganen, een penis die langs hun lijfje werd gewreven, orale sex en pogingen tot penetratie. Bij vier kinderen was het bij een ervaring gebleven, zes kinderen waren herhaaldelijk misbruikt, lopend van twee tot vijftien keer. De meesten werden veertien dagen na het

laatste misbruik geïnterviewd door de onderzoeker. Het misbruik stond vast. Niet alleen door wat de kinderen erover hadden losgelaten, maar ook door ooggetuigen of door bekentnissen van de daders. Geen van de misbruikte kinderen was al door hulpverleners, politie of iemand buiten de directe familiekring ondervraagd.

De kinderen werden een voor een ondervraagd, 22 in een kamer op het instituut, 38 thuis. De kamer op het instituut was informeel ingericht met een bank waar de poppen op zaten. Als de kinderen thuis werden ondervraagd gebeurde dat op een plek waar andere familieleden niet konden storen.

Voor alle kinderen werden dezelfde vier poppen gebruikt, de twee volwassenen van ongeveer veertig centimeter, twee kinderen van ongeveer dertig centimeter. Zij hadden openingen voor de mond en de anus. De vrouwelijke pop en de meisjespop hadden een vagina. De manlijke pop en de jongetjespop testikels en penis. Deze laatste waren evenals de borsten van de vrouwelijke pop aardig in proporties. De kleren die zij aan hadden waren makkelijk uit en aan te trekken en hadden sluitingen met klitteband. Er waren ook extra poppekleren: blousjes, rokken, jurken, broeken en overhemden.

VERVOLG 4 FEB

Alle ondervragingen werden op video- of audiobanden opgenomen. Dit laatste bij twaalf niet misbruikte en twee misbruikte kinderen ten gevolge van het weigeren van de video-apparaat.

De interviews duurden tussen acht minuten (een hyperactieve, niet misbruikte tweehalfjarige) tot ruim drie kwartier. Het gemiddelde was voor beide groepen vrijwel gelijk, 2752 minuten voor niet misbruikte, 2520 minuten voor misbruikte kinderen.

Elk interview begon met een korte begroeting en ongeveer vijf tot tien minuten om de kinderen op hun gemak te stellen. Dan werd hen op de aangeklede poppen gewezen. Vijf van de misbruikte kinderen en eenentwintig niet misbruikte kregen daarbij 'verkeerd' aangeklede poppen te zien: manlijke poppen in een jurk, vrouwelijke in broek en overhemd. Welke kinderen dat waren werd willekeurig vastgesteld.

Met open, niet suggestieve vragen en opmerkingen werden de kinderen aangemoedigd te zeggen wat ze met de poppen zouden willen doen.

- Wat zijn dit?

- Zijn het jongetjes of meisjes?

- Als je wilt kun je ze ook andere kleertjes aan doen.

- Waar lijken ze op?

- (Wijzend op diverse lichaamsdelen) Wat is dit? Hoe heet dit?

- Ben jij een jongen of een meisje?

Het doel was te zien of en hoe de kinderen de sekseverschillen tussen de poppen vaststelden, evenals de verschillen tussen de kindpoppen en de volwassen poppen en wat de kinderen spontaan zouden zeggen en doen. Ze mochten alles met de poppen doen wat ze maar wilden.

Bij vervolgvragen werd steeds doorgebordeurd op wat de kinderen zeiden. Als een kind op de vraag "Zijn het jongetjes of meisjes?" antwoord gaf werd doorgevraagd: "Hoe weet je dat?" Als de pop werd opgevat als een vader of moeder dan wel een jongetje of een meisje werd zo terloops mogelijk gezegd: "Uuh, hoe weet je dat?" Als de lichaamsdelen werden benoemd (handen, rug, lippen, naveltje enzovoort) vroeg de onderzoeker: "Wat doet hij (of zij), al naar gelang de sekse die het kind aan de pop had toegeschreven) daarmee?" Zeer strikt onthield de onderzoeker zich van uitspraken over sekserol of karaktereigenschappen van de pop.

Bij zeven kinderen (zes niet misbruikte en een wel misbruikt kind) ging de onderzoeker aan het eind van de ondervraging doelbewust over op een andere aanpak om seksueel getint spel met de poppen uit te lokken. Hij deed dit door het stellen van suggestieve vragen, het aandragen van ideeën, het voordoen van een handeling en door duidelijke bekrachtiging van wat een kind in die richting deed. Dit gedrag van de onderzoeker leek sterk op dat wat men gewoonlijk ziet op video-opnamen van interviews met kinderen van wie wordt aangenomen dat zij zijn misbruikt.

Alle opnamen van wat de kinderen deden en zeiden werden achteraf beoordeeld door zowel de onderzoeker zelf als door een of twee anderen. Dit gebeurde onafhankelijk van elkaar en de twee buitenstaanders wisten niet welke kinderen wel en niet misbruikt waren.

HOE ZIE JE WAT HET IS?

De eerste beoordelvingsvraag ging over de zogeheten sekse-identificatie. Waar gaat een kind op af als het moet uitmaken of een pop manlijk of vrouwelijk is? De beoordelaars kregen de volgende onderscheidingen om op te letten:

a. Identificatie op basis van kleren, kleur van lippen of ogen, lengte of enig andere niet-seksuele eigenschap.

b. Het kind merkte de borsten op. Merkte de penis op. Merkte de vagina en schaamstreek op.

c. Verkeerd aangeklede poppen kregen de juiste sekse toegewezen.

d. Verkeerd aangeklede poppen kregen op basis van kleren een sekse en die veranderde niet door het latere zien van primaire geslachtskenmerken.

Sekse identificatie vond voornamelijk plaats op basis van primaire geslachts-

kenmerken, hetzij bij een, hetzij bij meerdere poppen.

In het algemeen vatten de kinderen de poppen niet op als manlijk of vrouwelijk op basis van de primaire geslachtskenmerken. Zij konden wel zeggen dat de poppen jengens of meisjes waren, maar als gevraagd werd hoe zij dat wisten, zeiden ze gewoonlijk iets over de lengte, de kleren, het haar of de kleur van de ogen (de manlijke poppen hadden bruine ogen en de vrouwelijke blauwe). Sommige kinderen gaven heel vage redenen: "Weet ik niet", "Nou, gewoon" of "Daarom". Deze argumenten werden zelfs gegeven als de poppen werden uitgekleeft en de geslachtsorganen toch goed zichtbaar tevoorschijn kwamen. Van alle kinderen te zamen gebruikte tachtig procent geen primaire geslachtskenmerken om te bepalen of een pop een jongen of meisje was. Er waren in dit opzicht geen significante verschillen tussen misbruikte en niet misbruikte kinderen. Wel tussen de jongere en oudere kinderen: onder de vijf jaar gebruikte slechts twee van de 36 kinderen geslachtskenmerken als bewijs, van de 24 kinderen boven de vijf waren dat er tien.

Van alle kinderen herkende en benoemde 78 procent de borsten van de volwassen vrouwelijke pop. De penis bij de manlijke pop en de jongetjespop werd door 62 procent herkend en benoemd. Slechts 27 procent herkende en benoemde de vagina en schaamstreek bij de vrouwelijke pop en de meisjespop. Ook hier werd geen verschil geconstateerd tussen misbruikte en niet misbruikte kinderen. Wel tussen de jongere en oudere kinderen. Onder de vijf jaar waren de percentages voor borsten, penis en vagina respectievelijk 67, 50 en 14 procent. Boven de vijf jaar 96, 79 en 46 procent.

Wat gebeurde er als een kind een verkeerd aangeklede pop kreeg? Tweederde van alle kinderen gingen af op de kleren en veranderde niet van mening als de pop was uitgekleeft. Eenderde veranderde wel van mening als de geslachtsorganen tevoorschijn kwamen. Ook hier weer geen verschil tussen misbruikte en niet misbruikte kinderen. Wel tussen jongere en oudere kinderen.

Alle kinderen wisten goed of ze zelf een jongen of meisje waren, maar slechts zestien procent gaf daarvoor een anatomische reden, de meeste antwoorden waren in de vage trant van "Daarom", "Want ik heet Maria", "Dat zegt mamma" of "Dat weet ik". Er waren in dit opzicht geen significante verschillen tussen misbruikte en niet misbruikte kinderen.

SPONTANE REACTIES

In de tweede plaats werd spontaan gedrag of spontaan commentaar op de pop door de beoordelaars genoteerd, evenals tekenen van interesse in geslachtsorganen (erover praten, aanraken) en seksueel en/of agressief gedrag jegens de poppen. De poppen werden bijvoorbeeld spontaan in een seksuele houding gezet (penis in vagina of anus, mond op geslachtsdelen, kussen) of sloegen en schopten elkaar. Voor zover er verschillen waren tussen misbruikte en niet misbruikte kinderen was dit niet significant en bovendien in een andere richting dan men wellicht zou verwachten. De niet misbruikte kinderen praatten wat vaker uit zichzelf over de geslachtsdelen en raakten ze wat vaker aan. (44 procent, tegenover 30 procent van de misbruikte kinderen).

De niet misbruikte kinderen zetten de poppen wat vaker in een seksuele of agressieve houding (44 procent tegenover 30 procent). De ene pop werd op de andere gelegd, een penis werd in een van de openingen gestopt, de ene pop sloeg de andere of het kind zelf verkocht de pop een mep. Als men niet beter wist zou een onderzoeker de indruk kunnen krijgen dat dergelijk spontaan gedrag alleen mogelijk is als een kind zelf zulke ervaringen achter de rug heeft.

De niet misbruikte kinderen hadden wat vaker spontaan commentaar op wat ze de poppen lieten doen. (58 procent tegenover 40 procent). Opmerkingen als "Hij was stout", "Hij deed een plas" (terwijl de pop boven het hoofd van de onderzoeker werd gehouden), "Ik ging bovenop hem springen" (en de pop gebruiken om dat voor te doen), "Ze gingen vechten" (terwijl de poppen tegen de muur werden gegooid).

Slechts negen van de zestig kinderen (veertien procent van de niet misbruikte en twintig procent van de misbruikte) speelden dat de poppen mensen uit hun eigen leventje uitbeeldden: "Dit is een mamma", "Dit is een pappa, want hij is groter dan dit kindje". Kinderen jonger dan vijf jaar verschilden in dit opzicht niet van kinderen die ouder waren dan vijf.

SUGGESTIEVE VRAGEN

Bij de zeven kinderen die de interviewer door kleine aanwijzingen, suggestieve vragen en aanmoediging van sommige handelingen in een bepaalde richting probeerde te sturen, moesten de beoordelaars aangeven in hoeverre dat lukte.

De onderzoeker zei dingen als: "Kan je me dat eens laten zien?", "Wat zouden ze nog meer samen kunnen doen?" en "Ja, goed zo, en wat nog meer?"

Op een na gingen alle kinderen op deze suggesties in en werden zij geleidelijk tot seksueel en agressief gedrag met de poppen gebracht. De pappapop werd geslagen, evenals de jongetjespop. De mammipop ging bovenop het gezicht van de jongetjespop zitten. Anale en vaginale geslachtsgemeenschap, orale seks (zowel cunnilingus als fellatio), naarmate dit deel van het interview vorderde kwamen de kinderen steeds verder op dreef met dit soort gedrag. De veronderstelling dat kinderen geen demonstratie zullen geven van seksueel gedrag dat ze niet uit eigen ervaring kennen werd in dit kleine groepje wel heel dramatisch ondergraven. Een van de kinderen stopte de penis van de manlijke pop in alle mogelijke openingen van de andere poppen. Toen de interviewer hem vroeg: "Zou zij ook bovenop hem kunnen gaan zitten?...Kan je dat laten zien?" ging het kind zelf bovenop het gezicht van de pop zitten. Dit laat zien hoe veel letterlijker een vraag van een volwassene door een kind wordt opgevat dan de bedoeling is. Een ander kind dat seksuele spelletjes deed werd gevraagd: "Wat kan hij nog meer doen?" Het antwoord was in woord en daad "De pappa kan op z'n hoofd plassen."

Bij deze voorbeelden moet worden bedacht dat dit soort reacties werd opgeroepen door tamelijk milde suggestieve vragen. Milder dan gewoonlijk in de interviews die met kinderen worden gehouden als men denkt dat er seksueel misbruik in het spel is. Er is dan ook meer dan voldoende reden te twijfelen aan de waarde van de informatie die op die manier over kinderen wordt verkregen. De wijze waarop de poppen over het algemeen worden gebruikt heeft alles in zich om grote beoordelingsfouten te veroorzaken en verkleint de kans om betrouwbare informatie te krijgen tijdens een ondervraging van een kind waarvan men denkt dat het slachtoffer is van seksueel misbruik.

Het sterke punt van het zojuist beschreven onderzoek is dat de misbruikte kinderen die erbij waren betrokken nog met niemand buiten de directe familie over hun ervaringen hadden gesproken. Het is mogelijk dat als een kind al ondervragingen door hulpverleners, politie en therapeuten achter de rug heeft als het met de anatomische poppen wordt geconfronteerd, dit zijn verschillen in poppen spel tussen misbruikte en niet misbruikte kinderen ontstaan, die in ander onderzoek werden gevonden.

EIGEN ERVARING?

Het is mogelijk dat als de interviewer een pop aanduidt als "de mamma", "de pappa" of "oom Fred", een kind daar

via imitatie op in gaat en verder ook op deze manier met de poppen gaat spelen. Maar dat is dan geen bewijs dat dergelijk spel een weerspiegeling is van wat het in werkelijkheid heeft meegeemaakt. Als een kind het vervolgens heeft over "dit was de vader" of "dit was de moeder" is er geen enkel bewijs dat hij daarbij zijn eigen vader of moeder in gedachten heeft.

De moeite die wordt gedaan om de protocollen bij het poppen-interview te standaardiseren zijn op zichzelf

lovenswaardig. Maar als de onderliggende veronderstellingen onjuist zijn, schieten we er weinig mee op. Hooguit bereiken we ermee dat de meest flagrante missers die ermee zijn gemaakt in de toekomst worden verhinderd. Maar anderzijds geeft het ondervragers de valse zekerheid dat ze hiermee een betrouwbaar instrument in handen hebben, waarmee ze waardevolle informatie omtrent de kinderen kunnen verkrijgen. En in het ergste en zeer waarschijnlijke geval worden de poppen een soort leermateriaal, waarmee niet misbruikte kinderen leren allerlei seksueel gedrag na te spelen en waarmee emotioneel stevige kinderen leren zich zo te gedragen alsof ze seksueel zijn misbruikt. Hoe nauwkeurig de instructies voor het gebruik van poppen ook zullen worden, het diagnostisch gebruik blijft onzinnig, omdat het uitgangspunt onzinnig is.

DR. W. McIVER

is klinisch psycholoog in Oregon, USA.

DR. H. WAKEFIELD EN DR. R. UNDERWAGER

zijn klinisch psycholoog en leiden een prive-kliniek in Minnesota, USA.

Het onderzoek waar de auteurs dit artikel op baseerden, is voor het eerst gepubliceerd in *Accusations of Child Sexual Abuse* door H. Wakefield en R. Underwager, uitgegeven bij C.C. Thomas, Springfield Illinois, 1988.

Samenvatting

Het gebruik van anatomisch correcte poppen om vast te stellen of een kind seksueel is misbruikt neemt hand over hand toe. Toch zijn daar sterke bedenkingen tegen. In de eerste plaats omdat er geen standaardisering is waardoor onderlinge vergelijking niet mogelijk is, iedere hulpverlener kan zijn eigen poppen maken. Het verloop van de interviews is evenmin gestandaardiseerd. In de tweede plaats hebben de hulpverleners noch de politie inzicht in de kinderlijke projecties die door eigenschappen van speelgoed worden uitgelokt en die niet berusten op kinderlijke ervaring, maar op fantasie. Er is enig onderzoek dat op het eerste gezicht doet vermoeden dat misbruikte kinderen meer seksueel gericht bezig zijn met de poppen dan niet misbruikte kinderen. Het is echter waarschijnlijk dat dit wordt veroorzaakt doordat misbruikte kinderen al uitvoerig over hun vermeende ervaringen zijn ondervraagd voordat de poppen worden gebruikt. Het hier besproken onderzoek betrof zowel niet misbruikte als misbruikte kinderen waarmee echter nog niet over hun ervaringen was gesproken. Er werd in hun manier van spelen geen verschil gevonden. Wel werd duidelijk dat milde suggestieve vragen beide groepen kinderen kunnen aanspreken tot seksueel getint spel.

De Bolderkar-affaire: het middel en de kwaal

(ZIE OOK PAG 38 → "MONOGAMIE"
LIN 13-2)

De argumenten bij het oordeel

Het begon op 9 december 1988. *NRC Handelsblad* kwam met het bericht dat een Rotterdamse kinderrechtster in zeven maanden tijd tien kinderen met een gemiddelde leeftijd van vier jaar van het medisch kleuterdagverblijf (MKD) De Bolderkar in Vlaardingen uit het ouderlijk huis had laten plaatsen, omdat vermoed werd dat die kinderen thuis seksueel werden misbruikt. Bij vier andere kinderen, die volgens het MKD eveneens waren misbruikt, werd besloten tot behandeling in het gezin. We zijn vijf weken verder en er lopen maar liefst drie onderzoeken, niet naar het gedrag van de betrokken ouders, maar naar de handelwijze van het MKD. Hoewel de resultaten van deze onderzoeken nog niet bekend zijn, heeft een niet onaanzienlijk deel van de publieke opinie haar oordeel al geveld: daar op die Bolderkar loopt een stelletje stompzinige fanatici rond die door alle drukte over incest van de afgelopen tijd de kolder in de kop hebben gekregen en nu in het wilde weg weerloze ouders hun kinderen afpakken en onschuldige vaders van incest betichten. De argumenten waarmee dit oordeel de afgelopen weken in de media is onderbouwd, vragen om enkele kanttekeningen.

José Rijnaarts

OPZIJ FEB '89

Vijftig kinderen; veertien seksueel misbruikt! zijn de cijfers waarmee wordt geschermd in de kranten. De lezer wordt geacht daar zelf aan toe te voegen: 'Zijn ze nou helemaal gek geworden. Zoveel? Dat kan toch niet!' Maar als je even doordent, is het misschien niet zo vreemd dat op een medisch kleuterdagverblijf, waar onder andere kinderen met ontwikkelingsstoornissen of gedragsproblemen komen, de concentratie van seksueel misbruikte kleuters hoger is dan elders. Leen Beukelaar, directeur van een MKD in Amsterdam zegt in *Het Parool*: 'Qua aantallen wijkt Vlaardingen niet gigantisch af van andere MKD's' en: 'Als je die cijfers op het dagverblijf loslaat zou seksueel misbruik als achtergrond hier één op de twee zijn.' Het verschil tussen Vlaardingen en Amsterdam is volgens hem, dat er in Amsterdam niet zo snel tot uithuisplaatsing wordt overgegaan. Dat laatste is misschien wel zo verstandig, maar waar het mij nu even om gaat is dat zo'n opmerking de als vanzelfsprekend gepresenteerde absurditeit van die veertien op de vijftig in een wat ander licht stelt.

Op De Bolderkar zijn poppen met geslachtsdelen (anatomisch correcte poppen) gebruikt als hulpmiddel om kinderen te onderzoeken bij wie tekenen van seksueel misbruik waren waargenomen. Het was niet het enige onderzoeksmiddel, maar een van de vele, en alleen die kinderen werden onderzocht, van wie al werd vermoed dat ze seksueel werden misbruikt. In de media is echter de indruk gewekt dat puur op grond van een half uurtje poppenspel een aantal kinderen waarmee volstrekt niets aan de hand was, bij hun ouders is weggehaald.

De poppen hebben de meeste aandacht gekregen omdat het zo gemakkelijk is je er vrolijk over te maken. Wat meer in de marge zijn echter ook andere onderzoeksmiddelen afgekraakt. Het zou mij dan ook niet verbazen als straks, wanneer de poppenmethode als gevolg van alle commotie verboden zal zijn, de hilariteit zich naar een ander diagnostisch middel verplaatst. En ook dan zal geen van de spotters zich wagen aan de vraag hoe de waarheid dan wel aan het licht moet worden gebracht. Want dat is het probleem. Een samenleving die niet wil dat sommige kinderen jarenlang seksueel worden misbruikt door een familielid, moet dat misbruik opsporen, liefst niet als het kind twaalf of veertien is en het kwaad al is geschied, maar in het begin, als de schade nog niet zo groot is. Maar juist bij kleine kinderen is dat moeilijk, omdat zij niet kunnen vertellen wat er met hen is gebeurd. Dus als je vermoedt dat zo'n klein

kind seksueel wordt misbruikt, zul je andere middelen moeten vinden om duidelijkheid te krijgen. En die middelen zullen altijd 'gebrekkig' zijn in die zin dat zij nooit een bewijskracht leveren van honderd procent. Natuurlijk is het afschuwelijk als een vader ten onrechte van incest wordt beschuldigd, maar is het niet even afschuwelijk als een kind ten onrechte niet tegen seksueel misbruik wordt beschermd? Dat is een van de pijnlijke afwegingen waarvoor de samenleving nu staat, en het is natuurlijk veel gemakkelijker om van de wal af verwensingen te schreeuwen, dan om zelf het schip te besturen.

Prof. Dr. H. Baartman, hoogleraar preventie en hulpverlening inzake kindermishandeling aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, is zowat de enige die in de media niet alleen de 'poppenmethode' verdedigt, maar ook de medewerkers van de Bolderkar het voordeel van de twijfel gunt. Wat de poppen betreft, legt hij in de *Volkscrant* de vinger op de zere plek. De samenleving weet volgens hem geen raad met het verschijnsel incest en stort zich daarom op de diagnostiek: het mag niet waar zijn, dus kan de diagnostiek niet deugen.

'Een afschrikwekkend voorbeeld is de tragedie van Cleveland in Engeland, waar in korte tijd meer dan honderd kinderen bij de ouders werden weggehaald wegens veronderstelde incest, die voornamelijk in de verbeelding van een vrouwelijke arts en een welzijnswerker bleek te bestaan.' Aldus Rudy Kousbroek in *NRC Handelsblad*. Kousbroek is niet de enige die met Cleveland op de poppen komt. Daarom moet er iets worden rechtgezet. In Cleveland zijn in de vroege zomer van 1987 121 kinderen uit huis geplaatst omdat werd vermoed dat ze thuis seksueel werden misbruikt. De pers bekritiseerde vanaf het begin de gebruikte onderzoeksmiddelen en liet geen middel onbenut om de artsen die de diagnose 'seksueel misbruik' hadden gesteld, te beschimpen en bespotten. Na maanden van juridische strijd constateerden de rechters dat bij 26 van de 121 kinderen de diagnose fout was geweest. Natuurlijk, voor die 26 gezinnen waarin niets was gebeurd een gruwelijke zaak. Maar kun je, als de diagnose in 80% van de gevallen kennelijk wel klopte, nog zeggen dat het seksuele misbruik in Cleveland voornamelijk in de verbeelding van een paar hulpverleners bestond? Overigens bleven de Engelse kranten ook na de bekendmaking van die cijfers schrijven dat de dokters in Cleveland zich hadden vergist en het met die incest wel meeviel. En o ja, als ik even mag: je had daar in Cleveland een vrouwelijke arts, Higgs, maar ook een mannelijke, Wyatt, en je had er ook welzijnswerkers. Wat is dat toch, die behoefte die ik als krantelezer de afgelopen weken bij zovelen heb bespeurd om de strijd tegen incest af te schilderen als een kruistocht van hysterische vrouwen en de mannen die zich bij die strijd be-

'Iemand een kind afnemen is in mijn ogen het ontzettendste dat hem of haar en het kind kan worden aangedaan,' schrijft Rudy Kousbroek in hetzelfde artikel waarnaar ik al eerder verwees. Wie zou het daar niet mee eens zijn? Hoeveel vaders en moeders zouden de afgelopen weken niet hebben verzucht: 'Het zal je maar overkomen, zo'n telefoontje: meneer, mevrouw, uw kind komt voorlopig niet meer thuis want wij vinden dat het bij u niet veilig is.' Maar als we aan die stelling van Kousbroek nu eens toevoegen: 'ook als vaststaat dat het kind door de vader seksueel wordt misbruikt', is iedereen het er dan nog mee eens?

Tien jaar geleden had niemand het over incest. Begin jaren tachtig begonnen slachtoffers te vertellen wat zij als kind hadden meegemaakt. De verontwaardiging was groot. Hulpverleners kregen de wind van voren. Waarom hadden zij nooit iets gedaan? Waarom waren zij altijd blind geweest voor de tekenen die op seksueel misbruik wezen? Zij begonnen op die tekenen te letten. Daar had niemand bezwaar tegen. Maar nu ze proberen in te grijpen wanneer ze vermoeden dat een kind seksueel wordt misbruikt, krijgen ze een groot stopbord voor hun neus: Ho ho, handen af van het ouderschap, geen overheidsinmenging in het privéleven! Natuurlijk is het uit huis plaatsen van een

kind een pijnlijke maatregel. Het is ook een slechte maatregel. Als een kind thuis seksueel wordt misbruikt, zou de dader het huis uit moeten, niet het kind. Maar of de samenleving dat zou accepteren? Of zij dat niet net zo pijnlijk zou vinden? Of zij niet geneigd is iedere maatregel tegen incest te beschouwen als een middel dat

erger is dan de kwaal?

De Bolderkar-affaire maakt duidelijk dat we op een tweesprong staan. Er blijkt uit hoe vreselijk moeilijk het is in de praktijk iets tegen incest te doen. We kunnen terughakken. Dat is in de geschiedenis al eerder gebeurd. De hulpverleners hebben we zo weer in het gareel. Als we het advies van Kousbroek opvolgen en hen bij iedere vergissing 'een enorm bedrag aan schadevergoeding en smartegeld' laten betalen, zijn zij wel gedwongen te doen wat zij tot voor tien jaar deden: de ogen sluiten. We kunnen ook doorgaan op de ingeslagen weg en zoeken naar een methode om kinderen tegen seksueel misbruik te beschermen zonder nieuwe schade aan te richten. Dat zal met vallen en opstaan gaan. Want dat is een weg die in de geschiedenis nooit eerder is bewandeld. □

1. Zie Beatrix Campbell: *Unofficial Secrets. The Cleveland case*. London: Virago, 1988.

José Rijnaarts is auteur van *Dochters van Lot, over vader-dochter-incest*.

DUBBELZINNIG

REACTIONEEL
PSYCHOLOGIE FEB '89

Misschien dacht u bij het zien van de voorplaat van dit nummer: alwéér die poppen, daar weet ik nu langzamerhand wel alles van! Er is in de afgelopen twee maanden inderdaad veel over geschreven en veel over gesproken. Voor- en tegenstanders van het gebruik van anatomische poppen kwamen aan het woord. Wat echter achterwege bleef was een gefundeerde motivering om voor of tegen te zijn. Men had een mening. Of men geloofde. Maar met controleerbare feiten kwam niemand. We zijn daarom blij in dit nummer een begin te kunnen maken met een overzicht van wat er tot nu toe aan researchgegevens is over de centrale vraag: spelen seksueel misbruikte kinderen anders met zulke poppen dan niet misbruikte kinderen. Alleen dan is het immers mogelijk misbruikte kinderen aan hun poppenspel te herkennen. De gegevens die wij publiceren zien er voor de voorstanders van de poppenmethode niet best uit.

Overigens moet me ook van het hart dat ik niet begrijp waarom het zulke morsige poppen moeten zijn. De hele familie, inclusief opa en oma met grijze stukjes nylon tapijt rond hun geslachtsorganen, heb ik nu in handen gehad. Het zijn rare, lelijke, slonzige poppen. Ze doen denken aan het ouderwetse woord 'kamertjeszonde'. Er is geen research gedaan naar wat in zo'n geval de beste poppen zijn. Men gaat er kennelijk zonder meer vanuit dat bij vieze spelletjes mooi gemaakte en aantrekkelijke poppen misplaatst zijn.

In de these uit dit nummer stipt Verhulst de rol van de media aan in de discussies rond incest. Die is bij dit soort onderwerpen altijd wat dubbelzinnig. Enerzijds is er de noodzakelijke openheid, waardoor gebeurtenissen in de samenleving controleerbaar blijven. Anderzijds is er het appél op het sensationele dat geen enkel medium kan missen. Die dubbelheid was heel goed zichtbaar in dat andere opzienbarende nieuwsitem van de afgelopen maanden: de zwaar gestoorde zwakzinnige vrouw, die in de inrichting naakt zat vastgebonden. Er was natuurlijk geen enkele reden om behalve het bericht ook de foto te plaatsen. Toch liet geen enkel medium zich die kans ontgaan. Soms met hypocriete teksten eronder.

In het artikel over het programma van Sonja Barend wordt duidelijk dat de expliciete doelstellingen die de makers hebben in tegenspraak kunnen zijn met de impliciete boodschap die van het programma uitgaat. Ook mensen in de media hebben hun motieven niet altijd in de gaten. Dat zou hen extra voorzichtig moeten maken.

Rita Kolstamm

HET POPPENSPEL VAN PLAYBOY

is bewust een klimaat geschapen, waarin incest beter kan gedijen, zegt Okke Jager. De link tussen seks en geweld is gelegd. Met de poppen en teddyberen van Playboy is het begonnen.

In korte tijd is een nieuwe betekenis van de term 'poppendokters' ingeburgerd: 'deskundigen' die naar bewijzen voor incest zoeken met de poppenmethode en daarbij gevaar lopen te snel te vinden waarnaar zij op zoek zijn, zodat kinderen ten onrechte uit huis worden geplaatst. Nu de bedenkelijkheid van die methode terecht in de publiciteit kwam, wordt vergeten dat de incest-ellende met andere poppen is begonnen.

'Incest' is een verhullende term. 'Dochterverkrachting' zou beter zijn. Ook de tegenstanders van de poppendokters erkennen de ernst van de zaak: dochterverkrachting en andere vormen van seksueel misbruik van kinderen komen vaker voor dan wordt gedacht. Maar er zijn aanwijzingen voor het vermoeden dat het nog erger is: dit misbruik wordt niet alleen meer ontdekt, het aantal gevallen neemt ook werkelijk toe.

Vroeger gold de slagzin die bijna aan zwarte humor doet denken: 'keep incest in the family'. Met zoiets liep men niet te koop. Dat taboe is opgeheven. Het rampgebied bleek groter te zijn dan bekend was. Zes nieuwe aanleidingen tot incest-gedrag zijn aantoonbaar. Met het noemen van die aanleidingen wil ik niet het gedrag goedpraten, maar aandacht vragen voor de mogelijkheid dat er niet alleen psychologische factoren achter schuilgaan. Dochterverkrachting is niet alleen een afwijking van bepaalde individuen. Er is een klimaat geschapen, waarin deze vorm van geweld steeds beter gedijen kon.

Nieuwe eisen

Juist de hedendaagse beweegredenen blijven in de discussies teveel op de achtergrond. Men gaat nog steeds uit van het oude beeld: de patriarchale vader, die als volwassene en als gezagsdrager hoog boven het kind staat. Maar de jonge vader van nu is vaak zelf nog een kind. Hij behoort tot de generatie die als 'de verwerende jeugd' bekend staat. Bij die typing vergeet men meestal dat er aan jonge mensen ook nieuwe eisen worden gesteld.

Toen vanaf de jaren zestig de sociale controle verminderde, werd er van de jeugd meer zelfcontrole gevraagd. Niet alle jongeren konden aan die onverwachte verwachting beantwoorden. Zij moesten leren hun handen thuis te houden, maar waren daar nog niet rijp voor. De klachten over jeugdige baldadigheid zijn van alle tijden, maar vanaf 1965 is er werkelijk een geleidelijke toeneming van vernielingen en diefstallen. Dat gold voor jonge mensen uit alle maatschappelijke lagen. De gebruikelijke verklaring - sociale ongelijkheid en werkloosheid - gaat dus niet op. We moeten de oorzaak eerder zoeken in gebrek aan zelfcontrole en zelfbeheersing.

Ook zonder de criminele aanleg van echte dieven kunnen jongeren zich in een speelse ongebondenheid allerlei voorwerpen toeëigenen. Juist jongens met deze handicap kunnen veel tijd nodig hebben om volwassen te worden. Zij kunnen kinderen krijgen, voordat zij in staat zijn de verantwoordelijkheid van het vaderschap te dragen. Zou de typische incestvader van de jaren tachtig - opgegroeid in de roerige jaren zestig en zeventig - niet ook een jongetje kunnen zijn dat nog altijd stoer wil doen en doorgaat met het kwajongensspel van het zich toeëigenen van 'voorwerpen'? Dat zou een van de nieuwe aanleidingen voor een groeiend aantal incestgevallen kunnen zijn.

Taboe op discriminatie

Een tweede aanleiding kan zijn dat de vaders van nu de invloed van Provo

hebben ondergaan. Ik zou veel goeds over deze beweging kunnen zeggen, maar ik herinner me een passage uit een Provo-pamflet die te denken geeft: 'Wij moeten het hebben van de vrolijke zondaar, van de kinderverkrachters met complexen, en niet van de sergeantjes en nog minder van de generaaltjes.' Provo propageerde die 'complexen' niet, maar zijdelings kan deze instelling toch de remmingen ertegen hebben verzwakt. Zou het dan niet eenzijdig kunnen zijn, als men bij kinderverkrachters alleen of vooral aan autoritaire sergeantjes (het vaderstype van vroeger) denkt?

Een derde aanleiding kan liggen in de nieuwe rol van de geëmancipeerde vrouw, die de oude relaties tussen de seksen onder druk zet. Bij alle heersende klassen en rassen wordt in perioden van druk het gebruik van geweld en repressie opgevoerd. Zoiets valt ook te verwachten, als mannen zich belaagd voelen door de feministische houding van hun vrouwen. Dan blijven alleen nog de dochters over als slachtoffers. In dat geval heeft de verkrachting een heel andere aard en achtergrond dan toen de man vanzelfsprekend de baas in huis was.

Een vierde aanleiding kan te maken hebben met het huidige taboe op elke vorm van discriminatie. Het is in onze cultuur verboden mensen te vernederen op grond van hun huidkleur, hun geloof of sekse. Er is nog maar een groep binnen handbereik overgebleven om de gefrustreerde drang tot vernedering op uit te leven: de kinderen.

Een vijfde aanleiding kan verscholen zijn achter de huidige neiging te vluchten voor elke maatschappelijke verantwoordelijkheid. De nazi's hebben alle kiosken in Polen bedolven onder pornografische lectuur om de maatschappelijke en politieke betrokkenheid te castren. Als alles wordt toegelaten waarmee individuen zich kunnen bevredigen, gaan zij zich onttrekken aan elke vorm van sociale verantwoordelijkheid. Maar geldt ook niet het omgekeerde? Er is een wisselwerking tussen vermindering van maatschappelijk engagement en vermeerdering van zelfzuchtige lustbevrediging. Nu de politieke belangstelling afsterft, kan het seksuele geweld opleven.

Media-fobie

Of al deze tijdsverschijnselen een rol spelen bij een hausse in kinderverkrachting, zou door nader onderzoek moeten worden aangetoond. Maar de zesde aanleiding lijkt me het meest de moeite van het bestuderen waard: de invloed van massamedia die voor hun succes behoefte hebben aan een planmatig toewerken naar een toenemend aantal incest-gezinnen. Het lijkt een al te kras voorbeeld van media-fobie, wanneer wij ons zo wantrouwend uitdrukken. Maar de meeste lezers van Playboy (laten we dat medium als voorbeeld nemen) hebben er niet de flauwste notie van, hoe hun langzaam maar zeker een vooraf uitgedachte levenswijze wordt aangepaard.

De redactie van zo'n blad moet een uitweg zien te vinden uit een penibele paradox. De doelgroep bestaat uit mannen die mooie vrouwen willen zien. Het blad moet die mannen gelukkig maken. Maar het kan dat alleen doen door hen tegelijk ongelukkig te maken. Zij merken al gauw dat de beeldschone vrouwen uit Playboy in de dagelijkse werkelijkheid niet voor hen zijn weggelegd. Zij voelen zich opgescheept met een al te gewone en ook nog ouder wordende vrouw. Daarom beginnen ze meer aandacht te krijgen voor de jongere vrouwen in hun gezin. Playboy voelt dat aan en ziet daarin een ontsnapping uit de paradox van zijn succesformule. Het blad gaat slim op deze mogelijkheid van aandacht-verschuiving in-

spelen. Dat is de enige manier om de gelukkig en ongelukkig gemaakte mannen aan het lijntje te houden.

Heimelijke strategie

Ik beseft dat het al te fantastisch lijkt het bestaan te veronderstellen van een verborgen agenda met een zorgvuldige planning-in-fasen om vaders rijp te maken voor de aanranding van dochters. Wie zich jarenlang mag bezighouden met ethiek en met massacommunicatie, wordt steeds nuchterder tegenover 'de' invloed van 'de' media, maar raakt anderzijds steeds meer verbijsterd over een bepaalde invloed van bepaalde media. Een vrouw die in de communicatiewe-

tenschap is afgestudeerd, heeft een onderzoek gedaan naar de macht van media als Playboy (zie het gesprek van Laura Lederer met Judith Bat-Ada in 'Take Back the Night, New York 1980), waaruit de verschillende stadia van de uitvoering van zo'n heimelijke strategie uitlopend op gemanipuleerd seksueel misbruik van kinderen, zijn af te lezen.

Seks en geweld

In de periode 1973-1977 werden steeds meer tekeningen van seksuele geweldsituaties gepubliceerd. Dat was geen toeval. Niets van wat een medium als Playboy doet, is toevallig. Het maken van een succesvol blad is big business. De makers moeten vooruitzien, niet alleen twee of drie jaar, maar vijf of tien jaar. Zij hebben bewust de koppeling van seks aan geweld steeds vanzelfsprekender gemaakt om de lezers zo te conditioneren, dat zij voortaan onbewust gewelddadige handelingen zouden associëren met seksuele bevrediging. Zij lieten steeds duidelijker de boodschap doorkomen, dat ook het ondergaan van pijn en vernedering plezierig kan zijn. Dat kon het loslaten van remmingen tegen verkrachting bevorderen. Zij gingen subtiel te werk om de lezers gewend te laten raken aan het verbodene, via cartoons, vakkundig bedachte foto's en een uitgebreid stelsel van symbolen die op de bewuste en onbewuste geest moesten inwerken.

In de tweede fase was de tijd rijp foto's te tonen van vrouwen die doen alsof ze kinderen zijn en die kinderlijk gedrag nabootsen, in een maagdelijk witte rok, omringd door poppen en teddyberen. Met die poppen is het begonnen. Zij waren de wegbereiders voor seksueel misbruik van kinderen.

In de planning van Playboy waren naast de poppen ook de daarbij passende kindersprookjes opgenomen. Sprookjes brengen de lezers terug naar hun kindertijd. Via de wolf (die Roodkapje lastig valt), de zeven dwergen (die Sneeuwwitje verkrachten) en Doornroosje (die met een teddybeer slaapt) kunnen bezwaren tegen aanranding wegvallen: het is allemaal maar fantasie, het is een grapje, het is niet kwaad bedoeld. Wie kan daar nu bezwaar tegen maken, behalve fanatieke feministen die als zodanig geen gevoel voor humor hebben?

Zo is tenslotte de verbinding tot stand gekomen tussen seks, geweld, kinderlijke vrouwen, kinderen en 'niet kwaad bedoeld'. Het lijkt ver gezocht, maar het is een logische ontwikkeling. Als Playboy vanouds mannen ertoe brengt vrouwen als seksobjecten te zien en vervolgens kinderen in hetzelfde perspectief plaatst, worden uiteindelijk ook de vrouwelijke kinderen in eigen huis tot seksobjecten gemaakt. Dat completeert het Playboy-gezin: een vader die alles neemt wat hij krijgen kan, een belachelijk gemaakte moeder en een seksueel vroegrijp kind. Zo kunnen bepaalde media oude waarden vernietigen en nieuwe cultuurpatronen scheppen. Ook rechters en advocaten worden met de Playboy-stijl gevoed. Het lijkt immers geen gevaarlijke of laagstaande lectuur. Het is alleen maar een amusementsblad voor mannen. Maar juist daarom is het gevaarlijker dan de onverhulde pornografie. Het bepaalt de filosofie van een levensstijl. Het verkoopt vrouwenhaat in een fluwelen jasje.

'Niet-kwaad-bedoeld'

Het is merkwaardig dat de ethiek van zo'n medium bijna nergens aan de kaak is gesteld, lange tijd zelfs niet in geëmancipeerde vrouwenbladen. Wij zijn als media-consumenten nogal naïef. Al het sprookjesachtige heeft het imago van 'niet-kwaad-bedoeld'. Wij denken te gauw: de lezers zullen er wel eens genoeg

van krijgen. Bij een experiment werden studenten overvoerd met pornografisch materiaal, totdat hun belangstelling sterk afnam. 'Zie je wel', zeiden de onderzoekers, 'bij een juiste dosis raakt de interesse verzadigd'. Maar zij vergaten dat pornoklanten meestal vaste klanten zijn. In sommige landen worden winkeliers omgekocht om de vrouw-onvriendelijke bladen de voorste plaatsen te geven in hun uitstalling. Er zijn distributeurs die alleen bladen leveren, als dit soort bladen ook geaccepteerd wordt. Een 'onschuldige' foto van een vrouw met poppen kan de eerste schakel zijn in een keten, die uitloopt op de poppen van het incest-onderzoek. De kiosk is een tijdbom.

Okke Jager

Okke Jager ^{ON 1/2} en Playboy

Okke Jager, de voormalige dag-sluiters van de NCRV, weet het zeker. Het blad Playboy is de oorzaak van alle incestgevallen van de laatste tijd. Jager schreef dat onlangs in het weekblad Hervormd Nederland. Volgens hem is er bewust een klimaat geschapen, waarin incest beter kan gedijen. „En met de poppen en teddyberen van Playboy is het begonnen”.

Jager: „De doelgroep van het blad bestaat uit mannen die mooie vrouwen willen zien. Het blad moet die mannen gelukkig maken. Maar het kan dat alleen doen door hen tegelijk ongelukkig te maken. Ze merken al gauw dat de beeldschone vrouwen uit Playboy in de dagelijkse werkelijkheid niet voor hen zijn weggelegd. Zij voelen zich opgescheept met een al te gewone vrouw. Daarom beginnen ze meer aandacht te krijgen voor de jongere vrouwen in hun gezin”.

Verder schrijft Jager dat Playboy voor dit alles ook nog een planning heeft en altijd al had. „Daarbij zijn passende kindersprookjes opgenomen. Sprookjes brengen de lezers terug naar hun kindertijd. Via de wolf (die Roodkapje lastig valt), de zeven dwergen (die Sneeuwwitje verkrachten) en Doornroosje (die met een teddybeer slaapt) kunnen bezwaren tegen aanranding wegvallen (...). Dat completeert het Playboy-gezin: een vader die alles neemt wat hij krijgen kan, een belachelijk gemaakte moeder en een seksueel vroegrijp kind”, aldus Okke Jager.

Psychiater Gerrit Mik vindt dit allemaal te simpel gesteld. Mik: „Ik kan slecht over Playboy oordelen, omdat ik het blad nooit heb gezien. Maar ik kan mij nauwelijks voorstellen dat er een kwaai bedoeling achter de opzet van het blad zit. Kijk, dat bladen als Playboy een ander vrouwbeeld creëren, dat zou kunnen, maar of de invloed daarvan zo groot is dat het een menselijke karakter kan veranderen, lijkt mij sterk. Ik acht de invloed van de geschreven pers hoog, maar zo hoog ook weer niet”.

Mediasocioloog Peter Hofstede vindt het verhaal van Jager een 'onwetenschappelijk' stuk. „Het is proefondervindelijk totaal niet onderbouwd. Het verschijnsel incest komt van oudsher voor in alle lagen van de bevolking. Met name in geïsoleerde en zelfs zeer godsdienstige groeperingen die zich afsluiten voor invloeden van buitenaf zoals de media. De doelgroep van een blad als Playboy dekt in het geheel niet de spreiding van incest in de bevolking. Playboy wordt in andere milieus gelezen. Ik durf zelfs te zeggen dat waar Playboy gelezen wordt en waar men f 7.50 voor het blad over heeft, dat daar een meer open levensstijl verwacht mag worden waarin minder gauw incest ontstaat dan in gezinnen met een geïsoleerde houding. Ik vind het verhaal van Jager dan ook pure onzin. Het is niet meer dan een noodkreet van een seksueel gefrustreerde man”.

(GPF)

„Een heleboel kinderen komen nergens terecht”

Jarenlang was de Nederlandse kindbescherming een voorbeeld voor de wereld. Maar geldgebrek maakt hulpverleners machteloos en bovenal: het draagt ertoe bij dat honderden kinderen nog thuis zitten die eigenlijk uit het gezin weg zouden moeten. Slachtoffertjes van kindermishandeling en incest. Is het dan niet beter hen te behandelen zonder het gezin uit elkaar te halen, zoals de Amerikaanse psychiater Boszormenyi-Nagy bepleit? Nee, zegt de Utrechts psychoploog dr W. Wolters. Een dergelijk pleidooi is een miskenning van de werkelijkheid die voor veel kinderen zeer bedreigend is. Over het knuffelen van je kroost, de antiman-ideologie en de betrouwbare informatie van tweejarige peuters.

H VK 4

ET IS in Nederland heel moeilijk kinderen uit huis geplaatst te krijgen. Dat komt doordat in de jaren zeventig bij de kindbescherming — onder invloed van de politiek — een mentaliteit is ontstaan waardoor honderden kinderen in moeilijke omstandigheden nog steeds thuis zitten. Met deze bewering zet klinisch psycholoog dr W. Wolters van het Utrechtse Wilhelmina Kinderziekenhuis zich af tegen de gedachte dat bij behandeling van incest het gezin zo veel mogelijk bij elkaar moet blijven.

Wolters reageert op uitspraken van de Amerikaanse psychiater prof. dr I. Boszormenyi-Nagy, die een week geleden in de Volkskrant een lans brak voor incest-behandeling binnen het gezin. Vorige week was Nagy in Nederland om workshops te houden, gebaseerd op zijn „contextuele therapie”. Enkele uitspraken van de Amerikaan zijn Wolters flink in het verkeerde keelgat geschoten.

„Ik heb me vooral geërgd aan die mededeling van Nagy dat de koninklijke families in Egypte ook al incest bedreven”, zegt Wolters. „En dat het allemaal niet zo erg zou zijn. Hij doet het voorkomen alsof je incest in je leven zou kunnen integreren, als je maar het geluk hebt tot de koninklijke familie van Egypte te behoren. Of als je het geluk hebt dat je familie rijk en machtig is naar buiten toe. Dan zou je binnenshuis zoveel kunnen rotzooien als je wilt. Maar dan wordt het een puinhoop. Hij laat daarmee zien dat hij een fundamenteel gevoel voor incestslachtoffers mist.”

Wolters heeft veel ervaring met de problemen rond kindermishandeling en adviseert dan ook regelmatig kindbeschermingsinstanties. „Ik wil niet zeggen dat Nagy's hele idee over die gezinsbenadering niet heel productief kan zijn als visie. Het is op zichzelf goed te benadrukken dat het positief is om te proberen met het hele gezin aan de slag te gaan.

„Maar hij krijgt te maken met geselecteerde gezinnen. Zoals veel goeroes in die Amerikaanse scene uit de jaren zeventig, maakt hij daar een soort geloofssysteem van, en dan wordt het eng. De werkelijkheid is ingewikkelder. Het staat onomstotelijk vast dat veel incestslachtoffers nooit meer met hun vader en/of moeder op gang kunnen of willen komen. En daar kan geen therapeut iets aan doen. Om die realiteit kun je niet heen.”

Terwijl Nagy de negatieve effecten van uithuisplaatsing van misbruikte kinderen benadrukte, stelt Wolters dat er in Nederland eigenlijk te weinig kinderen uit het bedreigende gezin worden weggehaald. Toch verbindt de Utrechtse psycholoog uitdrukkelijk wel voorwaarden aan die uithuisplaatsingen.

Zorgvuldig

Wolters: „Mijn ervaring is dat de raden van de kindbescherming en de kinderrechtshouders zeer zorgvuldig te werk gaan. Dat is dus eigenlijk het omgekeerde van wat er in de discussie over De Bolderkar in de pers steeds wordt gesteld. Wij hebben vaak zeer veel moeite om ook kinderen die heel erg worden bedreigd in hun lichamelijke en geestelijke ontwikkeling, uit huis geplaatst te krijgen.

„Maar die uithuisplaatsingen mogen natuurlijk niet zo maar gebeuren. Het belang van het kind staat centraal. Ik stel als voorwaarde dat daaraan een zeer zorgvuldig onderzoek vooraf moet gaan, waarbij goede instrumenten worden gebruikt. Het spreekt vanzelf dat degene die adviseert, van wanten moet weten.”

— In de praktijk valt met heel kleine kinderen toch niet precies na te gaan of er wel of niet incest heeft plaatsgevonden? Welke zijn die instrumenten dan?

„Het gaat vaak niet alleen om de incest. Zo iets gebeurt meestal in het kader van algemene gezinsproblemen. Het gaat om de familiale context. Om de mate van verwaarlozing van waaruit de incest plaatsvindt. De mate van gestoordheid van de gezinsrelaties. Bij jonge kinderen is het moeilijk om exact vast te stellen wat er is gebeurd. Maar het kan wel. Wij maken mee dat tweejarige kinderen heel opvallende, concrete, betrouwbare informatie geven over met hen gepleegde seksuele handelingen. Via spelobservaties en eventueel via praten.”

— En met anatomische poppen?

„Ja, dat is ook zo'n heet hangijzer. Wij werken hier ook met die poppen. Wilt u ze even zien? Die poppen kunnen heel waardevolle informatie opleveren. Let wel: kunnen. Maar het is geen test. Ik zie het als een speciaal observatiemiddel, zoals we heel veel spelmaterialia hebben. Het probleem is dat de waarde van die poppen door bepaalde mensen geweldig absoluut is gesteld. Maar die poppen hebben een betrekkelijke waarde.

„En natuurlijk geldt hier ook dat je, als je een jong kind onderzoekt, eerst een band moet opbouwen met dat kind. Je moet het vertrouwen van het kind hebben. Je moet het kind over zijn beginnende heil helpen. Het gaat om de mate van zorgvuldigheid, waarmee je diagnostiseert, en vervolgens anderen informeert en adviseert. Daar vallen zeker gaten in Nederland. Zonder meer.”

— Het zou toch verboden moeten zijn kinderen uit huis te plaatsen als de ouders niet eerst zijn gehoord?

„Ja, dat komt bij mij ook als zeer wonderlijk over. Als we hier in Utrecht

zien dat er heel ernstige dingen gebeuren met een kind, dan zeggen we dat ook tegen de ouders. Als we bijvoorbeeld hier in het ziekenhuis zien dat een driejarig kind seksueel is misbruikt door de vriend van een moeder, en dat de moeder die relatie in stand wil houden, en daar een beetje mee sjoemelt, dan moeten wij daar wel iets aan doen.

„We moeten ook onze onaangename boodschappen bij de ouders durven deponeren. Er kunnen ook wel eens zulke ernstige noodsituaties ontstaan, dat je de ouders niet kunt waarschuwen. Maar dat zijn heel grote uitzonderingen.”

Model

Wolters denkt dat er in Nederland een heel goed systeem van kindbescherming bestaat. „Na de Tweede Wereldoorlog stond de Nederlandse kindbescherming model voor de hele wereld. Helaas wordt dat nu een beetje afgebroken. Een heleboel kinderen

komen nergens terecht. Er wordt gedaan alsof ze helemaal niet bestaan.

„Het instrumentarium om tegemoet te komen aan de ernstige problemen, wordt in toenemende mate afgebroken. Dat gaat bij de hulpverleners leiden tot een gevoel van verlamming. Er is te weinig geld. Er zijn te weinig mogelijkheden voor plaatsingen. Er zijn talloze kinderen die gebaat zouden zijn bij opname in een warm, goed intermaat. Maar er moeten eerst altijd hele ernstige dingen gebeuren.”

Het is volgens Wolters niet goed als professionele hulpverleners alleen maar met incest bezig zijn: „Dan krijg je oogkleppen en dan verlies je de verbanden uit het oog.” Hij is dus ook tegen zogenaamde incesthuizen, waar alleen maar incestslachtoffers terecht komen.

Hij bevestigt dat er op het ogenblik nog steeds geen algemene richtlijnen voor hulpverleners bestaan voor het handelen bij vermoedens van seksueel misbruik. In de praktijk werkt het zo dat deze vermoedens in ieder geval heel

gefundeerd moeten zijn, om in aanmerking te komen voor nader onderzoek. Zo'n vermoeden moet niet alleen maar in de lucht hangen en gebaseerd zijn op emoties of opgewondenheid van de omgeving. Het moet heel zorgvuldig worden getoetst.

Wolters: „Dat is vaak uitermate moeilijk. Dat moet door iemand gebeuren die vaker met dat bijltje heeft gehakt. Door professionele hulpverleners. Los van begaafde leken die dat ook wel eens kunnen doen. Zoals een onderwijzeres of een dominee die een goed contact met dat kind heeft.”

— Kunt u precies definiëren wat u onder incest verstaat?

„Incest gebeurt in een ongelijke situatie, waarbij de oudere een eenzijdige machtspositie heeft, en de vrijheid en de keuzemogelijkheid van het kind beperkt zijn. Het uitleven van de seksuele verlangens van de oudere vormt een belangrijk motief. Er is een heel repertoire van genitale, anale en orale sex.

En het systematisch betasten, beloeën en bekijken, kan je daar ook onder laten vallen.”

— Maar het is toch niet acceptabel dat het al wat verdacht wordt als je naar je eigen kind kijkt?

„Het gaat natuurlijk ook om de intentie waarmee je kijkt, en het gevoel dat je daarbij hebt. Voor mij valt daar dus niet onder dat een oom een keer een nichtje over de knieën strijkt vanuit een soort erotische geprikkeldheid. En ook niet wanneer hij een keer haar borsten aanraakt. Als je dat ook al incest gaat noemen, kun je geen kant meer op.

„Er gebeuren ook allerlei erotisch-seksuele dingen die je niet als incest kunt omschrijven. Tegenwoordig wordt dat begrip incest op een wat overtrokken manier in een harmonika-model getrokken, waarbij het veel te breed wordt gemaakt, en dat is niet goed voor de echte incestslachtoffers.”

Groeistuipen

Wolters bevestigt dat er veel meer incest voorkomt dan vroeger werd gedacht. Maar tegenwoordig wordt de indruk ook wel eens gewekt dat hulpverleners overactief zijn uit een soort schuldgevoel, omdat ze het jarenlang allemaal niet hebben gezien. Je zou dat groeistuipen kunnen noemen.

In een artikel over incest in het tijdschrift De Psycholoog heeft Wolters geschreven dat televisie-uitzendingen over incest wel eens het karakter van lynchpartijen krijgen: „De afstand tussen de concrete ellende van incestslachtoffers en de woordvoerders op het marktplein werd steeds groter.”

Een dergelijke toestand kan volgens Wolters niet anders dan nieuw onheil aanrichten: „Ook gewoon aardige vaders raken daardoor in verwarring en worden overbewust bij het liefkozen van hun kinderen, terwijl ze nog maar net hebben geleerd dat huidcontact niet zondig is en dat tederheid niet het unieke terrein van vrouwen hoeft te zijn.”

De conclusie zou kunnen luiden dat wat de bevrijding van vrouwen moest zijn, ook kan uitlopen op een soort nieuwe onderdrukking van mannen. Wolters: „Je moet de hele discussie over incest niet gebruiken voor emancipatoire doeleinden. Door de jaren heen heb ik er met grote regelmaat — ook vóórdat het mode was — duidelijk gemaakt dat ik een absoluut tegenstander ben van sex met kinderen. Dat is altijd schadelijk, en valt nooit goed te praten.

„Maar de hele antiman-ideologie heeft vaak een zeer onzakelijke dimensie gegeven aan het incestdebat. Daardoor zijn er ook met die definities heel rare dingen gebeurd. Dan krijg je ook die getsalsacrobatië. Maar de getallen zijn niet het belangrijkste.

„Het is een feit dat incest een zeer groot probleem is, een zeer veel voorkomend verschijnsel. Duizenden kinderen ieder jaar weer. Daar moeten we niet omheen. De smaakmakers in de vrouwenbeweging zijn echter wel eens doorgeslagen, en dat heeft een tegenovergesteld effect. Het gevolg is dat er ook wel gezegd wordt, dat het allemaal wel meevalt, en dat het niet zo erg is. Maar het is wel erg.

„Ook opmerkingen van collega's dat het bij kleine kinderen niet zo veel voorkomt, die zijn nergens op gebaseerd. De praktijk ziet er anders uit. We hebben in 1988 in mijn afdeling ongeveer honderd jonge kinderen gezien die seksueel zijn mishandeld. Alleen hier al.”

LOUCKY CONTENT

Incest VK 15

Bij gevestigde hulpverleners en wetenschappers bestaat de neiging hun kritiek op feministische deelnemers aan het incestdebat in de vorm van een standje te formuleren. Zelden worden feministische discussiedeelneemsters bij de naam genoemd, zodat de krantelezer maar moet raden wie wordt bedoeld.

Een nadeel van het spreken over „vrouwen”, „de vrouwenbeweging”, of „feministen” is dat de indruk wordt gewekt dat het om een ongedifferentieerde klomp menselijk materiaal gaat, zonder onderscheid in mening of functie.

Het wegpsychologiseren van argumenten van feministische hulpverleners als „een massapsychologisch fenomeen” is dan nog maar een kleine stap. Eindresultaat is dat de spreker zichzelf als serieus te nemen deelnemer aan het debat opvoert, terwijl hij de feministische opposant naar een lagere trap in de discussie verwijst.

Ook de Utrechtse psycholoog dr W. Wolters maakt zich in een interview in de Volkskrant van 4 februari schuldig aan deze Hiërarchische wijze van discussiëren. Hij stelt dat „de smaakmakers van de vrouwenbeweging” de discussie over incest hebben gebruikt voor „emancipatoire doeleinden”. Het „anti-man-ideologie” heeft aan het incestdebat een „onzakelijke dimensie” gegeven.

Wat bedoelt Wolters precies met „anti-man-ideologie” en wie maken zich daaraan schuldig? Nu moet de lezer maar gissen. De eerste namen die bij hem of haar opkomen, zijn waarschijnlijk José Rijnaarts en drs Nel Draijer, de bekendste publicisten over incest in Nederland.

Beiden zijn behalve auteur, respectievelijk psycholoog, ook feminist. Van drs Draijer verscheen onlangs een representatief onderzoek naar seksueel misbruik van meisjes door verwanten. Geldt Wolters' kritiek op „getsalsacrobatië” en „rare definitives” soms dit laatste, in opdracht van WVC uitgevoerde onderzoek?

Misschien doelde hij ook wel op iemand anders. Maar op deze manier wekt Wolters op zijn minst de suggestie dat hij Draijers onderzoek diskwalificeert. In dat geval had hij zijn kritiek moeten onderbouwen.

Wolters werkt al langer dan wie ook als hulpverlener aan incestslachtoffers. Dat scheidt verplichtingen, ook aan de „smaakmakers” van de vrouwenbeweging die ervoor gezorgd hebben dat het onderwerp op de maatschappelijke agenda is beland.

AMSTERDAM Bernadette de Wit

Kindertelefoon Groningen signaleert

Vrouw ook vaak dader van seksueel misbruik

Van onze verslaggeefster Ellis van Wees **NVHN 15**
 GRONINGEN — "Seksueel misbruik door vrouwen bij jongens komt vaker voor dan de meeste mensen denken." Dit zegt coördinator Nic Drion van de Kinder-en Jongerentelefoon die onderzocht heeft hoeveel jongens vanaf 1986 naar de kindertelefoon belden over seksueel misbruik. Tweëndertig jongens maakten daar melding van. In 28 gevallen waren de plegers vrouwen. In 3 gevallen was het een man en bij één jongen ging het om een gemengd groepje.

Verrassend vond Drion de uitslag van het onderzoek. "Dit nuanceert het stereotype beeld van de vrouw als slachtoffer en de man als plegger." Wel wil hij waarschuwen dat dit zeker geen representatief onderzoek is. "Maar het is natuurlijk wel een indicatie," zegt hij. De telefoontjes van de jongens vormen in totaal 1 procent van het totale aantal telefoontjes. Drion benadrukt dat het aantal telefoontjes van meisjes over incest, aanranding en verkrachting beduidend hoger ligt. In 1987 belde 2,3 procent van meisjes over incest en 1,3 procent over aanranding en verkrachting.

Jongens komen door diverse oorzaken in situaties van seksueel misbruik terecht. Een aantal zegt dat het misbruik een gevolg is van een uit de hand gelopen spelletje. In eerste instantie vond het seksuele contact met wederzijds goedvinden plaats maar onttaarde later in dwang. Een voorbeeld is het geval van een jongen die een relatie heeft met een oudere vrouw. De jongen wil er op een gegeven moment mee ophouden, maar de vrouw dwingt hem op een andere manier tot steeds frequentere seksuele contacten.

Ook komt het voor dat jongens gehanteerd worden. Zoals een jongen die wordt betraptd tijdens

het masturberen. Voor straf moet hij seksuele handelingen verrichten met degene die hem betrapte. Of een jongen heeft zijn buurmeisje betast en de moeder van het meisje die dat te weten is gekomen, misbruikt hem nu.

Verder is er een aantal jongens zonder aanleiding misbruikt. Bijvoorbeeld als een moeder of zus 's nachts bij een jongen in bed kruipt en hem begint te betasten of hem dwingt met haar naar bed te gaan.

Volgens Drion zijn de gevoelens van jongens over seksueel misbruik gecompliceerd en verwarrend. "Vaak hebben jongens het gevoel dat ze min of meer schuldig zijn. Omdat ze opgewonden raken als een vrouw ze streelt. Toch voelen de meeste jongens zich achteraf rot en willen het niet meer."

"Veel jongens zijn bang dat wij hun niet geloven. Maar in principe nemen we onze bellers serieus, tenzij er gegronde redenen zijn om te twijfelen. Meestal zijn ze opgelucht als ze merken dat we ze serieus nemen. Wij geven aan dat zij niet de enige zijn die met dat probleem te maken krijgen en dat het niet hun schuld is. Dat niet zij, maar de volwassene in kwestie verantwoordelijk is voor die situatie. En dat zij slachtoffer zijn van misbruik."

kracht. Een aangifte bij de zedenpolitie bleek aanvankelijk niet mogelijk doordat het politiebureau tweehoog is gehuisvest en de verdieping niet bereikbaar is voor rolstoelgebruikers. Later werd de aangifte opgenomen op de begane grond — in een kastruimte, die tijdelijk als bureau werd ingericht.

Uiteindelijk werd de dader veroordeeld tot een boete van achtduizend gulden en een halfjaar voorwaardelijk. "Het was al zo lang geleden en een zware veroordeling zou de dader zijn baan kosten", vond de officier van justitie. Het slachtoffer was door het gebeurde niet meer tot werken in staat, maar dat speelde nauwelijks een rol tijdens de rechtszaak.

De advocate in deze zaak was mr Gaby van Driem. Zij kent uit haar praktijk wel gevallen van seksueel geweld, maar — op dit geval na — niet tegen lichamelijk gehandicapten. Wel wordt herhaaldelijk haar advies gevraagd na seksueel geweld tegen geestelijk gehandicapten door hulpverleners. Daarbij komt het lang niet altijd tot een rechtszaak.

De Gehandicaptenraad is een organisatie voor lichamelijk gehandicapten. Seksueel misbruik van geestelijk gehandicapten valt daardoor buiten zijn blikveld. Agnes van Wijnen en Hinke Zijda waren eind september aanwezig op een congres in de Verenigde Staten over seksueel misbruik van gehandicapten. De gegevens die daar bekend werden gemaakt, kunnen natuurlijk niet zomaar naar Nederland worden vertaald. Maar ze maken wel duidelijk dat gehandicapten een veel grotere kans lopen om slachtoffer te worden dan niet-gehandicapten.

Een Amerikaans voorbeeld: van niet-gehandicapte jongens onder de achttien krijgt 16,6 procent met seksueel misbruik te maken. Voor de gehandicapte jongens ligt dat percentage meer dan tweemaal zo hoog: 37. Voor de meisjes onder de achttien zijn de cijfers nog alarmerender: tegen 33,3 procent van de niet-gehandicapte meisjes die slachtoffer wordt, staat 83 procent van de meisjes met een handicap.

Zijda en Van Wijnen willen van het departement van WVC subsidie om vijf jaar lang onderzoek te doen naar de omvang van seksueel misbruik onder gehandicapten. Door de gegevens die daardoor bekend worden en door hun cursussen, willen ze bereiken dat gehandicapten over dat misbruik gaan spreken en aangifte doen. Zijda: "Blijven zwijgen verhoogt het risico op misbruik. Mensen met een handicap die misbruikt zijn, moeten er zelf over praten en het openbaar maken. Dat is geen garantie dat het niet zal gebeuren, maar het verkleint de kans wel."

Van Wijnen: "Gehandicapten moeten zich niet afhankelijk laten maken. Ze moeten nee leren zeggen als ze iets niet willen. Afhankelijkheid scheidt mogelijkheden voor misbruik. In de trein zag ik eens hoe een vrouw in een rolstoel werd gepist door een stel opgeschoten jongens. Ze zei: 'Hou op, of ik geef je een klap'. Toen ze doorgingen, sloeg ze. Toen gingen die jongens weg. Ze hadden niet verwacht dat ze haar dreigement zou uitvoeren. Daders zijn op zoek naar het gemakkelijkste slachtoffer. Je moet zorgen dat jij dat niet bent."

JET BRUINSMA

SLACHTOFFER

Niemand gelooft seksueel misbruikte gehandicapte

Ook gehandicapten worden seksueel misbruikt. Maar als je blind bent of niet kunt praten, is het moeilijk om duidelijk te maken wat er met je is gebeurd. Daarom worden deze slachtoffers van misbruik vaak niet geloofd. Trouwens, zijn ze vaak niet afhankelijk van degene die hen wast, kleedt en verkracht? De Gehandicaptenraad organiseert cursussen voor gehandicapten over seksualiteit en relaties. De leiding hoort schokkende verhalen, maar is niet verbaasd. "Gehandicapte mensen worden vaak niet als seksuele wezens beschouwd."

AGNES VAN WIJNEN

voor terug om over hun ervaringen te praten. Ze hebben die hulpverlener immers nodig. Ook zijn ze bang dat ze niet worden geloofd. Daarom doen ze vrijwel nooit aangifte."

Bewijs

Gehandicapten zijn ook "veilige" objecten voor misbruik, is de ervaring van Van Wijnen en Zijda. Agnes van Wijnen: "Als je niet kunt praten, is het moeilijk om duidelijk te maken wat er is gebeurd. Daar komt bij dat mensen in inrichtingen veelal niet geleerd hebben om gevoelens en emoties onder woorden te brengen. En hoe kan iemand die blind is, de dader herkennen? Het bewijs dat iemand zich schuldig heeft gemaakt aan seksueel misbruik, is dan moeilijk te leveren."

Behalve de signalen over misbruik die Van Wijnen en Zijda tijdens de cursussen krijgen, is er nauwelijks iets bekend. "Niemand denkt er automatisch aan, ook niet organisaties als Tegen Haar Wil en vrouwenopvanghuizen", aldus Agnes van Wijnen. Een woordvoester van Tegen Haar Wil erkent dat aan vrouwen die bellen over seksueel misbruik, niet de vraag wordt gesteld of ze een handicap hebben. En als het al wordt gemeld, wordt het niet geregistreerd. Er komen wel meldingen binnen van seksueel geweld tegen geestelijk gehandicapten, maar ook daarvan wordt niet systematisch aantekening gemaakt.

Een kleine peiling door de Gehandicaptenraad bij opvanghuizen van de FIOM (hulp bij alleenstaand ouderschap, en ook opvang van weggelopen vrouwen) bracht aan het licht dat een aantal huizen twee à drie keer per jaar te maken krijgt met lichamelijk gehandicapte vrouwen. Van Wijnen hield met enkele anderen een klein vooronderzoek onder zestien homoseksuelen met een lichamelijke handicap. Van de acht vrouwen hadden er zeven te maken gehad met seksueel misbruik, van de acht mannen waren er vier misbruikt.

Hoe moeilijk het doen van aangifte is, ondervond de Amsterdamse vrouw uit het begin van dit verhaal die door de hulpvaardige dader naar huis was gebracht, uit haar rolstoel getild en ver-

EN BLINDE vrouw vraagt de weg en wordt door de man die haar behulpzaam zal zijn, een steegje ingesleurd en aangerand. Een andere vrouw, die half verlamd is en in een rolstoel rijdt, wordt na een vergadering thuisgebracht. De man brengt haar naar binnen en tilt haar uit de rolstoel, die hij in een andere kamer neerzet. Voor hij haar verkracht, verwijderd hij haar katheter. Een zwaar gehandicapte man heeft elke dag hulp nodig bij het wassen en aankleden. Degene die hem wast, doet dat op een manier die de gehandicapte als ongewenste intimiteit ervaart. Een vrouw woont min of meer zelfstandig in een centrum voor lichamelijk gehandicapten. Ze wordt seksueel misbruikt door haar moeder, die regelmatig op bezoek komt.

Hoe vaak seksueel misbruik van gehandicapten voorkomt, weet niemand. Dat het gebeurt, staat vast. De Gehandicaptenraad, de overkoepelende organisatie van bijna vijftig organisaties voor lichamelijk gehandicapten, organiseert een keer of acht per jaar cursussen voor gehandicapten over seksualiteit en relaties. Daar komen jaarlijks honderdtwintig cursisten, van wie de helft seksueel is misbruikt of nog wordt — de meesten meer dan eens.

Agnes van Wijnen en Hinke Zijda organiseren deze vormingscursussen als leden van de werkgroep handicap, relaties en seksualiteit van de Gehandicaptenraad. Echt verbaasd zijn ze niet door de verhalen van hun cursisten. En eigenlijk ook niet door het ongeloof van instanties en hulpverleners die worden geconfronteerd met klachten over seksueel misbruik. "Gehandicapte mensen worden vaak niet als seksuele wezens beschouwd", zegt Agnes van Wijnen. "Een vrouw die werd aangerand, kreeg van de dader te horen: nu krijg je eens wat je nooit van iemand krijgt."

"Mensen met een handicap zien ook zichzelf meestal niet als mogelijk slachtoffer", zegt Hinke Zijda. Gehandicapten zijn vaak afhankelijk van hulp van anderen. Ze moeten door anderen worden gewassen, aangekleed of geholpen met naar de wc gaan. Ze wonen soms in een tehuis met andere gehandicapten en dat leidt tot hospitalisatie. Zijda: "Zo word je afhankelijk. Om die reden schrikken misbruikte gehandicapten er doorgaans

INCESTSLACHTOFFERS ZITTEN IN IEDERE SCHOOLKLAS

Cursus helpt signalen herkennen

HET SCHOOLBLAD 9

De statistieken van incest en kindermishandeling liegen er niet om. Heel voorzichtig mag men ervan uitgaan dat een of twee op de tien kinderen daarvan de dupe is. Puur getalsmatig moet er dus in iedere klas wel een slachtoffer zitten. Maar hoe kom je daar achter? De Utrechtse leerkrachten Marlies Koenders en Ben Nikkel dachten dat ze de signalen die slachtoffers uitzenden niet opvangen of nog niet kunnen interpreteren. Zij besloten daar iets aan te doen.

Voordat je mishandeling en incest kunt herkennen, moeten de twee begrippen eerst duidelijk zijn. Wat verstaat Marlies Koenders daar onder? Koenders (31), lerares Frans op de Gerardus Marjella Mavo in Utrecht, griezelt bij de vraag. "Incest is dat andere mensen aan je lijf zitten, zonder dat je dat zelf wilt. En niet zomaar een gezellige arm om je schouder, maar dat vader, broer of oom met je wil gaan vrijen." Koenders denkt dat kinderen zelf goed aanvoelen wanneer de grens van knuffelen wordt overschreden. Een kind merkt dat er iets niet klopt. "Alleen weet het kind vaak niet wat het daarmee aanmoet. Meestal is er echter sprake van een machtsverhouding, waardoor een kind weerloos is."

Bij kindermishandeling denkt ze in eerste instantie aan lichamelijk geweld. Aan afranselen, meppen, treiteren, aan kinderen moedwillig pijn doen. Maar volgens haar is ook van kindermishandeling sprake als op kinderen voortdurend 'heel lullig' wordt gereageerd.

Ben Nikkel (43), leraar maatschappijleer en gymnastiek op de scholengemeenschap Hendrik van der Vliet in Utrecht denkt bij incest aan een afgedwongen seksuele relatie met een familielid of goede bekende. "Als het vrijwillig gebeurt, kan je er weinig anders aan doen dan je eigen norm uitspreken." Over kindermishandeling heeft hij dezelfde ideeën als Koenders. Je kan je afvragen of het onderwijs zich wel met deze problemen moet bemoeien. Nikkel: "In principe is een leerkracht aangesteld om les te geven. Maar als je aan de hand van het functioneren van het kind er achter komt, dat incest of mishandeling plaatsvindt, dan zul je daar iets mee moeten doen." Als gymleerkracht kan hij mishandeling bijvoorbeeld herkennen aan verwondingen, striemen en blauwe plekken. "Zulke vermoedens komen ook naar voren als een leerling nooit in een korte broek in de gymzaal verschijnt." In de klas zijn de signalen volgens hem minder zichtbaar. "Leerlingen kunnen heel vervelend zijn, emotioneel gestoord of erg seksueel gericht." Die signalen moeten leerkrachten leren opvangen.

Herkennen

Ben Nikkel heeft twee cursussen over incest in het onderwijs gedaan van het bureau Gezondheidszorg en Opvoeding (GVO) in Utrecht. Wakker geschud door de opzienbarende cijfers over incest, besloot hij die cursussen te doen, omdat hij er zeker van was dat op zijn school ook slachtoffers rondlopen. "Ik vroeg me af of ik daar iets tegen kon doen, of ik de slachtoffers zou kunnen herkennen. Als ik nu vermoed dat er met een leerling iets aan de hand is, sluit ik incest niet meer uit. Als ik terugkijk op al die jaren dat ik nu lesgeef, kan ik met de kennis die ik heb opgedaan, in vroegere klassen wel een paar vermoedelijke slachtoffers van incest aanwijzen." Marlies Koenders heeft net een paar avonden van de cursus 'incest in het onderwijs' van het project Samenleven achter de rug. Het project, dat ook wordt gecoördineerd door het Utrechtse GVO, richt zich onder meer op preventie van seksueel geweld. "Het kan gewoon niet

dat incest bij ons op school niet voorkomt. Als ik mijn leerlingen bekijk, vraag ik me dan ook af wie van hen er thuis wordt gepakt en of ik dat kan signaleren."

Beide docenten hebben tijdens de cursussen geleerd alert te zijn op 'afwijkend gedrag'. Dat kunnen signalen van moeilijkheden zijn. Koenders somt een aantal van zulke signalen op. "Stilte, teruggetrokken zijn, tranen. Ik voel dat afwezigheid." Voor haar is dat vrijwel direct een teken om te gaan praten met een leerling. "Als ik zie dat een kind emotioneel onstabiel is, kan ik het dat kind niet kan aandoen om het maar gewoon hard te laten werken. Ik zou het zelf met zulke problemen ook prettig vinden, om aan iemand te kunnen vertellen wat er aan de hand is." Koenders is zich ervan bewust dat niet bij alle kinderen de problemen zo aan de oppervlakte liggen. Dat is

vooral pijnlijk voor de kinderen die hun problemen goed verborgen weten te houden, maar ze kan daar weinig aan doen.

Uitnodiging

Heeft Koenders tijdens haar opleiding geleerd hoe zij met problemen van leerlingen moet omgaan? "Absoluut niet. Ik heb negen jaar geleden mo-a gedaan. Op die opleiding werd alleen vertaald en veel aan grammatica gedaan. Ik heb een blok van tien uur over didactiek gehad, maar daarin is nooit gepraat over omgaan met leerlingen."

De docente van de Majella-mavo zou graag zien dat nlo-studenten tijdens de opleiding veel meer leren over de beleevingswereld en houding van kinderen. Daarbij mogen ze er niet van uitgaan dat 'de ideale leerling' die makkelijk leert, ook uit een veilig nest komt. "Studenten moeten worden gewezen op de verschillende uitingsvormen van kinderen. Ze moeten weten waar ze op moeten letten. Ik ben nu een paar keer naar de cursus over incest geweest en weet nu al dat het uren werk kost, voordat ik alle facetten van incest in mijn hoofd en in mijn gevoel heb zitten." Toch moet de opleiding ook weer niet al te veel uitweiden over incest. "Er zijn nog zoveel andere problemen. Leesblindheid om maar iets heel anders te noemen. De opleiding moet op een verantwoorde manier de hele signalerings-problematiek aanstippen. Studenten moeten ook meekrijgen tot hoever hun bevoegdheid, hun spankracht gaat."

De vraag is ook tot op welke hoogte een leerkracht zich mag bemoeien met de moeilijkheden van een leerling. Nikkel is daar heel stellig over: "Als ik zou vermoeden dat een leerling te maken heeft met incest, moet ik iets ondernemen. Ik zou met zo'n leerling gaan praten. Wanneer ik geen toegang krijg, dan schakel ik meteen een vertrouwensarts in. Die zal op grond van de signalen die ik constateer, zelf moeten besluiten of hij stappen onderneemt."

Zeer terughoudend

Op het Hendrik van der Vliet is voorzover Ben Nikkel weet, nog nooit een vertrouwensarts ingeschakeld. Maar hij maakt een voorbehoud. "Want ik zou zelf ook zeer terughoudend zijn in het verspreiden van zulk nieuws. Mijn collega's zou ik het niet vertellen, alleen al uit bescherming van zo'n leerling. Stel

dat een docent zich per ongeluk versprekt. Ik zou dat niet op mijn geweten willen hebben. Natuurlijk wil je er als docent wel met iemand over praten, want die last draag je niet graag alleen. Tijdens de cursus is er ook op gewezen dat je vooral niet in je eentje aan de slag moet gaan. Ik zal kinderen overigens niet beloven er met niemand over te praten. Je kan dan ook niet meer met goed fatsoen naar een vertrouwensarts stappen."

"Als een kind niet wil dat ik met iemand anders over zijn problemen praat, dan laat ik mijn beslissing afhangen van het gesprek. Bijvoorbeeld door te vragen of ze het voorlopig nog aankan, of ze terug naar huis wil. Ik denk niet dat je op incest moet reageren door altijd direct hulp te zoeken. Daarmee zou je weleens het tegenovergestelde kunnen bereiken, doordat het kind zich als een pot afsluit. Ik zou met zo'n leerling contact willen houden en met haar bespreken of ze thuis duidelijk kan maken dat de incest moet ophouden. Daar zijn aardige hulpmiddelen voor. Een

briefformulier, niet alleen op de slaapkamer blijven en dergelijke. Maar ja, een persoon moet dat aankunnen."

Maar wat moet een leerkracht doen wanneer een leerling zegt dat er niets aan de hand is, terwijl de onderwijsgevende wel degelijk problemen vermoedt? Marlies Koenders: "Ik betrap mezelf erop dat ik op een gegeven moment tegen mezelf zeg: 'ik geef Frans en wie ben ik om daar zo mee bezig te zijn'. Wie ben ik om me tegen het gedrag van een ander aan te bemoeien? Dat is ook gemakzucht. Maar als een kind me niet toelaat en ik heb een heel duidelijk vermoeden, dan kan ik een vertrouwensarts inschakelen. Hij zoekt wel weer wegen om toegang tot het gezin te krijgen. Ik vind het niet mijn taak om maar door te gaan."

Moet een leerkracht met een speurend oog een nieuwe klas aftasten op mogelijke slachtoffers van incest en kindermishandeling? "Nee", antwoord Koenders ferm, "maar wees erop alert dat als een kind stil en teruggetrokken is, er iets aan de hand kan zijn."

In de les

Ben Nikkel zal het onderwerp incest aan het eind van het schooljaar in de lessen over seksualiteit behandelen. "Ik weet alleen nog niet hoe", bekent hij eerlijk. "Ik kan het onderwerp inleiden met een videofilm, een rollenspel of een vraagstelling. Maar het is geen gemakkelijk onderwerp. Je weet niet of er een slachtoffer van incest bij je in de klas zit. Getalsmatig zou je zeggen van wel. Ik heb zelf niet zo'n moeite om erover te praten, maar incest als schoolonderwerp is toch een intieme afgedwongen situatie, waarover een leerling niet direct roept. 'Ja hoor, daar weet ik alles van'." Marlies Koenders besteedt min of meer per ongeluk aandacht aan onderwerpen als incest en mishandeling. Ze staat binnen de school bekend als de docent die ook wel eens ergens anders over praat dan over Frans. "Ik vind dat ik incest mag behandelen. Ik ben toch een per-

soon die voor de klas staat. Ik vind het belangrijk dat leerlingen ook van mij meekrijgen dat ze leren luisteren. Ik speel in op de sociale omgang met elkaar. Als leerlingen elkaar uitschelden, uitlachen, treiteren en pesten, dan zit ik als een bok op de haverkist." Meestal vormen treiterijen de aanleiding voor een klasgesprek. Soms is dat ook een rondslingerend porno boekje. Of een condoom gevuld met water. "Die heb je aardig volgekregen, reageer ik dan. Dat is wel een grove ingang. Op een gegeven moment raak ik wel aan de praat, dat rolt dan zo mijn mond uit. Ik vraag bijvoorbeeld wie er thuis nog wel eens knuffelt of stoeit. Niemand knuffelt en de helft van de klas stoeit. Langzamerhand wordt het serieuzer. Ik vraag leerlingen of ze zich kunnen voorstellen dat er niet wordt gestooid, maar dat er rake klappen worden uitgedeeld. De leerlingen zeggen nooit dat het hen overkomt. Ze weten wel weer dat een vriendin... Met name als ik het over incest heb reageren meisjes vaak met 'dat moeten ze mij flikken'. Ik probeer ze dan toch te laten nadenken door te vragen of ze weten waar ze hulp kunnen krijgen als hen dat overkomt."

Saron Petronilia

Kind uit huis geplaatst, hulpverlening over de vloer. „Dan komt zo'n broekje zonder levenservaring vertellen hoe jij je kind moet opvoeden!” En de kindbescherming. Waar staat die voor? Voor de belangen van het kind? Of is het een machtswellustig lichaam? Een zwartboek is in de maak. Maar: „Soms is de tijd te kort, dan is het kind al dood.”

door Lydia Rood VK 10

Zo kun je toch je kinderen niet meer opvoeden!

DE vader en moeder van Tamara (ze heet in werkelijkheid anders) zien de rechtstaat ten onder gaan, en henzelf erbij, om nog te zwijgen van hun kinderen. Het spookbeeld van de film *Schatjes* doemt in hun verhaal telkens op: „Zo kun je je kinderen toch niet opvoeden?” Zo, dat betekent: als de kindbescherming zich er tegenaan gaat bemoeien. De vader en moeder van Tamara zijn woedend.

Het begon toen Tamara een vriend kreeg die zes jaar ouder was dan zijzelf, negentien jaar. Haar ouders zagen dat verkeerd gaan, want een jongen van negentien blijft niet lang tevreden met „in elkaars mooie bruine ogen kijken”. Hij had bovendien aanmerkingen op het reilen en zeilen in het gezin. Dat ging te ver. Na een paar gesprekken met Tamara besloten haar ouders dat het beter voor haar was als ze het uitmaakte. „In die leeftijd moet je ze tegen zichzelf beschermen.” Haar school ging voor.

Tamara liep weg, aanvankelijk naar de ouders van haar vriend. Diens moeder kwam met haar aan de deur om met haar ouders te praten, maar „toen waren de rapen gaar”. Tamara's moeder gooide de deur dicht: „Met welk recht komt zo'n vrouw in je gezin stoken?” Daarna zei Tamara niet meer naar huis te durven. Ze durfde zelfs niet in het huis van haar vriend te blijven en vond een tijdelijk onderdak bij bureu, „de mensen van nummer 11”. Die schakelden de Raad voor de Kinderbescherming in. „De kinderrechter zei toen zelf: 'Er is eigenlijk niks aan de hand.' Maar de conclusie van de raad was dat er een dieperliggende problematiek was. Dan krijg je van die sociale blabla”, zegt Tamara's moeder.

De rechter stelde een afkoelingsperiode voor van vier maanden. Er werd een gezinsvoogdes aangesteld, maar die kregen de ouders pas na twee maanden te zien. „Maar dan komt er wel iemand vragen wat ik verdien, vanwege het onderhoud”, briest Tamara's vader. Omdat de gezinsvoogdes te weinig tijd had gehad, vroeg ze verlenging aan. Na acht maanden riep de raad de ouders bij zich. „Maar dan gaat Tamara daar weg, desnoods in een kist”, eiste de vader. Want: „Je wordt zo kwaad door dat onrecht. Ik heb mijn dochter nog nooit met één vinger aangeraakt, en dan beschuldigt ze je van mishandeling.” Het contact tussen ouders en kind is nu ronduit slecht. Het zit er niet in dat Tamara (die nu vijftien is) ooit nog thuis komt. Dat zou wederzijds een enorme aanpassing vergen, ze is te zeer vreemd van de rest van het gezin.

De klachten van Tamara's ouders zijn: waarom heeft de hulpverlening dat kind weggehaald, in plaats van het thuis te laten en met het gezin naar een oplossing te zoeken? Waarom wordt een kind onvoorwaardelijk geloofd en het verhaal van de ouders niet gehoord? Weg met dat wegloop-

Het grootste deel van de klachten van ouders, zegt M. Ammerlaan van het Amsterdamse Adviesburo Kinderbeschermingskonflikten (AKK), betreft de rapportage van de raden en het optreden van hun medewerkers. Als het gaat over weglopers voelen de ouders zich machteloos omdat contact wordt verhinderd. „De kindbescherming honoreert weglopen, in die zin dat de kinderen meestal niet meer worden teruggeplaatst”, aldus Ammerlaan.

Bij jongere kinderen betreft het gebel over de omgangsregeling bij echtscheiding of opvoedingsproblemen. In echtscheidingszaken oordelen deskundigen, dus buitenstaanders, over het vermogen van de ouders om voor hun kind te zorgen, en ook dat geeft een gevoel van machteloosheid. De tweede categorie ligt nog gevoeliger: niemand hoort zich graag beschuldigd van incest of mishandeling, of de beschuldiging nu ergens op slaat of niet. Als zoiets wordt gemeld door een hulpverlener, een buurman, een onderwijzer, en er volgt een voorlopige ots op, „dan valt dat iedereen koud op zijn dak. Daar heb je altijd klachten over”, zegt Ammerlaan.

De AKK's (er is er nog een in Utrecht en een soortgelijk bureau in Groningen) spreken zich er niet over uit of de kritiek van de ouders terecht is of niet, ze gaan ervan uit dat elke klacht een klacht is. De AKK's helpen de ouders door de rapportage van de raad kritisch te bekijken. Tenslotte is het die rapportage waarop de rechter uiteindelijk afgaat.

De kindbescherming kent een klachtenregeling, maar die betreft om te beginnen alleen het optreden van de medewerkers van de raad. De klachtencommissie bestaat uit bij de raden betrokken personen. „Klagen moet bovendien binnen twee maanden na het gewraakte optreden”, zegt Ammerlaan, „en dan zitten ouders nog midden in de procedure. Dan moet de uitspraak van de kinderrechter vaak nog komen, en dan durven ze niet.” Ouders hebben sinds twee jaar recht op inzage in de rapporten, er mogen zelfs afschriften worden gemaakt. Maar toch zijn er ouders wie dat geweigerd is. Klachtenregelingen bij de verenigingen voor gezinsvoogdij bestaan nauwelijks. „Als je ontevreden bent, kun je naar de kinderrechter”, aldus Ammerlaan, „maar dat is toch één circuit, die kennen elkaar.”

Boerhof en haar medestanders zijn bezig een bijeenkomst te organiseren in de RAI in Amsterdam, op 22 april. Een forum, waarvoor waarschijnlijk politici (Van Es van de PSP wordt genoemd), kindbeschermers, Yvonne Keuls, geflipte maatschappelijk werkers, iemand van het JAC, kinderrechter prof. Doek, en GAK-medewerker B. Ankersmit worden uitgenodigd. De laatste heeft een boek geschreven over gezinstherapie: hoe ontstaat gezond gedrag? (*Het huwelijk, een thuis zonder fundament*.) Boerhof ziet „nu overal groepjes ontstaan, want mensen kunnen eindelijk hun verhaal kwijt”. Als de politiek niet reageert op de forumbijeenkomst, zullen de boze ouders ertoe overgaan „gebouwen te bezetten”.

Maar de Amsterdamse kinderrechter Leeser-Gassan zou zelf, indien uitgenodigd, niet komen. Het zou te veel prijsschieten worden, omdat het onmogelijk is zich in algemene termen te verweren. En ingaan op individuele gevallen is ook onmogelijk. Stafmedewerker van de Amsterdamse Raad voor de Kinderbescherming J. Wolters „zit er ook niet om te springen” in zo'n forum te gaan zitten. „Dan word je een soort kop van jut. Ik heb niet het gevoel dat dat iets oplost.”

Wolters: „De raad wordt de laatste tijd afgeschilderd als een machtswellustig lichaam, maar zo zit het niet. Macht hebben onze maatschappelijk werkers niet voor ogen. Het zijn ook geen broekjes: de gemiddelde leeftijd in Amsterdam is 42 jaar, en het gemiddeld aantal dienstjaren is tien. De meesten hebben de voortgezette opleiding gedaan. Een veel ernstiger probleem is juist dat ze geen doorstroommogelijkheden hebben. Ze raken opgebrand.”

Weggelopen kinderen moeten juist zo snel mogelijk terug naar huis, dat is het beleid. Soms duurt het een tijdje voor een maatschappelijk werker is gevonden, „de bedrijfsvoering is mischien voor verbetering vatbaar”. Maar de moeilijkheid is natuurlijk, zegt Wolters, dat het heel moeilijk te

beoordelen is of een kind echt mishandeld is. In principe wordt ernaar gestreefd de kinderen en de ouders samen om de tafel te krijgen. „Maar als een kind absoluut niet wil, wat moet je dan?”

Want dat klopt: de kindbescherming neemt het kind in bescherming, niet de ouders. Rechter Leeser: „Geen enkel kind loopt weg zonder dat er iets aan de hand is. Weglopen is vreselijk, voor ieder kind. Je zult ze in ieder geval au serieux moeten nemen.”

Maar het gevoel van machteloosheid van veel ouders kan Wolters zich wel voorstellen. „Wij zijn een kolos. En wij doen pas onderzoek als de hulpverlening er geen brood meer in ziet. Dus we grijpen niet op de wens van de ouders in hun leven in, maar op basis van meldingen van anderen. En elke ouder zal zeggen, en dat ook menen, dat hij niet slecht is voor zijn kind. Het is dan een golf die over hen heen komt, die je niet kunt pakken.” Een verbetering van het klachtrecht vindt Wolters nodig. „Daar zouden externe mensen in betrokken moeten zijn, dat komt ook geloofwaardiger over.” En als hij voor zichzelf spreekt, zou hij ook graag zien dat de gezinsvoogdij in een openbaar lichaam wordt ondergebracht. „Dat is allemaal nog de oude charitasgedachte, waardoor het particulier initiatief nog

steeds een veel te dikke vinger in de pap heeft.” De raden hebben er geen greep op. Dat is hun taak trouwens ook niet: zij zijn een diagnostisch instrument. De uitvoering van de maatregelen die ze bepleiten, hoort hoe dan ook elders te liggen.

Wolters zou het toejuichen als de Tweede Kamer zich boog over de frustratie bij veel ouders. Die valt voor een deel te voorkomen, zegt hij: „Als de frustratie uit de manier van handelen tijdens het onderzoek voortkomt, kunnen wij er iets aan verbeteren.” Daar wordt, in de vorm van cursussen, ook wel aan gewerkt. Het is vaak een kwestie van een persoonlijke stijl. „Maar als het om het resultaat gaat, bijvoorbeeld de voogdij bij echtscheidingen, dan kunnen wij niets doen. De conflicten zijn gegeven. Wij forceren een oplossing omdat men er zelf niet uitkomt. Dat wekt frustratie.”

Vinden ouders dat hun kinderen te snel uit huis worden geplaatst? „We krijgen ook vaak het verwijt dat we te lang wachten”, zegt Wolters. „Soms grijp je te snel in, en ten onrechte, en soms wacht je te lang, omdat je geen toegang krijgt tot een gezin. We proberen er zo snel mogelijk zo veel mogelijk zicht op te krijgen, maar soms is de tijd te kort, dan is het kind al dood. Dan kun je je wel voor je kop slaan. Dat is nu eenmaal de aard van het werk; en ik ga ervan uit: liever te snel dan te laat.”

Leeser vindt dat allereerst aandacht moet worden gegeven aan de moeilijkheden waar het kind mee zit. Maar ze vindt wel dat daarbij de ouders betrokken moeten worden. „Je kunt als hulpverleners niet met z'n allen om een kind heen gaan staan en de ouders vergeten. Als een kind heel bang is, dan moet je de ouders maar apart laten komen.” Weglopen betekent een crisissituatie en snel handelen, zo is het nu eenmaal afgesproken. „Dan hoor je ouders en kind meteen. Maar dan zijn die mensen nog verdrietig, ontdaan. Dat moet dan tot rust komen.” En dat heeft de afkoelingsperiodes tot gevolg waartegen Tamara's ouders bijvoorbeeld zo'n bezwaar hadden. Maar, zegt Leeser, als je het kind zonder meer terug naar huis stuurt, komt het daar mogelijk onder druk te staan. „Dan heb je er geen kijk meer op.” Het kind moet in ieder geval ergens heen waar het zich veilig voelt.

De teleurgestelde ouders pleiten voor een behandeling van het hele gezin. Wolters: „Dan moet je afwegen: mag het kindje eerst nog vijf keer tegen de muur geslagen worden voordat het met het hele gezin goed gaat? Soms doen we dat, bij wijze van spreken. Dan verwijzen we ze bijvoorbeeld naar hometrainingsprojecten. Maar zulke intensieve hulpverlening vraagt veel motivatie van de ouders, en onze klanten zijn niet gemotiveerd. Anders kwamen ze niet bij ons terecht.” Als het mogelijk is het probleem op te lossen door het hele gezin te begeleiden, dan doet Leeser dat. Maar daarmee moet heel zorgvuldig worden omgesprongen. „In een aantal gevallen is het heel nuttig. Als je maar niet andere oplossingen te lang uitstelt. En als het kind maar niet gebruikt wordt voor de resocialisatie van de ouders. Het moet in het belang van alle gezinsleden zijn.”

„Zo kun je toch je eigen kinderen niet meer opvoeden!”, herhaalt de moeder van Tamara telkens en telkens. Wolters zegt daarover: „Ik bespeur dat kinderen weer meer als bezit van de ouders worden beschouwd.” Hij legt een link met de geboortebeperving: „Mensen nemen bewust kinderen. En als die kinderen dan tegenvallen, is dat vreselijk! Door moderne geboortetechnieken worden kinderen steeds meer het object van recht, iets dat ouders gelukkig moet maken. En dat kan bij de kinderen een gevoel van afwijzing veroorzaken. Daar lopen wij vaak tegen aan.”

Wolters zucht over de negatieve publiciteit over de raden die het verhaal van Manuela Steelink tot gevoel heeft gehad en nog zal hebben. Dat werkt demotiverend op de maatschappelijk werkers. „Die zeggen dan: laat vader zijn kind maar misbruiken, ik heb er geen zin meer in. Het is een klotebdrijf.”

Promovendus bepleit betere samenwerking tussen welzijnsinstellingen en de gezondheidszorg

'Kinderbescherming schiet te kort in hulpverlening'

UN 29

(Van een onzer verslaggeefsters)

UTRECHT — Kinderen die met hun problemen naar een regionale instelling voor ambulante geestelijke gezondheidszorg (RIAGG) gaan, zijn beter af dan jongeren die zich tot de kinderbescherming wenden. Dat blijkt uit een onderzoek over jeugdhulpverlening van drs. D. Deboutte, die daarop vandaag promoveert aan de faculteit geneeskunde van de Rijksuniversiteit in Utrecht.

In zijn proefschrift komt Deboutte, hoofd van de jeugdafdeling van de RIAGG in Rotterdam-zuid, tot de conclusie dat de Wet op de Jeugdhulpverlening uit 1988 niet deugt en het belang van kinderen en ouders dringend moet worden veranderd.

De kinderbescherming, welzijnsinstellingen en de gezondheidszorg lopen elkaar nu in de weg, terwijl samenwerking meer op zijn plaats zou zijn. Volgens de promovendus moeten de veranderingen geen extra geld kosten. Het is een kwestie van verschuiven: meer geld investeren in het stellen van de juiste diagnose en behandelingswijze, waardoor de onnodige langdurige hulpverlening vervalt.

Deboutte onderzocht 2718 jongeren tot en met 18 jaar, die in 1983 in de Rotterdamse hulpverlening terecht kwamen. Om inzicht te krijgen in een eventueel verschil tussen ambulante geestelijke gezondheidszorg en plaatsing in een tehuis, gezin of behandelingsinstelling, onderzocht hij de situatie van vierhonderd jongeren. Daarvan waren er 270 in behandeling bij

een RIAGG, honderdertig verblijven in een tehuis of pleeggezin.

Na vier jaar bleek dat dertig procent van de jongeren die een RIAGG bezochten, nog in behandeling waren bij één of andere hulpverleningsinstelling. Zes procent was alsnog geplaatst in een tehuis of gezin.

Van de kinderen die in 1983 werden geplaatst, was zeventig procent na vier jaar nog steeds in behandeling waarvan vijftig procent uit huis was geplaatst.

Deboutte ontdekte daarbij bovendien dat slechts bij dertig procent van de kinderen die door welzijnsinstellingen of kinderbescherming uit huis waren geplaatst, een diagnose werd gesteld. Volgens Deboutte betekent het dat bijvoorbeeld auditische kinderen jarenlang worden behan-

deld om te genezen terwijl ze er niet van te genezen zijn. „Die kinderen worden ten onrechte als zwakzinnigen beschouwd en moeten onnodig lang op hun tenen lopen.“

Het proefschrift van Deboutte is koren op de molen van de Stichting Onderzoek naar de Nederlandse Rechtspleging in familie zaken (SOR), die een parlementaire enquête heeft geëist naar de jeugdhulpverlening. Volgens de SOR is de kinderbescherming volledig op hol geslagen en worden er teveel kinderen ontrokken aan de ouderlijke macht. Deboutte ontkent dat hij met het proefschrift de kinderbescherming aanvalt. „Het gaat om problemen met en niet van de kinderbescherming. Dat ouders ontgoocheld zijn, kan ik me voorstellen. Er wordt vaak geen of een ver-

keerde diagnose gesteld, waardoor hun kind ten onrechte uit huis wordt geplaatst. Maar de kinderbescherming verkeert in een moeilijke positie.“

Met rug tegen muur
Uit het onderzoek blijkt dat de meeste hulpzoekende jongeren tussen de 13 en 18 jaar oud zijn. Van de 400 nader onderzochte kinderen bleek 85 procent voor de leeftijd van drie maanden individuele lichamelijke en/of gedragsproblemen te hebben gehad, waar niets aan gedaan is. Dat impliceert dat jongeren en ouders pas met hun problemen naar een hulpverlenende instantie gaan als ze met de rug tegen de muur staan. „Het is daarom de taak van de geestelijke gezondheidszorg om die problemen

eerder te signaleren“, aldus Deboutte.

Om een duidelijker beeld te krijgen hoe huisartsen reageren op problemen van baby's, peuters en kleuters, is de vakgroep kinderpsychiatrie van de Rijksuniversiteit Utrecht vorig jaar een onderzoek gestart. Daaruit moet ook naar voren komen wat ouders doen als zij problemen constateren, legt promotor professor kinderpsychiatrie H. van Engeland uit. „Gaan ze daarmee naar de huisarts, naar het consultatiebureau, passen ze een alternatieve geneeswijze toe? Het is nu nog een grote blinde vlek, maar we hopen met de resultaten te bereiken dat huisartsen gerichtere hulpverlening opgeleid om in een veel eerder stadium de problemen te herkennen.“

DE GROOTSTE BOEF KAN DE BESTE VADER ZIJN

door Jan Douwes

TR 8

Een moeder wil haar kinderen na de scheiding houden. Vanwege haar werk als stewardess is zij echter bijna nooit thuis. In dit geval zou het beter kunnen zijn de kinderen aan de vader toe te wijzen. Maar over het algemeen is er niets op tegen dat moeders een baan hebben.

Met dit voorbeeld reageert J. Jelsma, stafmedewerkster bij de Haarlemse Raad voor de kinderbescherming, op een rapport dat vorige week is verschenen over de voogdij na echtscheiding. Daaruit blijkt dat rechters en raadsmedewerkers traditionele opvattingen hebben. De opvoeding van kinderen is naar hun mening nog steeds de taak van de vrouw. Of zij nu de moeder is of de nieuwe partner van de vader.

Juriste D. Bönnekamp onderzocht bij rechtbanken en Raden voor de kinderbescherming in Utrecht en Haarlem waarom kinderen na een echtscheiding aan één van de ouders worden toegewezen. Aanleiding was het groeiende aantal vaders dat de voogdij krijgt. Dit geldt niet zozeer voor zaken waarin de ouders het eens zijn. Negen van de tien keer krijgt de moeder dan de voogdij. Maar in conflictzaken waarbij de Raad voor de kinderbescherming adviseert trekt de vader in 38 procent van de gevallen aan het langste eind. Een onderzoek van de raad wordt in zeven procent van alle echtscheidingszaken gevraagd.

In het rapport constateert Bönnekamp dat vaders een streepje voor hebben wanneer hun nieuwe partner als kindverzorger wil optreden. Rechters zouden eerder de voorkeur geven aan een vrouw die na schooltijd met de thee zit te wachten dan aan een moeder met een baan. „Bakerpraatjes“, zegt C. Nunnikhoven, die als Utrechtse rechter regelmatig moet beslissen over de voogdij na echtscheiding. „Misschien zijn er wel rechters die zo ouderwets denken, maar ik heb er niets op tegen dat gescheiden moeders buitenshuis werken.“

Beloofte

Nunnikhoven zou wel even informeren hoe de opvang is geregeld. Voor kinderen die het voortgezet onderwijs volgen vindt hij dat niet zo

belangrijk, maar voor jonge kinderen wel. Worden die alleen thuis gelaten, dan is een onderzoek van de raad noodzakelijk, vindt de rechter. Een goede oppas is geen bezwaar.

Volgens het onderzoek zetten rechters soms in hun beschikking dat de moeder de kinderen alleen krijgt als zij afziet van beroepsarbeid. Nunnikhoven reageert verbaasd als hij dit hoort. Toch wijkt zijn manier van werken niet zo veel af van die van zijn collega's. „Wanneer een moeder toe zegt de opvang van haar kinderen te regelen door minder te gaan werken kan dat doorslaggevend zijn voor de toewijzing. Al zou ik die voorwaarde nooit stellen.“

Beschikbaar

Raadsmedewerkster Jelsma: „Ons uitgangspunt is niet dat de moeder geen baan mag hebben. We gaan wel na of ouders beschikbaar zijn voor hun kinderen. Zij moeten tijd hebben voor de opvoeding. Hoeveel uur per dag kan ik niet zeggen. Ik vind het in elk geval niet erg als een moeder een baan heeft. Als ze maar voor goede opvang heeft gezorgd.“

Nunnikhoven heeft nog nooit meegemaakt dat

een vader de voogdij kreeg omdat hij een nieuwe partner had. „Als hij een goede oppas heeft zou ik dat even zwaar laten meetellen“, zegt hij. Stel nu dat de vader met zijn nieuwe partner in een uitstekende situatie verkeert terwijl de moeder met moeite rondkomt. Een moeilijk geval, geeft de rechter toe. „Maar ik laat de financiën nooit een rol spelen bij de toewijzing.“

Even later geeft hij het voorbeeld van een vader met één zoon. Zijn nieuwe partner komt met een paar kinderen in dezelfde leeftijd bij hen wonen. De jongen kan goed met de anderen opschieten. Moet hij dan toch in zijn eentje bij zijn moeder opgroeien? De rechter neigt ertoe te kiezen voor het 'complete' gezin. Waarom? „Ja, de mens is toch een kudde-dier. Maar ik zou in dit geval graag het advies van een kinderpsycholoog willen krijgen.“

Nunnikhoven is blij dat hij nog nooit heeft hoeven beslissen in dergelijke situaties. „Gevoelsmatig heb ik er moeite mee als de moeder moet concurreren met de nieuwe partner van de vader. Maar ik realiseer me dat het soms onvermijdelijk is. Ik moet uitgaan van het belang van het kind. Dat betekent dat een beslissing wel eens

onverteerbaar kan zijn voor één van de ouders.“

Vaders zouden de komende jaren vaker de voogdij over hun kinderen kunnen claimen. Jelsma vindt dat logisch, gezien hun grotere aandeel in de opvoeding en verzorging. Rechters en raadsmedewerkers zullen volgens haar wel alert moeten blijven. Het komt voor dat vaders de kinderen alleen maar willen krijgen om hun ex dwars te zitten. En soms zijn ze zo bang dat ze hun kinderen na de scheiding nooit meer zien, dat ze hen liever bij zich houden. In het laatste geval moet extra veel aandacht worden besteed aan een goede omgangsregeling, vindt de raadsmedewerkster.

Bittere strijd

Dat scheidende echtparen een bittere strijd om de kinderen kunnen voeren is ook rechter Nunnikhoven bekend. „Laatst kwam een man met het argument dat zijn vrouw zes jaar geleden in een psychiatrische inrichting had gezeten. Dat was voor mij echt geen reden om de kinderen aan hem toe te wijzen. Die man wilde zijn vrouw alleen de put in praten.“

Het zou anders zijn als de vrouw net uit de inrichting komt. In dat geval wil de rechter afwachten of zij het leven buiten de psychiatrie aankan. Als dat zo is, krijgt zij de kinderen. Anders ligt het bij een moeder die langdurig verslaafd is aan alcohol of drugs. Nunnikhoven heeft er weinig vertrouwen in dat zij haar kinderen kan verzorgen. Als de vader daar wel toe in staat is, krijgt hij bijna altijd de voogdij.

Tijdens haar onderzoek merkte Bönnekamp dat vrouwen nogal eens het huis verlaten om de scheiding in gang te zetten. Dat kunnen ze maar beter niet zonder de kinderen doen. De kans dat zij hen krijgen toegewezen is immers klein. Rechters en raadsmedewerkers lijken meer waarde te hechten aan de situatie na dan vóór de echtelijke problemen.

Jelsma protesteert tegen deze conclusie. Een moeder kan goede redenen hebben om alleen te vertrekken. Ze heeft bij voorbeeld nog geen geschikte huisvesting gevonden. „Dat is niet gemakkelijk als je de beslissing van de rechter

VERVOLG TR 8

nog niet weet. Sommige gemeenten weigeren dan een gezinswoning toe te wijzen", weet de raadsmedewerkster. Zij bestrijdt dat de kansen op voogdij dan verkeken zijn. Toch blijkt uit het onderzoek dat een voorlopige beslissing, die is gebaseerd op de situatie tijdens de scheiding, vrijwel altijd wordt omgezet in een definitieve uitspraak.

Schone luiër

Bönnekamp zou het eerlijker vinden als meer gekeken wordt wie de kinderen altijd heeft verzorgd. Die persoon zou in principe de voogdij moeten krijgen. Van rechter Nunnikhoven en raadsmedewerkster Jelsma krijgt zij echter weinig steun. Zij vinden dat niet alleen de jaren tellen, maar ook de kwaliteiten van de opvoeder. Jelsma: „Als een vader zijn kind geen schone luiër heeft aangedaan, kan hij nog wel een goede band met hem hebben. Belangrijker dan de vraag wat hij allemaal niet heeft gedaan vind ik de vraag wat hij wel heeft gedaan. 'Jij hebt nooit

een hand naar de kinderen uitgestoken!', zeggen vrouwen vaak tegen hun ex. Ik snap dat verwijt wel, maar toch wil ik niet alleen naar het verleden kijken. Het gaat tenslotte om de toekomst." De raadsmedewerkster heeft de ervaring dat veel gezinnen door een scheiding flink door elkaar worden geschud. Als de moeder de benen neemt, moet de vader de verzorging van de kinderen op zich nemen. Hij kan de baby moeilijk in de wieg laten liggen zonder een fles. En de kleuter die nog geen billen kan afvegen moet toch ook geholpen worden.

„Opeens kan blijken dat de vader een prima verzorger is", zegt Jelsma. „Moet je hem dan toch de kinderen ontnemen omdat hij niet altijd zijn best heeft gedaan?" Nee, vindt ook rechter Nunnikhoven. „Een man kan tegen zijn vrouw een grote boef zijn, maar dan hoeft hij het nog niet slecht te doen als vader. Een vrouw heeft niet van nature de beste papieren."

Bezorgde ouders in geweer tegen kinderbescherming

Bezorgde ouders die allemaal problemen ondervinden met de Raad van de Kinderbescherming, hebben een Stichting Bescherming Kinderen in het leven geroepen met als voornaamste en eerste doel een onafhankelijke klachtencommissie van de

Van onze verslaggeefster Greetje van der Veen

grond te krijgen, die hun bezwaren tegen de Raad bekijkt. De Stichting heeft na een oproep in een advertentie honderden klachten van ouders verzameld. Van een deel van die klachten is een zwartboek gemaakt dat vrijdag 3 maart aan staatssecretaris van Justitie, mevrouw Korte Van Hemel wordt aangeboden.

Op zaterdag 22 april komen de ongeruste ouders bijeen in de RAI in Amsterdam. Op die bijeenkomst zullen ook vertegenwoordigers van de Raad voor de Kinderbescherming en van de ministeries van Justitie en WVC aanwezig zijn.

Initiatiefnemers van de Stichting Bescherming Kinderen zijn de heer N. Eraip en mevrouw J.Th. Ljdema uit Hellevoetsluis, mensen die zelf problemen hebben met de Raad voor de Kinderbescherming.

"Na onze advertentie in december in een landelijke krant, hebben we honderden reacties gehad van mensen die zich door de Raad van de Kinderbescherming slecht behandeld en te kort gedaan voelden. En de meesten hebben het gevoel dat ze geen kant uit kunnen. Als ze een klacht indienen tegen een maatschappelijk werker krijgen ze alleen maar te horen dat dat niet in het belang van de kin-

deren is. En dat ze gedurende de klachtenprocedure hun kinderen niet mogen zien. Veel ouders zijn ten einde raad. Het is toch te gek dat je tegen artsen en tandartsen wel een klacht kunt indienen bij een tuchtcommissie en tegen een maatschappelijk werker niet. Klachten moet je bij de Raad neerleggen. Die gaat dan over een eigen collega oordelen. Een fout van die collega wordt meestal met de mantel der liefde bedekt," zegt mevrouw Ljdema.

Volgens mevrouw Ljdema geeft de Raad voor de Kinderbescherming wel eens toe dat er een fout wordt gemaakt, maar wordt er altijd gesproken over incidenten. En dat gaat haar te ver. "Vanuit onze eigen situatie gingen we praten met andere ouders die met de Raad voor de Kinderbescherming te maken hadden. Toen pas bleek hoeveel mensen ontevreden waren over het functioneren van de Raad. Trouwens ook uit de ervaringen die ons na de advertentie hebben bereikt, blijkt wel dat je niet kunt spreken van incidenten. Het gaat hier om structurele fouten. Onrecht dat kinderen en ouders wordt aangedaan. Maar klagen helpt niet, want de rechters en maatschappelijk werkers hebben altijd gelijk. Wat te denken van de grootmoeder die haar kleinkinderen niet meer mag zien nadat ze ze zes jaar heeft verzorgd. Haar dochter was aan de heroine. Toen de dochter na al die jaren was afgekickt, gingen de kinderen terug naar moeder. Grootmoeder bleef er nog een half jaar bij om het gezin te begeleiden. Toen oma weg was ging het weer mis met de moeder. De twee kinderen mochten niet terug naar oma, nee, die zijn in anderhalf

jaar tijd in acht verschillende pleeggezinnen en twee tehuizen ondergebracht. En de Raad voor de Kinderbescherming beslist dat oma niet mag weten waar de kinderen zitten.

En wat denkt u van de moeder van een vijftienjarig weggelopen meisje. Die heeft maandenlang dag en nacht met foto's door Amsterdam gelopen om haar dochter op te sporen. De Raad voor de Kinderbescherming wist wel waar ze zat, maar wilde dat niet vertellen. Een broertje heeft toevallig ontdekt waar zijn zus zat. In een tehuis en negen maanden zwanger. Het meisje is weer thuis en het kind is inmiddels geboren. Nu dreigt de Raad weer de baby weg te halen. Aan dit soort zaken zitten natuurlijk allerlei haken en ogen, maar het is gewoon niet goed dat er niet een onafhankelijke instantie bestaat die beoordeelt of de Raad terecht handelt zoals zij doet of onterecht," zegt mevrouw Ljdema die in het dagelijks leven onderwijskundig medewerkster is bij de gemeente Hellevoetsluis. Volgens mevrouw Ljdema is er op de deskundigheid van heel wat maatschappelijk werkers bij de Raad nogal wat aan te merken. "Jongelui van vijftientig jaar die een handleiding hebben gelezen over incest of in Engeland een tweedaagse cursus over dat onderwerp hebben gevolgd, denken op grond daarvan in gezinnen te kunnen wroeten en kinderen bij hun ouders vandaan te kunnen halen. En die kinderen mogen hun ouders dan van de ene op de andere dag ook helemaal niet meer zien. Gevangers hebben meer bezoekrecht dan die kinderen."

De initiatiefneemster is er op grond van toezeggingen, van overtuigd dat er op drie maart honderden ouders met spandoeken op het Malieveld aanwezig zijn. Ze zal er niet van opkijken als er ook boze maatschappelijk werkers zijn. "Ik ben al door een van hen met een brandbom bedreigd. En er zijn er ook al een paar die mij er woedend van beschuldigd hebben dat ik hen het brood uit de mond stoot."

door Fred Soeteman

LELYSTAD/DEN HAAG, zaterdag

„Kinderbescherming en jeugdhulpverlening in Nederland zijn op hol geslagen. Publiek en politiek worden zo misleid, dat alleen na een parlementaire enquête een kans op sanering bestaat." TEL 18

Deze eis legt de Stichting Onderzoek naar de Nederlandse Rechtspleging in Familiezaken (SOR) op tafel bij de CDA-commissie voor Justitie die 22 februari bijeenkomt.

De SOR, geadviseerd door o.a. kinderrecht en hoogleraar prof. mr. J.E. Doek, signaleert na tien jaar procederen over bijvoorbeeld ten onrechte onder toezicht gestelde minderjarigen, een lange reeks misstanden. Organen van Justitie, inclusief rechterlijke macht en Raden voor de Kinderbescherming, voogdij-instellingen, JAC en RIAGG „doen daarbij alles om hun praktijken te verdoezelen," aldus de beschuldiging van voorzitter H.M. Burgman.

Zijn organisatie vindt dat de Tweede Kamer tot nu toe blijk heeft gegeven onmachtig te zijn om orde op zaken te stellen.

Lijdensweg

Volgens de SOR staan ouders, die bij problemen met hun kind hun hoop vestigen op de Raad voor de Kinderbescherming, vaak aan het begin van een afgrijselijke lijdensweg. Zij raken verzeild

in een wereld van ongecontroleerde macht.

„Ruim tien jaar staat in de Tweede Kamer regelmatig het onwettige onttrekken van kinderen aan de ouderlijke macht ter discussie," aldus de voorzitter, „maar er is geen enkele vooruitgang geboekt.

Burgman zegt dat de SOR in 1986 al heeft gewaarschuwd voor een op handen zijnde „ouderoproer". Alle tekenen wijzen erop, dat de tijd daarvoor is aangebroken, meent hij, ook verwijzend naar een demonstratie op 3 maart op het Haagse Malieveld en een protestbijeenkomst op 22 april in de Rai.

Curieus is intussen dat De SOR beschikt over een brief van de hoofdinspecteur Jeugdhulpverlening van WVC, waarin deze onomwonden erkent: „Het toezicht op de hulpverlening is onvoldoende geregeld en wordt dus ook onvoldoende uitgevoerd."

De SOR presenteerde de staatssecretaris enkele jaren geleden een zwartboek vol schrijnende ervaringen van ouders wier kinderen — soms uitsluitend om financiële redenen — onder toezicht werden gesteld nadat zij van huis waren weggelopen. Vooral die situaties illustreren volgens de stichting op navrante wijze de rechteloosheid van ouders. Voorzitter Burgman durft zelfs de stelling aan dat sommige hulpverleners „kennelijk uitsluitend nieuwe hulpvragen creëren, om zichzelf aan het werk te houden."

De praktijken van zulke kinderbeschermers leiden volgens hem tot ongekende ellende: vernielde kinderen, beschadigde ouders, ten prooi aan genadeloze instituten, discriminerende overheden, koehandel, rechterlijk falen en chantage, „uitsluitend gebaseerd op pseudo-wetgeving waaraan burgers geen rechten kunnen ontleenen."

„Alleen een parlementaire enquête kan een aanzet geven tot gezondmaking," aldus Burgman. „Incidentele wetswijzigingen helpen niet, want het systeem is zeer machtig. Wachten op uitsterven van traditioneel denkende ambtenaren kan evenmin, want het systeem reproduceert zichzelf."

helig 18/2

N
V
N
2-2-85

Belangenorganisaties van homo's verbijsterd over hersenonderzoek

Van onze verslaggever **VK 6**
AMSTERDAM — Onderzoek aan het Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek (NIH) in Amsterdam op hersenweefsel van vijftien homoseksuele mannen die overleden aan de gevolgen van Aids heeft laten zien, dat een klein gebiedje in hun hersenen, dat wel als de „biologische klok” wordt aangeduid, bijna twee maal zo groot is als bij vrouwen en bij heteroseksuele mannen. Hoewel de betekenis van deze toevallig bevinding nog volstrekt onduidelijk is, hebben belangenorganisaties van homoseksuelen zondag met „verbijstering en verontrusting” gereageerd op een publikatie over deze uitkomst van het onderzoek in het dagblad Het Parool van zaterdag.

Het PPR-kamerlid Lankhorst kondigde aan dat hij minister Deetman van Onderwijs en Wetenschappen, die verantwoordelijk is voor het onder de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) ressorterende Herseninstituut, vandaag om een toelichting op het onderzoek zal vragen.

Lankhorst wil van Deetman weten of het wetenschappelijk verantwoord is op grond van dit onderzoek „enige conclusie te trekken over de oorzaak van homoseksualiteit”. Ook vraagt hij zich af of de directeur van het NIH, prof. dr D. Swaab, wel voldoende zorgvuldig is

geweest in de presentatie van zijn theorievorming over homoseksualiteit.

Volgens Lankhorst dreigt het gevaar dat door de „eenzijdige medische theorievorming” van Swaab homoseksualiteit weer louter als een medische afwijking wordt gebrandmerkt. K. Spanjer, secretaris van het landelijk bestuur van de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit (COC), zei zondag behoorlijk verbijsterd en verontrust te zijn over de presentatie van de uitkomsten van het onderzoek.

„Het gaat niet zozeer om het onderzoek op zich. Dat is een zaak van de wetenschap. Maar wij kunnen geen enkele verklaring vinden voor het nut van een publikatie als deze. Discriminatie van homoseksuelen komt altijd weer aan het licht zodra ergens verschillen worden aangebracht”, aldus Spanjer.

Swaab zei zondag dat hij noch in Het Parool, noch elders, conclusies heeft getrokken over „de oorzaak” van homoseksualiteit. Het onderzoek op het hersenweefsel van de vijftien Aids-patiënten was bedoeld om er achter te komen wat de oorzaak is van de neurologische afwijkingen en psychiatrische verschijnselen die bij sommige Aids-patiënten voorkomen.

„Dat daarbij ook is gekeken naar de vorm van de *nucleus suprachiasmatica*,

een onderdeel van de hypothalamus waarvan we denken dat het de slaap- en waakritmen van de mens en de dag/nacht-cyclus van vele fysiologische functies bepaalt, is voor mij in dit verband bijzaak.

„Als ik gericht onderzoek had willen doen naar verschillen in hersenstructuren tussen mannen en vrouwen, heteroseksuelen, homoseksuelen of transsexuelen, dan zou ik uiteraard de betrokkenen voor hun dood om toestemming hebben gevraagd. Of: de betrokkenen hadden zichzelf daarvoor aangemeld, zoals het geval is geweest bij twee transsexuelen.

„Die twee van man naar vrouw getransformeerde personen hebben mij indertijd zelf benaderd met de vraag of in hun hersenen misschien afwijkingen bestaan, die maakten dat ze zich niet 'thuisvoelden' in hun oorspronkelijke lichaam. Na hun overlijden hebben we hun hersenweefsel onderzocht en hebben we kunnen vaststellen dat hun 'biologische klok' twee maal zo groot was als normaal.”

COC vraagt opheldering over onderzoek hersenweefsel homo's

Van onze verslaggever **VK 11**
AMSTERDAM — Het COC heeft de medisch-ethische commissie van het AMC in Amsterdam verzocht na te gaan of de onderzochte overleden Aids-patiënten uit dit ziekenhuis toestemming hebben gegeven hun homoseksuele identiteit bekend te maken. Afgelopen week maakte de neurobioloog prof. dr D. Swaab, die het hersenweefsel van de Aids-patiënten heeft onderzocht, bekend dat in de hersenen van vijftien overleden homoseksuele Aids-patiënten — hoofdzakelijk afkomstig uit het Academisch Medisch Centrum — de zogeheten *suprachiasmatische kern* bijna twee maal zo groot is als bij vrouwen en bij heteroseksuele mannen.

Het landelijk bestuur van het COC — de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit — acht het gegeven dat iemand homoseksueel is, „zeer privacy-gevoelig”. Een algemene toestemming voor wetenschappelijk onderzoek aan het eigen lichaam na overlijden impliceert niet „dat daarmee ook toestemming is gegeven het homosek-

sueel zijn aan derden door te geven, ook niet aan de onderzoeker”, aldus het COC-bestuur.

De vondst van Swaab vloeide logisch voort uit zijn onderzoek naar de vraag of de verschijnselen van demantie die bij sommige Aids-patiënten optreden, wellicht gepaard gaan met een degeneratie van deze kern, net als bij patiënten met de ziekte van Alzheimer (de meest voorkomende vorm van seniele demantie). Dat bleek niet het geval te zijn. De *suprachiasmatische kern* was juist vergroot.

Het COC-bestuur vindt dat betrokkenen vooraf uitdrukkelijk toestemming moeten geven voor het bekend maken van de homoseksuele geaardheid. Het bestuur wil weten of de medisch-ethische commissie van het AMC deze opvatting deelt.

Verder vraagt het COC de commissie om een algemeen oordeel over het publiceren van „gevoelige” gegevens over „maatschappelijk kwetsbare” groeperingen. Onderzoek naar fysiologische kenmerken die in verband kunnen

worden gebracht met homoseksualiteit, ligt volgens het COC maatschappelijk zeer gevoelig. Er moet altijd rekening worden gehouden met misbruik van zulke gegevens in een „niet-wetenschappelijke, homovijandige discussie”, vooral in het buitenland.”

Het COC verwijt prof. Swaab in dit verband onvoldoende zorgvuldigheid met zijn „terloopse” opmerkingen over het onderzoek in het decembernummer van het blad *Akademie Nieuws*, een uitgave van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen. „De daaraan ten grondslag liggende onderzoekspublikatie(s) zijn nog niet voor een groot publiek beschikbaar. Ook kunnen dergelijke opmerkingen niet gemaakt worden zonder een directe relatie met betrekking tot de conclusies die daaruit door het algemeen publiek al dan niet getrokken kunnen worden”, aldus het landelijk bestuur van het COC.

Commotie toont angst aan voor alle vormen van hersenonderzoek

Van onze verslaggever **VK 12**
AMSTERDAM — „Rond het brein, de hersenen, de geest en de ziel hangt een taboe. En dit taboe heeft veel te maken met angst. Angst voor beïnvloeding van buitenaf, die gevoed wordt door het feit dat men denkt dat kennis over het functioneren van de hersenen meteen tot een vorm van causale beïnvloeding zou leiden. Door die angst ontstaat er iets dat journalistiek interessant is, omdat men er over wil lezen. Door de kop die boven het artikel komt en de emoties die het opwekt, roept het vervolgens een gegarandeerd lezerspubliek op, waarbij het oorspronkelijke nieuwsfeit veelal uit de context wordt gehaald.”

Nee, dit zijn niet de woorden van de afgelopen weekende plotseling omstrede geraakte Amsterdamse hoogleraar in de neurobiologie dr D. Swaab. Het zijn een paar citaten uit een gesprek dat het Limburgse universiteitsblad *Observant* tweeënhalf jaar geleden voerde met de toen pas benoemde hoogleraar in

de biologische en neuropsychologie aan de Rijksuniversiteit Limburg, dr J. Jolles.

Swaab heeft de afgelopen dagen aan den lijve kunnen ondervinden hoezeer collega Jolles ook gelijk had met zijn — in oratie en interview geplaatste — opmerking dat de journalistiek vooroordeelbevestigend werkt.

Argeloos vertelde Swaab afgelopen zaterdag in Het Parool over een deel van het onderzoek dat onder zijn leiding aan het Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek (NIH) in Amsterdam wordt verricht, hoe het zich stapje voor stapje ontwikkelt en hoe er af en toe iets nieuws wordt gevonden, dat eerdere opvattingen bevestigt, dan wel lozenstraft.

Het enige nieuwsfeit in dat verhaal, een onderzoek op hersenweefsel van vijftien homoseksuele mannen die overleden aan de gevolgen van Aids, dreigt onder het geweld van kamervragen („eenzijdige medische theorievorming”, „opnieuw brandmerken van homoseksualiteit als louter een medische afwijking”) en reacties van verbijstering van belangenorganisaties van homoseksuelen inderdaad uit zijn context te worden gelicht.

Hersenstructuren

Dat het Herseninstituut is geïnteresseerd in het onderzoek naar geslachtsverschillen in gedrag — en dan niet alleen seksueel gedrag, maar bijvoorbeeld ook agressief gedrag of leergedrag — en naar de (hersenen)structuren en mechanismen die daarvoor verantwoordelijk zijn, is niet nieuw en ook niet geheim. Een willekeurige greep uit publikaties over dit onderzoek: „Hersenen spelen een hoofdrol bij verschil tussen seksen” (*de Volkskrant*, 27 augustus 1983); „Geslachtelijke differentiatie van de hersenen bij de mens” (lezing door Swaab voor de Amsterdamse Neurologen Vereniging, 6 december 1984); „De klok in onze hersenen” (jaarlijkse Holst-lezing van de Technische Universiteit Eindhoven door Swaab op 16 december 1987).

In laatstgenoemde lezing maakte Swaab melding van een „volkomen onverwachte” vondst op zijn instituut. In het hersenweefsel van twee van man tot vrouw getransformeerde transsexuelen werd na hun dood een „biologische klok” aangetroffen die twee maal zo groot was als normaal. Een soortgelijke afwijking werd ook aangetroffen bij een vrouw met een zeldzame erfelijke afwijking, waardoor de productie van geslachtshormonen stagneert.

Prof. Swaab bedreigd na publikatie

(Van een onzer verslaggevers)
AMSTERDAM — De Amsterdamse hoogleraar dr D. F. Swaab die ontdekte dat hersenen bij homoseksuelen enigszins verschillen van die van heteroseksuelen, is de afgelopen dagen door tientallen mensen telefonisch bedreigd en beledigd.
 „Mijn werk wordt vergeleken met dat van Mengele, er wordt gezegd dat ik een homo-hater ben en wat niet al. Mensen belten me er 's nachts voor wakker. Ik heb tientallen brieven gekregen, waarin ik word uitgemaakt voor alles wat mooi en lelijk is,” aldus Swaab. „Ze verwijten me dingen die ik helemaal niet gezegd heb.”

De VU-hoogleraar transsexuologie dr L. Gooren noemt de felle reacties uit de homo-wereld 'begrijpelijk, maar volstrekt in de verkeerde vorm gegoten'.

Hij wijt de reacties aan een overgevoeligheid: „Homoseksuelen zijn allergisch voor het medische model, en dat niet geheel ten onrechte. Maar het gaat al lang niet meer over Swaab: zijn werk wordt nu zelfs in de criminele sfeer getrokken.”

„Zou het inderdaad zo kunnen zijn dat transsexualiteit berust op een tekort aan geslachtshormonen ergens tijdens onze hersenontwikkeling? Zo ja, waardoor werd dit tekort dan veroorzaakt en in welke fase van de hersenontwikkeling, en wat heeft de 'biologische klok' precies met seksueel gedrag te maken? Zou de *nucleus suprachiasmatica* niet alleen maar zorgen voor het 24-uurs ritme in ons seksueel gedrag, maar ook een rol spelen in aspecten van 'gender' en seksuele preferentie”, zo vroeg Swaab zich bij die gelegenheid af.
 In het onlangs verschenen decembernummer van het blad *Akademie*

PROF. DR D.SWAAB

Nieuws, een uitgave van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (waaronder het Herseninstituut ressorteert) tenslotte maakte Swaab onder de kop „Wij zijn onze hersenen” melding van het feit dat onder zogenoemde „DES-dochters” (dochters van moeders die destijds het synthetische geslachtshormoon diethylstilbestrol tegen een spontane miskraam slikten) homoseksualiteit en bisexualiteit vijf tot zeven maal vaker voorkomt dan gemiddeld.

Een waarneming die past in de opvatting dat geslachtshormonen, waaraan kinderen in de baarmoeder zijn blootgesteld, kennelijk van invloed zijn op seksuele voorkeuren, mogelijk via een invloed van die hormonen op aanleg en functioneren van bepaalde hersenstructuren. Maar bewijs daarvoor is er niet, omdat nog niemand ooit hersenweefsel van DES-dochters heeft kunnen bestuderen.

Belangstelling voor eventuele verschillen in bepaalde hersenstructuren tussen homoseksuelen en heteroseksuele mannen past evenzeer in deze onderzoekslijn van het NIH. Tegen de gangba-

VERVOLG VK 8

re, door de Oostduitse neurobioloog G. Dörner gepropageerde, opvatting in als zou de zogeheten seksueel dimorfe kern in de hypothalamus van homoseksuele mannen „vrouwelijke” kenmerken vertonen, heeft Swaab kunnen aantonen dat hiervan in het geheel geen sprake is.

Wel, en dat is het nieuws van de laatste dagen, bleek bij onderzoek van het hersenweefsel van vijftien homoseksuele mannen die overleden aan de gevolgen van Aids, dat bij hun de suprachiasmatische kern in de hypothalamus bijna twee maal zo groot is als gewoonlijk. Dat dit verschil niet is te wijten aan de infectie met het Aids-virus op zich, kon Swaab uitsluiten door een vergelijking te maken met hersenweefsel van enkele ten gevolge van Aids overleden heteroseksuele patiënten.

Swaabs waarneming bij de homoseksuele Aids-patiënten sluit aan op zijn vraagstelling uit de Holst-lesing van eind 1987: of de suprachiasmatische kern ook een rol speelt in seksuele voorkeuren. Maar hij hoeft zich zorgvuldig voor boude conclusies als zou hiermee „een oorzaak”, laat staan „de oorzaak” van homoseksualiteit zijn blootgelegd.

Mogelijkheid om bij leven verschillen in zulke minieme hersenstructuren als de suprachiasmatische kern (100 duizend cellen, minder dan een miljoenste deel van het totale hersenvolume) aan te tonen, zijn er niet, laat staan dat er middelen zijn waarmee de omvang van de kern valt te beïnvloeden.

De commotie rond Swaabs onderzoek lijkt daarmee een schoolvoorbeeld van wat collega-onderzoeker Jolles uit Maastricht tweeneenhalf jaar geleden duidde als „angst voor hersen-gedrag onderzoek”. Een angst die wordt ingegeven door de „filosofisch-religieuze visie dat lichaam en geest hoogstens in de verte wat met elkaar te maken hebben.”

„Vanuit de redenering dat de hersenen niet meer zijn dan een tijdelijke behuizing voor de geest, zie je de relatie hersenen-gedrag natuurlijk heel anders dan iemand die vindt dat de geest of psychologische processen uiteindelijk in moleculaire termen te verklaren zijn. En daarvoor is de publieke opinie nu juist bang”, aldus Jolles.

GERBRAND FEENSTRA

‘IK VIND OPENHEID BELANGRIJKER DAN VOORZICHTIGHEID’¹⁰

‘Ik zeg niet zo maar dat ik mijn lesje nu geleerd heb en verder m'n mond wel houd.’ Prof. dr. D. Swaab toont zich onwankelbaar na dagenlang te zijn belaagd vanwege zijn suggestie dat er relatie kan bestaan tussen homoseksualiteit en een minieme hersenkern. Swaab, die directeur is van het Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek (NIH) en aan het AMC is verbonden als hoogleraar neurobiologie, heeft rugdekking gekregen van de directie en van de ethische commissie van het ziekenhuis. Het bestuur van de faculteit geneeskunde heeft dinsdagavond vastgesteld dat Swaab een gewetensvol onderzoeker is en dat de ontstane commotie voor rekening van de media komt.

Overigens wordt her en der wel de angst bevestigd die begin deze week in volle hevigheid is verwoord door de Utrechtse prof. dr. R. Tielman, hoogleraar homostudies, dat het aids-onderzoek schade kan lijden van de onstane commotie.

JAAP VAN DE WOESTIJNE

Swaab onderzocht, in het kader van een onderzoek naar dementie, hersenweefsel van aan aids overleden mannen en ontdekte bij toeval dat de suprachiasmatische kern (de ‘biologische klok’) in de hypothalamus bij hen haast twee keer zo groot was als normaal. Mogelijk is er — aldus de hypothese van Swaab — verband tussen de vorm van deze hersenkern en homoseksualiteit. Met deze suggestie, in een interview in Het

Homo's demonstreren bij woning hersen-onderzoeker dr Swaab

VK 13

AMSTELVEEN (ANP) — Onder het motto „Dick, snij in je eigen pik” heeft een groep homoseksuele mannen en vrouwen en sympathisanten zondagmorgen bij de woning van prof. dr Swaab in Amstelveen actie gevoerd. Met spandoeken, tromgeroffel en pamfletten uitten de demonstranten — opererend onder de naam „Pink Angle” — hun zorg over het hersenonderzoek van de hoogleraar.

De actievoerders hadden gehoopt Swaab thuis aan te treffen, om een discussie met hem te kunnen voeren over het onderzoek, maar hij was afwezig. Nu beperkten zij zich tot het bezorgen van een verklaring met hun standpunten over het hersenonderzoek bij de hoogleraar.

Ze uitten daarin hun grote bezorgdheid over de schadelijke gevolgen die het onderzoek voor homoseksuelen kan hebben, nu uit het onderzoek blijkt dat een deel van de hersens bij deze groep mensen mogelijk groter is dan bij anderen.

„Gezien de tragische geschiedenis van discriminatie en medicalisering van homoseksuelen mensen zijn wij bezorgd dat dit onderzoek op dezelfde wijze misbruikt kan worden”, aldus de actievoerders. Ze vrezen dat intolerante samenlevingen uit Swaabs onderzoek kunnen concluderen dat homoseksualiteit te genezen is. Juist in het licht van de individuele vrijheid om het leven te leiden dat men zelf verkiest, vindt „Pink Angle” dit een onacceptabel gevolg van Swaabs onderzoek.

„Pink Angle” is een „netwerk van Europese radicalen, potten en flikkers”. Het verzet zich ook tegen de Engelse „anti-homo-wet” Section 28.

Parool van afgelopen zaterdag, van een mogelijk biologische bijdrage aan de ontwikkeling van homoseksualiteit was de commotie op slag een feit. Homobelangorganisaties zouden, met Rob Tielman voorop, zich ‘verbijsterd’ tonen over het onderzoek dat (aldus het COC) toch weer tot discriminatie van homoseksuelen zou kunnen leiden. PPR-man Lankhorst kondigde kamervragen aan. Karel van de Graaf van Avro's Televisier zei het maandagavond ter inleiding op een discussie met Rob Tielman zo: ‘De Nederlandse homobeweging hoeft zich geen zorgen te maken: massaal is Swaab aangevallen.’ De Utrechtse hoogleraar homostudies zou vervolgens als zijn grootste zorg uitspreken, dat de bereidheid van homoseksuele mannen om mee te werken aan aids-onderzoek af zal nemen.

Kleine stap

De UVA-socioloog dr. G. Hekma, die twee jaar geleden een proefschrift wijdde aan ‘Homoseksualiteit, een medische reputatie’, zegt desgevraagd te twifelen aan de neutrale positie die

zoeker ook aan, te simpele homo- en heteroseksualiteit tegenover elkaar te stellen, ‘alsof daar niet nog een heleboel tussen zit.’

‘Ik was hoogstverbaasd’, zo geeft prof. dr. J. van der Noordaa lucht aan zijn twijfels rond Swaabs onderzoek, ‘dat op grond van een zo gering aantal patiënten zulke conclusies getrokken worden.’ De viroloog, die in het AMC onderzoek doet naar aids, zegt Swaab overigens te kennen als een verstandig man. Over de onderzochte overleden aidspatiënten vraagt Van der Noordaa zich hardop af, of ‘met die personen niet verschrikkelijk veel andere dingen aan de hand zijn die naar mijn gevoel ook iets met de hypothalamus te maken kunnen hebben. Maar dat weet ik nu niet.’ Zo spreekt de viroloog er vervolgens zijn verbazing over uit, dat Swaab — hoe genuanceerd dan ook — zich in de krant geuit heeft over nog ongepubliceerd materiaal. Van der Noordaa noemt het ‘een beetje naïef’ dat Swaab het tumult niet voorzigtig heeft.

De AMC-viroloog wenst zich te distantiëren van het hersenonderzoek. Hij wist niet dat het gebeurde en wil voor alles de indruk bij krantenlezers voorkomen dat het overige aids-onderzoek in het ziekenhuis met het werk van Swaab in relatie zou staan. Van der Noordaa vreest dat Tielman gelijk heeft met zijn veronderstelling dat het werk van Swaab door homoseksuelen als een bedreiging gezien wordt en dat zij terughoudender zullen worden om hun hoognodige medewerking aan het aids-onderzoek te verlenen.

Eerlijk werk

Ook de VU-hoogleraar in de transsexualiteit, prof. dr. L. Gooren, sluit dat neven-effect bestial niet uit. ‘Het is natuurlijk niet te hopen, want het aids-onderzoek moet juist toenemen. Maar ik denk, dat een aantal homoseksuelen die, wetend dat hun hersenen gebruikt gaan worden om theorieën over homoseksualiteit te ontrafelen, zich er tegen zullen keren.’

Louis Gooren, wiens instituut aan het NIH hersenen geleverd heeft voor onderzoek naar transsexualen, haast zich om Swaab boven alle twijfel te verheffen. ‘Het heeft geen zin Swaab tot een demon te verklaren en te zeggen: dat is een slecht mens. Swaab doet eerlijk wetenschappelijk werk. Aan de andere kant is het natuurlijk zo, dat homoseksuelen in het verleden heel slechte ervaringen hebben gehad met medici. En die bestuderen in het algemeen dingen om de biologie beheersbaar te maken. Nu zegt Swaab duidelijk niet dat hij homoseksuelen wil genezen, maar bij belangverenigingen van homoseksuelen is altijd alertheid. Er zijn in het verleden nogal wat onderzoekers geweest die à la Swaab berichtten dat ze iets hadden gevonden om homoseksuelen te genezen. Dus de alertheid van homobelangengroepen begrijp ik, omdat het impliciete van medisch onderzoek altijd is: tot heil van... En dat moet dan nader worden ingevuld. Met eliminatie van homoseksualiteit?’ De reactie van Tielman c.s. was voor Gooren voorspelbaar. ‘Het is als een allergische reactie: homo-organisaties willen niet dat medici er zich mee bemoeien omdat medici vaak de intentie hadden om mensen te genezen; in dat vermoeden zijn ze bevestigd.’ Van hun

kant hebben de homo-organisaties aan ook gelijk, meent Gooren. ‘Alleen de manier waarop de discussie gevoerd wordt. Iedereen loopt er nu mee weg en dat is jammer, want dat geeft reactinaire mensen als Smalhout de kans om in de Telegraaf te zeggen: die homo's hebben altijd wat.’

De storm was te voorzien? Dik Swaab vindt zelf van niet. ‘Ik had gedacht dat Nederland zo onderhand een tolerant land was waar over alle facetten van seksualiteit open gesproken kan worden.’ Van spijt over de publicatie die hij Het Parool gunde, is bij hem overigens geen sprake. ‘Ik ben meer verbouwereerd over de reacties dan dat ik spijt

heb over mijn principe om altijd open over onderzoek te praten.’

Rob Tielman heeft het onderzoek ontkies genoemd, omdat aidspatiënten hun lichaam niet ter beschikking zouden hebben gesteld om onderzoek te doen naar de oorzaak van homoseksualiteit. Swaab vindt dat een onterecht verwijt. ‘Ik was bezig met onderzoek naar de ziekte van Alzheimer, een vorm van dementie, en vond een heel sterke degeneratie van de biologische klok. Een belangrijk punt voor verder onderzoek, waarbij we ons afvroegen of deze specifieke verandering ook bij andere vormen van dementie te vinden is. De meest logische vorm van dementie om naar te kijken was aids-dementie. Dat heb ik gedaan. En toen vond ik in plaats van een gedegeneerde klok een veel grotere dan normaal is. Zo is het gaan rollen. Ik ben niet begonnen met de vraag naar oorzaken van homoseksualiteit, zoals Tielman zegt. Dus is hij slecht geïnformeerd of wil hij slecht geïnformeerd zijn, zoals ik zo langzamerhand denk.’

Significant

Ook verwijten als zou hij zich baseren op te weinig onderzoek verwijst Swaab naar de prullenbak. Zijn bevindingen bij vijftien mensen (‘Wat niet weinig is voor zo'n waarneming’) zijn zeer significant. ‘Ik ben niet gewend om over een nacht ijs te gaan.’

Swaab onderstreept wat hij in Het Parool heel duidelijk gezegd heeft: wat het precies betekent weten we niet, maar er is een relatie tussen de grotere biologische klok en homoseksualiteit. ‘Wat zou ik daarvan moeten terugnemen? Ik heb gezegd: hiermee heb ik de causaliteit van dat verband niet aangetoond. Ik heb niet gezegd, dat ik homoseksualiteit verklaard heb. Niet ik heb dat causale verband gelegd, dat heeft de homobeweging gedaan.’

Swaab toont zich buitengewoon ontstemd dat ‘allerlei mensen waar ik nog nooit van gehoord heb en die ook mijn onderzoek niet gevolgd hebben’ onmiddellijk klaar staan met commentaar op een interview dat ze niet gelezen hebben of niet willen lezen. Hekma's

verwijt, dat hij alle vormen van homoseksualiteit op een hoop zou gooien of niet neutraal zou zijn, noemt hij onzin. ‘Ik heb in een nauwkeurig beschreven groep significante veranderingen gevonden. Daar kunnen andere groepen tegen afgezet worden. Dat is een zaak van verder onderzoek, niet van desinteresse of wat ook.’ Swaab onderschrijft de constatering van de Volkskrant, dat de ontstane commotie een schoolvoorbeeld is van de angst voor hersenonderzoek.

Maar u weet toch, dat de homobelangengroepen bijzonder op hun qui-vive zijn zodra het medisch model gehanteerd wordt? Heeft u dat voor lief genomen of heeft u bewust de confrontatie gezocht?

‘Helemaal niet. Ik heb een interview gegeven over lopend onderzoek. In mijn naïviteit dacht ik dat in Nederland seksualiteit in al zijn aspecten in alle redelijkheid bespreekbaar was. Duizenden keren ook heb ik gezegd dat ik er geen enkel waardeoordeel op na houd over wat voor vorm van seksualiteit dan ook. Dat is zo ver van mij. Ik kan gewoon niet begrijpen dat men denkt dat ik zo denk,’ zegt Swaab op een toon waaruit zware teleurstelling spreekt.

Wind

U zegt nu zelf, dat u naïef gehandeld heeft?

‘Ik heb gedacht dat Nederland zo onderhand een tolerant land was waar over alle facetten van seksualiteit open gesproken kan worden.’

Ten tijde van uw inauguratie als hoogleraar in 1980 heeft u tegenover Folia gezegd dat u zelfs collega's schrik aanjogt als u seksualiteit en biomedisch onderzoek in een adem noemde. U was toch een gewaarschurd man?

Onderzoek naar hersenen zit vol met maatschappelijke valkuilen

Par 0802 89

VERVOLG FOLIA 10

'Die sfeer is, althans bij mijn collega's, helemaal verdwenen. Je merkt, ook bij studenten, dat de anti-biologische wind helemaal voorbij is — er is voor deze aspecten nu veel meer belangstelling. En u had verwacht dat ook het grote publiek de wind wel kon hebben?'

'Ja, en volgens mij kan het grote publiek die wind ook hebben. Alleen de homobeweging op dit moment niet.'

Op dit moment?
'Ik ga er van uit dat ook zij wel in een stadium zullen komen om op een redelijke manier over onderzoek te spreken.'

Met de steen die u in de vijver heeft gooid lijkt dat stadium niet snel dichterbij te komen.

'Kijk, het is achteraf altijd makkelijk te zeggen: je had voorzichtiger moeten zijn. Maar ik vind openheid belangrijker dan voorzichtigheid.'

Tielman wil een maatschappelijke discussie over de vraag of dit soort onderzoek prioriteit verdient.

'Dat soort geluiden is uit allerlei bewegingen bekend. Maar als men wil praten over de inperking van de vrijheid van onderzoek, is men op een heel slechte weg.'

Er leeft angst dat aidspatiënten zich terughoudender gaan betonen om de wetenschap ter wille te zijn. Heeft u zich dat effect gerealiseerd?

'Wat daar van waar is, moeten we afwachten. Maar als het waar is, is dat wel voor een belangrijk deel aan Tielman te danken. Als hij gematigd had gereageerd en zich eerst goed geïnformeerd had zonder uitspraken te doen die hij niet waar kan maken, dan was de discussie in veel rustiger vaarwater terecht gekomen. Dus als er een slechte smaak overblijft van deze publiciteitsgolf, heeft Tielman dat voor een belangrijk deel aan zichzelf te danken.'

U gaat gewoon door met uw onderzoek?

'Natuurlijk.'

Maar u zult zich voortaan wel twee keer bedenken voor u in de publiciteit treedt?

'Als de commotie over is, moet ik daar eens heel rustig over nadenken. Want je moet dan twee dingen tegen elkaar afwegen: de kans op commotie en mijn principe, tot nog toe, om heel open over onderzoek te praten. Ik zou het heel slecht vinden dat principe op te offeren. Dus ik wil niet zo maar zeggen: ik heb mijn lesje wel geleerd en hou verder mijn mond.'

door PROF. DR. ROB TIELMAN

Al een eeuw lang houden wetenschappers zich bezig met de vraag hoe homoseksualiteit ontstaat, zonder dat zij een wetenschappelijk verantwoorde verklaring hebben kunnen vinden. Datzelfde geldt voor prof. Swaab, zoals hij zelf duidelijk toelicht in Het Parool van 4 februari jongstleden. Waarom zijn dat toch zoveel mensen over zijn hersenonderzoek onder homoseksuele mannen verontrust geraakt?

In de eerste plaats heeft het onderzoek naar het ontstaan van homoseksualiteit een eeuw lang overwegend in het teken gestaan van de vooronderstelling, dat het een te genezen ziekte zou zijn. Het is nog maar ruim een jaar geleden dat de Wereld Gezondheids-Organisatie op het congres 'Homoseksualiteit de ziekte voorbij' in Amsterdam meedeelde dat zij homoseksualiteit niet langer als ziekte beschouwde.

In de meeste landen ter wereld worden homoseksuele vrouwen en mannen nog steeds gediscrimineerd of zelfs vervolgd tot de dood erop volgt. Tegen deze achtergrond is het begrijpelijk dat veel homoseksuele vrouwen en mannen snel verontrust zijn, als het medisch denken weer op homoseksualiteit wordt toegepast.

Aids

In de tweede plaats betrof het onderzoek vijftien homoseksuele mannen die aan aids waren overleden. Veel homo's aarzelen of zij wel aan medische onderzoek rond aids moeten meedoen, omdat zij nog altijd wantrouwig zijn tegenover een beroepsgroep waarvan sommigen hen nog steeds als 'ziek', 'afwijkend' of 'tegennatuurlijk' beschouwen.

Toch heeft de homobeweging in Nederland altijd de deelname aan dergelijk onderzoek bepleit, omdat wij daardoor beter in staat zijn aids te bestrijden. Deze bereidheid tot samenwerking krijgt een ernstige knauw als blijkt, dat er beschikking van de wetenschap gestelde lichamen van aan

aids overleden homo's voor heel andere doeleinden worden gebruikt dan de aids-bestrijding, ja zelfs voor doeleinden die anti-homoseksuele effecten zouden kunnen hebben.

Prof. Swaab heeft mij verzekerd dat hij geen anti-homoseksuele bedoelingen heeft, en ik ben graag bereid hem te geloven. Maar wij moeten mensen niet alleen op hun bedoelingen beoordelen, maar ook op de onbedoelde gevolgen van hun handelen of nalaten.

Dat geldt in het bijzonder voor wetenschappers, die steeds meer in staat zijn in het menselijk bestaan in te grijpen. Zij kunnen het zich niet meer veroorloven zich in de ivoren toren van de wetenschap op te sluiten en hun handen in onschuld te wassen. Het duurt niet lang meer of wetenschap en techniek zijn in staat het menselijk leven zelf te manipuleren.

Dat is geen reden om je tegen wetenschap en techniek te verzetten, maar wel om je terdege bewust te zijn van de bedoelde en onbedoelde gevolgen van de keuze van onderzoek en de mogelijk toepassingen daarvan. Wij allen hebben daar recht op, wetenschapper of niet, homo of hetero.

Probleem

Ten derde: waarom toch die belangstelling voor het ontstaan van homoseksualiteit, en niet voor het ontstaan van heteroseksualiteit? Niet homoseksualiteit is een probleem, maar de maatschappelijke achterstelling ervan.

Daarom heeft het grootste onderzoekscentrum op het gebied van de homoseksualiteit, de Interfacultaire Werkgroep Homostudies van de Rijksuniversiteit te Utrecht, geen prioriteit gegeven aan ontstaansonderzoek maar wel aan onderzoek ter bestrijding van aids en van discriminatie, en ter bevordering van emancipatie.

Dat betekent niet dat wij wie dan ook dergelijk ontstaansonderzoek zouden willen verbieden. De wetenschappelijke vrijheid is een groot goed. Maar wie

vrijheid neemt, draagt daarmee ook verantwoordelijkheid.

Wie wel onderzoek doet naar het ontstaan van homoseksualiteit, maar niet duidelijk maakt tegen discriminatie te zijn of zelfs over 'verstoring' of 'afwijking' praat, laadt terecht of ten onrechte al gauw de verdenking op zich een verborgen anti-homoseksuele agenda te bezitten.

Valkuilen

Als prof. Swaab zijn bevindingen eerst eens, zoals gebruikelijk, aan het forum van medewetenschappers had voorgelegd, dan hadden wij hem kunnen wijzen op de wetenschappelijke en maatschappelijke valkuilen waarin hij dreigde te vallen. Zo is het maar de vraag of de door hem gevonden 'afwijking' iets met ho-

mooseksualiteit te maken heeft, of met een bepaalde leefstijl van juist deze onderzochte mannen die niet representatief is voor alle homoseksuele mannen, om nog maar te zwijgen van homoseksuele vrouwen of biseksuelen.

Nu zal het nog meer moeite kosten de toch al moeizame vertrouwensrelatie tussen homoseksuelen en de gezondheidszorg weer te verbeteren. Dat is noch in het belang van homoseksuelen, noch in dat van de gezondheidszorg.

Dat had allemaal voorkomen kunnen worden als prof. Swaab eens voor de afwisseling had gesproken over het ontstaan van heteroseksualiteit en de mogelijk hormonale storingen die deze afwijking hadden kunnen verklaren. Deze grap hadden de meeste homo's ongetwijfeld zeer kunnen waarderen na een eeuw omgekeerd redeneren.

Prof. dr. Rob Tielman is voorzitter van de Interfacultaire Werkgroep Homostudies van de Rijksuniversiteit te Utrecht

Deetman: Swaab zorgvuldig

NKC

DEN HAAG, 20 febr. — De omstreden onderzoeker prof. W.F. Swaab heeft wel degelijk wetenschappelijk zorgvuldig gehandeld. Dat zegt minister Deetman (onderwijs en wetenschappen) in antwoord op vragen van het Tweede-Kamerlid Lankhorst (PPR).

Swaab kwam begin deze maand in het nieuws met hersenonderzoek bij 15 aan de gevolgen van AIDS overleden homoseksuele mannen, waaruit zou zijn gebleken dat de hersenen van homoseksuele mannen een opvallend verschil vertonen met die van heteroseksuele. Lankhorst wilde weten of het wetenschappelijk verantwoord is op basis van een zo klein aantal proeven een dergelijke uitspraak te doen.

Deetman stelt dat een minister van wetenschappen geen oordeel geeft over de wetenschappelijkheid van onderzoek. Volgens hem is echter van „eenzijdige medische theorievorming geen sprake”. „Prof. Swaab heeft in dit verband nergens over een medische afwijking gesproken en steeds benadrukt dat hij geen enkel vooroordeel heeft over welke vorm van seksualiteit dan ook.” (ANP)

Signalement / Piet Vroon

Hersenen
1/1c 1/9

Een mens kan ook nooit weg. Terwijl ik in de sneeuw zat te spelen is er ontzaglijke heisa ontstaan over professor Swaab. Homosexuelen zouden in hun hersenstam een ietwat vergroot knobbelje hebben dat onder andere het slapen en waken beïnvloedt. Onmiddellijk werd gebulderd dat zoiets niet opgeschreven mocht worden vanwege de onvermijdelijke *medicalisering*. Dat begrijp ik niet. Gedrag van mens en dier wordt gestuurd vanuit het zenuwstelsel en onze lotgevallen beïnvloeden datzelfde zenuwstelsel. Wat is er op tegen te constateren dat ons bestaan door meer wordt bepaald dan alleen maatschappelijke onderdrukking en ander geklepzever?

We nemen een stukje van Swaabs hand in Elseviers Magazine van 4 februari. Swaab gaat tekeer tegen de sport. Hij wijst erop dat sport kan leiden tot cyclusstoornissen bij vrouwen, veel werk op eerste-hulpstellen, alsmede gipsvluchten. Tot overmaat van ramp kost de medische behandeling van sportblessures per jaar zo'n tweehonderd miljoen, nog afgezien van een honderdtal dodelijke ongelukken.

Neemt u mij niet kwalijk. Stoornissen van de cyclus kunnen door zware sporten ontstaan, maar als de dames zich een beetje verstandig gedragen is er niets aan de hand. De gipsvluchten, de sportblessures en het dodental zeggen natuurlijk ook niets. Een wintersporter had hier onder de bus kunnen lopen, een sportblessure kan beter uitpakken

dan een val van de trap met in de ene hand een glas jenever en in de andere een sigaar, en doodvallen kun je overal.

Ik begrijp niet waarom Swaab dit zonder meer zegt. Het is in de medische wereld overbekend dat gematigde vormen van sport onder andere leiden tot sterkere botten, een betere doorbloeding van alle organen en zelfs een stukken betere lichamelijke afweer. Het ongevallenverzuim door sport weegt misschien wel drie keer op tegen het ziekteverzuim dat we zouden hebben als er niets aan lichaamsbeweging werd gedaan. Door inspanning ontstaan stoffen in de hersenen die zich hechten aan cellen die essentieel zijn voor de lichamelijke afweer en die de effectiviteit van die afweer bevorderen.

Jammer genoeg glijdt Swaab nog verder door. Hoe hoger de stofwisseling, hoe korter de levensduur van dieren, zo laat hij weten. Wat zegt dat? Sinds wanneer bedrijven we achttien uur per dag sport? En wie heeft aangebond dat een beetje lichamelijke inspanning leidt tot een *duurzaam* verhoogde stofwisseling?

Het wordt helaas nog erger. „De levensduur van het dier neemt toe met de evolutionaire groei van de hersenen”, zo lees ik. Dat is niet gemakkelijk waar te maken. Het gemiddelde hersengewicht van de mens is 1440 gram, de walvis haalt 6800, de olifant 4700 en de dolfijn 1700 gram. Waar mag ik opzoeken dat walvissen pakweg 350 jaar oud worden? Proportioneel gerekend zou

VERVOLG VK 19

een hond na vier jaar sterven, een kat wordt anderhalf en een konijn zes maanden. Dat kan professor dus niet menen.

Akkoord, we gaan op een andere toer en rekenen de verhouding uit tussen het hersengewicht en de inhoud, dan wel het oppervlak van het lichaam. Om een lang verhaal kort te houden en u niet te zeer met getallen te treiteren: ook dat levert in termen van levensduur niets op.

Bij Swaab zijn echter alle remmen los. Hij zegt vervolgens dat de relatie tussen grote hersenen en lange levensduur ook bij de mens bestaat. Als bewijs wordt aangevoerd dat mensen zon-

der hersenen en mongoloïde idioten relatief kort leven. Bij gebrek aan hersenen breken nu mijn klompen. Hersenlozen en idioten zijn niet alleen voorzien van een merkwaardig zenuwstelsel, zij lijden ook aan tal van andere defecten die de levensduur drastisch bekorten. Ik begrijp niet hoe iemand dit bij elkaar gedacht krijgt: een tafel heeft vier poten, en een lantaarnpaal is ook van ijzer.

Maar nu komt het klapstuk van de veiling. Ik citeer: „Bovendien zouden eminente wetenschappers volgens een recente Chinese studie langer leven en volgens een oud Amerikaans onderzoek ook grotere hersenen hebben.”

Daar zal een kind twee dingen op zeggen. Geleerden zijn een beschermde groep die in riante omstandigheden leeft. Geen wonder dat hun levensverwachting misschien wel hoog is. Overigens klopt het verhaal over het hoge hersengewicht van de eminenten niet zo erg. Even een tabel:

Gemiddelde 1440 gram
Toergenjev 2012
Cuvier 1830
Schiller 1785
Kant 1600
Gauss 1492
Liebig 1352
Gambetta 1246
Hausmann 1226

Anatole France 1017

Tussen de hersengewichten van deze genieën zit ongeveer een factor twee. Evenveel dus als bij het hersenkerntje bij de homoseksuelen. Wanneer is professor Swaabs weegschaal voor het laatst geijkt?

Taboes

MRC 6

Een paar maanden geleden be-
weerde ik op deze plaats dat er
in Nederland geen taboes meer
bestaan. Van verschillende kan-
ten werden er voorbeelden aan-
gedragen om mijn stelling te ont-
krachten. Opmerkelijk was het
daarbij dat al die voorbeelden
betrekking hadden op weten-
schappelijk onderzoek dat niet
mocht worden gehouden.
Eén briefschrijver wees mij op
een onderzoek naar de *klasse-
verschillen* in Nederland, waar-
voor ten slotte geen subsidie was
gegeven omdat men te veel hei-
bel verwachtte van onaangename

MAX PAM

resultaten. Ook was daar natuur-
lijk de affaire-Buikhuisen, die
had aangetoond dat er een groot
taboe rust op onderzoek naar
mogelijke organische oorzaken
van crimineel gedrag.

Van Renate Rubinstein kreeg ik
op mijn kop, omdat ik weer een
ander taboe over het hoofd had
gezien: onderzoek naar de relatie
tussen ras en intelligentie. Op
dit terrein is wel degelijk onder-
zoek gedaan, zij het niet in Ne-
derland maar in Amerika door
A.R. Jensen. Inderdaad is Jen-
sen door zijn tegenstanders ver-
ketterd als een fascist en later
keerde het tij zich nog verder te
geen hem toen bleek dat Cyril
Burt, van wiens opvattingen Jen-
sen een aanhanger was, een op-
lichter bleek te zijn die had ge-
knoeid met de uitkomsten van
onderzoek naar een-eilge tweelin-
gen.

In een door en door ethisch land
als Nederland liggen de zaken
altijd heel gevoelig wanneer het
om minderheidsgroepen gaat.
Als burgemeester Van Thijn ver-
klaart dat het met de criminali-
teit van de Marokkaanse jonger-
en nu werkelijk de spuigaten
uitloopt krijgt hij te horen dat
wat hij beweert misschien wel
waar is, maar dat hij het zo
nooit had mogen zeggen.

Ook als in Nederland het woord
jood valt klinkt er vaak gewijde
muziek, om een beeld van Jan
Blokker te gebruiken. Zeer vaak
hoor je ook de uitdrukking *jood-
se mensen*, wat op zichzelf niet
onsympathiek klinkt, maar waar-
van je toch het gevoel hebt dat
het zich verhoudt tot het woord
jood zoals het eufemistische *ka-
tot kanker*.

In de Verenigde Staten heb ik
trouwens eens een tv-programma
gezien dat ging over bepaalde
oog- en huidziekten die signifi-

cant vaker of juist minder vaak
ten, maar ik vermoed dat in Ne-
derland maar weinig omroepen
bereid zijn een dergelijk pro-
gramma uit te zenden.

En dan is er nu het onderzoek
van de neurobioloog Dirk Swaab
waarin de hypothese wordt ge-
toetst of een klein centrum in de
hersenen verantwoordelijk is
voor de seksuele geaardheid. Bij
homoseksuele mannen zou de
hypothalamus sterker ontwikkeld
zijn dan bij heteroseksuele man-
nen, een verschil dat vanaf het
derde levensjaar zichtbaar
wordt.

Bij het coc zijn inmiddels vele
„verontruste” telefoontjes bin-
nengekomen. De PPR'er Lank-
horst, die je nooit hoort als er in
de zachte sector een of andere
obligate studie is gedaan, heeft
zelfs vragen in de Tweede Ka-
mer gesteld. Eerlijk gezegd zie
ik niet in wat er tegen het onder-
zoek van Swaab is. Zijn uit-
gangspunt is principieel anders
dan dat van Van den Aardweg,
die in 1969 een proefschrift
schreef waarin hij de misselijke
en op Freud gebaseerde stelling
verdedigde dat homofilie een
neurotische vorm van zelfbeklag
is, die behandeld dient te wor-
den.

Maar Swaab denkt niet in ter-
men van afwijkingen en abnor-
maliteiten. Voor hem is het hele-
maal geen kwestie van therapeu-
tische genezing. Zelfs als de hy-
pothese van Swaab juist blijkt te
zijn, zie ik niet in welke gevaren
daarmee zijn gemoeid, want dan
is ten overvloede nog eens vast-
gelegd dat homoseksualiteit even
natuurlijk is als heteroseksuali-
teit, of als het verschil tussen
mannen en vrouwen. Waarmee
overigens in het geheel niet ge-
zegd wil zijn dat natuurlijk goed
en onnatuurlijk slecht is.

Dat homoseksualiteit daardoor
geen vrije keuze meer is lijkt mij
een filosofische kwestie van min-
der belang. De mens is volledig
gedetermineerd, maar toch kan
ik nu besluiten dit stukje niet te
publiceren. Of wel.

De angst voor misbruik lijkt mij
ook ongegrond. De tegenstanders
van homofilie hebben voor hun
afkeer dat onderzoek van Swaab
helemaal niet nodig. Zij hebben
toch de Bijbel, *Mein Kampf* of
de geschriften van de Weense
wonderdokter. Ik denk eerder
dat de eo het door Swaab aan-
zienlijk moeilijker zal krijgen.
God heeft immers toch ook de
hypothalamus geschapen.

De knobbel van Swaab en de hobbel van Tielman

GA 11

Het zal geen krantelezer of tele-
visiekijker zijn ontgaan: de neuro-
bioloog Swaab heeft ontdekt dat
vijftien homoseksuele mannen die
overleden zijn aan Aids een hersen-
deel bezitten dat twee keer zo
groot is als dat van zijn hetero-
seksuele controlegroep. 'Opmer-
kelijk', vindt hij. 'Verontrustend en
verbijsterend', reageert het COC,
en het PPR-kamerlid Lankhorst
stelt in de Kamer vragen over de
'*eenzijdige medische theorievor-
ming*' waardoor homoseksualiteit
gedegradeerd zou worden tot 'een
medische afwijking'.

Wat mij vooral verontrust is de
verbijstering van officiële homoseksue-
le zijde. Die lijkt me ingegeven door
een hoge graad van onbeholpenheid en
een even verbijsterend gebrek aan ken-
nis van de eigen homoseksuele geschie-
denis. Mensen als Magnus Hirschfeld en
Karl Ulrichs, de *godfathers* van de ho-
moseksuele beweging, hebben immers
ook geprobeerd homoseksualiteit te
verklaren als biologische variant, in
termen van 'Zwischenstufe' en 'derde
geslacht'. En de Nederlandse jonkheer
J. A. Schorer, Hirschfelds eigen *fellow-
traveller*, dacht er al net zo over. Medi-
sche theorievorming, zelfs eenzijdige,
valt dus heel wel te combineren met de
beste bedoelingen. Een biologisch ge-
fundeerde homoseksualiteit kan zowel
reden zijn tot discriminatie als tot
emancipatie. Met het primaat van de
biologie is niet een maat voor sym- of
antipathie gegeven.

Ook de vraag naar het nut van
Swaabs onderzoek, 'in deze tijd van
Aids' zoals prof. R. Tielman er onge-
twijfeld met de beste bedoelingen en
volgens beproefd demagogisch recept
aan toevoegde, is volstreks irrelevant.
Een onderzoek is een speurtocht: wie
al weet wat hij wil vinden, kan zich de
moeite besparen. Het nut van een on-
derzoek is in de regel niet vooraf te
geven, maar kan pas na afloop blijken.
Of niet. Daarmee is het onderzoek
niet moreel gediskwalificeerd, maar
hooguit praktisch mislukt.

Bovendien: hoe nuttig is sinologisch
onderzoek in deze tijden van Aids?
Hoe nuttig het esthetische essay, het
geologische graafwerk? De wetenschap
die onder toezicht van het nut staat, is,

het moet gezegd, nooit waardenvrij.
Haar resultaten beantwoorden aan de
voorgedrukte waarheid van staat of
partij. Heel nuttig, en wetenschappe-
lijk gesproken waardeloos.

Bovenstaande aantijgingen vormen
het maar al te beperkte scheldreper-
toire waaruit sociologen putten wan-
neer zij zich door biologen in het nauw
gedreven voelen. Interdisciplinair mo-
dergoeien is het, een afgeleide van het
aloude landje-pik. Want om terrein-
verdeling gaat het.

Annemarie Mol stelde een paar
maanden geleden in het Tijdschrift
voor Vrouwenstudies de vraag aan de
orde of 'antiracisten en feministen er
goed aan doen te proberen "de biolo-
gie" haar plaats te wijzen'. Haar voor-
zichtige antwoord, - evengoed van
toepassing op de homoseksuele
woordvoerders in deze zaak - luidt dat
een dergelijke strategie meestal niet
werkt. De achillespees van de sociale
wetenschappers is immers hun voor-
onderstelling dat 'sociale verklaringen
van ongelijkheid ertoe zullen leiden dat
die ongelijkheid wordt opgeheven'.
Wat geenszins het geval hoeft te zijn:
moderne racisten zijn onderhand ook
meesters geworden in het sociologi-
sche jargon. Zij zullen zich wel wach-
ten buitenlanders inferieur te noemen.
Zij noemen hooguit hun cultuur an-
ders. 'Zij stinken niet, hun eten stinkt',
parafraseert Mol de gemiddelde *Repu-
blikaner*-aanhanger.

Zoals biologische verklaringen niet
automatisch een veroordeling hoeven
in te houden, zijn socialisatie-theo-
riën niet per definitie bevrijdend. Het
nature-nurture debat is even anachro-
nistisch geworden als de loopgraven-
oorlog in het nucleaire tijdperk. Ook
Swaab weet dat: hij spreekt van een
'*complex samenspel van omgevings- en
hormonale invloeden*' wanneer hij de
ontwikkelingen van de hersenen ter
sprake brengt.

Maar al blinken de tegenstanders
van Swaab dan niet uit door scherpzin-
nigheid, daarmee is hijzelf nog niet
gepromoveerd tot een eigentijdse Ga-
lilei.

Vijftien homoseksuele Aids-slacht-
offers met een vergrote suprachiasma-

tische kern. Wat is oorzaak, wat ge-
volg? Swaab loopt op eieren. 'Er is een
verband', stelt hij in Het Parool. 'Ik
geloof in ieder geval niet dat homosek-
sualiteit een soort keuze is.'

Hier stappen we van de harde we-
enschappelijke feiten pardoes over op
de persoonlijke overtuiging. Ik bij-
voorbeeld, geloof daar namelijk niks
van.

Laten we aannemen dat Swaab -
die het overigens voorbeeldig over ho-
moseksuelen heeft, waar onze colum-
nisten zich houden aan het jonge-
juf-jargon van de *homofiel* - nog hon-
derd homoseksuele Aids-slachtoffers
onderzoekt en bij allen datzelfde ver-
grote hersendeeltje vindt. Het verband
wordt steeds groter, steeds aanneme-
lijker. De vraag is alleen: waartussen?
Welke homoseksualiteit heeft Swaab
op het oog? Want anders dan de hy-
pothalamus, of, nog preciezer, de *nucleus
suprachiasmaticus*, past homo-
seksualiteit niet zonder meer onder de
microscop.

Wanneer spreken we van homo-
seksualiteit? Wanneer iemand het vaak
met een seksegenoot doet? Of altijd
doet? Of het altijd in gedachten met
een geslachtsgenoot doet? Of dat on-
bewust verlangt te doen? En iemand
die een drietje scoort op de schaal van
Kinsey, ik bedoel de modale, moderne
biseksueel? Heeft die een suprachias-
matische kern die dan ook een ietse-
pietsje vergroot is? Maar toch nog sig-
nificant kleiner dan die van de homo-
seksuele *die-hards*? Een vergelijking
tussen twee variabelen, waarvan één
onbekend. Geen sinecure.

'Er zit niets anders op', besluit Mol
haar artikel, 'dan in discussie te blijven
over de voor- en nadelen die de ver-
schillende afbakeningen tussen de we-
tenschappers met zich meebrengen.'
Dat lijkt me ook. En ik voorspel dat
het verlossende woord nog heel lang
op zich zal laten wachten.

Ondertussen moet Swaab uiteraard
de gelegenheid krijgen zijn weten-
schappelijke gelijk te halen. Zonder
flauwiteiten over nuttigheid of priori-
teit.

STEPHAN SANDERS

De vele deskundigheden van Benjamin Rossen, bachelor

Opeens bemoeide alles wat psycholoog was zich met Oude-Pekela. En het volk hing ademloos aan de lippen der deskundigen. Sommigen waren zelfs universeel begaafd, en trokken dus de meeste aandacht. Benjamin Rossen bijvoorbeeld, een Australiër die én klinisch psycholoog én biochemicus én endocrinoloog bleek. Een zeldzaam wetenschappelijk wonder, maar nu heeft hij zojuist zijn eerste doctoraalscriptie geschreven, *Zedenangst*. Over die bange Hollanders die terugdeinzen voor een beetje seks met kinderen.

VN 28-1-89

Margalith Kleijwegt

In de zomer van 1988 reist de Australiër Benjamin Rossen verscheidene malen naar Oude-Pekela. Met de trein, sportfiets mee. Rossen wil in het noorden zoveel mogelijk mensen spreken over 'de kwestie'-Oude-Pekela, hij gaat er een boek over schrijven. De titel heeft hij al: *Zedenangst*.

Een nieuw Nederlands woord, door Rossen zelf bedacht. Volgens hem laat de Nederlander anno 1989 zich steeds vaker leiden door angst inzake seksualiteit. Als iemand ook maar één liefderijke vinger naar een kind uitsteekt, is dat meteen ontucht.

Als we zo doorgaan, meent Rossen, zien we alle vormen van seksualiteit straks als een gevaar. Amerika speelt een belangrijke rol in zijn theorie. Dat land is, met zijn bekrompen moraal, de grote boosdoener. Vanwege onze bewondering voor de Verenigde Staten, zullen wij, zegt hij, zonder blikken of blozen hun steeds verwerpelijker standpunten overnemen. En als de grenzen in 1992 opengaan, huilt Rossen, dan wordt het in ons kikkerlandje een totale *witch hunt* op iedere volwassene die niet gelukkig getrouwd is.

Vooraf pedofielen zullen het steeds zwaarder te verduren krijgen, meent Rossen. In de jaren zestig en zeventig bestond er een zekere tolerantie ten opzichte van de kindervriend, maar die tijden

zijn volgens Rossen voorbij. Een kennis van hem raakte zwaar aan de drank omdat hij de relatie met zijn jonge vriendje moest verbreken. De ouders, volgens Rossen geprest door kranteberichten over ontucht, wilden het niet langer hebben.

Rossen was een van de deskundigen die in het afgelopen jaar regelmatig aan het woord kwamen over de affaire-Oude-Pekela. In *NRC Handelsblad* van 4 februari 1988 wordt hij in één adem genoemd met kinderpsychiater prof.dr. F.C. Verhulst en psychologe drs. R. Kohnstamm. Rossen krijgt in dat artikel de titel *klinisch-psycholoog* en meent net als Verhulst en Kohnstamm dat getuigenverklaringen van kinderen over seksueel misbruik zoals in Oude-Pekela, in het algemeen onbetrouwbaar zijn.

Veel deskundigen lieten gevraagd of ongevraagd hun licht schijnen over de kwestie-Oude-Pekela. Psychologen en psychiater roerden zich het meest. Wat

de een met veel poeha beweerde, veegde de ander zonder meer van tafel. Zo kon de psychiater professor Mik met zekerheid zeggen dat er wel iets was gebeurd, en de massapsycholoog professor Brouwer met evenveel stelligheid beweren dat er in Oude-Pekela sprake was van *massahysterie*.

Allebei hooggeleerde heren, het enige verschil was dat Mik met de kinderen had gesproken en Brouwer nog nooit een voet in Oude-Pekela had gezet. Naast deze twee lasen we onder meer de mening van de socioloog Peter Hofstede, de psychiater professor Rümke en de psycholoog Wolters. Benjamin Rossen leek een nieuwkomer in het deskundigenlegioen.

Als Rossen voor zijn onderzoek in de zomer van 1988 in Oude-Pekela arriveert hebben de ouders zo hun bedenkingen tegen Rossen als hij hen belt om een afspraak te maken. Iemand die wil bewijzen dat ze lijden aan *zedenangst*, daar zitten ze niet op te wachten. De gemeentevoorlichter M. Wachtmeester heeft ook geen vertrouwen in Rossen: 'Het was zo duidelijk welke kant het uitging. Hij wilde alleen maar bevestigd zien wat hij zelf geloofde. Ik heb de ouders afgeraden met hem te praten.'

Rossen zet zijn onderzoek voort op basis van gesprekken met wat *officials*: de burgemeester, A.E.J. Smidt, een van de huisartsen, S. Zevenhuizen, een van de schoolhoofden en M. Wachtmeester, tijdelijk als voorlichter in dienst van de gemeente Oude-Pekela. Dokter F. Jonker, huisarts en sleutelfiguur in de affaire vanwege zijn enorme

betrokkenheid (de meeste kinderen waarmee iets zou zijn gebeurd kwamen uit zijn praktijk), laat Rossen vijf uur op het station van Winschoten wachten. Rossen: 'We hadden afgesproken, maar hij kwam niet opdagen. Uiteindelijk heb ik de trein terug genomen.' Jonker spreekt over een misverstand, Rossen belde niet op de tijd die was afgesproken, de rest van de avond was de huisarts, die geen dienst had, inderdaad onbereikbaar.

Rossen schrijft na zijn terugkeer in het westen door aan zijn boek. De feiten die hij daarin aandraagt zijn voor het allergrootste deel gebaseerd op citaten uit kranteberichten. Rossen analyseert ook de berichtgeving van Vrij Nederland inzake Oude-Pekela en, zoals hij zelf zegt, hij is daarover zeer kritisch. Als zijn boek uit is zullen we daar misschien op ingaan.

Het eerste grote publieke optreden van Rossen vindt plaats op zondag 30 oktober. De auteur is te gast in het inmiddels gesneuvelde tv-programma van de VPRO *Kwesties*. Presentator Lex Runderkamp kondigt aan dat de *biochemicus* en *psycholoog* Rossen in zijn bijna voltooide boek *Zedenangst* nu eindelijk zal komen met een *ontnuchterende analyse* van het raadsel Oude-Pekela. Volgens Rossen is er, we weten het al, sprake van *massahysterie*. Van angst. Rossen in de VPRO-uitzending: 'Een geestelijke ziekte in de samenleving.'

Twee maanden later schrijft Rossen de *coverstory* voor het blad *Psychologie*. Een clown op de omslag, een tekening van een achtergelaten kinderfietsje bij het verhaal. De Australiër blijft intussen endocrinoloog en psycholoog te zijn geworden, maar die nieuwe disciplines hebben zijn betoog niet aangetast. Dat er in Oude-Pekela gedacht wordt aan ontucht met kinderen op grote schaal is de schuld van psychiater Mik, van de ouders en van een te benepen moraal.

Vakantiekiekjes

Wie is nou eigenlijk Benjamin Rossen? Waar komt hij vandaan? Hoe komt hij aan al die titels: klinisch-psycholoog, biochemicus en endocrinoloog?

Hij zit te bellen als ik zijn flat in Krommenie betreed. Aan de lijn een vriend. Het zoveelste slachtoffer van de *witch hunt*, vertelt Rossen. De man had foto's gemaakt van kleine kinderen. Tijdens zijn vakantie, met toestemming van de vader. Het waren gewone vakantiekiekjes van kinderen aan het strand en kinderen in de stad. Om voor de man onbegrijpelijke redenen was de school gealarmeerd geraakt bij het zien van de foto's. De kinderen waren onmiddellijk uit huis geplaatst.

Ik werp tegen dat dat wettelijk niet kan. Kinderen worden niet zomaar thuis weggehaald. Het heeft geen zin. Rossen weet zeker dat het klimaat voor mensen die van kinderen houden alleen maar erger zal worden. 'Lees mijn boek, het is allemaal *zedenangst*.'

Rossen moest om *dwingende* redenen Australië verlaten, zegt professor L.J.G. Gooren, hoogleraar transseksualiteit aan de VU in Amsterdam. Bij hem wilde Rossen studeren toen hij naar Nederland kwam. Gooren: 'Ik vind dat hij u zelf moet vertellen wat er in Australië aan de hand was. Dat hij een expert is in drie vakgebieden lijkt mij nogal gechargeerd. Ik heb zijn diploma's nooit gezien, maar gemeenlijk is een endocrinoloog een arts, een internist, met als subspecialisatie endocrinologie, de leer der hormonen.' Op de dwingende reden wil Rossen niet ingaan. Hij kwam naar Nederland, zegt hij, 'omdat het intellectueel niveau hier hoog is en er veel wordt gedaan aan onderzoek op seksueel gebied'.

Maar is hij psycholoog? Rossen: 'Ik heb mijn *bachelor's degree* in de psychologie, van de Universiteit van West-Australië in Perth.' Is hij biochemicus? Rossen: 'Ik heb ook een *bachelor of science degree*.' Is hij dan misschien endocrinoloog? Rossen is in Nederland gewoon student en het boek *Zedenangst* is de scriptie waarop hij zal afstuderen. De achtentwintigjarige man uit Australië kwam in 1987 naar Nederland met op zak twee diplo-

ma's die gelijk staan aan onze propaedeuse. Na een omweg via professor Gooren kwam Rossen bij de seksuoloog A.X. Naerssen aan de Universiteit van Utrecht. Naerssen: 'Uit de papieren van Rossen bleek dat hij zo weinig in zijn pakket had, dat hij op propaedeusniveau moest beginnen.' Rossen probeerde het in Amsterdam, bij de hoogleraar massacommunicatie, Marten Brouwer. Die was bereid Rossen te laten afstuderen, mits deze een zeer uitgebreide scriptie zou schrijven.

Brouwer: 'Ik vind het niet handig dat hij zich voortdurend als deskundige afficheert. Dan weer als endocrinoloog en dan weer als biochemicus. Ik heb hem gewaarschuwd, maar hij moet het zelf weten.'

Rossen zegt dat hij zich nooit beter heeft voorgedaan dan hij is. Waarom noemde VPRO-presentator Runderkamp hem dan psycholoog en biochemicus? Rossen: 'Daar was ik ook niet blij mee.' Corinne Hegeman, de VPRO-medewerker die hem bezocht tijdens de research: 'Hij zei dat hij niet alleen psycholoog was, maar ook bioloog. Ja, biochemicus.' En hoe kwam in het maandblad *Psychologie* te staan: drs. B. Rossen, endocrinoloog en psycholoog? Rossen: 'Ik heb ze precies verteld wat ik heb gedaan.' Ronald van Gelder, redacteur van *Psychologie* reageert geprikkeld. Ik moet me maar tot Rossen wenden.

Ik wil alleen weten op basis waarvan u in uw blad schrijft dat Rossen endocrinoloog en psycholoog is.

'Zo heeft hij zich gepresenteerd.'

Grote plannen

De scriptie die de basis vormt voor het boek van Rossen is nu bijna af en zijn professor is tevreden. Brouwer: 'Er moet nog wat worden bijgeschraafd. Er zat nogal wat pedofielenverheerlijking in. Die heb ik eruit gehaald. Zo iets hoort niet thuis in een scriptie.' Waaraan de hoogleraar het curieuze zinnetje toevoegt: 'Hoogstens wanneer Rossen een persoonlijke bekentenis in het voorwoord zou zetten, maar dat wil hij niet.'

Rossen zelf heeft grote plannen. Meteen na *Zedenangst* moet zijn tweede boek verschijnen, met hoofdstukken over kinderpornografie, pedofilie en waarschijnlijk over de Vlaardingse kwestie: De Bolderkar. Ook wil Rossen een internationale conferentie over *Zedenangst* organiseren en natuurlijk gaat hij promoveren. Rossen: 'Niemand heeft tot nu toe een goede manier ontdekt om kinderen te ondervragen. Ik wil een bruikbare methode ontwikkelen om erachter te komen of kinderen werkelijk zijn misbruikt.'

Nederland valt hem na een paar jaar toch wat tegen: 'Ik had prachtige ideeën over de Nederlanders en hun tolerantie. Maar over relaties met kinderen is men hier zeer bekrompen. Ik weet zeker dat kinderen die een verboden verhouding hebben met een volwassene over een paar jaar huiltend op de televisie zullen verschijnen. Net als incestslachtoffers nu. Ze zullen vertellen dat ze een trauma overhielden aan het feit dat hun relatie in de jaren tachtig niet mócht.'

Benjamin Rossen 1

Margalith Kleijwegt maakt in VN van 28 januari terecht bezwaar tegen de wijze waarop Benjamin Rossen zich afficheert: hij noemt zich psycholoog zonder daarvoor het juiste diploma te hebben. Voor het overige vind ik het artikel van Kleijwegt een schandelijke vorm van journalistiek *ad hominem*. Zij maakt Rossen zwart zonder inhoudelijk de standpunten te analyseren die hij naar voren brengt.

In het januari-nummer van *Psychologie* schreef Rossen een artikel over Oude-Pekela. Hij meent dat het geheugen van kinderen aldaar is vertroebeld door de wijze waarop ouders, politiefunctarissen en sommige deskundigen suggestieve vragen hebben gesteld. Rossen geeft in het artikel diverse argumenten voor zijn stelling.

Wat doet Kleijwegt? Ze vermeldt het artikel in *Psychologie*. Ze wijdt een zin aan de wijze waarop dit artikel is geillustreerd. Over de inhoud schrijft ze slechts: 'Dat er in Oude-Pekela gedacht wordt aan ontucht met kinderen op grote schaal is de schuld van psychiater Mik, van de ouders en van een te benepen moraal.'

punt. Als Rossen ongelijk heeft, moet Kleijwegt dat aantonen door het artikel in *Psychologie* netjes te bespreken. Dat Rossen misschien een rare snuiter is, vind ik voor zijn betoog van geen enkel belang.

Oosterhout,

KAREL SOUJIN

Benjamin Rossen 2

VN 11-2

Ik ben vereerd door de ruime aandacht die Margalith Kleijwegt in VN van 28-1-1989 besteedt aan mijn persoon. De eer zou echter groter zijn geweest indien het artikel een minimum aan juistheid had bevat. Ik heb Margalith Kleijwegt het concept van mijn boek over Oude-Pekela ter inzage gegeven omdat haar wijze van verslaggeven erin werd aangevallen en ik haar de kans wilde geven te reageren. In plaats daarvan heeft zij het haar strikt opgelegde embargo verbroken door het boek aan anderen te laten zien en heeft zij bij wijze van wraakneming een persoonlijke aanval gelanceerd. Op de argumentatie in mijn boek is zij tot op heden nog niet ingegaan.

Nu de feiten. Ik heb een *bachelor's degree in psychology* en een *graduate diploma in education*. Bovendien een *bachelor's degree in science*, waarvoor ik mij specialiseerde (maar niet als praktiserend arts) in *human biology* en een groot project uitvoerde in de endocrinologie. Vervolgens was ik als onderzoeker en technicus in klinische biochemie werkzaam bij het Sir Charles Gairdner Hospital en daarna in het Queen Victoria Hospital. Ik heb voorts een zogenaamde *master's preliminary qualifying examination* voltooid, waardoor ik me kwalificeerde voor het schrijven van een *PhD-thesis* (proefschrift). De Universiteit van Amsterdam (onder supervisie van prof. M. Brouwer) verlangde een doctoraalscriptie van mij om mij ook hier deze status te verstrekken. Deze scriptie is inmiddels door Brouwer geaccepteerd, zodat het formeel verkrijgen van de titel doctorandus slechts een kwestie is van formaliteiten. Dat ik klinisch psycholoog zou zijn is een fout van *NRC Handelsblad*, waartegen ik tegenover de journalist bezwaar heb gemaakt. Ik heb een halfuur besteed om Margalith Kleijwegt dit uit te leggen, kennelijk tervergeefs.

Professor Brouwer heeft mij nooit verteld dat er 'pedofielenverheerlijking' uit de scriptie moest worden verwijderd, en naar hij mij verzekert heeft hij dat ook aan Margalith Kleijwegt niet gezegd. Wel heb ik uit eigen beweging een aantal passages over pedofilie geschrapt. In elk geval word ik zelf in het artikel op diverse plaatsen onjuist geciteerd, niet in de laatste plaats in de kop (geen uitspraak van mij), maar ook in het slot (een eigen interpretatie van wat ik haar aan het verstand probeerde te brengen). Ik hoop dat uw blad te zijner tijd een serieuze redacteur, die niet zozeer op wraak uit is, wil laten ingaan op mijn argumentatie inzake Oude-Pekela. Hier volsta ik met te zeggen dat mijn conclusies worden bevestigd door uitvoerige gesprekken die worden gepubliceerd in mijn boek.

Amstelveen,

BENJAMIN ROSSEN

NASCHRIFT MARGALITH KLEIJWEGT: Benjamin Rossen heeft zijn boek onder embargo meegegeven. Mijn stuk ging daarom niet over het boek, maar over Rossen zelf. Rossen heeft zich in het Oude-Pekela-debat gemengd onder diverse vermommingen wat betreft zijn deskundigheid. Uit mijn artikel, en uit zijn ingezonden brief blijkt dat hij dat best weet, maar zich daar nooit openlijk tegen verzet heeft. Ik heb de inhoud van het boek aan niemand ter hand gesteld. Professor Brouwer heeft mij duidelijk verteld dat hij pedofielenverheerlijkende passages uit het concept geschrapt heeft - als hij het Rossen anders doet voorkomen is hij inderdaad een meester in de massacommunicatie.

FORUM

RESENSE

CHILD PORNOGRAPHY

As members of the Southern California Child Exploitation Task Force, we feel compelled to respond to Lawrence A. Stanley's "The Child-Pornography Myth" (The Playboy Forum, September). The article is factually inaccurate in several respects and misrepresents the scope of the child-pornography and exploitation problem, law-enforcement efforts to deal with it and the purposes of the child-pornography legislation.

Stanley neglected to contact any member of our task force, the longest-existing task force in the United States and one that has prosecuted all the child-pornography and federal child-abuse cases in the Central District of California during the past ten years. Our task force has prosecuted more cases than any other district and consists of representatives of the U.S. Postal Inspection Service, the U.S. Customs Service, the Los Angeles Police Department's Sexually Exploited Child Unit, the Los Angeles County Sheriff's Office, the FBI and the U.S. Attorney's office in Los Angeles. Members include Kenneth Elssesser, postal inspector (not an FBI agent as indicated in the article), Joyce Karlin, Assistant U.S. Attorney (and the prosecutor in the Catherine Wilson case), and William Dworin, Los Angeles police detective, all nationally recognized experts in the field of child exploitation.

The premise of Stanley's report appears to be that significant law-enforcement effort in the area of child exploitation is not warranted because there is not widespread commercial distribution of child pornography in the United States. That premise is dangerously inaccurate. The threat imposed on our children has little to do with the extremely limited commercial aspect of the child-pornography business.

We readily agree that we have successfully minimized the problem of commercial production and distribution in the United States. That does not, however, solve the extent of the problem in

this country. Stanley's article ignores what child pornography is. It has nothing to do with pornography or the First Amendment or Playboy-type material. Rather, it consists of pictures of children being raped, sodomized and orally copulated by adults and other children. These are not drawings or cartoons but real photographs of real children. Stanley overlooks the fact that you cannot have such material without the actual victimization of children. Each picture necessarily means another victim.

Stanley suggests that the only child pornography is the Government's child pornography. The Government has never created any child pornography or any victims. The creators range from amateur photographers who photograph their own molestations or those of other child molesters to professionals who photograph molestations for commercial distribution. Homegrown child pornography is no less damaging to the victim than are commercially produced photographs.

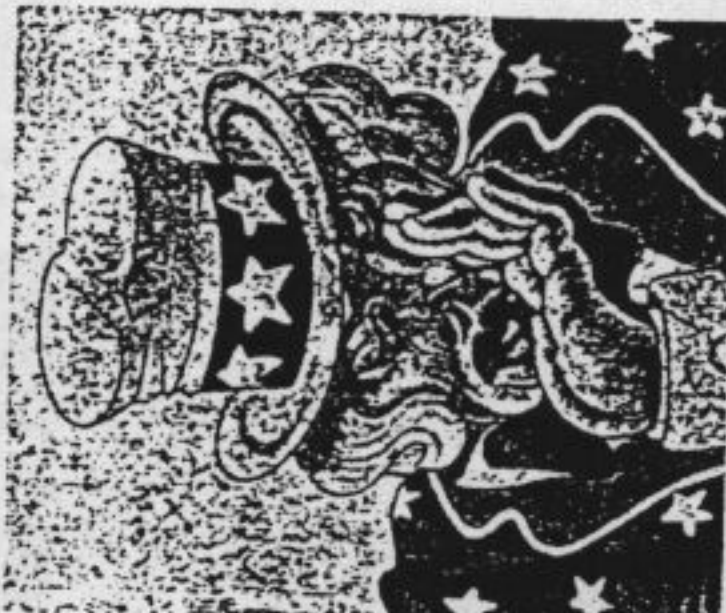
What happens to noncommercially produced child pornography? First, it is used by the molester to help him relive his fantasies and build a collection that he can share with other child molesters as a means of acceptance and proof of his sexual involvement with children. Second, it is used to lower children's inhibitions by showing them that other children engage in such acts, thereby encouraging them to engage in similar acts. Third, it is shared among pedophiles. A pedophile, from a law-enforcement perspective, is an individual with a sexual preference for children. A pedophile is not necessarily a child molester, nor is a child molester necessarily a pedophile. A molester is a pedophile only if he acts out of a sexual love for children.

The only consumers of child pornography are pedophiles. Unlike the readers of Playboy, who cover a wide spectrum, the consumers of child pornography are limited to pedophiles. Al-

child who was clearly under the influence of drugs or alcohol.

The article cites a few cases in which individuals who claimed neither to be sexually active with children nor to possess child pornography were the subjects of search and arrest warrants after they ordered child pornography from undercover Government agents. While Government operations occasionally identify individuals who are not suitable for prosecution, those cases are the exception, not the rule. Moreover, the risks inherent in ignoring the potential hazards to children by individuals who have come to our attention demand that we conduct a thorough investigation in every case.

A companion article suggests that the Government's actions drove individuals to suicide. Such an accusation is unfounded and irresponsible. As you well

know, once an individual has been publicly charged with a crime, or a search warrant has been executed, the press has access to this information. In fact, the press demands access to such information. It is not the Government's fault, nor will it accept responsibility for the fact that the press publicly identifies individuals who have been arrested but not yet convicted of a crime. That happens not only in child-pornography cases but in all cases. Those individuals are then held up to ridicule in some cases and shame in most cases, and some cannot cope with that. The sad result is that occasionally, those people take their own lives. The other side of this coin is, however, that the public benefits from learning that specific individuals may pose a threat to children, particularly when they are free on bail. Many we prosecute actively seek employment and charity work, which

puts them in contact with children. Parents have the right to know that they may be putting their children in a dangerous situation. For example, the man who had a ledger of his child molestations taught swimming and tennis to youngsters, some of whom became his victims.

It is well recognized that child abuse is a problem that is plaguing our nation. Child pornography is one aspect of child abuse. Playboy should encourage us for our efforts to combat the problem of child pornography.

Joyce Karlin, Chief
Major Crimes Section
United States Attorney's Office
Los Angeles, California

Monica Bachner
Assistant United States Attorney
Major Narcotics Section
Los Angeles, California

Kelley M. S. Wilson, Special Agent
United States Customs Service
Los Angeles, California

William Dworin, Detective
Los Angeles Police Department

Kenneth A. Elssesser, Postal Inspector
United States Postal Inspection
Department Service

Joseph L. Schouten, Postal Inspector
United States Postal Inspection
Department Service

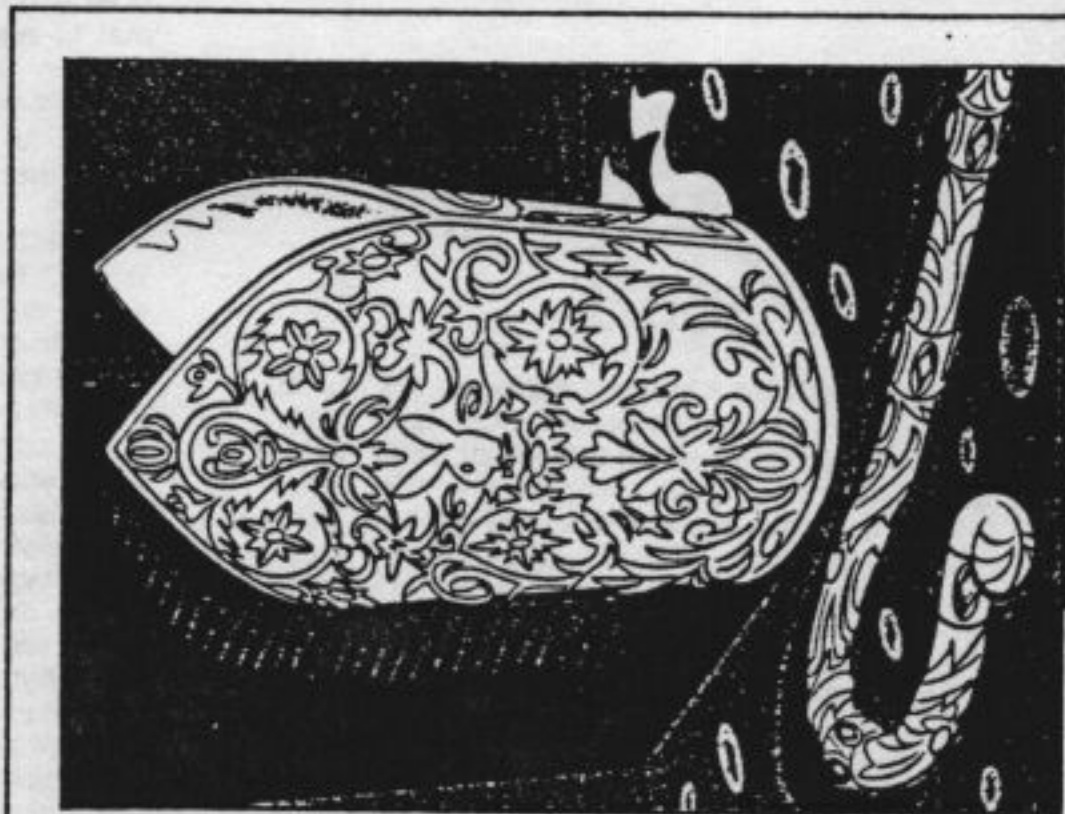
Lawrence A. Stanley, New York attorney
and author of "The Child-Pornography Myth," responds:

It is hardly surprising that members of the Southern California Child Exploitation Task Force portray their law-enforcement efforts with such self-righteous rhetoric—they need to sensationalize the child-pornography issue in order to excuse the Government's misguided sting operations and justify serious violations of our constitutional rights.

The task force claims that "child pornography" has nothing to do with the First Amendment or Playboy-type material. Wrong. Under Federal law, a child is anyone under the age of 18. Traci Lords, as many readers of Playboy are aware, was one such child. She began her career at the age of 16 by lying about her age. She appeared in Penthouse and in dozens of adult films before anyone discovered she was a minor. Lord's agent and the producers of her film, "Those Young Girls," are being prosecuted by the Justice Department for "child exploitation." The task force and other prosecution teams throughout the United States are also prosecuting a number of individuals for selling the adult films in which she appeared ("U.S. vs. Kantor, et

FORUM

REAR PLAYBOY?

FOR THE RECORD

EPISCOPAL CHURCH

MEET THE PLAYBOY PHILOSOPHY

"A warning needs to be issued to those institutional representatives of organized religion who still claim the power to define morality. The church must abandon its irrelevant ethical judgments that arise from realities that no longer exist and enter the arena where life is lived, where people are hurt, where love is experienced, where ideals are compromised, where people awaken from their dreams, and be a part of the debate that will separate the ethics of life from the ethics of death. The prohibitions of the past have been abandoned, not because people are evil 'secular modernists' but because life has changed and those prohibitions are simply no longer appropriate...."

"The time has come for the church, if it wishes to have any credibility as a relevant institution, to look at the issues of single people, divorcing people, postmarried people and gay and lesbian people from a point of view removed from the patriarchal patterns of the past and to help these people find a path that leads to life-affirming holiness. Is it too much to think that those gifts might come from the church? I think not."

—from Living in Sin? A Bishop Rethinks Human Sexuality, by John Shelby Spong, Episcopal bishop of Newark

Le Volkekrans VAN VRIJDAG 3 FEBRUARI 1989

K

Kinderpornowet bedreigt het serieuze boek JK 3

In augustus 1989 wordt de nieuwe Amerikaanse wet ter onderdrukking van kinderporno van kracht. Te eldier ure heeft de boekhandel ontdekt dat de wettekst, waarin bij wijze van compromis op het laatste ogenblik nog tal van veranderingen zijn aangebracht, nu een bedreiging kan vormen voor uitgevers, verspreiders en verkopers van „seksmateriaal van niet-obsceen karakter”. Hetzelfde geldt voor de producenten van films en videobanden. In een artikel in *Publishers Weekly* wordt erop gewezen dat zware boetes, langdurige gevangenisstraf en verbodverklaring van hun zaak hun deel kan worden, als een openbare aanklager met kruisvaardersmentaliteit of een fatsoensrakkerige jury de wet op zijn ongunstigst gaat interpreteren.

De ontwerpers van de wet ter bestrijding van de kinderpornografie waren ongetwij-

feld van de beste bedoelingen bezield. In de haast zijn bij de afwerking echter blijkbaar meerduidige teksten binnengeslopen.

De wet verbiedt het gebruik van minderjarige als modellen of uitvoerenden in „sexueel impliciete afbeeldingen”. Dit wordt nader gedefinieerd als „echte of gesimuleerde seksuele gemeenschap” en „wellustige vertoning van de geslachtsdelen of de schaamdelen van enig persoon, obsceen of niet obsceen”. De wet heeft terugwerkende kracht tot februari 1978.

„Welke uitgever”, zo vraagt de auteur zich af, „riskeert straks reputatie, carrière en vrijheid” in de schaduw van onvoorspelbare jurybeslissingen over het wellustige karakter van een naaktafbeelding.

Een tweede gevaar schuilt in de wetsparagrafen waarin van de uitgevers wordt geëist, dat zij de namen van de modellen of acteurs, inclusief pseudoniemen en vroegere namen plus de geboortedata registreren. In alle boeken en tijdschriften op dit terrein, op alle films en videobanden moet worden vermeld, waar de minister van justitie deze registers kan inzien. Als een producent de gegevens niet vermeldt kan justitie van „de onweerslegbare veronderstelling” uitgaan, dat de modellen of acteurs minderjarig zijn en tot vervolging overgaan. De maximum boete is 100.000 dollar, de maximum straf tien jaar, mogelijk met verbodverklaring van de onderneming.

pornography but was acquitted after it was revealed that he was a bona fide sex researcher. There are, in all likelihood, similar cases. For instance, one agent is believed to have operated under the name Steve O'Brien and to have sent unsolicited Polaroid photographs to another individual, claiming those photographs to be of his "young friends." The pictures were copies taken from a child-pornography magazine from the early Seventies.

The task force's estimate of Catherine Wilson's activities is similarly misleading. Where did it obtain its figure of "5000 active, repeat customers of child pornography?" That conflicts with Kenneth Elssner's own assessment of Wilson's customer list in his testimony before the Meese commission. According to Elssner (a co-signatory of the task-force letter), Wilson was primarily a distributor of "straight heterosexual" pornography during the early and mid-Seventies, who branched out into bestiality and child pornography in the late Seventies or early Eighties. When she was arrested in 1981, law-enforcement officials did not seize a list of 5000 child-porn consumers but rather 5000 mailing labels containing the names of all of Wilson's customers, of whatever persuasion. They also seized a customer list containing the names of an unspecified number of individuals who had previously purchased child pornography from her. (Remember that, according to Elssner, Wilson's operation accounted for 80 percent of all child-pornography distribution in the United States.) The specter of the 5000 active, repeat customers cited by the task force in its letter is merely a rhetorical device useful in inflating numbers.

The numbers game is an easy one to play—but whether the number of potential buyers of child porn from Uncle Sam is 5000 or 15,000, the task force misses the essential points of the article: First, that child-porn "sting" operations in which the Government is the producer and seller of child pornography do very little to protect children; and second, that even if the results achieved by such sting operations were substantial rather than as meager as they are, the ends do not necessarily justify any means. The myth of child pornography and the law-enforcement efforts directed at it conveniently avoids the painful reality that the most serious incidents of child abuse—physical, sexual and emotional—occur largely within the family and are symptomatic of its breakdown; moreover, these cases are perpetrated not by those few individuals whose sexual fantasies are focused on children but by otherwise "normal" men and women.

FORUM

with a psychological disorder." Typically, the task force misrepresents its discovery of truly abusive situations in child-pornography cases. Although it claims that it "frequently" discovers individuals who are actually abusing children or photographing molestations, it carefully avoids providing any numbers—primarily because such cases are so rare. In *Project Looking Glass* and *Operation Borderline*, which comprise approximately one third of all cases involving child pornography, each defendant was charged with the mere receipt of a magazine or video tape supplied by and in some cases, compiled and published (definable as "production" under Federal law) by the United States Government. Even by the U.S. Postal Service's most optimistic estimate, 30 percent of the defendants were alleged to have been involved in some other activities involving children. A grand total of 60 individuals nationwide who were involved in some sort of sexual activity with children were

discovered in two massive operations that solicited thousands of targeted individuals and lasted more than a year. But an examination of a number of sting-operations cases in which "more" was alleged reveals such claims to be more prosecutorial posturing than fact. When arrests are made, fantasy drawings, fictional writings and scrapbook collages are commonly among the kinds of items likely to be cited as evidence of actual molestations.

The task force's claim that it has never sought unsolicited child pornography to suspects is disingenuous. Under such undercover names as William J. Ward, Paul Davis and Jack Roove, the task force has sent unsolicited erotic materials depicting nude and seminude children to at least three people in its attempt to meet "likeminded" individuals. Only one of the three people responded, and he was subsequently arrested for exchanging child

al.") Meanwhile, Lords has never complained to anyone about the films in which she willingly participated and for which she was handsomely paid.

J. Spencer Letts, the Federal judge who issued the lower-court opinion in the "Kantor" case, evidently disagrees with the task force that "child pornography" has "nothing to do with the First Amendment." Judge Letts stated in his opinion: "As the specified age is progressively raised, there comes a point at which the prohibition against employing underage performers becomes a transparent means for prohibiting the performance itself. That point is reached when the affected performers are sufficiently 'adult,' so as to be no longer the legitimate subjects of protection of 'children.' Congress does not have the right under the First Amendment to prohibit altogether the filming of sexually explicit conduct. . . . Congress, in the interest of the protection of 'children,' can prohibit the use only of those who truly are children in such performances. In this court's view, the societal interest in protecting 16- and 17-year-old 'children' begins to be strained."

It is doubtful that the task force can seriously argue that all the consumers of materials depicting Lords and other young adults are pedophiles. On the contrary, according to every scientific study regarding age preferences of pedophiles that I have reviewed and according to a number of experts in the fields of psychiatry and psychology who were consulted in connection with my research, the materials in which Lords appeared would be of little or no interest to pedophiles. Nor would the image of a three-year-old be of interest (as the task force indicates), for research shows that pedophiles are interested in children from the ages of six to 14. This is not to excuse the pedophile's attraction to a child of any age but rather to show how the task force misuses facts.

Psychologists and psychiatrists have also disagreed with the task force's characterization of the consumers of child pornography. In *Medical Aspects of Human Sexuality*, Dr. Manuel Cepeda, associate professor of psychiatry at the University of South Alabama College of Medicine, offers another explanation of why an individual might order or view child pornography: "The choice of sexual arousing material is idiosyncratic. . . . Each individual is forming a unique set of experiences and associated mental images or fantasies [in childhood] that may be retained as sexually stimulating material for future use during adult sexual behavior. Child pornography may be used to represent or enhance these early images. . . . [Thus, it is possible that most use of child pornography is not associated

Zedelijkheidswetgeving en een slecht geheugen

Minister van justitie Korthals Altes rept in zijn Memorie van Toelichting bij de wijziging van de zedelijkheidswetgeving niet van het voldragen wetsontwerp dat hij in 1985 aan de Raad van State heeft voorgelegd. Waar vier jaar geleden de 'persoonlijke integriteit' en 'de wilsvrijheid' nog gemeengoed leken, zijn nu de vertrouwde 'vleselijke gemeenschap' en 'ontuchtige handelingen' in ere hersteld. Het recente voorstel is een directe reactie op de discussie waartoe de Hoge Raad met twee 'verkrachtingsarresten' aanleiding heeft gegeven. Politici en media vonden elkaar in het schrappen van de woorden 'buiten echt' uit het verkrachtingsartikel. Het resultaat: een dubieuze proeve van gelegheidswetgeving.

Door Heikelien Verrijn Stuart

NRC 14

Minister van justitie Korthals Altes schrijft in zijn Memorie van Toelichting dat van een meer omvattend voorstel tijdens deze kabinetsperiode is afgezien. Hoeveel meer omvattend het voorstel uit 1985 was, mag blijken uit een globale inventarisatie:

— Seksuele delicten werden in het vorige voorstel seks-neutraal omschreven; zowel mannen als vrouwen konden dader of slachtoffer zijn.

— In één wetsartikel werden 'seksuele handelingen' strafbaar gesteld. De begrippen 'aanranding' en 'verkrachting' verdwenen. Alleen voor de strafmaat was nog van belang of er sprake was van het 'seksueel binnendringen van het lichaam'. Aldus verdwenen ook de beladen termen 'vleselijke gemeenschap' en 'ontuchtige handelingen'.

— De 'dwang' kon bestaan uit geweld of een 'andere feitelijkheid' of bedreiging met geweld of een 'andere feitelijkheid'.

— Seksueel misbruik van uit feitelijke verhoudingen voortvloeiend overwicht binnen de inrichtingen en door hulpverleners en anderen in overwichtsituaties, kwam uitvoerig aan de orde.

— De strafbaarstelling van seksueel contact met jeugdigen werd enigszins geliberaliseerd.

Wat het nieuwe wetsvoorstel onaanvaardbaar maakt is niet datgene wat er wel in staat — het schrappen van 'buiten echt' verdient instemming — maar al datgene wat er niet in staat.

Zelden heeft een maatschappelijke ontwikkeling zo zeer samenhangen met de juridische als bij het denken over seksueel geweld. Vijftien jaar analyseren, publiceren en actievoeren van de vrouwenbeweging leidde in 1985 tot een wetsvoorstel, dat tot stand kwam na advisering door de commissie zedelijkheidswetgeving (de commissie-Melai), de Emancipatieraad, de president van de Hoge Raad, de procureur-Generaal bij dat college, de procureurs-generaal bij de gerechtshoven, de Vereniging voor Rechtspraak, de Vereniging voor Psychiatrie, het COC, het Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek en Vrouwen tegen Verkrachting. Al dat werk is voor niets geweest.

Aparte delicten

Verkrachting in art. 242 Wetboek van Strafrecht blijft een bijzondere bepaling ten opzichte van de algemene bepaling betreffende ontuchtige handelingen in art. 246 Sr. Dat de minister wel degelijk wist waarom het opheffen van het onderscheid tussen aanranding en verkrachting één van de issues van de vrouwenbeweging was, blijkt uit de Memorie van Toelichting van 1985. „Het belang van het slachtoffer komt mijns inziens doorslaggevende betekenis toe bij de beantwoording van de vraag of aanranding en verkrachting als aparte delicten dienen te worden gehandhaafd." Uitvoerig citeerde de minister de commissie-Melai, die onder meer constateerde: „dat ook andere vormen van seksueel contact met dwang, gericht op totale onderwerping van het slachtoffer, gepaard kunnen gaan". En: „Een praktisch, maar belangrijk be-

zwaar is ook dat de bewijsvoering voor verkrachting tot een voor het slachtoffer soms onvermijdelijk pijnlijk en vernederend onderzoek dwingt naar de details van het afgedwongen seksuele contact."

Minister Korthals Altes koos voor het samenvoegen van de twee delicten — en ging daarin zelfs verder dan de commissie-Melai — met een voortreffelijke redenering: „Wat zwaarder dan de Adviescommissie wil ik laten

wegen dat het onderscheid tussen beide feiten gradueel is en dat het geen wezenlijk verschil voor de waardering van de ernst van de feiten hoeft te maken of de aanwending van dwang tegen het slachtoffer al dan niet op geslachtsgemeenschap is uitgelopen. Het enkele feit dat tegen het slachtoffer dwang wordt aangevend, dat op diens vrijheid in de meest intieme sfeer een inbreuk wordt gemaakt, is op zichzelf al schokkend genoeg om daaraan een zware strafrechtelijke sanctie te verbinden. Indien de strafwetgever uit behoefte om te onderscheiden tussen 'erg' en 'minder erg' strafrechtelijke differentiaties aanbrengt waaraan een voor het slachtoffer pijnlijke en diepgrijpende bewijslast is verbonden, verliest hij de onevenredigheid tussen doel en middel uit het oog. (...) Een bijkomend, maar wel belangrijk aspect is nog dat, indien de strafwet een meer dan gradueel verschil aanbrengt tussen verkrachting en aanranding, de strafwaardige essentie van deze feiten, namelijk de gewelddadige inbreuk op de persoonlijke integriteit van het slachtoffer, op de achtergrond raakt. Indien dat ertoe zou leiden dat de maatschappelijke waardering van aanranding en andere, namelijk als 'minder ernstig' zou worden dan die van verkrachting, is dat een voor de bescherming van het betrokken rechtsbelang ongewenst gevolg."

Dwang

Nu het onderscheid tussen aanranding en verkrachting in het huidige wetsvoorstel niet verdwijnt en andere vormen van het binnendringen van het lichaam met zoveel woorden in de wet worden opgenomen, zullen politie, officieren van justitie en rechter en de verdedigers van verdachten, nog meer pijnlijk vragen moeten stellen aan het slachtoffer. Immers, ook in het tweede 'verkrachtingsarrest' legde de Hoge Raad er nog eens de nadruk op dat, als er sprake is van vleselijke gemeenschap, verkrachting telastegelegd moet worden en niet mag worden gekozen voor het bewijsrechtelijk minder moezame 'ontuchtige handelingen'.

Ook bij het begrip 'dwang' verloochent minister Korthals Altes de ooit door hem bezegde woorden. In 1985 noemde hij 'dwang' het „kernelement van de gewelddadige seksuele delicten, als inbreuken op de wilsvrijheid van het slachtoffer om in de privésfeer vrij over het aangaan of afwijzen van seksuele relaties te beslissen." Het begrip 'andere feitelijkheden' werd aan geweld als dwangmiddel toegevoegd, opdat aldus „ook de meer subtiel, maar wellicht even doelmatige middelen om onderwerping van het

slachtoffer al te dwingen', tot strafbaarheid konden leiden.

In het huidige voorstel laat de minister alles bij het oude. Ook het voorstel van prof. Van Maarseveen om 'dwingen' te vervangen door 'ertoe brengen' neemt hij niet over. Iedere poging om de beoordeling van seksueel geweld te objectiveren, om te kijken wat nu verwacht mag worden van mannen aan inzicht, respect en interesse binnen seksuele contacten, lijkt te stranden. Volgens de Hoge Raad is vereist dat de man 'doorziet' dat de vrouw 'niet wil'. Dat betekent dat een man die het 'nee' van een vrouw opvat als 'ja', omdat hij oprecht meent dat vrouwen nu eenmaal altijd 'nee' zeggen als ze 'ja' bedoelen, zich niet schuldig maakt aan verkrachting. Volgens de minister is de interpretatie van de Hoge Raad niet de enig zaligmakende, maar of de enkele opmerking daarover in de Memorie van Toelichting invloed zal hebben op dit rechtscollege is zeer de vraag.

Wat een verademing was het, toen de commissie-Melai in haar eindrapport in 1980 voorstelde de begrippen 'ontucht', 'ontuchtige handelingen' en 'vleselijke gemeenschap' te vervangen door het

neutrale 'seksuele handelingen'. Het lachwekkende, en vaak ook onsmakelijke geworstel in het strafproces met deze beladen begrippen zou tot het verleden kunnen gaan behoren. De minister nam dit voorstel over in 1985 en onderstreepte daarmee wat de vrouwenbeweging al jarenlang met nadruk had gesteld: seksueel geweld wordt niet als pijnlijk en vernederend ervaren door het sóort seksuele handelingen, maar door de intentie, de dwang, de agressie die erdoor tot uiting komt. De handelingen behoeven op zich zelf niet 'ontuchtig' te zijn, het is de dwang die ze ontuchtig maakt. Echter, ook van deze visie is nu in de Memorie van Toelichting geen spoor terug te vinden.

De Tweede Kamer heeft het wetsvoorstel dat de minister in 1985 naar de Raad van State heeft gestuurd, nooit mogen zien. Na de pedofilie-rel was het gehele voorstel taboe. Er was een tweede rel voor nodig om de minister weer in beweging te krijgen. Deze keer echter kwam hij slechts met een noodwetje.

Het schrappen van 'buiten echt' moest gebeuren, dat is waar, maar het heeft voornamelijk symbolische betekenis. In de meeste gevallen zal verkrachting binnen een huwelijk of een vaste relatie altijd moeilijk te bewijzen blijven. Dat is de wetgeving anno 1989: niet de inhoud maar de vorm, niet de handhaving maar het symbool, niet een gedegen parlementaire discussie maar reacties op media-rellen. Wie een samenhangend wetsvoorstel zedelijkheidswetgeving wil, kijke naar het voorstel uit 1985. Het lag al klaar.

De auteur is beleidsmedewerster van het Clara Wichmann Instituut, wetenschappelijk instituut vrouwen en recht.

NJB 4-2

ANTI-DISCRIMINATIEWET MAG NIET DISCRIMINEREN

Reactie

In 1957 behandelde het Haarlemse kantongerecht het ontslag van een homoseksuele verpleger. Het ontslag werd niet vernietigd, omdat, zoals de rechtbank het formuleerde: 'het hem zeer zeker verweten kan worden dat hij, zijn eigen neigingen kennende, een betrekking heeft aanvaard die hem (...) in veelvuldig lichamelijk contact brengt met mannelijke personen.'

Seksuele minderheid, dus viezerik. Een echo uit een lang vervlogen verleden? Niet wanneer men afgaat op Mr B.F. Keulen en Mr W. Wedzinga, die in hun beschouwing over de voorgestelde nieuwe anti-discriminatiebepalingen in het wetboek van strafrecht (NJB 1988/34/p. 1227) opmerken: 'Wie een sollicitant naar de functie van onderwijzer niet aanneemt omdat hij pedoseksueel is, vervult de voorgestelde delictomschrijving. Toch valt te verdedigen dat hij niet strafbaar dient te zijn.'

Wanneer het over seks gaat valt het soms zelfs goed onderlegde juristen zwaar om zindelijk te blijven redeneren. Principieel is er natuurlijk geen verschil tussen een pedoseksuele onderwijzer en — bijvoorbeeld — een heteroseksuele vrouwenarts. Het zou onzinnig en discriminerend zijn, een hetero a priori te weren als gynaecoloog. Wanneer hij echter zijn patiëntes seksueel te na komt zal hij daardoor zijn werk kunnen verliezen en bij sollicitaties kunnen worden afgewezen. Dit is geen discriminatie wegens seksuele voorkeur, maar afwijzing op de redelijke grond dat de — niet discriminerende — strafwet is overtreden. Evenzo kan het redelijk zijn, dat iemand met een 'ontuchtig' verleden niet meer wordt aangesteld als onderwijzer (ook al zou men het verbod op ontucht met kinderen onjuist vinden). Men wordt echter niet pas pedoseksueel door het overtreden van de wet.

De vraag hoe de discriminatiegrond met betrekking tot seksuele voorkeur moet worden geformuleerd is al in discussie sinds de presentatie van het eerste voorontwerp van een algemene wet gelijke behandeling (1981). Hoe beperkt de strekking van een term als 'homoseksualiteit' (gehanteerd in het PvdA-ontwerp van wet tegen seksdiscriminatie uit 1987) is, is nog te weinig over het voetlicht gekomen. Een verbod op onderscheid wegens 'homoseksualiteit' verhindert op zich niet dat wordt gediscrimineerd wegens bijv. promiscuïteit, zolang dit althans in gelijke mate gebeurt ten aanzien van homo's en hetero's. Een seksuele voorkeur heeft nu eenmaal meer aspecten dan alleen het geslacht van de gewenste partner. Wanneer deze andere aspecten niet ook onder het verbod worden gebracht ontstaat een groot gat in de beoogde bescherming. Een discriminatieverbod dat wel geldt voor de ene seksuele voorkeur, maar niet voor de andere is te vergelijken met een verbod op rassendiscriminatie dat wel geldt voor blanken en zwarten, maar niet voor aziaten. Een verbod waarvan een minder populair geachte seksuele voorkeur is uitgesloten, is vergelijkbaar met een verbod op discriminatie wegens politieke gezind-

heid dat niet geldt voor communisten. Zulke verboden zijn discriminerend in zichzelf.

Wanneer Keulen en Wedzinga hun zin zouden krijgen, kan men rechtszaken verwachten waarin de vraag centraal staat of de eiser wel of niet terecht als pedoseksueel is aangemerkt. De bescherming van de privésfeer die de op stapel staande wetgeving juist mede beoogt te beschermen komt daardoor onaanvaardbaar in het gedrang. De door de auteurs opgeroepen kwestie is echter een schijnprobleem. De strafwet biedt immers een objectieve grens tussen aanvaardbaar en onaanvaardbaar onderscheid wegens seksuele voorkeur die niet discrimineert. Zou de wetgever echter de grens elders trekken dan zullen willekeur en — inderdaad — discriminatie niet te vermijden zijn.

J. Schuijjer

P.S. Inmiddels is in de voorgestelde anti-discriminatiebepalingen in het wetboek van strafrecht de omschrijving 'seksuele gerichtheid' bij nota van wijziging veranderd in 'hetero- of homoseksuele gerichtheid'. Daarom, en vanwege de toelichting op de wijziging ('homoseksuele gerichtheid' zou betrekking hebben op handelingen tussen volwassenen onderling, waardoor onder meer homoseksuele jeugdigen uit het beeld verdwijnen) beveel ik het bovenstaande nog eens in de belangstelling van de minister van Justitie aan. J.S.

NASCHRIFT

Wij vragen ons af of de door de heer Schuijjer getrokken vergelijking tussen de heteroseksuele vrouwenarts en de pedoseksuele onderwijzer opgaat. Het plegen van ontucht met kinderen van jonger dan 16 jaar valt per definitie onder de strafwet en dat blijft voorlopig ook zo: het op vrijwillige basis plegen van seksuele handelingen met vrouwen is daarentegen straffeloos. De pedoseksuele onderwijzer heeft naar geldend recht dan ook geen 'legale' wegen om in zijn seksuele behoeften te voorzien. Dat heeft ons gebracht tot de naar wij menen nogal voorzichtige formulering dat 'te verdedigen valt' dat degene die een sollicitant naar de functie van onderwijzer niet aanneemt omdat hij pedoseksueel is, niet strafbaar dient te zijn. Wij menen dat niet absoluut gesteld kan worden dat in dergelijke gevallen voor het strafrecht een taak is weggelegd. Hoe men verder ook over de handelwijze van het lid van de sollicitatiecommissie mag denken, het strafrecht is en blijft in onze ogen een ultimum remedium. Het dient niet klakkeloos tegen elke vorm van ongewenst geacht gedrag in stelling te worden gebracht.

B.F. Keulen

W. Wedzinga

De ene Officier van Justitie is de andere niet

Er zitten grote verschillen in het vervolgings- en schikkingsbeleid van de diverse arrondissementen, zo constateert de Leeuwardense advocaat mr E.J. Rotshuizen op basis van cijfers van de procureurs-generaal. Zelfs binnen het gebied van één Gerechtshof worden verdachten ongelijk behandeld.

VK 16

Het Openbaar Ministerie is één en ondeelbaar. De burger die op verdenking van het plegen van een misdrijf door de officier van justitie wordt vervolgd, mag er dus op rekenen dat zijn zaak in het ene arrondissement op dezelfde manier wordt behandeld als in het andere arrondissement. Wanneer de officier van justitie de verdachte niet voor de rechter dagvaardt, kan hij de zaak op twee verschillende manieren afdoen.

In de eerste plaats kan hij de zaak met de verdachte schikken, ook wel transigeren genoemd. De verdachte gaat dan een transactie aan met de officier van justitie en koopt zijn vervolging af door betaling van een schikkingsbedrag. De officier van justitie kan daaraan bepaalde voorwaarden verbinden.

In de tweede plaats kan de officier van justitie de zaak seponeren. Dat wil zeggen dat de zaak terzijde wordt gelegd en dat de verdachte er niets meer van hoort, of het moest zijn dat hij een brief-

je krijgt, dat zijn zaak geseponerd is. Dat sepot is technisch (geen bewijs, feit niet strafbaar, dader niet strafbaar, verjaard en dergelijke) of beleidsmatig (gering feit, oud feit, leeftijd, recente bestraffing, onderling geregeld, medeschuld benadeelde, beperkte kring en dergelijke). Ook aan een sepot kan de officier van justitie voorwaarden verbinden.

Als de officier van justitie zelf de zaak afdoet, is de verdachte vanzelfsprekend het meest gebaat bij een sepot en het minst bij een schikking. Het is daarom interessant om aan de hand van de cijfers over 1987 na te gaan, hoe in de verschillende arrondissementen in Nederland door de officier van justitie wat betreft misdrijven geseponerd en geschikt is.

Driedeling

Daartoe gebruik ik de cijfers, opgenomen in het verslag van de procureurs-generaal, dat tegenwoordig ten tijde van het presenteren van de begroting van het ministerie van Justitie wordt uitgegeven. Bovendien grijp ik terug op de tabellen uit het Kwartaalbericht Rechtsbescherming en Veiligheid 1988/2 van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Ik maak een driedeling: technisch sepot, beleidssepot en schikking. Voeging van verschillende zaken van dezelfde verdachte heb ik buiten deze opstelling gelaten, omdat dan niet de officier van justitie, maar de rechter die zaken afdoet. Ook overdracht van zaken aan een ander arrondissement heb ik niet opgenomen, omdat de officier van justitie in

dat andere arrondissement opnieuw vrij is een beslissing te nemen.

Wie verwacht, dat de onderlinge verhouding tussen de drie genoemde wijzen van afdoen overal ongeveer gelijk is, komt bedrogen uit. Tabel I geeft een overzicht van de arrondissementen met de hoogste percentages en met de laagste percentages schikkingen, alsmede het landelijk gemiddelde.

Door de officier van justitie afgedane misdrijfzaken in 1987

Uit tabel I mag worden afgeleid, dat een verdachte in de arrondissementen Alkmaar of Leeuwarden een schikkingsbedrag betaalt, waar in een aanzienlijk aantal gevallen de zaak van zijn lotgenoot in de arrondissementen Arnhem of Amsterdam geseponerd wordt. Niet alleen is het verschil tussen bijvoorbeeld de cijfers van het arrondissement Leeuwarden en die van het arrondissement Arnhem statistisch zeer duidelijk significant, maar zelfs dat tussen de resultaten van het arrondissement Leeuwarden en het landelijk gemiddelde wijkt statistisch relevant af.

Schikking

Nu bestaat de mogelijkheid dat de officier van justitie in Arnhem en Amsterdam minder afdoet door middel van een schikking, omdat hij eerder dan zijn collega's in Alkmaar of Leeuwarden een verdachte dagvaardt voor de rechter. Ook daarover zijn cijfers beschikbaar. Onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds zaken die de officier van justitie heeft afgedaan door middel van een schikking of sepot en anderzijds

zaken die de rechter heeft afgedaan door te beslissen op de zaken, waarvoor een verdachte is gedagvaard of die de rechter bij de beoordeling van de strafmaat mede in zijn oordeel heeft betrokken (zogenoemde ad informandum gevoegde zaken). De procentuele getallen zijn in tabel II weergegeven.

Door de officier van justitie en de rechter afgedane misdrijfzaken in 1987

Duidelijk is dat juist in de arrondissementen waar al veel geschikt wordt, ook nog eens relatief meer zaken aan de rechter worden voorgelegd dan bijvoorbeeld in de arrondissementen Arnhem en Amsterdam. Ook hier zijn de verschillen van de betrokken arrondissementen ten opzichte van het landelijk gemiddelde statistisch significant.

Met andere woorden: de verdachte in de arrondissementen als Arnhem en Amsterdam heeft, als zijn zaak niet al te ernstig is, een beduidend grotere kans om (1) niet voor de rechter behoeven te verschijnen en (2) geen schikkingsbedrag behoeven te betalen.

De mogelijke tegenwerping dat het hier om een incidentele afwijking gaat, is mijns inziens onjuist. Bovenstaande verschillen zijn namelijk trendmatig. Vanaf de invoering van de schikkingsmogelijkheid in 1983 tonen de jaarlijkse statistieken steeds nagenoeg hetzelfde beeld.

Het beleid van de procureurs-generaal bij de gerechtshoven is om het aantal beleidssepots terug te dringen. De arrondissementen Alkmaar en Leeuwarden slagen daar goed in. Dit beleid brengt met zich mee dat een verdachte eerder dan voorheen een schikkingsbedrag wordt aangeboden of dat hij moet voorkomen bij de rechter.

Het is zeer goed mogelijk, dat het juist het beleid van het Openbaar Ministerie in Alkmaar en Leeuwarden is, dat de procureurs-generaal voor ogen staat. Het is evenwel niet aanvaardbaar dat een verdachte in Friesland of in de kop van Noord-Holland een beduidend grotere kans loopt voor de rechter te moeten verschijnen of tegen betaling te

moeten schikken, dan zijze voor 1987 en rondom bijvoorbeeld Amsterdam en Arnhem. Het geeft al helemaal geen pas dat binnen het werkgebied van de procureur-generaal bij het gerechtshof te Amsterdam zulke grote verschillen als die tussen Amsterdam en Alkmaar bestaan.

Ik vraag mij nog af of de (verdachte) burger geen recht heeft om te weten op welk (verborgen) beleid die uiteenlopende behandeling per arrondissement is terug te voeren. Het zou daarom overweging verdienen, dat de procureurs-generaal zich in een volgend jaarverslag uitlaten over de hierboven gesignaleerde verschillen.

MR E. J. ROTSHUIZEN
Advocaat te Leeuwarden

staat II	arr. A/maar	arr. L/warden	landel.	arr. A/hem	arr. A/dam
off. van justitie rechter absolute getallen	40,8% 59,2%	41,5% 58,5%	43,6% 56,4%	48,1% 51,9%	47,2% 52,8%
	7263	5273	206634	14630	22816

staat I	arr. A/maar	arr. L/warden	landel.	arr. A/hem	arr. A/dam
technisch sepot beleidssepot schikking absolute getallen	21,3% 35% 43,6%	26,5% 32,5% 41%	31% 40,3% 28,7%	36,8% 44,7% 18,5%	35,1% 50,8% 14%
	2966	2189	90110	3789	10767

'Wet niet opgewassen tegen RaRa'

TR?

door Aldert Schipper

RaRa, Nachtschade, Bonk en de krakers kun je niet aanpakken door ze te vervolgen of te verbieden. En als de rechter het toch probeert, werkt hij aan het scheppen van een Nederlandse Baader-Meinhof-groep. Zelfs een poging om iets tegen de Volksunie of de Centruumpartij te doen is vergeefs.

Dat zegt de politicoloog dr. J. A. O. Eskes, die woensdag aan de juridische faculteit in Utrecht promoveerde op de dissertatie 'Repressie van politieke bewegingen in Nederland'.

Dat er tegen RaRa niet opgetreden kan worden, komt volgens Eskes doordat de twee wetten die dit voorjaar werden vernieuwd, beide voor dit soort organisaties onbruikbaar zijn. In maart van dit jaar werden artikel 15 en 21 van boek 2 van het Burgerlijk wetboek gewijzigd. Nog een oud initiatief van minister De Ruiter uit 1932 in verband met de maatregelen tegen de Nederlandse Volksunie.

Reparatiewet

De Ruiter zorgde voor een reparatiewetgeving, die in de Kamer echter slecht werd ontvangen. Het duurde enkele jaren aan dit voorjaar aanvaardden bijna de hele Staten Generaal de vernieuwde wet. Er staat in dat de rechter een rechtspersoon, waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde, moet ontbinden.

RaRa en dergelijke groepen zijn echter geen rechtspersoon. Dat is bijvoorbeeld wel een BV, een firma of een vereniging. Die mogen rechtshandelingen verrichten. Een rechtspersoon heeft bijvoorbeeld een giro-rekening, voert processen en huurt een advocaat.

Niets daarvan bij RaRa. De mensen van RaRa doen er zelfs alles aan om te voorkomen dat zij als rechtspersoon kunnen worden opgevat. Dus er kan ook geen sprake van zijn dat

RaRa wordt verboden verklaard en ontbonden.

Minister Korthals Altes stelt daarom voor dat zulke groepen aangepakt worden met artikel 140 van het Wetboek van strafrecht, dat eveneens in maart werd gewijzigd. Dat artikel stelt zonder mankeren gevangenisstraf in het vooruitzicht voor deelneming aan een organisatie die het plegen van misdrijven tot oogmerk heeft.

In dit artikel wordt dus het woord 'rechtspersoon' vermeden. „Het Strafwetartikel wordt daardoor wel bruikbaar voor organisaties zoals RaRa die geen rechtspersoon zijn. Maar het gebruik van dit artikel is om andere redenen weer ongewenst. 'Deelneming' is een heel ruim en vaag begrip,” vindt Eskes. „Ook iemand die per ongeluk een paar postzegels heeft geplakt, heeft deelgenomen.”

Minder drastisch

„Ik bagatelliseer het in brand steken van de Makro niet”, zegt Eskes, maar toch vindt hij het gebruik van de Strafwet voor groepen als RaRa een veel te zwaar middel. Door gebruik te maken van het Burgerlijk wetboek kan eerst een verbod worden opgelegd, waarna de rechter vervolgens tot sancties kan overgaan. Het is minder drastisch dan meteen een straf.

Eskes vindt het dan ook niet denkbeeldig, dat door toepassing van de Strafwet groepen zoals het Dierenbevrijdingsfront ten onrechte als een criminele organisatie worden betiteld.

„Natuurlijk, wanneer jongelui beesten van een bontkweker met verf insmeren, is dat een misdrijf en moet dat vervolgd worden, maar het is wel van een ander kaliber dan samenzwering met het oogmerk van valsemunterij of kidnaping. Als je artikel 140 systematisch inzet, ga je Nederlandse Baader-Meinhof-groepen scheppen. In Duitsland heb je ook zo'n drastisch artikel.”

Maar er zit volgens Eskes nog een ander gat in de nieuwe wet. „Als je al een ongewenste organisatie met

rechtspersoonlijkheid wil aanpakken, is er voor die organisatie de mogelijkheid zich te ontbinden nog voordat men voor de rechter verschijnt. Een club die niet bestaat kun je moeilijk voor de rechter slepen. Deze zal dan ook de vordering moeten afwijzen en er kan geen sanctie plaats hebben omdat het daarop gerichte artikel 140 tweede lid als element behalve de verboden verklaring, ook de rechterlijke ontbinding als voorwaarde stelt. Dat laatste is waarschijnlijk fataal.”

Misdadig

Eskes en het Kamerlid Schutte (GPV) hebben tijdens de behandeling in de commissievergadering en in de Kamer hun best gedaan de minister te doen inzien dat hij de rechter met de nieuwe wet het middel ontnam tegen RaRa en dergelijke groepen op te treden. „Ik pleitte er voor het artikel ook toe te passen op organisaties zonder rechtspersoon, maar de minister vond dat dit niet in zijn opzet paste. Bij de stemming in de Kamer was alleen Roethof tegen.” Eskes vindt de wet onbruikbaar, omdat RaRa en dergelijke groepen geen misdadig doel hebben. Het is RaRa te doen om het einde van de apartheid en als middel daartoe streeft RaRa naar het verbreken van de economische banden met Zuid-Afrika. Dat is op zichzelf geen misdadig doel.

„RaRa maakt wel gebruik van verboden middelen, maar Justitie kan alleen maar de individuele leden van de organisatie die verdacht worden van een misdrijf, vervolgen,” constateert Eskes. „Niet de organisatie zelf, ook al claimt zo'n groep de ergste misdrijven. Artikel 140 is bedoeld om te kunnen optreden tegen valsemunterij en zo, niet tegen RaRa en dergelijke groepen.” Eskes verzekert dat hij niet uit is op het verbieden van RaRa. „Dat was misschien de bedoeling van de wetgever, ik zeg alleen dat het niet kan met de beschikbare wetten.”

SDAP

De studie van Eskes behandelt de

ontwikkeling van het Nederlandse recht van vereniging sedert 1798. De huidige wet dateert uit 1976. Sedert 1855 werkte men met de wet vereniging en vergadering. In de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw heeft de rechter enkele malen verenigingen of andere organisaties verboden. In 1894 verbood de rechter de Sociaal Democratische Bond van F. Domela Nieuwenhuis, nadat deze bond in zijn congres besloten had dat ook onwettige en geweldadige middelen door de beugel konden bij het streven naar een omwenteling in Nederland. In de jaren 1907 en 1909 werden enkele malen speelclubs verboden, waar roulette werd gespeeld.

In de jaren dertig wilde men de oude wet niet meer gebruiken en zocht men zijn heil bij halve maatregelen, onder meer het Ambtenarenverbod uit 1933, dat de sociaal-democratische partij voor militaire ambtenaren taboe verklaarde. Begin 1933 brak muiterij uit op het Nederlandse marineschip De Zeven Provinciën, dat in de Indische wateren voer. Het Kamerlid Colijn meende er „een ondergraving van ons Staatsleven” in te herkennen en minister Deckers van defensie sloeg onder indruk van de muiterij hard terug met een verbod voor zijn ambtenaren op de SDAP. „Een heel onberaden maatregel,” zegt Eskes nu. Hoewel de NSB aanvankelijk buiten het verbod viel, besloot minister Colijn in eind 1933 toch ook die op de lijst van voor ambtenaren verboden organisaties te zetten. „Het verbod op de SDAP kwam de liberalen en de christelijke partijen natuurlijk goed uit,” zegt Eskes. „Het ontnam aan de sociaal democraten een stuk respect.” Pas in 1938 werd de SDAP van de lijst van verboden organisaties afgevoerd.

Repressie van politieke bewegingen in Nederland. Een juridisch-historische studie over het Nederlandse publiekrechtelijke verenigingsrecht gedurende het tijdvak 1798-1988. Uitgave W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, prijs 85 gulden.

'Kennis van recht bij veel jongeren is onder de maat'

(Door onze ^{UN 23} correspondent)
ALKMAAR/KOEDIJK
 — Voorkomen is beter dan genezen. Dat geldt niet alleen in medische kwesties, maar ook in juridische. Met dat doel voor ogen hebben Frank Visser, in het dagelijks leven officier van justitie in Alkmaar, en Hans Emmemrik, leraar aan een lbo-school, een boekje geschreven en in eigen beheer uitgegeven. Het werkje dat verschijnt onder de titel 'Mij pak je niet...' is vanaf komende maandag te koop.

De Nederlander heeft er over het algemeen vrede mee dat hij niets weet van recht. Dat is iets voor mensen die daarvoor hebben doorgeleerd, zo heet het.

Visser en Emmemrik zijn het daar volstrekt niet mee eens en willen in hun boekje duidelijk maken dat het nuttig is iets te weten van juridische zaken en procedures. Dat kan veel onheil voorkomen. De auteurs willen vooral jongeren van vijftien, zestien jaar duidelijk maken dat het recht hen ook aan gaat.

„Neem het huwelijksrecht. Jongeren die gaan samenwonen, hebben vaak geen idee wat het verschil is met vrouwen. Het gaat ons niet om de ethische aspecten, maar om de juridische kant van de zaak. Meestal gaat dat bij samenwonen wel goed, tot er ruzie komt. Het gebeurt maar al te vaak dat een van beiden dan platzak op straat komt te staan. Het is natuurlijk niet het eerste waar je aan denkt als je wilt gaan samenwonen. Maar het is wel goed om dat in je achterhoofd te hebben, voordat je je spaarcentjes aan je vriendje geeft”.

Hetzelfde geldt voor gewelds- en vermogensdelicten: jongeren moeten weten wat hen boven het hoofd hangt als ze zich daaraan schuldig maken. Visser gelooft niet dat hen dat onmiddellijk weerhoudt van het misstappen, maar toch. „Een groot rechtsgeleerde heeft me eens verteld dat zijn vrouw altijd riep: 'pas op daar komt gelazer van', als hij zich boos maakte en onbezonnen stappen wilde doen”. Het liefst ziet hij dat het boekje een dergelijke functie gaat vervullen: een waarschuwend stemmetje dat onheil afdwendt. Allerlei aspecten van het recht komen aan de orde in de twintig hoofdstukken die titels dragen als 'Vechten', 'Ongevenste Sex', 'Mag de politie alles' en 'Stelen en Helen'.

Hoewel Visser en Emmemrik het boekje vooral hebben geschreven voor jongeren, denken ze niet dat jongeren nu onmiddellijk naar de boekwinkel zullen hollen om het aan te schaffen. De prijs van 35 gulden is daar ook niet naar. De auteurs en uitgevers hopen dat leraren in het voortgezet onderwijs en jongerenwerkers het boekje kopen en onder de aandacht brengen van hun pupillen.

De Alkmaarse officier van justitie gelooft niet dat de jeugd van tegenwoordig zoveel slechter is dan vroeger, maar jongeren komen nu wel sneller met politie en justitie in aanraking. „Vroeger ging het om appeltjes jatten en tegenwoordig wordt er een telefooncél vernield. Als het katekwaad toen slecht afliep, liepen de jongelui een klap op, of een boze boer vuurde een schot hagel af. Nu staat de politie onmiddellijk op de stoep”.

Het recht maakt geen deel uit van de realiteit van jongeren, behalve als ze al eens op het politiebureau gezeten hebben of bij de kinderrechter zijn voorgeleid. In die gevallen blijkt het gezond

verstand snel de overhand te krijgen. Ook meisjes hebben in dit opzicht vaak een goede invloed op hun vriendje, signaleert Visser. „Jongens vinden het nog wel een spannend om een avondje stappen af te sluiten met een vechtpartijtje en dan de nacht door te brengen in een cel op het politiebureau. Meisjes hebben meestal een ander idee van de toekomst”.

Daarmee wil echter niet gezegd zijn dat meisjes braver zijn

dan jongens, zij maken zich schuldig aan andere delicten, winkeldiefstallen zijn favoriet. Inbreken en vechten doen meisjes zelden, en vroeger al helemaal niet. „Meisjes zijn geniepig en jongens klieren”, vat Visser samen. Uit zijn eigen praktijk herinnert hij zich nog een dubbele moord, gepleegd door twee mannen en een vrouw. De mannen knapten het vuile werk op en de vrouw was in juridische termen niet meer dan zijdelings

betrokken. Maar menselijk gezien lag dat wel anders.

Stemmen

In het algemeen vindt Visser dat de kennis van het recht bij de burger minimaal is. Als er op school al wat aan gedaan wordt, is het aan staatsrecht, de werking van de Eerste en Tweede Kamer. „Maar daarvan blijft ook al niet veel hangen: als je geluk hebt, gaan de mensen stemmen”.

Psychiater speelt rechter

Deskundige moet voorlichten, maar mag geen uitspraak doen

AMSTERDAM (ANP) — Het is onzinnig en onjuist dat psychiaters zich tijdens het strafproces moeten uitspreken over de toerekeningsvatbaarheid van de verdachte.

Een dergelijke conclusie hoort volgens mr. C. Haffmans, wetenschappelijk medewerker aan de universiteit van Amsterdam (UvA) niet door de psychiater te worden getrokken, maar door de rechters. De toerekeningsvatbaarheid geeft namelijk aan of iemand wel of niet gestraft kan worden.

Haffmans hoopt vrijdag te promoveren op het proefschrift 'De berechting van de psychisch gestoorde delinquent'. Zodra een psychiater zich

uitlaat over of, en de mate waarin een verdachte zijn daad kan worden aangerekend, begeeft hij zich volgens Haffmans op een vlak dat een typisch maatschappelijk actie is, namelijk het opleggen van straffen. Juist omdat rechters, stelt de promovendus vast, vaak alleen de conclusies van het psychiatrisch onderzoek lezen, gaat de psychiater door zich uit te laten over de toerekeningsvatbaarheid zelf op de stoel van de rechter zitten. Daarmee komt tevens de onafhankelijke en onpartijdige positie van de deskundige in het geding. In een goede psychiatrische rapportage behoort volgens Haffmans een diagnose te worden gesteld waarbij wordt aan-

gegeven wat dit betekent voor het handelen van iemand en vooral ook toegespitst op de daad die berecht moet worden. „Het is voor de rechters ontzettend belangrijk over voldoende informatie te beschikken, zodat ze kunnen begrijpen wat er is gebeurd. Niets is erger voor een rechter dan een delict totaal niet kunnen begrijpen”. Haffmans vindt verder dat bij alle mensen die in voorlopige hechtenis worden gesteld, een psychiater moet worden ingeschakeld. Deze moet dan aan de rechter-commissaris laten weten of hij het nodig vindt dat een psychiatrisch onderzoek wordt verricht. „Die volstreekte willekeur moet eruit”, meent Haffmans.

Huiszoeking weer in geding

Hield rechter-commissaris voldoende toezicht bij vergaren bewijs?

ROTTERDAM (ANP) — De rechtbank in Rotterdam heeft gisteren de zaak tegen een 41-jarige man uit Nieuwerkerk aan de IJssel, tegen wie zes jaar gevangenisstraf was geëist wegens onder meer valsheid in geschrifte, terugverwezen naar de rechter-commissaris.

De man zou aan het hoofd hebben gestaan van een organisatie die op grote schaal gestolen post- en bankcheques verzilverde. Volgens een voorlopige schatting is op die manier vier miljoen gulden buitgemaakt.

De rechter-commissaris moet nagaan of de huiszoeking in een pand aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam rechtmatig was. In dit pand had de verdachte zijn 'laboratorium'. Daar fabriceerde hij onder meer valse pasjes, waarmee de gestolen cheques voornamelijk in het buitenland werden verzilverd.

Het gaat om de vraag of de huiszoeking voldeed aan de normen zoals die recent door de Hoge Raad zijn

geformuleerd. Dat arrest bepaalt dat een huiszoeking onder leiding moet staan van een rechter-commissaris.

Die behoeft hiervoor niet gedurende de gehele huiszoeking lijfelij aanwezig te zijn. Maar hij moet er wel voor zorgen via 'moderne communicatie-apparatuur' voortdurend bereikbaar te zijn, 'als ware hij ter plaatse aanwezig'.

RaRa

In januari van dit jaar werd een RaRa-activist, die in beroep voor het gerechtshof in Amsterdam terecht stond, door het hof op basis van dit arrest van de Hoge Raad, onmiddellijk op vrije voeten gesteld, omdat de huiszoeking op zijn woonadres niet juist was verlopen. Een belangrijk deel van het bewijsmateriaal was hierdoor onrechtmatig verkregen.

De Rotterdamse rechtbank wil nu onder meer uitgezocht hebben of de rechter-commissaris gedurende de huiszoeking via de telefoon of anderszins voldoende controle

heeft kunnen uitoefenen op de huiszoeking in het pand aan de Prins Hendrikkade.

Een belangrijk deel van het bewijsmateriaal tegen de Nieuwerkerker is afkomstig uit de huiszoeking.

Wel veroordeeld

Vier andere verdachten in deze zaak werden gisteren wel veroordeeld door de Rotterdamse rechtbank. Hun straffen, variërend van dienstverlening tot 15 maanden gevangenisstraf, vielen aanzienlijk lager uit dan de eisen van de officier van justitie.

Die had hen behalve heling en valsheid in geschrifte ook het lid zijn van een verboden organisatie ten laste gelegd, waarvoor een maximale gevangenisstraf van vijf jaar staat.

De rechtbank achtte dat in alle gevallen niet bewezen.

Hun advocaten betoogden op dit punt op de zitting dat de officier dit alleen had gedaan om de zaak wat extra gewicht te geven en aldoende de eisen te kunnen opschrijven.

Informatie van justitie Alkmaar over verdachte juist bevonden

(Van onze verslaggever)

ALKMAAR — De Alkmaarse officier van justitie heeft niet onzorgvuldig gehandeld door aan journalisten gegevens te verstrekken over een inwoner van Amsterdam, die werd verdacht van grootscheepse handel in drugs en verkoop daarvan aan scholieren. Dat vindt de Nationale Ombudsman, M. Oosting, na onderzoek van een klacht van de inmiddels veroordeelde J.B.

Oosting meent dat nu de Alkmaarse rechtbank B. tot twee jaar celstraf heeft veroordeeld voor handel in harddrugs, de kwalificatie zware criminaliteit mocht worden gebruikt. Ook acht de ombudsman de termen 'leider van een internationaal opererende bende' en 'internationale handel in harddrugs' in overeenstemming met de destijds bekende feiten. Hij stelt vast dat enkele van de gewraakte termen niet door de officier, maar door de politiewoordvoerder zijn gebruikt.

B. klaagde via zijn Hoornse advocaat H. ter Brake over 'onnodig grievende mededelingen', die blijkens publicatie in dagbladen door de Alkmaarse officier G. Botman zouden zijn gedaan. B. haalde de publiciteit toen hij ondanks de verdenking van ernstige misdrijven in december 1987 met vier medeverdachten wegens celgebrek uit voorarrest werd vrijgelaten.

Dagblad Kennemerland 1.3.89

'Ontuchtpleger moet weg uit Alkmaarse wijk'

(Van onze verslaggever)
ALKMAAR — De ouders van enkele seksueel misbruikte jongens in de Alkmaarse wijk Daalmeer hebben gisteren in kort geding een woon- en wijkverbod geëist voor een buurtbewoner.

Deze werd in november vorig jaar wegens het plegen van de ontucht veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf en verplicht reclasseringscontact. De ouders eisen dat de man binnen drie maanden na het vonnis verhuist. Uitspraak 16 maart.

Ontucht met kinderen

HOOGEVEEN — De politie van Hoogeveen heeft maandag drie personen aangehouden (30, 39 en 50 jaar) die ervan worden verdacht tussen augustus en oktober vorig jaar ontucht te hebben gepleegd met tien jonge kinderen. Op de adressen van de drie mannen is huiszoeking verricht.

VK 7/3/89

Twee jaar cel voor incest met dochter

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — Wegens incest met zijn jongste dochter heeft de Utrechtse rechtbank de 39-jarige L. N. uit Maarssebroek veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar. Hij werd vrijgesproken van incest met zijn andere dochter.

Van de twee jaar gevangenisstraf zijn zes maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar. Twee weken geleden had officier van justitie mr. J. van de Poll tegen N. een gevangenisstraf van twee jaar en zes maanden geëist, waarvan zes maanden voorwaardelijk. De officier had N. vooral gewezen op de enorme psychische schade die hij aan zijn dochter had toegebracht. Het meisje werd vanaf haar zesde, gedurende enkele jaren door haar vader misbruikt.

Cel in voor ontucht

LEIDEN - Een 32-jarige Leidenaar is door de Haagse rechtbank veroordeeld tot twaalf maanden gevangenisstraf, waarvan zes voorwaardelijk, met aftrek van voorarrest. De man heeft ontucht gepleegd met zijn twee stiefkinderen. Tegen hem was anderhalf jaar cel geëist.

p. 9 N

de 23-2-89
Leidenaar Dijkshof

Man Almere blijft incest ontkennen

ARNHEM - Een 32-jarige inwoner van Almere blijft ontkennen dat hij incest heeft gepleegd met zeer jonge kinderen.

De man, C.P.B., stond gisteren voor het gerechtshof in Arnhem in hoger beroep terecht op verdenking van incest met tenminste vier kinderen. De meisjes varieerden in leeftijd van acht maanden tot zes jaar.

De zaak kwam aan het rollen nadat de ouders van een meisje van acht maanden en een meisje van 2,5 jaar de man ervan verdachten gemeenschap met hun dochters te hebben gehad. Dat zou gebeurd zijn toen hij met zijn echtgenote op de kinderen paste.

Nadat hij door de politie was aangehouden, bekende hij gemeenschap met de vier meisjes te hebben gehad. Later trok hij zijn bekentenis weer in.

De rechtbank in Zwolle had de man in september vorig jaar veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf. B. was tegen dit vonnis in beroep gegaan omdat hij zegt onschuldig te zijn.

Door tijdgebrek wordt de zitting 15 februari voortgezet. (ANP)

Leidenaar bekent ontucht

LEIDEN — Een 27-jarige Leidenaar is gisterochtend in zijn woning aangehouden op verdenking van ontucht met een minderjarige jongen. De man heeft een volledige bekentenis afgelegd.

De inmiddels 17-jarige jongen heeft pas eind januari van dit jaar aangifte gedaan van de ontucht die in de jaren 1983 en 1984 was begaan. De toen 22-jarige man was een kennis van de ouders van de jongen en diens zusje en paste vaak op. Uit de vrouwelijke relatie tussen de Leidenaar en de toen 12-jarige jongen ontstond een situatie die uit de hand liep.

De jongen heeft vijf jaar lang gezwegen over wat er met hem was gebeurd. Maar uiteindelijk raakte hij toch geestelijk in de problemen en moest daarvoor vorig jaar in therapie. Tijdens die behandeling is het voorvallene naar buiten gekomen en vervolgens heeft de jongen alsnog aangifte gedaan.

Rechter acht ontucht bij padvinders niet bewezen

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft de 25-jarige M. K. uit Woerden vrijgesproken van het plegen van ontucht met een 'in staat van onmacht' verkerende jongen. De rechtbank achtte niet bewezen dat het slachtoffer op het moment van het plegen van de seksuele handelingen zo dronken was geweest, dat hij zich niet meer had kunnen verweren.

K. en het slachtoffer hadden elkaar ontmoet op een oud en nieuwfeest in de padvindersboerderij in Woerden. Op dat feest was het slachtoffer zo dronken geworden dat vrienden hem op een bank hadden moeten leggen. Diep in de nacht had K. de jongen mee naar buiten en naar zijn auto genomen met de smoes dat hij hem naar huis zou brengen. Op de achterbank zou hij de 20-jarige jongen hebben verkracht.

Het slachtoffer had op de zitting gezegd dat hij dronken was geweest en zich onmogelijk tegen de ontucht had kunnen verzetten. De rechtbank achtte dit echter niet bewezen. Uit de stukken was gebleken dat het slachtoffer, hoewel met moeite, om een tafel had kunnen lopen en ook lopend naar de auto van K. had kunnen gaan. De rechters vonden daarom niet dat sprake was geweest van een 'in staat van onmacht verkerend slachtoffer'.

Twee weken geleden achtte de officier de ontucht wel bewezen. Hij eiste toen een gevangenisstraf van 12 maanden waarvan zes voorwaardelijk.

lezers schrijven

Plaatsing van ingezonden brieven hoeft niet te betekenen dat deze krant de daarin weergegeven-opinie deelt. De redactie heeft het recht bijdragen te bekorten of niet te plaatsen. Brieven, die anoniem worden ingezonden, komen niet in aanmerking voor deze rubriek.

Voorwaardelijke straf en boete voor verkrachting

HENGELO — Voor verkrachting van zijn 15-jarige stiefdochter en van een even oud vriendinnetje van haar, heeft de rechtbank in Almelo vandaag de 30-jarige O. uit Hengelo veroordeeld tot een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf en een boete van 5000 gulden of 25 dagen. De eis luidde een jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De rechtbank achtte ook bewezen dat de man vanaf haar twaalfde jaar ontucht met zijn stiefdochter heeft gepleegd. Vorig jaar juli heeft het toen 17-jarige meisje aangifte bij de politie gedaan. Toen haar vriendin hiervan hoorde is ze ook naar de politie gestapt en heeft verteld dat de man haar in 1984 heeft verkracht. Bij het opleggen van de straf heeft de rechtbank overwogen dat de man geen strafblad heeft, dat de feiten zich enkele jaren geleden hebben voorgedaan en dat hij vast werk heeft hetgeen hij zou verliezen als er onvoorwaardelijke gevangenisstraf zou worden opgelegd.

Incest is voordeliger

Tub. 10

De 30-jarige O. uit Hengelo heeft terechtstaan (krant 7 februari). De rechtbank veroordeelde hem tot een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf en een boete van 5.000 gulden. Als hij die 5.000 gulden dus netjes betaalt en zich verder niet misdraagt, blijft hij gewoon op vrije voeten.

De man heeft geluk gehad. De eis was zwaarder, namelijk een jaar echt "zitten": onvoorwaardelijk. De man heeft een stiefdochter. En de stiefdochter heeft een vriendin. Beiden heeft de man verkracht. En met de stiefdochter pleegde hij vanaf haar twaalfde jaar ontucht. Toen ze 17 was deed ze aangifte.

Twee meisjeslevens heeft de man naar de bliksem geholpen. Of ze er ooit overheen zullen groeien is een grote vraag. Ach, kinderen zijn voordeliger dan hoeren. Vijf jaar à raison van 5.000 gulden, lang niet gek. Net duizend per jaar. Het geld gaat overigens niet

naar de meisjes maar naar de Staat der Nederlanden.

Nou ja... het was al zo lang geleden, vond de rechter: het meisje deed vorig jaar aangifte. En als die man naar de bajes moest, zou hij zijn baan verliezen. Dat kon je hem toch niet aandoen? Dat vond de rechter dus ook. Vraag aan de rechter: als die man nu eens werkloos was geweest, zou hij dan wel naar de bajes zijn gestuurd? Advies aan alle incestplegers:

1. geneer je niet je kinderen te gebruiken: dat is voordeliger (± f 1.000,- per jaar);
 2. zorg dat ze (lees: justitie) er niet te vroeg achter komen;
 3. zorg dat je een vaste baan hebt.
- Incest? Waarom doen ze daar tegenwoordig toch zo moeilijk over?!

HENGELO Margreet Marang van Lijden.

Evangelist misbruikte honderd kinderen

SALEM — In de Verenigde Staten is gisteren een 43-jarige evangelist van de Pinkstergemeente tot twee en een half jaar cel veroordeeld wegens sex met minderjarigen. De man heeft bekend sinds de jaren zestig minstens 100 kinderen te hebben misbruikt.

Twee jaar cel geëist Castricumse jongens jarenlang misbruikt

(Van onze verslaggever)

ALKMAAR — De Alkmaarse officier van justitie heeft gisteren tegen de 47-jarige F. K. uit Maarsse een onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist van twee jaar met aftrek van voorarrest. K. wordt ervan verdacht tussen 1976 en 1983 ontuchtige handelingen te hebben gepleegd met twee jongens van beneden de zestien jaar uit Castricum.

De verdachte maakte in 1966 kennis met het gezin en werd meer en meer vertrouwenspersoon. Om die reden maakten de ouders van de jongens er geen bezwaar tegen dat hun zoons bij K. gingen logeren. Volgens de officier van justitie mis-

bruikte de man de jongens vanaf zeer jeugdige leeftijd.

K. zou hen bij het plegen van de ontucht met zijn grote lichaam in bedwang hebben gehouden. De slachtoffers durfden pas veel later met hun verhaal naar de politie te stappen. Ze zouden jarenlang geen weerstand hebben kunnen bieden aan de psychische druk die van K. uitging.

Zonder dat ze het van elkaar wisten moesten de jongens dulden dat alle mogelijke seksuele variaties op hen werden toegepast. Hun ouders hebben nooit wat gemerkt. De jongens bewaarden hun geheim uit schaamte en onder druk van K. voor

zichzelf. De officier: „Dit lijkt allemaal op incest, alleen de familiereclatie tussen verdachte en slachtoffers ontbreekt.”

K. bracht zijn eerste levensjaren door in een Jappenkamp. Deskundigen denken dat dat van invloed is geweest op zijn ontoelaatbare gedrag. Volgens advocaat R. van Gulick heeft de verdachte nooit gebruik gemaakt van geweld, maar alleen van zijn natuurlijk overwicht. De advocaat: „Mijn cliënt heeft in zijn beleving warmte en genegenheid gezocht en ziet nu in dat hij te ver ging.”

De rechtbank doet op 7 maart uitspraak.

gezin en werd meer en meer vertrouwenspersoon. Om die reden maakten de ouders er geen bezwaar tegen dat hun zoons in Maarsse gingen logeren. De slachtoffers durfden pas veel later met hun verhaal naar de politie te stappen. Ze zouden jarenlang geen weerstand hebben kunnen bieden aan de psychische druk die van K. uitging.

Volgens de rechtbank rechtvaardigen de feiten op zichzelf een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De rechtbank laat een celstraf echter achterwege, omdat K. vrijwillig in therapie ging en voor een andere leefwijze heeft gekozen. De man bracht zijn eerste levensjaren door in een Jappenkamp. Deskundigen denken dat dat van invloed is geweest op zijn ontoelaatbare gedrag.

Dienstverlening na misbruik van jongens uit Castricum

(Van onze verslaggever)

ALKMAAR — De Alkmaarse rechtbank heeft de 47-jarige F. K. uit Maarsse gisteren veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van vier maanden en 160 uur dienstverlening. De man pleegde tussen 1976 en 1983 ontuchtige handelingen met twee jongens van beneden de zestien jaar uit Castricum. Er was twee jaar cel geëist.

K. maakte in 1976 kennis met het

Jaar geëist tegen ex-onderwijzer

Par 160209

door VIOLET COTTERELL

AMSTERDAM — De Amsterdamse officier van justitie mr J. van der Plaat vindt dat de voormalige onderwijzer J. M. (47) onvoorwaardelijke gevangenisstraf verdient wegens het plegen van ontucht met een aantal jongens van de Amsterdamse basisschool Het Wespennest. Mevrouw Van der Plaat eiste gisteren bij de Amsterdamse rechtbank twaalf maanden, waarvan zes onvoorwaardelijk.

De ex-onderwijzer, die 22 jaar in het onderwijs heeft gezeten en begin jaren tachtig bij Het Wespennest kwam, heeft de ontucht, gepleegd van 1984 tot en met 1987, bekend. Vier gevallen van seksuele handelingen met jongens variërend van zes tot vijftien jaar zijn hem ten laste gelegd, maar er zijn nog meer gevallen geweest.

Al in 1984 liep de onderwijzer tegen de lamp, maar het bleef toen bij een berisping van het schoolbestuur. Hoewel de rijksinspecteur voor het onderwijs destijds waarschuwde dat hij geen les meer moest geven, bleef M. op school gehandhaafd. Nu is hij ontslagen.

M., die getrouwd is en zelf kinderen heeft, liet soms jongens voor straf nablijven waarna hij hen onoirbaar benaderde. Of hij vergreep zich tijdens individuele lessen aan hen. M. zegt dat sommige jongens heel afhankelijk deden en dat er soms ook wel sprake was van stoepartijen die uit de hand liepen. Volgens hem had hij nooit de vooropgezette bedoeling gehad de jongens seksueel te misbruiken maar bracht de situatie hem ertoe.

De meeste jongens zwegen over de voorvallen omdat ze het erg

Man pleegde jarenlang ontucht met leerlingen

pijnlijk vonden. Een van hen had tegen M. gezegd: „Je moet me niet meer aanraken want anders...” en dat had geholpen. Het gedrag van de onderwijzer kwam toch naar buiten toen een jongen een vriendje inlichtte die het op zijn beurt thuis vertelde. Bij de ouders wakte de zaak destijds grote onrust.

Schade

„Hoe zou u reageren als met uw kinderen zoiets zou gebeuren?” vroeg mr Van der Plaat de ex-onderwijzer. Ze viel er over dat hij had gezegd niet te geloven dat

de jongens van het gebeurde blijvende schade zouden ondervinden. Ook haalde ze uit naar de reclasseringsambtenaar die in zijn rapport had gesteld dat niets erop wijst dat de kinderen blijvende schade hebben opgelopen. Uit gesprekken met docenten van de school was hem gebleken dat de kinderen „weer overgingen tot de orde van de dag”.

„Het is algemeen bekend dat mensen op latere leeftijd de grootste problemen kunnen krijgen naar aanleiding van dit soort traumatische ervaringen,” aldus

Van der Plaat. Ze vond het zeer verkeerd dat de reclasseringsambtenaar, die niet met de ouders of de kinderen zelf had gesproken, toch in zijn rapport had gezegd dat het met de schade wel meeviel.

Dat M., ondanks de waarschuwing, onderwijzer was gebleven en opnieuw langdurig ontucht met zijn leerlingen had gepleegd in plaats van ander werk en professionele hulp te zoeken, nam Van der Plaat hem zeer kwalijk. Van onschuldige stoepartijen wilde ze niets horen. „Het is gewoon ontucht, seksuele hande-

lingen met kinderen onder de zestien. Dat is een ernstig feit. Laten we het niet bagatelliseren. Het is heel erg wat hier gebeurd is. Het is te hopen dat de kinderen goed worden opgevangen.”

Rapport

De raadsman van M., mr J. Jager, had aan het begin van de zitting de rechtbank verzocht het psychiatrisch rapport over M. achter gesloten deuren te behandelen. Dat verzoek werd 'in het belang van de openbaarheid' afgewezen, maar het rapport werd nauwelijks behandeld. M. heeft een niet nader aangeduid jeugdtrauma opgelopen en 'een psychische kwetsbaarheid ten aanzien van de seksualiteit'.

Onderwijzer na ontucht veroordeeld

Par 160209

AMSTERDAM — De rechtbank in Amsterdam heeft gisteren de 47-jarige ex-onderwijzer J.M. van de lagere school 'Het Wespennest' in de hoofdstad veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van twaalf maanden met een proeftijd van twee jaar wegens het plegen van ontucht met leerlingen van zijn school.

Als bijzondere voorwaarde moet hij binnen zes maanden een bedrag van vijftienduizend gulden storten in een door de officier van justitie nog nader te bepalen stichting ten behoeve van seksueel mishandelde minderjarigen.

De rechtbank acht bewezen dat M. in de periode van 1985 tot

1987 als onderwijzer ontucht heeft gepleegd met drie leerlingen. Hij heeft daarmee volgens de rechtbank misbruik gemaakt van de gezagsverhoudingen.

Ondanks zijn pedagogische scholing is hij voorbij gegaan aan de psychische nasleep die de ontucht voor de kinderen zou kunnen hebben, aldus de rechtbank. Tegelijkertijd houdt de rechtbank er in haar vonnis rekening mee dat de ex-onderwijzer inmiddels het onderwijs de rug heeft toegekeerd en een baan in een heel andere sector heeft gevonden, terwijl hij ook psychiatrisch wordt behandeld.

Het grote verwijt van de officier van justitie was dat de ex-onderwijzer voordat de ontucht uiteindelijk strafrechtelijk aan het rollen kwam, al jaren eerder op de vingers was getikt wegens ontuchtige handelingen met kinderen. (ANP)

Volgens mr Jager is M.'s wereld een jaar geleden ingestort toen alles uitkwam. Hij raakte zijn werk kwijt en de affaire zorgde voor grote spanningen in zijn gezin. Nu heeft hij weer een baan, in een heel andere sector, en krijgt hij psychotherapie. „Dit zal dus nooit meer voorkomen,” aldus mr Jager. Onvoorwaardelijke gevangenisstraf kan niet, vond hij. Dan raakt M. zijn baan kwijt en wordt het gezin geruïneerd. Een alternatieve straf kon ook niet, omdat de nieuwe baan te veel tijd vergt, daarom bleef alleen een onvoorwaardelijke boete over, aldus de raadsman. Mr Van der Plaat vond echter dat dat niet kon.

M. zei tenslotte dat het hem erg speet en dat hij er keihard voor werkt om te zorgen dat het nooit meer gebeurt. „Had ik maar eerder de hulp ingeroepen die ik nodig heb.”

De rechtbank, voorgezeten door mr F. L. Muskens, doet morgen uitspraak.

Jaar celstraf geëist voor verkrachting

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — Officier van justitie mr. H. Wijbrandts heeft tegen de 55-jarige H.B. uit Utrecht wegens verkrachting van en ontucht met zijn stiefdochter een celstraf van twaalf maanden waarvan drie maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar.

De man zou in de periode januari 1985 tot februari 1986 regelmatig zijn in 1972 geboren stiefdochter hebben verkracht. B. ontkende dat. Hij gaf toe dat hij in die periode vier maal gemeenschap met haar had gehad, maar hij ontkende dat hij daarbij geweld had gebruikt of had bedreigd met geweld.

De officier legde hem ook nog tenlaste dat hij in de maand april van het vorige jaar ontucht met het meisje had gepleegd. Dat ontkende B. eveneens. Ondanks de ontkenningen achtte mr. Wijbrandts beide feiten bewezen.

Raadsman mr. J. Hoogbergen noemde de verkrachtingen onaanvaardig en vroeg de rechtbank de man van beide beschuldigingen vrij te spreken.

De rechtbank doet uitspraak op 2 maart.

Man veroordeeld voor verkrachten van stiefdochter

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank veroordeelde de 55-jarige H.B. uit Utrecht wegens verkrachting van en zijn stiefdochter tot een gevangenisstraf van zes maanden waarvan drie maanden voorwaardelijk. De man moet zich onder toezicht stellen van de reclassering. De rechtbank sprak de man vrij van ontucht met het in 1972 geboren meisje.

Op de zitting vorige week gaf B. toe dat hij in de periode januari 1985 tot februari 1986 vier maal met zijn stiefdochter gemeenschap had gehad. Hij ontkende echter dat hij haar daartoe gedwongen had. Zijn lezing luidde dat het meisje geld voor haar diensten had gevraagd en dat hij haar dat geld ook gegeven had.

De officier verweet B. tevens dat hij in de maand april 1988 zijn stiefdochter gedwongen had tot ontucht. Dit ontkende B. eveneens.

De rechtbank achtte de verkrachtingen bewezen maar sprak de man vrij van het plegen van ontucht in de maand april. Vorige week eiste de officier, die beide feiten bewezen achtte, tegen de Utrechter een gevangenisstraf van 12 maanden waarvan drie maanden voorwaardelijk.

Eis 10 jaar voor schenden eerbaarheid vijfjarig kind

UN 23/2 (in feite een geweldszaak)

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — Officier van justitie mr. H. Bergkotte heeft tegen de 20-jarige Y.M. uit Utrecht wegens aantasting van de eerbaarheid met zwaar lichamenlijk letsel als gevolg van poging tot doodslag op een vijfjarig meisje een gevangenisstraf geëist van tien jaar. Daarnaast vorderde de officier een onvoorwaardelijke ter beschikking stelling (TBS) met verpleging.

M. was op 2 september 1988 na een ruzie met zijn vader en het leegdrinken van een fles cognac het huis uitgegaan. Een paar straten verderop had hij een paar jonge meisjes zien spelen. Uit het groepje had hij een vijfjarig meisje meegelokt naar een park. In de bosjes had hij haar uitgekled en geprobeerd te verkrachten. Daarna zou hij hebben gepoogd het meisje te wurgen.

M. vertelde dat hij zijn hand op de mond van het meisje had

gehouden omdat ze had geschreeuwd. Hij ontkende dat hij de bedoeling had gehad haar om te brengen. Bij de politie had M. nog verklaard dat hij het meisje daadwerkelijk had verkracht, maar op de zitting zei hij dat niet zeker te weten. M., die op de zitting erg gesloten was, wist niet hoe hij tot zijn daden was gekomen. Volgens hem had de drank daarbij geen enkele rol gespeeld.

M. heeft enige tijd doorgebracht in het Pieter Baan Centrum. In een rapport schreven de deskundigen zijn gedrag wel toe aan de drank. M. heeft door een persoonlijkheidsstoornis de neiging tot alcohol- en drankmisbruik. De deskundigen achtten M. in verminderde mate toerekenbaar en vrezden een herhaling van deze feiten. Zij raadden M. TBS met verpleging aan.

Aanvankelijk legde de officier M. verkrachting tenlaste maar dit trok hij later op de zitting weer in omdat volgens hem de

vieselijke gemeenschap niet kon worden bewezen. Het subsidiair tenlaste gelegde, de gemeenschap met een meisje jonger dan 12 jaar, kwam hiermee ook te vervallen. Wel vond de officier de poging tot doodslag en de aantasting van de eerbaarheid met zwaar lichamenlijk letsel als gevolg bewezen.

„Wat deze zaak zo schokkend maakt is dat het is gepleegd tegen een heel klein kind. M. vergreep zich aan een weerloos persoon. Hij minacht de menselijke waardigheid”, aldus de officier. Hij nam de conclusie van de deskundigen van het PBC over en eiste een gecombineerde straf.

De advocate van M. mr. C. van Tuijn vond dat haar cliënt door deze eis het slechtste van twee kanten kreeg: de TBS van de geesteszieke en de gevangenisstraf van de crimineel. Volgens haar kan de rechtbank volstaan met een gevangenisstraf.

De rechtbank doet uitspraak op 7 maart.

Celstraf en TBS voor hevig geweld tegen 5-jarig meisje

UN 8-3-89

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft de 20-jarige Y.M. uit Utrecht wegens poging tot doodslag op een 5-jarig meisje en wegens aantasting van de eerbaarheid met als gevolg zwaar lichamenlijk veroordeeld tot een gevangenisstraf van tien jaar en een onvoorwaardelijke ter beschikking stelling (TBS) met verpleging. De straf was conform de eis van de officier.

M. was op 2 september 1988 na een ruzie met zijn vader en het leegdrinken van een fles cognac het huis uitgegaan. Een paar straten verderop had hij een paar jonge meisjes zien spelen. Uit het groepje had hij een 5-jarig meisje meegelokt naar een park. In de bosjes had hij haar uitgekled en geprobeerd te verkrachten. Daarna had hij geprobeerd het meisje te wurgen.

In haar straf hield de rechtbank rekening met de ernstige fysieke en psychische gevolgen die deze daad voor het jeugdige slachtoffer heeft meegebracht. De rechtbank dacht daarbij vooral aan de operaties die het meisje heeft moeten ondergaan.

De psychiaters van het Pieter Baan Centrum schreven dat de feiten M. in verminderde mate kunnen worden toegerekend. Hij lijdt aan ernstige persoonlijkheidsstoornissen met name wat zijn seksualiteit en identiteit betreft en heeft de neiging tot alcohol- en drugsmisbruik. De kans op herhaling is, als de man niet behandeld wordt, aanwezig. Deze conclusie en de bescherming van de maatschappij waren voor de rechtbank reden om M. naast een lange gevangenisstraf ook TBS met verpleging op te leggen.

NRC Handelsblad 3

Ex-directeur internaat gearresteerd wegens ontucht met meisjes

Door onze correspondent NRC

NIJMEGEN, 27 febr. — De rijkspolitie van Nijmegen heeft vanmorgen ex-directeur H.O.Th. F. (55) van het orthopedagogisch en jeugdpsychiatrisch centrum de Helderlingstichtingen in Zetten aangehouden. Hij wordt er van verdacht sinds 1971 ontucht te hebben gepleegd met meisjes die aan zijn zorg waren toevertrouwd.

Sinds januari onderzocht een team van vier rechercheurs de klachten van een twaalftal meisjes in de leeftijd van 13 tot 18 jaar. Sommige meisjes zouden wekelijks, andere maandelijks zijn misbruikt door de psychiater, die in 1981 algemeen behandelingsdirecteur werd.

In de Helderlingstichting, vroeger een jeugdpsychiatrisch internaat voor alleen meisjes, verbleven meisjes die doorgaans in het verleden al slachtoffer waren geweest van incest of ander seksueel misbruik. De meeste slachtoffers hebben nog steeds grote psychische problemen en zijn hiervoor in behandeling. Velen bleken er moeite mee te hebben uit de anonimiteit te treden en aangifte te doen omdat ze bang waren niet serieus te worden genomen. De praktijk uit het recente verleden wees dat ook uit. Klachten bij de Regionaal Inspecteur voor de Geestelijke Volksgezondheid heb-

ben dit proces ten slotte doorbroken.

Gebleken is dat ex-directeur F. soms zelfs ex-pupillen thuis opzocht. Volgens de politie heeft een aantal vrouwen nog geen afgifte gedaan omdat het te lang geleden is of omdat ze er nog steeds niet over willen praten.

F. was al een tijd een omstreden man. Sinds hij in 1971 als psychiater werd verbonden aan het internaat voor moeilijk opvoedbare meisjes De Helderlingstichtingen en De Lingewal waren er klachten over hem, maar die vonden nooit gehoor. De Belangenvereniging Minderjarigen schreef in 1985 over hem een zwartboek, maar dat leidde niet tot maatregelen. De kritiek spitste zich toen toe op misbruik van medicijnen en de isoleercel. F. was al sinds november geschorst en is per 1 februari ontslagen als directeur.

Nieuwsblad van het Noorden • dinsdag 21 februari 1989

DR

Onderzoek Hoogeveen nog steeds in stadium van vermoedens

Ontuchtzaak is niet hard te maken

Van een onzer verslaggevers

HOOGEVEEN - Vorige week hebben Justitie en politie om tafel gezeten met ouders en hulpverleners om de ontuchtzaak (zie ook pagina 1) met elkaar door te praten. De zaak bevindt zich volgens Officier van Justitie mr. J. Münzbrock nog steeds in 'een stadium van vermoedens'. Hij zegt dat de aangiftes van de ouders van de drie kinderen moeilijk 'hard zijn te maken'.

Het ziet er volgens hem niet naar uit dat op korte termijn het onderzoek kan worden afgesloten. "We zijn er druk mee bezig, maar komen voorlopig niet verder. De verklaringen van de kinderen zijn vrij vaag. We kunnen er nog geen daders bij vinden."

Justitie heeft niet de indruk dat het om een omvangrijke georganiseerde ontuchtzaak gaat. Van ernstig seksueel misbruik van de kinderen is volgens Münzbrock niets gebleken. Wel bestaat de indruk dat er iets is gebeurd. De officier vermoedt dat er 'hooguit foto- of filmopnames zijn gemaakt'.

Inmiddels wijzen de verklaringen van de kinderen naar de omgeving van de De Vriesestraat in Hoogeveen-Zuid. Het onderzoek heeft zich dan ook op deze buurt geconcentreerd. De kinderen werden verzocht de plaats waar 'het was gebeurd' aan te wijzen, maar elk kind kwam met een andere woning. Ook het laten beschrijven van de interieurs van de huizen leverde niets op.

Hoofdinspecteur Oppers van de gemeentepolitie in Hoogeveen bevestigt dat een aantal rechercheurs met een uitgebreid onderzoek bezig is. Over de ontwikkelingen wil hij liever niets kwijt. "We moeten voorkomen dat er toestanden ontstaan zoals in de 'Pekela-affaire'. Er is nog geen enkele vastigheid. Het gaat om een aantal zeer jonge kinderen, die verschillende verklaringen hebben afgelegd. Je kunt je daarbij afvragen, of die hen niet min of meer in de mond zijn gelegd. We gaan daarom zeer voorzichtig met deze zaak om. Het ligt allemaal erg gevoelig."

Politie onderzoekt ontuchtzaak in Hoogeveen

HOOGEVEEN — De politie is al enkele maanden bezig met een onderzoek in een ontuchtzaak, waarbij drie jonge kinderen uit Hoogeveen zouden zijn betrokken. De kinderen hebben de politie enkele vage aanwijzingen gegeven over de identiteit van de dader(s), maar er zijn tot nu toe geen aanhoudingen verricht. In eerste instantie stapten vorig jaar november twee gezinnen naar de politie. Daarna volgden nog enkele aangiftes.

Mede op aandrang van de ouders, die zelf ook aan het 'rechercheren' zijn geweest, werd er de afgelopen weken intensief aan de zaak gewerkt. Dat leverde echter nog niet veel op.

Bog en tig let ld ns v'et de lat or ter sta ok iar gin

23-2-89
De Limburger

'Ongewenste toenadering' kost leraar Horst baan

Van onze verslaggever

HORST - Omdat een 41-jarige docent aan de mavo in Horst „minstens de schijn heeft gewekt” een 17-jarige leerling van de school ongewenst intiem te hebben benaderd, is de man ontslag aangezegd. De politie is een onderzoek begonnen.

Dat hebben voorzitter J. Schuurmans van het schoolbestuur, directeur J. Timmerhuis en de politie gisteren verklaard. Ouders, leraren en leerlingen van de school zijn op de hoogte gebracht van de ontslagprocedure die is aangespannen tegen de docent. De man, die tien jaar les gaf in Horst, was bij iedereen erg geliefd en was nog nooit eerder in opspraak geraakt.

Verwijtbaar

Het schoolbestuur zegt de arbeidsverhouding te willen verbreken vanwege „verwijtbaar gedrag” van de docent. De man geeft sinds kort geen les meer.

Schuurmans: „Hij heeft de schijn gewekt dat er iets is voorgevallen. Daardoor is de verhouding leraar-leerling in het geding gekomen. Dat is beslist niet acceptabel”. En directeur Timmerhuis: „Het bestuur beslist over de verhouding werkgever-werknemer, niet over een aanklacht die is ingediend bij de politie”.

Aswoensdag

Op Aswoensdag deed een groep jongens, bestaande uit één leerling en vier ex-leerlingen van de mavo in Horst (allen 17 jaar), bij de Venlose politie aangifte. Een van hen zou slachtoffer zijn geweest van een „ongewenste toenadering” door de leraar.

Officier eist celstraf voor ontucht met vijftien meisjes

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT - Officier van justitie mr. J. van de Poll heeft vrijdag tegen de 44-jarige A. S. uit Nieuwegein wegens het plegen van ontucht met vijftien kleine meisjes een gevangenisstraf van tweeënehalf jaar geëist. Van die straf is een half jaar voorwaardelijk. De officier wil tevens dat de man onder toezicht blijft van de reclasse-
ring.

S. was op 15 augustus 1988 in verzekering gesteld, omdat was uitgekomen dat hij met een in 1979 geboren meisje ontucht had gepleegd. De man had toen op het politiebureau gezegd dat dit een incident was geweest. S. was vrijgelaten, maar later weer opgepakt omdat er nog veertien gevallen van ontucht met kleine meisjes aan het licht waren gekomen.

„Wat gaat er door u heen als u de officier de aanklacht hoort voorlezen?”, vroeg rechtbankvoorzitter mr. P. van Schendel aan S. „Ik vind het erg bescha-

mend”, antwoordde de man. „Ik heb een wezenloos gevoel, alsof ik het niet zelf heb gedaan”.

S. zei enorme spijt te hebben van zijn daden. Hij zei dat hij voor het eerst ontucht met een klein meisje had gepleegd in 1980. Zijn slachtoffertjes waren kinderen uit de buurt en vriendinnetjes van zijn kinderen geweest. Na de eerste aanhouding was S. een therapie bij de Rutgers Stichting gaan volgen. De behandeling was stopgezet toen hij voor de tweede maal werd vastgezet.

Officier van justitie mr. Van de Poll wees op de grote onrust die S. in de buurt had veroorzaakt: „Ouders weten niet meer waar ze hun kinderen kunnen laten spelen”. Volgens de officier waren de slachtoffertjes doodsbang geweest voor S. Bij sommigen is al psychische schade vastgesteld en de kans dat later bij anderen eveneens psychische problemen ontstaan, is niet denkbeeldig. „Je snapt niet dat iemand zijn eigen ik zo centraal kan stellen en zijn macht zo kan

misbruiken”, vond de officier. In haar eis hield zij rekening met de conclusie van psychiater die schreef dat S. volledig toerekenbaar is. De psychiater acht het belangrijk dat S. verder gaat met de therapie.

Raadsman mr. L. Benistant zei dat S. al meer was gestraft dan enig ander mens: „Hij is zijn vrouw en kinderen, zijn woonhuis en zijn sociale omgeving kwijt. Hij is een uitgestotene van de maatschappij geworden. Familie en vrienden ziet hij niet meer. Door een vader van één van de meisjes is hij flink mishandeld”. Mr. Benistant wees er op dat S. alleen ontucht had gepleegd: „Gelukkig is het tot verkrachtingen nooit gekomen”. De advocaat achtte het raadzaam dat zo snel mogelijk met de therapie wordt begonnen, omdat volgens de psychiater dan de kans op herhaling sterk vermindert. Mr. Benistant pleitte daarom voor een kortere vrijheidsstraf.

De rechtbank doet uitspraak op 3 maart.

Bejaarde Noordwijker verdacht van ontucht

DEN HAAG/NOORDWIJK - Tegen een 70-jarige inwoner van Noordwijk is gisteren voor de Haagse rechtbank vijftien maanden onvoorwaardelijke cel geëist voor het plegen van ontucht met zijn kleindochter. De ontucht zou hebben plaatsgevonden van 1981 tot en met 1985. Volgens het meisje begon de ontucht toen zij zeven jaar was. De man ontkent.

De kleindochter heeft een gedetailleerde verklaring over de ontucht afgelegd. Daarop baseerde officier van justitie mr.

Van Eck zijn aanklacht voor het grootste deel. Maar ook een verklaring van een vriendin die de opa kwalificeerde als een man die „je altijd probeerde aan te raken”, zag de officier als een ondersteuning.

De verklaring van de moeder van het meisje, dat haar dochter in steeds grotere psychische nood verkeerde en veelvuldige huilbuien had, was volgens de officier ook een aanwijzing dat er wel degelijk sprake was geweest van ontucht. Bovendien wees Van Eck erop dat de man

in 1934 was veroordeeld voor openbare schennis en in 1961 drie jaar cel kreeg voor incest met zijn dochter.

Volgens de man zelf was er sprake van een wraakactie. Zijn kleindochter zou hem „een hak willen zetten”. Hij benadrukte dat hij nooit alleen was met zijn kleindochter, een verklaring die werd ondersteund door zijn voormalige schoonzoon.

De advocaat van de Noordwijker, mr. Evers, meende dat er geen enkel bewijs was om zijn cliënt te veroordelen. „Er kan niet worden volstaan met een verwijzing naar huilbuien en een verklaring van een vriendin die is gebaseerd op één logeerpartijtje”, aldus Evers, die vrijspraak vroeg.

Uitspraak over twee weken.

'Affaire Oude Pekela in strafzaken misbruikt'

Van een onzer verslaggevers
ZUTPHEN, zaterdag - De nooit opgehelderde incest-affaire van Oude Pekela wordt in strafzaken op grote schaal misbruikt.

„Enerzijds wordt ernaar verwezen om mensen vals te beschuldigen, anderzijds om gaten te schieten in de aanklacht”, aldus klinisch psycholoog dr. W.H.G. Wolters gisteren voor de rechtbank in Zutphen.

Hij deed zijn uitspraak als getuige-deskundige in het proces tegen de 51-jarige Geert G. die wegens ontucht en verkrachting terecht stond, op aangifte van twee nichtjes uit Oude Pekela. De alles ontkennende man suggereerde voorzichtig dat de meisjes wellicht mede onder invloed van het in 1987 juist losgebarste tumult over grootschalige incest in hun woonplaats tot hun beschuldigingen waren gekomen. Dr. Wolters noemde dit echter niet anders dan „een tactische manoeuvre”.

Dienstpistool

Officier van justitie mevr.

mr. R. van Rossem eiste tegen G. 15 maanden gevangenisstraf. Vast staat volgens haar dat de man zijn nichtjes die toen tussen 7 en 12 jaar waren, tijdens logeerpartijtjes regelmatig te na was gekomen, soms dreigend met een mes of met het dienstpistool van zijn zoon die agent is bij de Amsterdamse politie, en met de woorden: „Als je iemand iets vertelt krijg je deze in je lichaam”.

Psycholoog Wolters heeft zowel met de meisjes, hun familie en artsen als met G. en zijn familie gesproken. Hij kwam tot de slotsom dat de verklaringen van de nichtjes betrouwbaar zijn. De bevindingen van een grafoloog die op verzoek van de verdediging het op schrift gestelde relaas van de nichtjes heeft bekeken, en concludeerde tot „fantastische leugens om aandacht te trekken” benoemde hij als: „Ongelooflijk. Dit berust op niets, een volstrekt schot in de lucht. Dit is heel gevaarlijk...”

Ook de veronderstelling dat de nichtjes tot hun beschuldigingen waren geko-

men aan de hand van de verhalen van hun tante over haar eigen belevenissen, moet van de hand worden gewezen, aldus de psycholoog. „Hun emoties waren authentiek.”

Advocaat mr. Van Vliet vroeg vrijspraak, omdat een lange reeks details in de verklaringen van de meisjes niet kloppen. Bovendien was G. zelf als eerste naar de politie gegaan, om aangifte te doen dat zijn zwager (vader van de nichtjes) hem vals beschuldigde. „Zo hoog spel zou G., als hij schuldig was, toch nooit gespeeld hebben?”

De raadsman noemde het onmogelijk dat Geert G. ongemerkt de meisjes uit hun bed kon halen in de woning waar dan twee gezinnen verbleven, om dan op de huiskamerterafel tot actie over te gaan.

De officier wees op „de gigantische ellende” die de slachtoffers van hun belevenissen hebben overgehouden. Geert G. zelf over de straf-eis: „Ik heb er geen woorden voor.”

Uitspraak: 3 maart.

Drie zedenzaken voor Kortrijkse rechtbank

De correctionele rechtbank van Kortrijk behandelde maandag drie zedenzaken en veroordeelde in eerste instantie de Izegemse zaakvoerder U.D. tot een gevangenisstraf van twaalf maanden, waarvan drie maanden effectief, en tot 12.000 fr. boete.

Tijdens de Izegemse Batjes in juni vorig jaar pleegde U.D. aanranding op de eerbaarheid van twee kinderen van zes en zeven jaar, zonder hierbij geweld te gebruiken. Toen de feiten aan het licht kwamen, werd U.D. 24 u. in de gevangenis opgesloten.

Benevens de celstraf en de boete, is U.D. gedurende vijf jaar zijn burgerrechten kwijt.

Een effectieve gevangenisstraf van zes maanden en 12.000 fr. boete kregen P.V. uit Izegem en K.G. uit Ruiselede, terwijl de Kortrijkse rechtbank twee andere mannen veroordeelde tot zes maanden voorwaardelijk. Redden daartoe vormde de aanranding op de eerbaarheid zonder geweld van een meisje, beneden de 16 jaar, dat de zuster was van één van de vier beklagden. De rechter omschreef de feiten als „verregaande losbandigheid”.

Tot slot was er een 19-jarige man uit Roeselare, die zich hoorde veroordelen tot zeven maanden voorwaardelijk en 12.000 fr. boete wegens ernstige zedenfeiten, gepleegd op een meisje dat jonger was dan 16 jaar. De zaak werd behandeld achter gesloten deuren.

De feiten deden zich voor van begin 82 tot bij zijn aanhouding op 21 december jl. in Bazel en Krubek, waar hij toen woonde. Met advertenties lokte hij regelmatig jonge meisjes van 12 tot 14 jaar naar zich toe. Hij nodigde hen dan uit op een feestje. Daar draaide hij pornofilms, zocht nadien toenadering tot zijn jonge bezoekers en wist hen dan zoet te houden met kleine geschenken.

Lucien D.T. (36) uit Sint-Niklaas werd maandag door de Correctionele Rechtbank te Dendermonde veroordeeld tot 3 jaar effectieve gevangenisstraf. Hij wordt ook voor een periode van 5 jaar ontzet uit de burgerrechten. Beklaagde had kinderen tussen de 12 en 14 jaar aangerand, hen aangezet tot prostitutie en zich bovendien schuldig gemaakt aan openbare zedenschennis.

Correctionele Rechtbank van Dendermonde
Zware straf voor kinderverkrachter

BANGKOK POST SUNDAY FEBRUARY 5, 1989

A death-defying job for children

MANY of them sit with their head between their knees sniffing a fist-full of paint thinner, lost in a mellow haze of painlessness. Sometimes they wander into the bright glare of Suriwong Road, breathing in deeply then gazing up at the flashing neon, transfixed by the cries of massage parlour hawkers.

Barely over the age of 10, the boys move about the alleys lethargically, awaiting their next encounter.

Their pimps, both male and female, only a few years older bargain with old European and American men interested in sex for hire. Conversations are hasty and direct, including a price, a time, but no limit on the acts that can be performed.

After catering to the desires of foreign tourists at a hotel in the Patpong area, the boys — most of them between the ages of 12 and 14 — fall asleep on outdoor bar stools about 30 feet from an occupied police booth. Next to them pink lights flash, beckoning tourists to enter a go-go bar.

At the crack of dawn, while others sweep up after another night of furious activity in Patpong, they begin to inhale paint thinner like a chain smoker would light his first cigarette.

Soong, a young Thai boy with brown eyes that sparkle, dressed in a green basketball uniform, uses his fingers to pantomime the acts he is willing to perform.

"No", Soong hasn't been hit by a client yet, but his friends have.

He is surprised to be asked so many questions after having been led to a solitary room by a hotel employee who agreed to let Soong stay with a man he had never seen before.

Soong talks about his parents and their struggle to make ends meet.

by

Philip Smucker

'Sometimes they don't get paid, sometimes they get hit: What is sure is that they are a part of an increasingly serious problem and are at risk of getting AIDS and dying young.'

Asked his age, Soong is cautious, claiming to be 14, though he appears no older than nine. He says he has never told his father, who sometimes picks him up and takes him home for a night, that he dislikes his work. "Need money," is his standard reply as he casts his eyes down.

Authorities appear to be blind to the violations and risks that boys like Soong are subjected to. Bribery in the sex industry is common.

Sometimes they don't get paid, sometimes they get hit: What is sure is that they are a part of an increasingly serious problem and are at risk of getting AIDS and dying young.

Asia has 67 million child workers between the ages of 10 and 14 or over 80 per cent of the world's total child labourers, according to the International Labour Organisation.

Here in Thailand many of the children work in the sex industry, both in tourist districts and small provincial towns.

Young boys represent only a fraction of a United Nations estimated 700,000 prostitutes, many of them intravenous drug users capable of spreading diseases rapidly.

Thai and foreign doctors have warned that Thailand is on the verge of an AIDS epidemic, mostly out of ignorance. A recent university study showed that 70 per cent of them male prostitutes engaged in "unsafe" sex without the use of a condom.

Yet official statistics on AIDS disguise tests showing 15 per cent of the 100,000 intravenous drug users here are infected with the HIV virus.

Young boys like Soong, who know next to nothing about AIDS, are living a life that is tantamount to slow suicide. Though they express a fear of AIDS, they do not understand the nature of their risk.

Small non-governmental organisations, who have spoken out against the abuse here, have run up against brick walls when they attack specific brothels.

Others believe that an entirely new approach is needed.

"Do the consumers ask that these kids be locked up?" asks Vitit Muntarbhorn, professor of law at Thailand's most prestigious university. "It is a question of raising social consciousness and eliminating the factors that draw these children to the city from the countryside."

"The problem is not the child; it is the factors that surround the child, meaning parental ignorance and a lack of social welfare measures," he adds.

Still, others argue that child labour laws go unenforced in Bangkok's red light district, largely because of official negligence. In Thailand, children under 15 are not legally allowed to engage in any work other than "light labour."

Thai experts say that the Labour Department's 100 inspectors are too busy investigating the city's

20,000 factories to spend time combing the red light district where hundreds of underage boys and girls work.

Government figures show that there are one million workers under 14 in Thailand, many of them migratory child slaves from the country's drought-stricken Northeast. Like their peers in the Philippines, children in Thailand, including Soong, usually contribute most of their income to their impoverished families.

The children are an "invisible," but highly lucrative element on the labour market, according to child labour experts.

Some parents in Asia sell their children off to labour brokers for less than US\$60 (about 1,500 baht).

Child brokers in the rural North and Northeast of Thailand deal exclusively in child prostitutes, according to American Catholic priest, Joseph Maier who works in one of Bangkok's poorest neighbourhoods.

"The brokers strike their deals with the village headman and after that the children are less than human," he adds.

According to the London-based Anti-Slavery Society, there are at least 200 million children enslaved in the world, working on farms, in carpet factories, in the sex industry — toiling for hours on end, tortured and underpaid.

Asia has no monopoly on the trade. In the United States, there are hundreds of boy prostitutes between the ages of 12 and 14. Paris has 8,000 child prostitutes — most of them from North Africa.

BKK Post 4/2/89

Philippines scaring off the tourists

SIR: Your correspondent Harold Stephens has given a most accurate account in his article "Philippines: Tourists are getting fewer, and not just due to politics" (*Bangkok Post* January 30). Unfortunately he tried to cover too much of the country in a short time, missing even worse reasons for the absence of tourists.

Since its takeover almost three years ago factions within the Government have instilled an anti-foreigner feeling into the nation. Admittedly it was not intended to be against all foreigners, but they failed to make a distinction, so the population took to despising all foreigners.

The worst offender is the Commissioner on Immigration and Deportation, Miriam Defensor Santiago. One typical example was when several elderly tourists were visiting one of that country's major attractions, Pagsanjan Falls and Rapids. Whilst they were walking along a quiet road, an immigration officer, brandishing a gun, forced them into a resort where they were included in another group, transported to Manila and imprisoned for no other reason than they were foreigners and in that town.

An appeal to the commissioner that they had broken no laws and requested to see their embassy or lawyer received a blunt "you have the right to remain silent" from Santiago. Then followed two days of mental torture after which all were offered the alternative of accepting deportation or months in prison without a charge being laid, least of all proof of guilt.

Only tourists with a sadistic nature would consider visiting that type of country.

The Philippines has not geared itself for an influx of tourists, unlike Thailand. Its pavements are a mess, with many uncovered manholes waiting unwary pedestrians. The street lighting is never turned on, making it doubly dangerous. Five years ago one such manhole claimed a victim who broke his leg. He sued the City Council and won the case, yet that same manhole is still uncovered. Hold-uppers, extortionists and gangs which befriended tourists, drug them, then rob them are all around the "tourists area" yet nothing is done to protect these visitors.

Several others employ the method of driving up to a lone tourist, flash an "official-looking

badge," invite him into the car, then rob him. Despite continued reports, some even gave accurate descriptions of the robbers and the car registration, the police and tourism authorities refuse to take action.

The taxi situation is correct. Golden taxis have always been reliable, none of the others. Unfortunately that company has been refused permission to pick up at the airport because it is "suspected" of being a Marcos sympathiser. Other transport throughout the country is completely dilapidated. Buses and jeeps are nothing less than rusting heaps of metal, held together with wire, chewing gum and a lot of religious hope. There are no colourful jeeps as shown on the tourist brochures, anywhere.

Entertainment was not mentioned. There are few cinemas in the tourist area, the remainder are havens for pickpockets who usually cut the pockets for ease, but will not hesitate to slash anyone who objects. Filipinos go to the movies to talk and make love, and do not care if others cannot hear the soundtrack. They also deposit chewing gum on the seats to ruin others' clothes. There are night clubs with go-go girls, many of them first class and safe, but the Superintendent of Police, Gen Lim, in cooperation with Commissioner Santiago, closed all those operated by foreigners. What does this leave the tourists to do of a night? Nothing.

Little wonder tourists are flocking to Thailand in preference to countries like the Philippines. Thais are genuinely friendly and hospitable whilst their country protects tourists during their stay.

James Goddard

Philippines not scaring off tourists

SIR: I am disappointed that your newspaper allowed the publication of the kind of letter such as the one sent by James Goddard (*Postbag*, 4 February 1989). The letter gave a distorted view of the Philippines and made false and sweeping statements about the Filipino people, besides maligning the person of two of the most respected and popular government officials in the country today — Immigration and Deportation Commissioner Miriam Defensor-Santiago and Police General Alfredo Lim. For the reading public's information, Commissioner Defensor-Santiago was given the prestigious Magsaysay Award last year for her achievements in government.

In his letter, it could be that Mr Goddard was referring to the half dozen elderly men who were rounded up by immigration and police officials last year in the vicinity of Pagsanjan Falls for sexually exploiting young boys of 8-14 years of age. After proper investigation was made, some of them were deported from the Philippines as undesirable aliens.

In the case of the night clubs raided by the men of General Lim last year, they were closed down because they were suspected of being prostitution fronts. But Mr

Goddard can still find clean, safe and first class night clubs for his evening entertainment.

I should like to mention that moviegoing remains the most popular and cheapest form of entertainment and most cinemas are full to capacity. It is simply not true that Filipinos go to the cinema to talk and make love.

Regarding local transport, there are enough first class air-conditioned public buses that cover major points of destination, particularly those visited by tourists. They charge the traveller only US\$2.50 for a distance of about 175 kilometres. Where else can one find a cheaper price? In Metro-Manila alone, tens of thousands of passenger jeepneys still maintain their colourful and ornamented character, with no two jeepneys looking alike!

It is true that in 1981-1986 the number of tourists decreased. The Department of Tourism estimated the continuous decline at the rate of 5.21 per cent each year, from more than one million in 1980 down to about 700,000 in 1986. But the trend has been reversed, reflecting the improved political and economic situation. In 1987, 794,000 tourists visited the country, and last year the one million

mark was reached. Right now the country is enjoying a tourism boomlet, that is why tourism authorities decided to launch "The Philippines Fiesta Islands 1989," investing several million dollars to make the Philippines once again a country of tourist destination.

The Filipinos do not despise foreigners. In fact, we value their goodwill and friendship. It has been stressed by the government that the country welcomes tour-

ists, but not undesirables, such as drug traffickers, smugglers and sex abusers.

Josue L. Villa
Ambassador
Embassy of the Philippines

Child abuses are real

SIR: I am writing to respond to Mr Steve Raymond's letter concerning the *Bangkok Post* article of Sunday February 5, titled "A death-defying job for children."

Mr Raymond's letter is (excuse my sadistic moral impulses) outrageously naive. He is "sure" the boys catering to moral degenerates "will find another way to make a living," if, in fact, they are sometimes beaten (as I was told by one boy, Soong, in an interview). Furthermore, Mr Raymond believes that the boys somehow "prefer" their work to other jobs.

Put yourself in their shoes, Steve. If you were 12 years old and under pressure to earn money then would you be able to pick up some extra work elsewhere? Remember now, (excuse my assumptions) your parents need the hard cash and you don't get that selling flowers on the corner of Suriwong and Rama IV. Or are you assuming that boys like Soong are just saving up for a new bicycle?

And if you prefer being with 50-year-old men who you have no control over, isn't it clear that you need some kind of mental therapy? What will all these experiences do to you when you get older? And, if you are a parent (God forbid), do you prefer this job for your children?

Philip Smucker

'Child abuse must stop'

SIR: I have to throw my support on the side of Mr Philip Smucker in the difference of opinion between he and Mr Steve Raymond. At the time I read Mr Raymond's letter I felt it inappropriate that he cast negative comments upon Mr Smucker's article partly because the child abuse problem is prevalent in other places and because of the economic privation of the parents.

Sexual exploitation of minors is morally and ethically unacceptable whether in the United States, England, or Thailand. Its presence in any other place is no justification for its acceptance in another. The Thai Government along with many international and private organisations are implementing programmes to raise the economic level of the people in the Northeast and North.

It is articles such as written by Mr Smucker that force society to face problems which many times it is easier to ignore. It applaud him and I hope that foreigners and Thais alike will recognise the difference between acceptance of adult behaviour which is informed and mature as opposed to tacit acceptance of overt exploitation of very young boys and girls who are abused mentally and physically for the financial gain of others.

I would hope that other letters suggest meaningful ways in which to correct problems exposed by Mr Smucker.

BKK Post 16/2/89 Kevin J. Carroll

Jakarta Post 25 February 1989 Paedophiles run sex industry in RP town

PAGSANJAN, Philippines (Reuters): Frank, a 21-year-old Filipino, started having sex with foreign male tourists for money when he was 14.

The son of a rice farmer said many of his high-school classmates in the resort town of Pagsanjan did the same.

"I started when I saw a friend who did that," he said. "He had a nice watch and necklace and new clothes. I wanted that, too."

Speaking in an interview on condition his real name not be used, Frank said he stopped a year later when his foreign lover accused him of stealing and he got in trouble with the police.

Residents and immigration officials say foreign paedophiles built up an international child sex industry over the past decade in this town of 25,000 people, 95 km (60 miles) south of Manila.

In 1988 Immigration Commissioner Miriam Defensor Santiago set out to destroy it. She organized raids in Pagsanjan and other resort towns and deported more than two dozen suspected paedophiles, mostly Europeans and North Americans.

"It was the tip of the iceberg," Immigration Commission Attorney Wilfredo Garcia, who tried several of the cases, said.

In a raid in Pagsanjan in February, 1988, 22 suspects were rounded up, seven Americans, five West Germans, three Australians, two Belgians, a Briton, a Canadian, a Dutchman, a Japanese man and a Spaniard.

In the house of 52-year-old American Andrew Mark Harvey, who left the country last year after a lengthy deportation battle, authorities found more than 600 snapshots of naked boys and 331 index

By Kathleen Callo

cards with names of boys between the ages of seven and 14. The cards described sexual organs, acts boys would perform and amounts of money spent on their clothing, books and haircuts.

Like a diary

Another 100-odd cards listed foreign men, details on their interest in boys and names of local boys they had been with.

One card named a New York City man and read: "retired NYC truck mechanic ... now in jail in Mexico for 'boys', 11/82."

"It's like the Marquis de Sade diary," said Sonia Zaide, an academic, referring to the sexual writings of Donatien Alphonse Francois de Sade, an 18th century French count charged with many sexual offenses and after whom the word "sadism" was coined.

Immigration officials said they believed Harvey had been running a syndicate for overseas paedophiles since 1981.

The town of Pagsanjan boasts as its main tourist at-

traction a 300-foot (90 meter) waterfall, accessible by taking an hour-long ride by dug-out canoe.

Residents say years ago some of the 3,000 boatmen who take tourists up the rapids began prostituting themselves with homosexual tourists and later began providing paedophiles with children.

Immigration officials say they believe they have scared away most paedophiles with

last year's raids and deportations.

But Zaide, a consultant for a private group called the Council for the Protection of Children in Pagsanjan, said she feared some paedophiles had just changed methods to escape detection and that others were lying low.

She told Reuters in an interview in her home that some parents of abused children protected paedophiles, who in turn, gave them gifts, money, even houses.

Seeing the money

Council members said a 49-year-old Swiss national had recently married the sister of his 15-year-old Filipino boy lover and had requested permission from Manila authorities to take his new brother-in-law, not his wife, overseas with him.

"The family is proud of it," Zaide said, adding that the man had bought the family one of the most luxurious houses in town.

When council members first posted signs around

town in 1981 warning parents against paedophiles, parents tore them down.

A 41-year-old boatman who said he used to act as pimp and bring children to paedophiles' hotel rooms told Reuters it was hard to convince poor parents to stop selling their children.

"They see the money," he said, sitting on a cement wall above the river and below coconut trees. "The parents say: 'You want us to stop? Will you pay the money for the house?'"

Zaide said a pimp and four fathers of boys known to have relations with paedophiles had filed law suits against her accusing her of slander and cruelty to children.

The complainants said foreign men caught in a nighttime raid last September in various stages of undress with 10 boys, including their sons, were the godfathers of the minors.

Zaide gets periodic death threats that she suspects come from parents.

There are no firm figures on the number of child prostitutes in Pagsanjan, but a senior provincial legal officer estimated there had been thousands over the years.

Foreigners who have frequented the town in search of

child and adult male lovers have included a western ambassador, a former senior government attorney and leading business executives, council members said.

It was bad

The town, which derives half of its income from tourism and the other half from rice farming and fishing, has been hit hard by the raids.

"The economy was being sustained ... by the foreigners, by the perverts," Garcia said. But the mayor's office said

legitimate tourism that brings mainly foreign families and couples on day-trips from Manila to see the falls had increased.

Frank, the former callboy, says his new life has its problems.

He is lucky to make 100 pesos (five dollars) a day now putting together decorative papier mache figures for exports. He used to make as much in an hour-long session with a paedophile.

"But it was bad for my character," he said. "I was so ashamed."

S.F. CHRONICLE

1/12/89

3 Men Held in Bay Case Of Sex With 7-Year-Old

By Bill Workman
Chronicle Peninsula Bureau

A police tip in San Francisco by a Mission District mail-drop operator who mistakenly thought he had seen a missing Pinole girl has led to the arrest of three men accused of repeatedly having sex with a 7-year-old girl.

The men, who reportedly had been living for months in a Belmont motel with the child, were being held yesterday on \$150,000 bail in San Mateo County jail pending a preliminary hearing February 27.

Lloyd Blume, 30, his twin brother, Floyd, and David Heiden, 44, were arrested on February 9 after the mail-drop owner told San Francisco police he had seen Amber Swartz-Garcia, the 9-year-old East Bay girl missing since last June.

All three men are charged with conspiracy to commit child molestation, as well as separate charges of child molestation and oral copulation on a minor under 14.

Heiden, who was originally booked at the military stockade at Fort Ord as an alleged Army deserter, but was returned to Redwood City for arraignment, has also been charged with sexual exploitation of a child and with bringing nude photographs of the girl into the state for distribution.

Authorities said the girl identified Lloyd Blume as her father, after first saying she had been kidnaped from her parents when she was 3 years old. Police said the whereabouts of the girl's mother is unknown, but they were investigating reports that she is from the Chico area.

Teenagers Say They're Entitled To Have Sex

S.F. CHRON. 23
New York Times

Even as adults in America moderate their sexual activity in response to the threat of AIDS and shifting standards of behavior, teenagers in the past decade have developed a widely held sense that they are entitled to have sex.

Teenagers today, unlike earlier generations, have "a sense that they alone call the shots on their sexual behavior," said Dr. Lillian Rubin, a sociologist and psychologist at the Institute for the Study of Social Change at the University of California at Berkeley.

That sense, born of social changes in the 1960s and 1970s and buttressed in the 1980s by clinics, counselors and messages from advertisers, is not universal, but it appears to cut across income groups and many regional differences.

Although this new, widespread attitude cannot be measured precisely and scientifically, its exist-

Harry Gluckman, operator of Mail Boxes ETC., USA, prompted the investigation on February 2 when he told San Francisco police he believed Swartz-Garcia was the

little girl he had seen in the company of three men who had a rental box at his Mission Street outlet, according to documents on file in Redwood City Municipal Court.

Officers staked out the mail-drop and were waiting for the men when they walked in with the little girl. Police soon realized she was not the missing Amber, but when the men acted suspiciously, officers took her into protective custody and began an investigation.

Arrests were made the next day, after the youngster told the social worker she had had sex with all three "a lot of times" and that Heiden had frequently taken photographs of her having sex with the Blume brothers.

Belmont police who searched the motel room impounded a number of nude photographs of the girl, as well as sexual drawings she had made and copies of pornographic and pedophile magazines.

TEENAGERS' SEX ATTITUDES

From Page 1

tence is acknowledged and widely believed by experts in teenage behavior and by teenagers themselves, interviewed across the nation over several weeks.

Virginity Loses Its Charm

"Nobody cares anymore whether or not you're a virgin," said Denise Rosario, 15. Rosario works as a tutor and volunteer counselor at one of the Planned Parenthood Federation's programs for adolescents in New York.

An English teacher in affluent Alexandria, Va., described a similar situation. "My students tell me that, because they're educated, come from nice families and know what's going on, it's OK for them to have sex," said the teacher, Patrick Welsh of T. C. Williams High School.

Even teenagers who are not sexually active tend to see the matter as a personal choice, rather than a response to adult influence, and it seems clear that pressure from peers rather than from elders has more effect on teenagers generally.

The attitudinal shift has been best documented among girls. Between 1971 and 1982, the proportion of unmarried girls ages 15 to 19 who had had sexual intercourse at least once increased from 28 percent to 44 percent, according to the 1987 study by the National Academy of Science.

The report was based on data from previous surveys, in particular the 1982 National Survey of Family Growth by the National Center for Health Statistics.

Emphasis on Females

The researchers said they concentrated on girls more than boys because the change in sexual behavior carries greater risk and consequences for girls: unwanted pregnancies, interference with education, side effects of some contraceptives and some venereal diseases.

But the academy cautioned against treating adolescent sexuality "as a problem peculiar to girls."

The Academy of Sciences noted in its conclusion that the rates of teenage pregnancy, abortion and childbearing are considerably higher in the United States than in other industrialized countries, even though the age of initiation and levels of teenage sexual activity are comparable.

Teenagers say that social pressure is the chief reason why so many do not wait to have sexual

intercourse until they are older. Both boys and girls say they are pressured by other teenagers to go further than they wanted to.

Social Pressure

"I've conducted 300 face-to-face, in-depth interviews with kids across the country and mailed out 600 questionnaires," said Rubin. "I've found it doesn't make any difference whether the kids live in a big city or small town."

"This isn't a rebellion," said Dr. Ira Reis, a professor of sociology at the University of Minnesota, who conducted one of the first national surveys on teenage attitudes in the 1960s. "They're finishing what was started in the '60s and moving toward a wider, legitimate sphere of sexual choice."

Reis said young people consider it "their right" to engage in sexual activity, under appropriate circumstances.

"It is a feeling that is clear to them," he said. "It may not be clear to their parents."

Teenagers appear to be developing their own code, he and other experts have found. Promiscuity may be more scorned than ever, in favor of monogamy, however brief. And the traditional double standard that made girls more culpable than boys seems to have eroded.

"I know of a lot of boys who have reputations as tramps," said Otis M., 16, a student at White Plains High School. "It works both ways."

Parental Hypocrisy

In many homes, teenagers believe they have evidence of adult hypocrisy. "One girl told me that when her mom has a date Friday night and he's in the kitchen eating breakfast Saturday morning, how can she preach about premarital sex," recalled Welsh, the Virginia schoolteacher.

Welsh interviewed hundreds of teenagers about sex for his book, "Tales Out of School," published in 1985.

Many parents are unsettled by the new sexual environment. In particular, single parents who are dating may have changed their own behavior in recent years yet still be trying to impose the more traditional morality on their offspring.

But it is difficult or impossible to hide that sort of inconsistency from teenagers. "No longer do you have sexuality behind closed doors," said Mary Burr, vice president of legislative affairs for Parents Without Partners.

Congressman Indicted in Teenage Sex Case

United Press International
Columbus, Ohio S.F. CHRON. 24

Representative Donald Lukens, R-Ohio, was indicted yesterday on a misdemeanor charge of contributing to the delinquency of a minor for allegedly having sex with a 16-year-old girl.

The grand jury rejected a prosecutor's request for a felony indictment because of conflicting testimony.

The indictment accuses Lukens, 57, of having intercourse with Rosie Coffman at his Columbus apartment on Nov. 6, 1988, Franklin

County Prosecutor Michael Miller said.

Miller asked the grand jury to return an indictment involving an alleged incident with the girl in 1985 — which would have been a felony because she was then 13 — but one witness gave conflicting testimony and a second witness failed to appear.

The contributing-to-delinquency charge carries a maximum penalty of 180 days in jail and a \$1,000 fine.

"It's very simple," Miller said when asked why sex with a 16-year-old was only a misdemeanor. "It's just not on the books. The statute

says that if they're 13, it's a felony. But 16? It's not in the statutes."

The case began to develop last fall when Anna Coffman told a television station that Lukens had admitted spending time with her daughter and with other girls and that he offered Mrs. Coffman a government job to keep quiet.

At the station's behest, Mrs. Coffman telephoned Lukens and arranged a meeting at a fast-food restaurant and the station placed a hidden microphone on her.

On the tape, Mrs. Coffman can be heard saying, "I am concerned about my daughter, her welfare. I

can't understand why a man in your position, why you are messing around with this teenager."

A man's voice, identified as Lukens, can be heard replying: "I didn't know she was under age."

Lukens, who is divorced, issued a statement through his spokesman in Washington, saying, "I do categorically deny that I contributed to the delinquency of a minor."

The case broke on January 31 when the television station reported that Mrs. Coffman said her daughter had had sex with Lukens in 1985 — when Lukens was a state senator — in exchange for money.

'De jongen die ik moest zoenen was helemaal niet mijn type'

1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

DR
15-2
'Zanzibar'

Over de vraag of hij vaak naar borsten kijkt, moet Pieter heel lang nadenken. Hij weet er niet goed raad mee. Na een stilte klinkt het verlegen: „Ja, eh, nee. Wat is vaak?”

Seksualiteit en vriendschap. Hierover gaat de tv-serie 'Kanjers' die zondag begint. Twee meisjes en twee jongens van vijftien jaar worden door de camera gevolgd. Ze zitten bij elkaar in mavo-3, zijn vaak verliefd, ontdekken het vrijen. En ze maken natuurlijk veel plezier en ruzie. In Kanjers worden gebeurtenissen op school, in de disco en thuis afgewisseld met interviews. Zo stoer of kattig als de vier jongeren op school doen, zo gevoelig en onzeker zijn ze soms in de interviews.

Kanjers is een lekker spannende serie. Niet omdat er enge avonturen in worden beleefd, maar omdat je veel situaties herkent waarvan het hart sneller gaat kloppen. Zoals het gevoel dat je krijgt als die ene jongen ineens opvallend vaak jouw kant op kijkt. Of de hoop dat je moeder het goed vindt als je met de hele klas naar de film gaat. Want jouw stuk gaat ook en je voelt dat het wel wat kan worden.

Puberteit

„De serie gaat over hoe jongens en meisjes elkaar zien. Over emoties in de puberteit. Heel gewone dingen waar je tegen aanloopt. Ook over ouders en vrienden”, roepen de hoofdrolspelers Tycho Blok, Daniëlle Bruyne, Catelijne van Ant-

werpen en Mark Ravenhorst door elkaar. Ze spelen de rollen, maar in de interviews lijkt het net of ze zichzelf zijn. „Dat komt doordat we geen teksten op papier hadden. We hadden alle vier een beschrijving gekregen van de persoon die we moesten spelen. Daar probeerden we ons helemaal in te leven. We hadden wel steekwoorden voor ons, maar konden alles zeggen wat in ons hoofd opkwam”, vertelt Tycho, die de rol van een ruige bink heeft.

Ze lijken behoorlijk door elkaar geschud, na een jaar repeteren en filmen. Mark leefde soms zo mee, dat hij zijn eigen leven en dat van Pieter (die hij speelt) niet meer uit elkaar kon houden. „Tijdens de scène bij de bushalte hebben Daniëlle en ik eerst veel lol. Maar dan wordt ze ineens kwaad omdat ik haar borsten aanraak”, vertelt Mark. „Ze werd zo ontzettend kwaad, dat ik buikpijn kreeg en misselijk werd van ellende. Ik kon een half uur niet meer spelen. Wilde zelfs helemaal met de serie stoppen.”

Ook Tycho ging te ver. „Ik moest

vechten met een jongen en had me daar van te voren ontzettend voor opgefokt. Ik sloeg hem echt in elkaar.” Daniëlle sprong ertussen en Tycho bezorgde haar per ongeluk een bloedlip.

Ondanks deze pijnlijke voorvallen zijn ze tevreden. Volgens de hoofdrolspelers is Kanjers een leuke kijkserie en een informatief programma tegelijk. „We benaderen seksualiteit heel normaal, absoluut niet zo sensationeel als in programma's van Veronica”, vertelt Tycho. „In de doucheruimte springen wel naakte jongens voor de camera rond, maar er wordt niet expres tussen hun benen ingezoemd.”

Haargroei

Kanjers gaat meer over gevoelens dan over lichaamsdelen. Over wat je beleeft als je lichaam verandert, als jongens haargroei krijgen en meisjes borsten. Catelijne vindt dat jongeren dan veel egoïstischer worden. „Je kijkt alleen nog maar naar jezelf. Ja, ook wel naar anderen. Maar hun gedrag betrek je veel meer op jezelf.”

Veel dingen die ze spelen, hebben

ze zelf uiteraard ook ongeveer meegemaakt. Maar zoenen voor de camera met iemand op wie ze niet verliefd waren, vonden ze wel moeilijk. Daniëlle moest vrijen met een jongen die ze absoluut niet aantrekkelijk vond. „Het was echt mijn type niet. Voor die scène heb ik al mijn gevoel uitgeschakeld. Anders had ik waarschijnlijk 'getverderrie' geroepen.”

Ook ouders kunnen volgens hen veel leren van Kanjers. „Ik krijg een condoom van mijn moeder”, vertelt Catelijne. „Eerst word ik heel kwaad. Zij hoeft zich niet met mij te bemoeien. Maar dan merk ik dat ik het een taboe vind dat zij condooms koopt en accepteer ik ze toch.”

Kinderen in de puberteit zijn vaak zo grillig, dat ouders denken alles verkeerd te doen. „Wij hopen dat mensen zich herkennen in de serie”, zegt Daniëlle. „Dat ze in de gaten krijgen dat je eigenlijk heel gewoon over bepaalde gevoelens kunt praten. Dat seksualiteit niet vies of gek is.”

De Ikon-serie 'Kanjers' begint zondag 19 februari om 20.25 uur.

Stoeiende pubers in Kanjers

Vraag aan Francien op haar meisjeskamer: *Toen Pieter je bij je borsten pakte, he, deed hij dat expres, denk je?*

Francien: „Ik denk het niet. We stoeien heel vaak.”

Maar nu werd je ontzettend kwaad.

Francien: „Ja, je weet dan niet of het expres was of juist niet.”

Pieter op zijn jongenskamer: „Nee, echt niet. 't Ging echt per ongeluk.”

Francien: „Ik heb bij hem op de lagere school gezeten. En dan draaide ik altijd zijn vingers om. Daar kon hij niet tegen. We raakten elkaar ook veel aan en zo.”

Pieter: „Eigenlijk was het iets van, nou ja, een tijd terug, (mompelt) ging wat stoeien... had ik haar bij d'r borsten. Ik schrok me rot!”

Wat zijn borsten voor jongens?

Francien: „Eh... ik weet dat jongens heel veel op figu... figuur vallen. Sommige jongens houden van grote borsten, sommige van kleine. Nou ja (haalt schouders op)... dat is eh...”

Wat zijn borsten voor meisjes, denk je?

Pieter: „Voor meisjes! (Bijt op z'n lip) Weet ik eigenlijk niet. Meisjes zijn... pffffff (als Zoetemelk) moeilijk, weet ik eigenlijk niet.”

Heb je wel eens eerder borsten aangeraakt?

Pieter: „Ja... eh...”

Wat vond je er toen van?

Pieter: „Eh... (hoofd omlaag, zucht)... ja pffffff... mo... mooi... zacht (stem gaat sneller, in zijn ogen groeit hemelsheid)... interessant, spannend, mooi. Zoveel.”

Francien: „Ja, ik denk dat ze het leuk vinden van meisjes om... om zo... om er mee te spelen zal ik maar zeggen.”

Pieter: „Ja kijk, lichamelijk, hoe je ze aanraakt... Zoals met Francien was eigenlijk niet de bedoeling, was eigenlijk niet leuk of zo. Maar als zoiets nou gebeurt, wanneer je dat allebei wilt of zo, kan ik me voorstellen dat het

hartstikke leuk is, spannend. Lekker misschien?”

Kijk je vaak naar borsten?

Pieter: „... (steekt vragend op elkaar geperste lippen vooruit, zucht, kijkt omhoog, zucht diep, kijkt vragend naar de interviewer)...”

Francien na kort lachje: „Dat kun je wel zien: kijken ze niet zo, maar zo.” (Spert ogen wijd open.)

Pieter vragend: „k Weet niet wat veel is.”

Soms?

Pieter: „Ja eh, soms veel.”

Korte scène in supermarkt waar Pieter naar een pagina grote borsten in bloedblad kijkt en wordt gestoord door cassiere: „Ga je lekker?”

Francien: „Pieter is soms echt nog onschuldig.”

De tekst deugt en Kanjers is alleraardigst om naar te kijken en te luisteren. De nieuwe IKON-serie (vanaf morgenavond 20.25 uur vijf zondagavonden een half uur op Nederland 3) is zelfs een klein wondertje van vanzelfsprekende spelkunst door pubers. Vier „zomaar” scholieren: Catelijne van Antwerpen, Mark Ravenhorst, Daniëlle Bruyne en Tycho Blok, spelen de hoofdrollen van vier jongeren en hun leven op de mavo, thuis en in hun vrije tijd. Karel Eykman, Mary Michon en Ruud Schuitemaker (ook de makers van *Een spannend bestaan*) schreven een script in hoofdlijnen over verliefdheden, verhoudingen, seksualiteit en intimiteit bij pubers. Zo alledaags als het leven, ook een beetje spannend soms, en zo wordt het gespeeld. Over de scènes worden ze beminlijk, maar zeer pregnant geïnterviewd door Astrid Serkei. Die interviews verheven het gespeelde en verlenen in theater-technische zin dramatiek aan de tv-serie, want ook als geïnterviewde spelen de pubers verbaazingwekkend authentiek hun Kanjers-rol.

SIETSE VAN DER HOEK

'Kanjers', voortreffelijk spel van jonge amateurs

DR 16-2

door Fred Lammers

HILVERSUM – De seksuele voorlichting van jongeren blijft vaak beperkt tot de technische aspecten, of het nu op school gebeurt of thuis. Bij volwassenen bestaat nog steeds veel gêne om te praten over relaties en gevoelens, vooral in verband met seksuele ervaringen. Op dat gegeven haakt de Ikon in met de vijfdelige dramaserie 'Kanjers', geschreven door Mary Michon, Ruud Schuitemaker en Karel Eykman, die zondag begint (Ned 3. 20.25 uur)

Hoewel je je kunt afvragen of dit soort zaken langzamerhand niet uit den treure zijn belicht wordt reeds tijdens het zien van de eerste aflevering duidelijk dat de samenstellers erin zijn geslaagd het onderwerp op een geheel nieuwe manier bespreekbaar te maken.

'Kanjers' is een boeiend geheel geworden niet in de laatste plaats door het voortreffelijke spel van de vier amateur-acteurs: Catelijne van Antwerpen, Mark Ravenhorst, Daniëlle Bruyne en Tycho Blok. Zij werden geselecteerd uit een groot aantal kandidaten. Hoewel zij rollen kregen toebedeeld, naar het leven geschreven aan de hand van gegevens die Mary Michon in gesprekken met jongeren verzamelde, geven zij er op geheel eigen wijze vorm aan.

„De persoonlijke inbreng van de spelers is heel groot geweest” vertelt regisseur Ruud Schuitemaker. Om hun spel zo levensecht mogelijk te laten overkomen werd van tevoren soms niet verteld hoe een te-

genspeler in een bepaalde situatie zou reageren. Dat leidde tot verrassende film-resultaten als iemand zich net even anders opstelde dan de ander dacht. De hele serie berust op gespeelde gebeurtenissen met daar tussendoor eveneens in scene gezette interviews door Astrid Serkei. Zij ondervraagt Marjoke, Pieter, Francien en Joop over hun gevoelens, die zo levensecht overkomen, dat je als kijker denkt dat de betrokken jongeren hun eigen leven voor de camera etaleren. Dat kan tot problemen leiden als kijkers wat de spelers in de serie doen en zeggen met hen zouden gaan vereenzelvigen. Ruud Schuitemaker: „Daarvan zij we ons terdege bewust geweest. We hebben het ook met de spelers besproken. Maar ze hebben het avontuur aangedurfd.”

Boudewijn Klap, die de eindredactie had, verklaart dat het een dure serie is geworden, misschien wel de laatste dramaproductie die de Ikon zich op deze manier financieel heeft kunnen veroorloven, nu geen bijdragen meer zijn te verwachten uit het stimuleringsfonds. Hoe dat zij, deze productie wordt groots aangepakt, met op 30 maart aansluitend nog een discussieprogramma waarvoor kijkers vragen kunnen stellen en op 2 april een extra montage waarin niet de jongeren maar hun (film)ouders centraal staan.

Bovendien komt uitgeverij Anthos over een paar weken nog met het boek 'Kanjers' (prijs 14,90 gulden), waarin nog uitvoeriger op de problematiek wordt ingegaan. Daarin worden ook gedeelten opgenomen uit de gesprekken die Mary Michon met jongeren had over hun ervaringen, meningen en fantasieën op het terrein van de liefde.

JK 18/02

Trouw VRIJDAG 24 FEBRUARI 1989

Kamer verdeeld over aidstests

Bijval en felle kritiek op plan aidsonderzoek

Van een onzer verslaggevers
AMSTERDAM – „Ook al verwachten we niet dat het aids-virus in de doorsnee-populatie veel slachtoffers zal maken, we weten toch niet goed hoe hard we dat moeten geloven. Het is verstandig om met onbevooroordeeld epidemiologisch onderzoek die laatste twijfels weg te nemen en steeds opnieuw te bepalen welke segmenten van de bevolking gevaar lopen.“

„Juist omdat er nog geen geneesmiddel of vaccin is, bestaat de enige strategie uit het constant onder druk houden van deze infectieziekte, door de overdracht op alle mogelijke manieren te bemoeilijken.“

Prof. dr. J. P. Vandenbroucke, klinisch epidemioloog in het Leidse academisch ziekenhuis, pleit voor het door de Gezondheidsraad voorgestelde grootschalig aidsonderzoek met precies het argument dat anderen er tegen inbrengen. Bij gebrek aan een medicijn en preventief vaccin zouden gegevens uit het door de Gezondheidsraad voorgestelde anonieme bloedonderzoek toch nutteloos zijn.

„Er zijn voorbeelden genoeg uit het verleden waarbij infectieziekten zonder medicijn zijn overwonnen door ze voortdurend onder druk te houden. Om de overlevingskansen van een ziekteverwekker te verkleinen moet je wel een goed beeld hebben van de verspreiding en overdracht. Over de wijze waarop weten we heel wat, over de kwantiteit van de overdracht in verschillende bevolkingsgroepen nog maar weinig.“

Juist daarom pleit de Gezondheidsraad voor een anonieme test om een beeld te krijgen van de doorsnee.

Welles-nietes

De hele discussie om het pleidooi van de Gezondheidsraad is er een van het welles-nietes kaliber. Prof. dr. H. J. J. Leenen, voorzitter van de Vereniging voor gezondheidsrecht, ziet niets in de regeling. „We weten al hoe aids verloopt. Het is de vraag of je straks iets kunt doen met die extra kennis uit epidemiologisch onderzoek.“

Leenen vindt, in tegenstelling tot de Gezondheidsraad, dat de groep van (voortdurend geteste) bloeddo-

noren representatief is voor de algemene bevolking. Dat kun je volgens hem niet zeggen van de patiënten, wiens bloed straks onderzocht zal worden.

Vandenbroucke: „Bloeddonoren zijn mensen die zichzelf gezond achten. Bovendien vormen ze een duidelijk selectieve groep van mensen die noch uit de sociale onder- noch uit de sociale bovenlaag komen. Ze willen iets voor anderen doen, zouden met een collectebus lopen als ze dit niet deden. Representatief zijn ze niet; onderzoek onder hen levert zeker een onderschatting van de besmettingspercentages op. Zoals een aidstest onder mensen die om wat voor reden dan ook in ziekenhuis of polikliniek belanden waarschijnlijk een overschatting geeft.“

Dat is de consequentie van anoniem bloedonderzoek, waarbij een echte steekproef bij voorbaat is uitgesloten.

Zelfbeschikking

Tegenstanders van het bloedonderzoek beroepen zich vrijwel allemaal op het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt. De Grondwet verzekert hem dat hij bepaalt wat er met zijn lichaam en bloed gebeurt.

Net als prof. Leenen mist het Landelijk patiënten/consumenten platform (LPCP) een hard argument van de Gezondheidsraad om de Grondwet opzij te zetten. Dat patiënten niet kunnen weigeren om aan de steekproef mee te doen vindt de LPCP „in flagrante strijd met het in internationale verdragen verankerde beginsel van zelfbeschikking“.

„Er is geen sprake van een zwaarwegend belang waarvoor deze beginselen opzij gezet zouden moeten worden. De epidemie ontwikkelt zich niet zo snel als gedacht en met de uitkomsten van het onderzoek kan men geen concreet gezondheidsbeleid voeren“, stelt de patiëntenorganisatie.

Je weet toch niet wanneer een besmet persoon ziek wordt en uit anoniem onderzoek word je ook niet veel wijzer over nieuwe 'niet-traditionele' risicogroepen. Je kent immers de wijze van overdracht niet bij een positief uitgevallen anonieme test.

Dat manco was voor drs. H. Moerkerk, lid van de commissie van de

Gezondheidsraad, een van de redenen om tegen het advies van de raad te stemmen.

Ook hij wil het recht op zelfbeschikking niet prijsgeven voor een onderzoek met zo'n wankel basis. Bijval krijgt hij van het Nederlands juristen comité voor de mensenrechten (NJCM) dat niet de noodzaak kan ontdekken om de lichamelijke integriteit en het zelfbeschikkingsrecht op de tocht te zetten.

Niet zo eenduidig

Epidemioloog prof. Vandenbroucke draait het argument weer om: „Recht op zelfbeschikking kan ook betekenen dat de overheid haar burgers optimale mogelijkheden biedt om hun eigen verantwoordelijkheid op zich te nemen. Dat kun je pas echt als je je eigen omstandigheden goed kent, bij voorbeeld hoe je er wat aids betreft voorstaat. Zo redeneren ze in Zweden. Ik bedoel maar, zelfbeschikking is niet zo'n eenduidig begrip.“

Ga niet alleen van de individuele patiënt uit, waarschuwt Vandenbroucke. „De maatschappij heeft ook haar rechten. Per slot van rekening werden vroeger studenten die weigerden om een TBC-test te laten uitvoeren, ook niet toegelaten op de universiteit.“

De Koninklijke Nederlandse maatschappij voor geneeskunst koos gisteren, tussen alle radicale opstellingen door, een verzoenende toon. Voorzitter W. Cense deed de anonieme aids-test niet onmiddellijk in de ban, maar eiste wel dat mensen ervan op de hoogte worden gebracht dat hun bloed op aids onderzocht kan worden. Zonder toestemming van de bloedgever geen onderzoek, stelde Cense voor.

Vrijwillig onderzoek

Tegelijkertijd deed Cense de suggestie om een veel groter representatief onderzoek onder de bevolking te houden, waarbij veel meer mensen worden betrokken. Uiteraard als zij er mee instemmen. „Mogelijk ontdek je daarmee een absolute no-risk groep, en dat is van belang bij bloedtransfusies.“

Maar ook over de representiviteit van een dergelijk onderzoek bestaan twijfels, omdat juist mensen die bij zichzelf geen besmetting vermoeden, er gemakkelijker mee zullen instemmen.

Van onze parlementaire redactie
DEN HAAG – Het advies van de Gezondheidsraad bloedmonsters in ziekenhuizen te onderzoeken op aids heeft de Tweede Kamer in twee kampen verdeeld. De CDA-fractie heeft op voorhand geen bezwaar tegen eventuele verplichte tests. PvdA-woordvoerder Van Otterloo zegt daarentegen 'geen goede redenen voor een paardemiddel' te zien. De VVD houdt zich op de vlakte.

Van Otterloo verklaarde gisteren weinig onder de indruk te zijn van het argument van de Gezondheidsraad dat de aidstests meer licht kunnen werpen op de mate van verspreiding van het virus onder de Nederlandse bevolking. „Stel dat wordt aangetoond dat het aantal seropositieven in ons land 10 000 hoger ligt dan tot nu toe werd aangenomen, wat dan nog? Concreet beleid kan alleen worden gemaakt op basis van het aantal mensen dat ook daadwerkelijk ziek is.“

Daarnaast vraagt de PvdA'er zich af of de voorgestelde tests wel een representatief beeld van de Nederlandse bevolking geven. Van Otterloo: „Alleen het bloed van mensen die in ziekenhuizen terecht zijn gekomen wordt onderzocht. Die vormen bepaald geen dwarsdoorsnede van de bevolking.“

CDA-Kamerlid Janmaat-Abbe zegt het te betreuren dat de PvdA de voorstellen van de Gezondheidsraad al bij voorbaat afwijst. „Tot nu toe zaten CDA en PvdA op één lijn over de aidstests“, aldus Janmaat-Abbe. „Die consensus heeft de PvdA nu doorbroken. Het lijkt mij het meest verstandig om eerst het standpunt van de regering af te wachten alvorens een oordeel te vellen over de voorstellen.“

De Tweede-Kamercommissie voor volksgezondheid heeft het kabinet gisteren gevraagd zo snel mogelijk op het voorstel van de Gezondheidsraad te reageren, in ieder geval voor de behandeling van het rapport in de Kamer begin maart. Volgens het ministerie van WVC komt dat standpunt volgende week.

Staatssecretaris Dees van volksgezondheid is tot nu toe altijd tegen verplichte aidstests geweest. Dees zei vorig jaar in de Tweede Kamer dat er aan dergelijke onderzoeken te veel ethische, juridische en maatschappelijke bezwaren kleven. De staatssecretaris stelde zich op het standpunt dat het Nederlandse

Van Otterloo

rechtsstelsel niet toestaat dat onderzoekers ongevraagd gebruik maken van materialen uit het menselijk lichaam. Ook anonieme onderzoeken vond Dees geen rechtvaardiging om bloed voor een ander doel te gebruiken dan waarvoor het is afgestaan.

PvdA'er Van Otterloo betwijfelt of het wel mogelijk is de tests anoniem uit te voeren. „Doel is volgens de Gezondheidsraad de verspreiding van het aids-virus buiten de traditionele risicogroepen tegen te gaan. Maar hoe kan dat als inderdaad alleen gekeken wordt naar leeftijd, geslacht en regio van de bloedgevers? Daarmee is nog niet duidelijk of het om bijvoorbeeld een homo- of heteroseksueel gaat.“

Daarom heeft Van Otterloo ook moeite met het voorstel van de Gezondheidsraad bij de tests gebruik te maken van de bloedmonsters die in ziekenhuizen en bij consultatiebureaus zijn opgeslagen. „Deze adviezen houden in dat iemand die zich in het ziekenhuis meldt voor een allergietest, gevraagd kan worden naar zijn seksuele voorkeur. En dat lijkt me toch niet de bedoeling.“

PPR-Kamerlid Lankhorst is tegen alle verplichte aidstests, ook al zijn ze anoniem. De PPR ziet in de tests een 'inbreuk op het grondwettelijke zelfbeschikkingsrecht van het individu over zijn eigen lichaam'.

De VVD wil zich voorlopig niet branden aan de voorstellen van de Gezondheidsraad. „Wij hebben het rapport nog niet eens onder ogen gehad“, aldus een woordvoerder. „Tot nu toe hebben wij alle informatie uit de media moeten halen. Dat lijkt ons te weinig voor een oordeel.“

komen bij de aids-commissie. „De individuele leden van de commissie hebben na de afwijzing wel hier en daar wat stoom af moeten blazen“, zei secretaris Rigter gisteren. Een meerderheid van de commissie vindt zo'n onderzoek wel degelijk nodig.

De fracties van PvdA, D66, PPR en SGP hebben gisteren bij de behandeling van de voortgangsnota Patiëntenbeleid waardering uitgesproken voor het standpunt van staatssecretaris Dees over het meerderheidsadvies van de Gezondheidsraad.

De Kok van het CDA zei later dat zijn fractie zich nog beraadt. Hij verwacht dat ze geen ander standpunt zal innemen dan Dees. Terpstra (VVD) wilde pas commentaar geven nadat haar fractie het advies en de reactie van de staatssecretaris erop goed heeft bestudeerd.

Dees legde er gisteren de nadruk op dat hij een aidstest zonder toestemming van de betrokkenen niet dogmatisch wil benaderen. Hij zei dat hij van mening kan veranderen zodra blijkt dat er met zo'n test een essentieel volksgezondheidsbelang is gediend.

Gezondheidsraad: laat de politiek beslissen

Van onze redactie samenleving
UTRECHT – De Gezondheidsraad zal geen nieuwe poging ondernemen om staatssecretaris Dees (volksgezondheid) te overtuigen van het belang van een grootschalig, anoniem onderzoek naar aids. De leden van de commissie aids van de Gezondheidsraad hebben gisteren besloten om zich voorlopig van commentaar op de zaak te onthouden.

„Wij vinden dat we genoeg argumenten hebben aangedragen voor het houden van een onderzoek. Nu Dees ons advies heeft afgewezen, is het een zaak van de politiek geworden“, aldus dr. R. Coutinho, één van de leden van de aids-commissie van de raad.

Vorige week adviseerde de Gezondheidsraad staatssecretaris Dees om een groot, anoniem onderzoek op te zetten naar het voorkomen van het aidsvirus onder de bevolking.

Dat onderzoek kan gehouden worden door bloedmonsters uit ziekenhuizen, geslachtsziektenpoli's en consultatiebureaus steekproefsgewijs te testen op aids.

Volgens de Gezondheidsraad is zo'n onderzoek nodig omdat op dit moment niemand weet hoeveel mensen in Nederland al besmet zijn met het virus. Dees liet zondag weten dat het rapport van de raad hem vooralsnog niet kon overtuigen van het nut van het onderzoek. De afwijzing van Dees is hard aange-

Aids wordt ziekte van de armen

Randjongeren zijn moeilijk met voorlichting te bereiken

VR
28-2

door Aldert Schipper

Aids is bezig een armeluisziekte te worden. Toen de ziekte begin jaren tachtig in Europa bekend werd, waren veelal homoseksuele mannen die financieel een veertje konden wegblazen het slachtoffer.

Zij waren het die naar New York en Los Angeles konden reizen of Amerikaanse vrienden uitnodigden om te komen logeren. Enkelen van hen werden bekend van de televisie en vertelden diepzinnig over hun ziekte, die dood en leven, lust en lijden bij elkaar bracht. De meesten van hen zijn inmiddels overleden.

Aids is nog steeds de ziekte van vooral de homo's, maar de snelheid van de groei neemt af. Nieuw is dat aids dreigt door te dringen onder de armsten, de immigranten en de randgroepjongeren. En de ziekte is een bekend verschijnsel onder de spuitende druggebruikers, de schandknappen en de heroineprostituees.

Voor de aidspatiënten uit de homoseksuele upper class is de ziekte al lang geen aanleiding meer voor diepzinnige beschouwingen. De woordvoerder van de Nationale commissie aids-bestrijding, de arts Bart Eijrond, verkeert ook buiten werktijd nogal eens met patiënten. Hij vertelt dat de conversatie steeds meer gaat lijken op die in een bejaardenhuis.

„Er wordt gesproken over bloedbezinking en over het aantal trombo-

cyten,” vertelt hij. „Ze hebben het over hoeveel milligram AZT, het aids remmende middel, ze moeten slikken. De gesprekken die mensen van tussen de dertig en veertig met elkaar voeren verwacht je eigenlijk in een verpleeghuis.”

De onderzoekers die een jaar of zeven geleden optimistisch en vol hoop begonnen te zoeken naar middelen tegen aids, merken dat de grenzen steeds verder wijken en dat het medicijn nog lang op zich zal laten wachten. „Het wordt steeds frustrerender, je voelt je steeds machtelozer. Met AZT kun je wel wat doen, maar na een tijdje raakt het middel uitgewerkt.”

Minder boeiend

Een internist van het Amsterdamse Academisch medisch centrum herinnert zich de stimulerende gesprekken met de aids-patiënten van het eerste uur nog levendig. Nu merkt hij bezorgd op dat zijn spreekuur bezocht wordt door „minder boeiende” mensen.

„Het klinkt discriminerend, maar vroeger kon een spreekuur geweldig uitdijen doordat het gesprek ineens ging over de diepe vragen van leven en dood. Nu speelt het consult zich af binnen het platte vlak van poeders en pillen. Het kan tot gevolg hebben, dat de aandacht en de zorg voor de aids-patiënten in de komende jaren zal tanen.”

„Het wordt onaangener,” bevestigt woordvoerder Eijrond. „Het wordt steeds grimmiger.” Hij vindt het weliswaar niet waarschijnlijk

dat het zover komt, maar hij sluit niet uit dat ook in ons land straks mensen op straat liggen dood te gaan. Net als in New York nu soms gebeurt. „De groep is kleiner dan ginds en er zijn allerlei voorzieningen in de maak, maar zulke dingen kunnen hier wel gaan gebeuren,” zegt Eijrond.

In ons land zijn volgens de laagste schatting 15 000 mensen besmet met het aids-virus. Misschien wel 30 000. De toename van het aantal besmette mensen neemt af, maar volgens de verwachting zullen veel van deze mensen binnen tien jaar aids krijgen en aangezien er ook dan nog naar alle verwachting geen medicijn is, zullen zij overlijden. Onder de virusdragers en onder degenen die straks ziek zullen worden, zijn mensen uit de armere bevolkingsgroepen oververtegenwoordigd.

Duidelijke cijfers van aantallen mensen die met aids zijn besmet, zijn er niet. Men gaat af op materiaal over andere seksueel overdraagbare aandoeningen. Migranten vormen volgens de Nationale commissie aids-bestrijding een nieuwe risicogroep. Hoewel het aantal aids-patiënten onder hen nog niet hoger is dan onder de overige Nederlanders, stijgt onder hen wel het aantal lijders aan gonorrhoe en syfilis, terwijl dat onder de overige bewoners van ons land niet het geval is. Dat kan er op wijzen dat onder allochtonen ook het aantal seropositieven sneller stijgt. Dat kan ook worden gezegd van andere groepen, zoals randgroepjongeren.

Migranten horen tot de groepen die in de regel zonder condoom vrijen en ook onder hen hebben sommigen wisselende partners. Onderzoekster drs. M. A. W. G. van Duifhuizen, verbonden aan de commissie, vertelt dat migranten zich onderscheiden van de klassieke risicogroep, de homoseksuele mannen, doordat zij minder gemakkelijk te bereiken zijn met de informatie tegen aids. Er is daarom voor hen een speciale voorlichting in de maak, maar eer dat werkt zijn we wel een paar jaar verder.

Van Duifhuizen: „Ze worden niet zo makkelijk bereikt als andere Nederlanders, maar ze vertonen een gedrag dat even gevaarlijk of riskanter is dan dat van de meeste Nederlanders.”

Randgroepers

Randgroepjongeren zijn waarschijnlijk nog het meest bedreigd. Het zijn jongens en meisjes die niet meer naar school gaan, geen werk hebben, van huis zijn weggaan en die problemen hebben met hun omgeving. De Nationale commissie weet nog niet hoe zij hen kan bereiken. De migrantjongeren onder hen vormen wellicht het ernstigste probleem. Daar worden geen kranten gelezen en de door de aids-campagne gepropageerde manier van veilig vrijen is voor hen niet acceptabel. „Het zijn mensen met een opvallend conservatieve inslag,” zegt Van Duifhuizen. Zij meent dat alleen maar een individuele benadering bij hen kan werken. Een extra karwei-

tje voor de streetcornerworker.

De straathoekwerkster Astrid van der Velde in Amsterdam Oost schetst een weinig vrolijk beeld van 'haar' contacten. „Mijn haren rijzen te berge als ik hoor hoe onder de jongeren over seks wordt gepraat; 'onder de dekens, licht uit en met een stuk gène naderhand'. Het is allemaal nog heel onbesproken. Een condoom gebruiken vinden ze een schande. Verder hebben jongens het gevoel dat het gebruiken van een condoom afbreuk doet aan het macho-gevoel.”

Van der Velde weet dat een aantal drugs gebruikende randgroepers heel bang is dat ze seropositief zijn. Dat is de groep mensen die in het verleden elkaars spuiten leenden. Een groot deel durft zich niet te laten testen.

„Ik ken ongeveer 250 jongeren. Twee hebben aids en ik weet van twaalf dat ze seropositief zijn. Zij behoren tot de groep die met spuiten in aanraking zijn geweest en die seksuele contacten met veel verschillende mensen hebben gehad.”

Reacties

„De jongeren die zich wel hebben laten testen en weten dat ze drager van het virus zijn, reageren verschillend. Sommigen gaan heel gezond leven. Anderen zijn kwaad en willen dat anderen het ook krijgen, ook al is het door hun toedoen. 'Ik er aan, dan jij er ook aan.' Een aantal meiden vrijt nog steeds zonder condoom. Net zoals ze denken dat ze niet zwanger worden, denken ze

ook dat ze geen aids krijgen. Of ze zeggen: 'Ik vrij toch met schone mannen' of 'Ik weet toch met wie ik vrij.'”

„Twee jaar geleden lieten verscheidenden zich testen en bleek er ineens een aantal seropositief te zijn. Nu heeft men de oogkleppen weer opgezet en gaat men de confrontatie uit de weg”, vertelt Astrid van der Velde.

Het besef van de jongeren dat ze wel eens aids zouden kunnen hebben, was een grote schok. „Heroïne, daar koos je voor. Maar de ziekte aids was ineens in je lijf, zonder dat ze het wisten konden ze het al opgelopen hebben.”

„Aids is synoniem voor dood en ellende. Het streetcornerwerk is ook

aangrijpender geworden sinds de ziekte verscheen. Twee jongeren uit mijn groep krijgen AZT. Ik ken een jongen die aids heeft maar hij zegt dat het al weer over is want hij 'slikt nu AZT'. Glashard ontkennen dus.”

Hard drugs

Nederland kent zo'n 20 000 gebruikers van hard drugs. Onder hen vijf à zesduizend mensen van Surinaamse afkomst. Tot dusver hadden zij in het algemeen te veel respect voor hun eigen lijf om te spuiten – een bron van aidsbesmetting; zij snoven meer. Dat verandert nu. Bovendien hebben zij wisselende seksuele contacten. Onder de heroinegebruikers zijn ook een tweeduizend Marokkanen. Van hen spuiten er niet zoveel,

maar ook zij hebben weer de zo gevaarlijke wisselende contacten. De harder wordende sfeer rondom aids gaat niet voorbij aan de mensen die zich als hulp, de buddy, van een aidspatiënt inzetten. Voor een vriend die vreselijk lijdt, kan een nobel mens zich nog wel langere tijd druk maken. Ook als die vriend in het einde van zijn ziekte bijna onherkenbaar wordt. Maar voor een 'vieze' drugspuiter in een kraakpand? Dan slaan de vermoeidheid en de irritatie toe.

De buddies van de Schorerstichting richten zich op de homo's. Zij zeggen: „Wij hebben voor randgroepers en heroineprostituees niet zoveel feeling.”

Trouw MAANDAG 13 FEBRUARI 1989

Wijding Harris met applaus en protest

Van onze kerkredactie
BOSTON, AMSTERDAM - De 58-jarige Barbara Harris is zaterdag in Boston, VS, de eerste vrouwelijke bisschop geworden in een kerk waarbinnen de bisschoppen gelden als 'opvolgers van de apostelen'; er was veel belangstelling voor deze als historisch beschouwde plechtigheid.

Dat ook binnen de episcopale kerk bezwaren leven tegen deze doorbraak van de vrouw in het apostolisch ambt bleek tijdens de wijdingsplechtigheid. De liturgie voorziet vanouds in een moment waarop de gelovigen bezwaren kunnen aantekenen tegen de persoon van de wijdeling.

De televisie registreerde een klaar, maar toch nog waardig protest tegen deze inbreuk op de traditie, deze „heiligschennis“. Dit had de episcopale kerk nooit op eigen houtje mogen doen, dat is een zaak die alle kerken met bisschoppen

aangaat, zo klonk de laatste, vergeefse oproep om van deze „sacramentele schijnvertoning“ af te zien. Maar de voorzittende bisschop van de episcopale kerk, Edm. Browning, die de plechtigheid leidde, ging er niet op in. Die discussie was immers de afgelopen maanden uitentreuren gevoerd en de besluiten waren formeel juist genomen. Het was thans niet meer de plaats en het moment om daar weer over te beginnen. De gemeente stemde met applaus in.

Behalve Browning legden nog enkele tientallen bisschoppen haar de handen op. Opvallend was vooral wie wel en wie niet aanwezig waren. Verscheidene anglicaanse kerken, waaronder de kerk van Engeland, waren niet vertegenwoordigd, omdat zij vinden dat de Amerikaanse geloofsbroeders met de bisschopswijding van een vrouw in elk geval te hard vooruit lopen. De beleidslijn van onder anderen aartsbisschop Runcie van Canterbury is dat de vrouwelijke bisschop thans nog niet is erkend en er dus ook niet aan een 'bisschopswijding' wordt deelgenomen. Men mijdt de plechtigheid, maar desondanks zal men de 'communio', de kerkgemeenschap, om die reden niet verbreken. Sommigen dus in Boston opvallend afwezig, maar er waren ook enige demonstratieve aanwezigen. Rooms-katholieke geestelijken wilden onderstrepen dat wat hun betreft de bisschopswijding van Harris een impuls mag betekenen voor de plaats van de vrouw in de r.-k. kerk.

Het officiële r.-k. standpunt is overigens dat deze gebeurtenis slecht is voor de oecumene; in de oosters-orthodoxe kerken is zo mogelijk nog minder begrip.

De nieuwe bisschop zelf zei te hopen dat haar wijding de betrekkingen met de andere kerken niet zou schaden, maar zij erkende dat „wij lopen op een pad bezaaid met doornen“.

Barbara Harris, zwart, gescheiden, van goede familie, zoals de meeste leden van de episcopale kerk, is nog geen tien jaar priester. De voormalige zakenvrouw koos in 1976 voor een baan in de kerk. Zij wijdde zich vooral aan diakonale arbeid en aan het schrijven. Binnen haar kerk is zij omstreden door haar radicale standpunten tegen discriminatie van mensen om hun huidskleur of seksuele geaardheid. Sommigen zeggen geen bezwaar te hebben tegen een vrouw als bisschop, maar wel tegen mevrouw Harris, „omdat een bisschop een volgeling van Christus moet zijn en niet van Karl Marx“.

Keulen

Elders op aarde aanvaardde een andere omstreden bisschop zijn nieuwe ambt: kardinaal Joachim Meisner werd zondag geïnstalleerd als aartsbisschop van Keulen. Grote belangstelling bij de plechtigheid in de dom, en buiten mensen die protesteerden tegen de komst van de man uit Berlijn, die door paus Johannes Paulus II aan de Keulse gelovigen is opgelegd.

Barbara Harris...een pad vol doornen...

FOTO: AFP

Meisner zei graag allen in het aartsbisdom de hand te willen reiken en van nu af alle kritische discussie over zijn persoon en het benoemingenbeleid van het Vaticaan achter zich te laten.

De plechtigheden in Boston en Keulen komen overeen dat zij omstre-

den waren, zij het om verschillende, in zekere zin tegenovergestelde redenen. De hulpbisschop van Massachusetts en de aartsbisschop van Keulen betreden beiden een moeilijk „pad vol doornen“ met voor ieder de netelige bewijslast dat hun weg begaanbaar is.

Seksvakanties L023

Het Finse ministerie van gezondheid heeft de regering opgeroepen seksvakanties te organiseren voor mensen die lijden aan de stress van het moderne leven.

„Mensen die gebukt gaan onder stress moet de mogelijkheid worden geboden met seksvakantie te gaan om hun zorgen te vergeten en er weer bovenop te komen in een erotische omgeving“, aldus een gisteren verschenen rapport dat benadrukt dat de stresspatiënten wel zelf voor een partner moeten zorgen.

„Het gebrek aan vrije tijd en de vele gevarieerde sociale verplichtingen zijn de voornaamste belemmeringen voor een bevredigend seksleven“, gaat het document verder. De opstellers ervan zijn daarnaast van mening dat erotische lektuur, afbeeldingen en kunst meer moeten worden geaccepteerd in Finland. Volgens hen moeten deze artikelen zorgen voor een erotische en seksueel stimulerende sfeer in de Finse samenleving.

Daders rituele babymoord niet vervolgd

ARNHEM (ANP) - De rechtbank in Arnhem heeft gisteren de ouders van een vermoorde twee en een half maand oude baby ontslagen van rechtsvervolging. De verdachten, de 27-jarige moeder en de 31-jarige vader zijn direct op vrije voeten gesteld.

De rechtbank heeft verworpen dat bij de rituele moord geen opzet in het spel zou zijn geweest. Ook acht de rechtbank bewezen dat de beide ouders doodslag hebben medegepleegd. De rechtbank heeft echter tegelijkertijd de conclusie in het psychiatrisch rapport overgenomen dat beide ouders volledig ontoerekeningsvatbaar zijn.

De derde verdachte in de moord op baby Floris, een vriendin van de ouders, moet zich laten opnemen in een psychiatrisch ziekenhuis, aldus het vonnis van de rechtbank. Tegen haar wordt evenmin verdere rechtsvervolging ingesteld. De vrouw is eveneens op vrije voeten gesteld.

CDA vraagt maatregelen sexlijnen

Par 140209

DEN HAAG - De CDA-fractie in de Tweede Kamer wil van minister Smit-Kroes (verkeer) weten of zij maatregelen overweegt tegen de zogenaamde 06-lijnen, zoals de (telefonische) babbelboxen en sexlijnen.

Dat blijkt gisteren uit schriftelijke vragen van het CDA-Kamerlid Eversdijk. Hij wil weten hoeveel telefoon-abonnees moeilijkheden hebben bij het betalen van de telefoonrekening en hoeveel telefoon-afsluitingen daarvan het gevolg zijn.

Het Kamerlid vraagt ook informatie over de technische mogelijkheden voor bedrijven en particulieren om het gebruik van de 06-lijnen te voorkomen. (ANP)

KINDERLOKKERS

PSYCHOLOGIE

Kinderlokkers ontvoeren of molesteren kinderen als de gelegenheid zich voordoet en niet met voorbedachte rade, zo blijkt uit Amerikaans onderzoek. Slechts vijftien procent van hen gebruikt daarbij geweld

en negentig procent van de kinderen tussen de drie en zes jaar is bijvoorbeeld door middel van een snoepje over te halen mee te gaan met een min of meer vreemde volwassene. Wanneer kinderen dus

Most Adults Favor Spankings in Schools

UNITED PRESS INTERNATIONAL

New York

A survey of 1,000 adults around the country shows the majority believe spanking students in public schools helps the learning process, Parents Magazine reported yesterday.

Seventy-seven percent of those questioned said spanking is a useful way of maintaining discipline in schools or correcting unacceptable behavior in an individual child.

Only 14 percent said they felt it was bad, while 22 percent said it had no effect.

The majority of those surveyed, 53 percent, said school authorities should have permission from parents before they spank a student. Nineteen percent said teachers should be allowed to spank any child they think needs it, while 24 percent said they don't think children should be spanked at all.

Thirty-nine of the 50 states still allow corporal punishment in public schools.

geleerd kan worden te weigeren in te gaan op deze uitnodigingen dan kan een aantal zeer akelige misdrijven waarschijnlijk voorkomen worden. Cheryl Poche en haar collega's van de Western Michigan University hebben hiervoor een methode ontwikkeld. Ze lieten vierenzeventig kinderen in de leeftijdsgroep van vier tot zeven jaar een video zien met daarop mannen die kinderen probeerden over te halen met hen mee te gaan. De piepjonge acteurs demonstreerden vervolgens hoe je veilig moet reageren. Eerst zeiden ze: „Dat moet ik eerst aan mijn meester (of vader of moeder)

vragen“, om vervolgens naar de betreffende volwassene toe te rennen. Ook wanneer ze bij hun naam genoemd werden, toonden ze dit zelfbeschermende gedrag. Het blijkt dat kinderen die kijken inderdaad het gedrag van de kinderen op de video overnemen, vooral als de boodschap herhaald wordt. Het is daarbij onnodig kinderen bang te maken met verhalen wat er kan gebeuren als ze toch meegaan. De twintig minuten durende videopresentatie blijkt voorts effectiever te zijn dan een live instructie van een uur. De onderzoekers bevelen dan ook aan om massaal video's te gaan gebruiken. (Journal of Applied Behavior, 1988-3)

En een verrassing was het

Een te nonchalante videotheekhouder heeft twee kinderen uit het Nederlandse Soest een uitermate pikante avond bezorgd.

De ouders van de twee kinderen (zeven en negen jaar) gingen een avondje uit in Baarn en besloten hun kroost te verrassen met een videoavondje. De keuze viel op Bugs Bunny en twee andere banden met tekenfilms. Lekkers in de koelkast, laat naar bed en leuke films: niets stond voor de beide zontjes een gezellige avond in de weg.

Eén verkeerde greep van de videotheekhouder in het bandenrek zorgde uiteindelijk voor een hele andere avond. Toen de ouders tegen half elf thuis kwamen, werd gevraagd of de kinderen zich een beetje hadden vermaakt. Een wat stamelend jawel hoor veroorzaakte bij de vader wat wantrouwen. Het hoge woord kwam er even later uit: „We hebben allemaal blote mensen gezien, die allemaal vreemde dingen deden.“

De videotheekhouder bood duizend keer excuses aan. De kinderen hebben alsnog hun plezierig avondje gehad: van de videotheek kregen ze zes banden voor niets...

„Het stikt hier van de homo's”

De naam van de vereniging mocht niet in de *Gaykrant*. En ook de betrokken speelsters wilden liever niet met naam en toenaam genoemd worden in een artikel in deze krant over een staalje van homo-pesterij met een verrassende afloop bij een Brabantse, vermoedelijk Eindhovense hockeyclub.

Bestuurslid Tine (zelf lesbisch) vertelt in de *Gaykrant* dat haar hockeyclub een probleempje had met een speelster die „aanvankelijk alleen achterna werd gelopen omdat ze lesbisch was.” Het probleempje werd een probleem toen speelster en trainster ook nog eens gingen samenwonen. Prompt staken roddels en achterklap de kop op. „Nogal wat mensen”, aldus Tine, „begonnen vervelend te doen; vooral ouders van kinderen, omdat de ene dame ook een meisjesteam trainde.” De trainster werd door de mannenbroeders in het bestuur op het matje geroepen. Na het onderhoud leek de lucht gezuiverd. „Alle geruchten waren verzinsels en alles was gebaseerd op de bekende vooroordelen.”

Maar de pesterijen bleven doorgaan en werden zelfs zo hevig dat het de speelster en de trainster te gortig werd. Ze bedankten voor het lidmaatschap. Maar dat ging zo maar niet. Het bestuur zag de vriendinnen, in het bijzonder de trainster die als speelster van het damesteam tot de uitblinkers behoorde, ongaarne vertrekken en sputterde tegen.

Tine: „Op zichzelf is zo'n weigering een interne zaak van het bestuur, maar het moest wel om speltechnische oorzaken gaan. Het lesbisch zijn van de dames begon echter steeds meer gewicht in de schaal te leggen. Toen ze dat door het bestuur werd nagedragen, barstte de bom.”

De vriendinnen riepen kwaad dat ze in de club bepaald geen uitzonderingen waren. „Het stikt hier van de homo's en lesbiennes.”

De mannelijke leden van het bestuur geloofden daar niets van, maar moesten al snel hun ongelijk bekennen. Op de dag dat een van de vrouwen afscheid zou nemen, organiseerden de leden uit solidariteit een protestmeeting op het terras van het clubhuis. Alle homo's en lesbiennes van de club kregen het verzoek zich als zodanig bekend te maken. De oproep had succes. Liefst tachtig homo's en lesbiennes kwamen opdagen. Een kleine minderheid bleek een ongedacht grote meerderheid.

De op het terras aanwezige bestuursdelegatie voelde zich behoorlijk opgelaten en kwam, al-

du bestuurslid Tine, „niet verder dan de gebruikelijke platvoerse opmerkingen. Tot discussieren waren de bestuurders niet bereid. Dat vonden ze doodeng. Want daar zaten die en die van dat en dat herenteam en bijna een compleet damesteam.”

De voorzitter heeft de zaak uiteindelijk bestuurlijk gesust. Hoe hem dat lukte, vertelt het verhaal in de *Gaykrant* niet. En evenmin is bekend of en, zo ja, hoeveel homofoben de club de rug hebben toegekeerd.

Om welke club het gaat is nog altijd niet bekend. De *Gaykrant* doet er het zwijgen toe, evena'

enkele door ons geraadpleegde hockeyvrienden in Eindhoven en omgeving. Daarom moet de verbastering (gehoord in Son) van EMHC tot Eindhovense Mixed Homo Club maar niet al te serieus worden genomen.

Scheuring dreigt binnen het COC

(Van onze verslaggever)

AMSTERDAM — Er dreigt een scheuring binnen de belangenvereniging van homoseksuelen, het COC. Gisteren werd het aftreden bekendgemaakt van het landelijk bestuurslid Erie Izeboud. Ze vindt dat de andere bestuursleden harder moeten optreden tegen twee gewone COC-leden die 'middelen hebben gebruikt van nationaal-socialistische aard'.

Aanleiding van de bestuurscrisis is een uit de hand gelopen dorpsruzie binnen de COC-afdeling Kennerland. Ingewikkelde toestanden ontstonden na een meningsverschil over een overlijdensadvertentie van homo-voorvechter Niek Engelsman.

Het landelijk bestuur raakte erbij betrokken, maar kennelijk niet tot tevredenheid van alle Haarlemse homo's. Een afdelingslid tekende een affiche, waarop de namen van de landelijke bestuursleden waren versierd met runetekens. Een ander lid maakte een weinig vrouwvriendelijke spotprent. Erie Izeboud zegt dat daarin verband wordt gelegd met het nazi-regime. „Het COC streeft naar opheffing van discriminatie. Als je dan zaken binnen je eigen beweging tegenkomt die daar haaks op staan, moet er worden gehandeld. Dat is niet gebeurd.”

Lieve 17-jarige VPRO

Jouw brief heeft me weer even teruggebracht naar een periode die nu zowat 20 jaar achter me ligt. Ook ik had toen een relatie met een veel oudere getrouwde man. Ook ik heb een aantal malen getracht een punt achter die relatie te zetten maar hij kon me niet missen dus ging het weer verder. Deze situatie heeft ± 3 jaar geduurd. Toen heb ik er definitief een punt onder gezet. Hij heeft me daarna met rust gelaten. Misschien wel omdat ik al de 21 naderde ofzo. Jouw brief geeft perfect weer wat er met je gebeurt. Je raakt al je vrienden kwijt want alles moet stiekem. Je kan niet blij zijn met je verliefdheid. Je moet liegen tegen je familie. Uiteindelijk heb je niemand meer, alleen je vriend waar je niet op kan en mag bouwen want hij heeft tenslotte al een vrouw. Ik hoop dat er mannen zijn, die een soortgelijke relatie hebben, die jouw brief lezen. Misschien dat ze dan beseffen wat ze iemand aandoen. Die zoveel jonger is. Ze ontnemen je n.l. een stuk jeugd. Er is zoveel ongelijkwaardigheid door de 20 jaar en het huwelijk

waar hij aan vast zit. Bovendien maken ze hun echtgenote er denk ik ook niet bepaald gelukkig mee. Natuurlijk zul je denken, ja ik ben ook verantwoordelijk. Dat is waar. Maar dat ben je niet alleen, onthoud dat alsjeblieft goed. Lieve 17-jarige ik kan je niet adviseren hoe je het moet oplossen. Ik wil je wel adviseren goed na te denken over wat je zelf wilt, zonder daarbij aan die man te denken. Al lijkt het misschien anders, hij komt er wel overheen als het met jou uit is. Bovendien heeft hij iemand waar hij op kan terugvallen, jij niet.

Naam en adres bekend

Al die jaren ging maar één jongen knock-out

In België mogen kinderen niet boksen. Nederlandse jongeren lieten onze burens zondag zien dat je best kunt boksen zonder ongelukken. Al hadden de Belgen voor de zekerheid wel een hoge politiemann, twee verplegers en een ambulance naar de sporthal laten komen.

In Deurne, vlakbij Antwerpen, hielden 62 Nederlandse bokscers tussen de twaalf en zestien jaar zondag demonstratiewedstrijden voor een groot publiek. Zelfs de Vlaamse minister van sportzaken kwam kijken, een beetje wantrouwend maar later toch positief. Er werd de hele dag immers maar één bloedneus geslagen.

Maar of kinderen in België binnenkort ook mogen gaan boksen, is nog maar de vraag. Het is er verboden omdat de Belgische regering deze sport te gevaarlijk vindt voor mensen onder de zestien.

Geheim

Ook in Nederland mag het nog niet zo lang. Hoewel er al veel langer in het geheim werd gebokst is het verbod pas vijftien jaar geleden opgeheven. „Het was zo'n onzin dat kinderen niet mochten boksen. Boksen staat dertiende op de lijst van gevaarlijke sporten. Voetbal en hockey staan bovenaan”, zegt Ruud van der Linden van de bokscub 'Albert Cuyp' in Amsterdam. In die club is de bekende bokser Van Raamsdonk als kind begonnen. Om toestemming te krijgen voor

Kinderen moeten zich aan strenge boksregels houden.

jeugdboksen moest de boksbond wel een reglement opstellen. Daarin staat bij voorbeeld dat je niet te hard mag slaan. „Kinderen mogen één minuut vechten en moeten dan een minuut rusten”, vertelt Van der Linden. „En als ze te ruw worden, krijgen ze een waarschuwing.” Ook moet er volgens de regels altijd een dokter aanwezig zijn bij wedstrijden. Maar volgens Ruud van der Linden is er in de afgelopen vijftien jaar maar één keer een jongetje knock-out geslagen. Nu zijn er zo'n 140 kinderen lid van allerlei bokscubs in het land. De veertienjarige Stef Bliklager uit

Amsterdam bokst al drie jaar. Hij ging afgelopen weekend ook mee naar België en won 'uiteraard' zijn wedstrijd. „Ik heb nog nooit verloren”, zegt Stef trots. „Mijn tactiek is de tegenstander net zo lang in de ogen aan te kijken tot ie bang wordt.” Hij wil graag beroepsbokser worden en traint daarvoor nu vijf keer per week. Hoewel hij bij zijn eerste wedstrijd wel stond te trillen op zijn benen, vindt Stef boksen niet te gevaarlijk voor kinderen. „Als kinderen willen boksen, moeten ze dat toch zelf weten”, klinkt het op z'n Amsterdams.

(NB: BEGIN ARTIKEL ZIE PAG. 40)

VERVOLG [SCHOOLBLAD 9]

uit. Dat ze altijd al graag met de blokjes hadden willen spelen, dat die jongens er altijd de baas over speelden. Natuurlijk was het ook voor een deel mijn eigen schuld. Ik had het spelen met die blokjes van meet af aan anders moeten organiseren. Je kunt de natuur nu eenmaal niet zijn gang laten gaan in dit soort dingen. Ik zou dat behooren te weten. Het feit dat ik het allemaal even terloops had willen regelen, was onderdeel van de ontstane problemen. Ik ben nooit zo goed geweest in het inschatten van mannelijke weerstand. (Wie verdedigt er nu in het openbaar het bestaan van vrouwencafé's. Dan moet je wel erg om conflicten verlegen zitten. Uiteindelijk doen die opstandelijke mannetjes alsof ze hun nederlaag slikken. Ze slenteren richting blokken. Ik verdiep me weer in de schriften. Ineens hoor ik Laurens vaderlijk tegen Ellen zeggen: "Goed zo, dat heb je heel mooi gedaan." Ook Steven laat zich van zijn beste kant zien. "Josje, je kunt beter van die brede plankjes gebruiken voor de daken." "Juf", schreeuwt Marco, "Juf, wat kunnen die meisjes dat goed hè?". Ik zeg niets. Helemaal niets. Er is één ding nog erger dan onbegrip. Dit. Want je kunt niet uitleggen wat er erg aan is. Ik weet het. Het is nooit goed.

'Maart 1760. Werden seer godlose saken op 't sujet van Onno Zwier van Haren gedebiteert, alsse dat hij sijne dochters vleeschelijk gebruikt soude hebbe, selfs jegens de natuur.' Met die regels uit het dagboek van een toeschouwer op afstand begint de meest omvangrijke partij literatuur die in Nederland ooit over een enkel geval van incest is uitgestort. De vraag of de Friese edelman Onno Zwier van Haren (1713-1779), staatsman en dichter, zijn dochters tijdens een zich jaren voortslepende 'criminele badinerie' in zijn bibliotheek seksueel placht te misbruiken, heeft tientallen pennen in beweging gezet, niet in de laatste plaats die van de beschuldigde zelf.

De meest eigentijdse verhandeling stamt van E. du Perron, wiens docudrama *Schandaal in Holland* vijftig jaar geleden verscheen als eerste deel van 'De Onzekeren', een nooit verwezenlijkte familietrilogie. Voor die tijd was het geval-Van Haren al onderwerp geweest voor literaire coryfeeën als Bilderdijk, Feith, Potgieter, Busken-Huet, Multatuli en Albert Verwey, plus een heterogeen gezelschap van minder bekende publicisten. Samen met het pamflettistische geweld dat de jonkheer zelf inzette en de reacties daarop van zijn omgeving, kunnen we spreken van het best gedocumenteerde geval van incest binnen de Nederlandse grenzen. Het huidige rumoer rondom de Bolderkar valt er bij in het niet.

De zaak beperkt zich dan ook niet tot een vraagstuk op het gebied van de zedelijkheidsleer. Er zitten ook tal van politieke en literaire kanten aan. Ten eerste was Onno Zwier van Haren voor zijn maatschappelijke val in 1760 een politicus van betekenis. Als voorzitter van de Raad van State van de Republiek der Verenigde Nederlanden was zijn invloed niet gering, het aantal zijner vijanden evenmin. Van Haren zelf heeft dan ook altijd de theorie verkondigd dat zijn politieke tegenstanders een op zich nog te bedwingen familietwist aangrepen om hem voor eens en altijd uit te rangeren.

De letterkundige dimensie is al even belangwekkend. Na zijn zondeval trok Van Haren zich uit Den Haag terug

voor een leven aan de schrijftafel in het Friese Wolvega. Daar maakte hij treurspelen van formaat, zwaar leunend op de dramatische traditie van Corneille. *Agon*, *Sulthan van Bantam* en vooral het hartstochtelijk-nationalistische heldendicht *De Geuzen* werden aanbeden door niemand minder dan Willem Bilderdijk. Ook vloeide er een eerbiedwaardig aantal liefdeszangen aan het adres van zijn echtgenote Adeleide en de hem trouw gebleven kinderen uit zijn pen.

Talrijk zijn de pogingen om verbanden te leggen tussen 'het schandaal' en Van Haren's lyriek. De taferelen Van vadermoord en dito verraad die van Haren royaal door zijn oeuvre strooide, zouden in die zienswijze getuigen van de wrok van de schrijver jegens zijn uit de school klappende dochters. De lofzangen op echtgenote Adeleide komen vanzelfsprekend ook in dat licht te staan. Conrad Busken-Huet stelde zelfs onomwonden vast dat Van Haren de letteren louter aangreep als middel tot rehabilitatie.

Ruimhartig

Onno Zwier van Haren was een kind van de Verlichting. Met zijn broer Willem, die eveneens zijn sporen heeft nagelaten in de Nederlandse letteren, deelde hij een grote bewondering voor Voltaire. Van de Franse wijsgeer adopteerde hij ook de vlijmscherpe tong. Hij ging echter niet helemaal op in de Franse modes van de pruikentijd. Zo waren de verzen die hij ooit van de hand van Dennis Diderot in bezit kreeg in zijn ogen te scabreus, en hij stopte deze achter slot en grendel om zijn gezin te vrijwaren van de mogelijk verderfelijke invloed. In de dans kon de log gebouwde staatsman slechts 'een stokebrand tot onkuisheid' zien. Niettemin stond hij een ruimhartige opvoeding van zijn zes dochters en vier zonen voor. Een fatale ruimhartigheid.

De wereld van Van Haren stort in als hij op zondag 10 februari 1760 in 's-Gravenhage met zijn vrouw de maaltijd gebruikt bij zijn dochter Amelia, getrouwd met het Friese Statenlid Alexander van Sandick. Ook zijn dochters Betje (15) en Caroline (18) zitten aan tafel, de laatste in gezelschap van haar verloofde Willem van Hogendorp, een jonkheer uit Rotterdam. Van

Haren merkt al snel een uiterst vijandige sfeer op, maar kan nog slechts gissen naar de motieven.

Krijgsraad

Later blijkt dat zijn Betje eerder die dag aan Willem van Hogendorp een schokkende bekentenis heeft gedaan. Het verhaal van Betje komt erop neer dat haar vader haar sinds een jaar regelmatig ontbiedt in zijn bibliotheek, zogenaamd voor onderricht in de godsdienst. Hij placht dan de deur af te sluiten en liet haar platen zien die haar naar eigen zeggen 'met afschuw vervulden'. Haar vader wees er dan op dat de bijbel haar volledige gehoorzaamheid aan haar ouders gebod en zei dat hij haar vertrouwd wilde maken met voornoemde dingen, zodat ze er voortaan geen afschuw meer van zou hebben. Vervolgens vroeg hij of zij het niet door 'ondervinding klaarder wilde begrijpen'. Op commando van haar vader moest Betje als haar moeder en zusters te kerke waren zonder keurslijf naar de bibliotheek komen, zo had ze haar aanstaande zwager verteld.

Ondanks zijn in libertijnse vrijmoedigheid gesletten jaren in Parijs is de jonge Van Hogendorp razend over de bekentenis van Betje. Hij verhoort zijn aanstaande vrouw Caroline, en na lang aandringen bekent zij dat haar vader haar op soortgelijke wijze heeft behandeld. De rest van de familie wordt de volgende dag ingelicht. 'Mijn god', roept Van Sandick uit. 'Is het mogelijk dat er zulke monsters bestaan?' Hij stelt in blinde woede een moordaan-slag voor op zijn schoonvader. Van Haren zou de wraakzuchtige houding van zijn schoonzoon later in een pamflet over de affaire, verschenen onder de titel *Deducties*, verklaren aan de hand van diens Surinaamse afkomst. Daar is men 'generaallijk gewoon zonder veel reflexie te leven, en eerst te doen en te spreken en naderhand te overdenken', zo schreef hij. Van Sandicks echtgenote Amelia, al even verbolgen, oppert dat ze haar vader moeten ontvoeren om hem de rest van zijn leven op te sluiten in een kamer. Van Hogendorp speelt even met de gedachte om het portret van Van Haren in het openbaar te vertrappen.

Uiteindelijk besluiten Van Sandick en Van Hogendorp samen met een

Een Bolderkar-affaire uit de achttiende eeuw

'Ben ik dan een beest?'

GA 10-1-89

Het lijkt een ontdekking van de jaren tachtig. Maar de ophef over incest heeft een rijkere geschiedenis dan menigen denkt. Met als meest geruchtmakende affaire die rond de achttiende-eeuwse voorzitter van de Raad van State Onno Zwier van Haren. Zijn

al te grote belangstelling voor de ontknoppende schoonheid zijner dochters vernietigde zijn politieke carrière, maar vormde hem, zo meende Busken-Huet, tot 'een groot dichter'. René Zwaap rakelt de affaire op.

oude bekende van hun schoonvader, generaal Tiddinga, een 'krijgsraad' te vormen. Dat driemanschap laat de beide dochters in het bijzijn van een advocaat schriftelijke verslagen ondertekenen van de gebeurtenissen in de bibliotheek van het ouderlijk huis aan de Houtstraat. Vervolgens dwingen zij Van Haren, die na de tragische zondag met zware koortsaanvallen in bed is beland, een verklaring af waarin hij zich schuldig bekent aan een 'crimen tentati incestus' en belooft nooit meer een voet in Holland (en daarmee in de Haagse Nationale Vergadering) te zetten. Geheel vrijwillig wordt die belofte niet verkregen. Van Hogendorp, met raad en daad gesteund door zijn vader - oud-burgemeester van Rotterdam -, draait de duim schroeven aan door te dreigen met opzegging van de verloving en publikatie van de getuigenissen van de dochters.

Ondanks zijn bekentenis heeft Onno Zwier van Haren zich nooit bij de zaak neergelegd. Terwijl het Haagse roddelcircuit op volle toeren draaide en er zelfs verhalen in de wereld kwamen als zou hij bij een zijner dochters kinderen hebben verwekt, werkte Van Haren in Friese ballingschap aan zijn rehabilitatie. Was er misdaad in dat hij de groei van lichamen had willen nagaan die hij zo klein gekend had? Zo vroeg hij zich af. Was dat in wezen iets anders dan een natuurkundige nieuwsgierigheid? 'Ben ik dan een beest?' vroeg hij zijn vrouw. 'Of zijn zij het het?' Adeleide prefereerde het laatste antwoord. Haar echtgenoot beloonde die trouw met een prominente plaats voor haar in zijn literaire werk. Zelfs in de nationale hymne *De Geuzen* is een intermezzo ingelast waarin de loyale eega wordt bezongen.

Eigendunk

Onder zijn tijdgenoten waren er ook twijfelaars aan zijn schanddaad. 'Onno Zwier van Haren was idolater gek van zijn vrouw, die schoon was', schreef een tijdgenoot later in zijn memoires. 'Hoe zou hij zijn dochter Betje dan beminnen, die lelijk was?'

In 1761 schendt Van Haren het contract met zijn schoonzonen en doet hij zijn herintrede in de Staten-Generaal. Hij wordt straal genegeerd door de andere leden. Een commissie van wijze

mannen van de Staten stelt nu een hernieuwd onderzoek in naar de affaire. Het leidt tot een proces bij de Friese rechtbank, die zich uiteindelijk niet ontvankelijk verklaart voor de zaak. De Friese wet verbiedt kinderen te getuigen tegen hun ouders. Ondanks dat *non liquet* wordt Van Haren voor de rest van zijn leven buitengesloten uit de Staten-Generaal.

In die uitsluiting heeft Van Haren altijd de hand vermoed van zijn grote politieke tegenspeler, de hertog Brunswijk-Wolfenbüttel. Deze Pruisische militair werd na de dood van Van Haren's boezemvriend stadhouder Willem IV binnengehaald als voogd voor de minderjarige Willem V, en maakte van die positie slim gebruik in de jacht naar hoge legerfuncties in de verwarde republiek. Van Haren bezat voldoende eigendunk om Brunswijk-Wolfenbüttel hinderlijk te volgen en hem waar mogelijk de pas af te snijden. Voor de hertog was het zedenschandaal dan ook een geschenk uit de hemel. Ook in zijn Friese ballingschap meende Van Haren zich voortdurend belaagd door Brunswijk-Wolfenbüttel. Toen er werd ingebroken in zijn buitenhuis te Wolvega meende Van Haren dat het ging om een moordaan-slag in opdracht van de hertog. In 1769 brandde het huis af en ook die gebeurtenis was volgens Van Haren ontsproten uit het kwade Pruisische genius.

In 1779 stierf Onno Zwier van Haren in armlastige omstandigheden, maar niet voordat hij zijn twee dochters had onterfd. Zijn andere kinderen verbood hij per testament ieder contact met de beide verstotenen en hun verwanten. Dat verbod gold tot in de derde generatie, als indicatie van de haat van Van Haren. Het schandaal was hij nooit te boven gekomen. Tegelijkertijd was het de basis van zijn literatuur. Om met Busken-Huet te spreken: 'De treurige doop van smaadheid en vernedering heeft Onno Zwier tot een groot dichter gewijd.'

RENÉ ZWAAP

JONGE ITALIAANSE MEISJES GEDWONGEN TOT SEKSUELE RELATIES

Moeders wil is...

KINDERPROSTITUTIE

ROME — Raffaella is twaalf jaar oud, maar met haar lange bruine haren lijkt ze pas tien. Ze heeft echter al een heel leven achter de rug: vier jaar lang werkte ze als prostituee. Aangemoedigd door haar moeder en geïnstrueerd door een buurvrouw maakte deze leerlinge van de vierde klas in Milaan per sessie drie miljoen lires, dus bijna f 4.500. Eenmaal betaalde haar vaste klant, een rijke 37-jarige zakenman met vrouw en twee kinderen, Raffaella zelfs vijftien miljoen lires (f 25.000).

De zakenman — hij was overigens niet de enige klant — werd gearresteerd terwijl hij vorige week met Raffaella in bed was, maar hij is tegen een borgsom van zestig miljoen lires voorlopig op vrije voeten gesteld. Raffaella's moeder en de buurvrouw waren minder gelukkig. Zij zitten nog steeds vast.

Het prostitueetje in het stadje Teramo, in Midden-Italië, is net zo oud als Raffaella. Ook zij werd door haar moeder gedwongen af en toe een 'heer' te ontmoeten, die haar dan honderdduizend lires betaalde, f 150. In dit geval heeft de rechter van instructie besloten niet alleen de moeder vast te zetten, maar ook drie klanten, onder andere de zeer gerespecteerde stadsarchitect van Teramo.

Fruit

Voor de twaalfjarige, die in Frosinone bij Rome op bevel van haar vader met een van zijn kennissen moest meegaan, was het karwei minder

lucratief. De 58-jarige fruit-handelaar, vader van zes kinderen, scheepde haar iedere maal af met twee manden fruit. Haar kwekking kwam ten einde toen hij afgelopen maandag op heterdaad werd betrapt in zijn bestelwagen.

In Ferrara, nabij Bologna, werden de ouders van een dertienjarig meisje onlangs uit de ouderlijke macht ontzet, omdat zij hun dochter al sinds zij acht jaar oud was aan oudere mannen 'uithuurden'.

In Turijn tenslotte ontdekte de politie vorige week een heel kinderbordeel in een waardig oud huis in de binnenstad. Een tiental teenagers werkten daar voor een echtpaar, dat de helft ontving van de miljoen lires, die de klanten betaalden voor een visite.

Dit zijn slechts vijf schokkende gevallen van kinderprostitutie, die de laatste dagen in Italië aan het licht zijn gekomen. Maar het zijn geen uitzonderingen.

TEL 10

door HENRI VAN DER ZEE

„In ons land is het tegenwoordig uitermate gemakkelijk een seksuele relatie te hebben met een minderjarige, mannelijk of vrouwelijk. Er bestaan zoveel wegen en als je op zoek gaat, kan je het snel vinden,” zegt Ernesto Caffo, psychiater en oprichter van de 'Telefono Azzurro', de hulplijn voor kinderen.

Recente cijfers bevestigen de omvang van het verschijnsel in Italië. Veertien procent der prostituees is tussen de tien en vijftien jaren oud en 30 procent tussen de zestien en achttien. Ook is gebleken dat van de jongeren tussen de 13 en 21 jaar 14 procent van de jongens en 23 procent van de meisjes seksuele relaties

hebben gehad, waarvoor ze zich lieten betalen.

Voor kleren

In de meeste gevallen bestaat er geen enkele noodzaak voor prostitutie. „Zich verkopen om voedsel te kunnen kopen, is er niet vaak meer bij,” zegt Don Luigi Cotti, een priester uit Turijn. „Er zijn talrijke meisjes en jongens die zonder dat hun ouders het weten, met een man naar bed gaan om kleren te kunnen kopen of om met vakantie te kunnen gaan. En dan natuurlijk drugs.” Hij noemt hen „de generatie, die alles nu wil hebben”.

Daarnaast zijn er echter

ook velen, die door hun familie gedwongen worden de straat op te gaan. „Ik heb verschrikkelijke verhalen gehoord,” vertelt Michela Traversa, psychologe bij de 'Telefono Grosso', de rode telefoonlijn voor vrouwen in nood. „Vaders, die speelschulden hebben en die afbetalen door hun dochters uit te lenen. Of vaders, die verslaafd zijn aan drugs en hun kinderen aan het werk zetten.”

Advertenties

Veel moeite om 'werk' te vinden hoeven de kinderen niet te doen. „Ik heb sterk de indruk dat het aantal pedofielen in Italië toeneemt,” aldus psychiater Giovanni Bollea. „Zelfs de advertenties richten zich meer en meer op hen met al die naakte kinderen.”

Natuurlijk is er nu sprake van de straffen voor seks met minderjarigen te verhogen. Op het ogenblik is iemand die een minderjarige verleidt, schuldig aan verkrachting. In Italië staat op verkrachting van een volwassen persoon een straf van twee tot zes jaar. Maar als het om een minderjarige gaat wordt deze straf verdubbeld. „Maar dat is onlogisch,” aldus psychiater Caffo, „omdat deze wet dus zowel geldt voor verkrachting van iemand van twintig als voor een kind van negen jaar.”

Monogamie

'Monogame vrouwen bestaan niet' zegt Doris Lessing op het omslag van Opzij, februari. Men weet bij het feministische maandblad wel, hoe de aandacht van de koper te trekken. Het citaat is geplukt uit de volgende alinea, die aardig genoeg is om in z'n geheel over te tikken. Lessing zegt:

„Volgens mij is de voorstelling van de vrouw als slachtoffer en de man als overwinnaar fout. Als mannen 'de natuur' zouden volgen, zouden ze vrouwen bezwangeren en zich er verder niet om bekomme-

den genoteerd. (...) Ik probeer het even met 'dood' en ze begint te giechelen. „O ja”, zegt ze, „waarom niet, laten we de dood in enkele minuten afdelen”. Exit Kristien Hemmelsrechts, die dit interview maakte en daarmee al met al toch een aardig verhaal afleverde. Ik kreeg er zin van om weer boeken te gaan lezen van de wijze oude vrouw, die op de foto prachtig geportretteerd staat in off-white kleding en een los omgeslagen donkerrode mantel. Meer aandacht voor literatuur in een artikel van Hannemieke Postma (Hannes Meinkema), die een beoordelend jaaroverzicht geeft van 'de beste vrouwen-

boeken van 1988'. Behalve eigen opinies geeft Postma ook een globale indruk van de algemene ontvangst van de betreffende boeken, en dat is een informatieve aanpak. Een merkwaardig artikel in Opzij is 'Mag het ietsje minder zijn', waarin de seksuele lotgevallen van drie mannen met extreem kleine geslachtsorganen uit de doeken worden gedaan. De tevredenheid van hun vrouwen ('klein geschapen mannen vrijen inventiever') wordt breed uitgemeten. Op zoek naar mannen met speelgoedpikjes zou je denken als je dit leest, maar dat lijkt me net zo belachelijk als het tegenovergestelde. Een van de mannen had niet alleen een mannelijk orgaan maar ook borsten, baarmoeder en, vanaf zijn dertiende, een menstruatiecyclus. Een biologisch twijfelgeval dus, maar over hoe dat dan fysiek en psychisch precies zit, geeft het artikel geen uitsluitsel. Dat maakt me ontevreden, want juist bij biologische twijfelgevallen (man of vrouw?) is het interessant te weten waaraan precies deze mensen hun

gevoel een man te zijn, ontleenen. Opvoeding, socialisatie, cultuur, of toch: hormonen? In een artikel van José Rijnaarts over De Bolderkar-affaire worden relativerende opmerkingen gemaakt over de wijze waarop men in de media reageert op kennelijk grootschalige gevallen van incest. Oorzaak van die publieke gealarmeerde reacties is voor een deel, dunkt me, de oncontroleerbare geslotenheid waarmee deskundigen en instanties te werk gaan. Dat in het beruchte Cleveland-geval waarbij 26 Britse gezinnen ten onrechte hun kind uit huis geplaatst zagen (De Tijd heeft er in '88 uitgebreid 'van binnenuit' over bericht) het toch in 80% van de gezinnen wel fout zat, was voor mij een nieuw gegeven. Het is angstaanjagend dat ouders op verdenking van buitenaf 'zomaar' hun kinderen kunnen kwijttraken, het is angstaanjagend dat seksuele kindermishandeling kennelijk zoveel voorkomt. Bij al die angsten ontstaat al gauw de neiging de ogen te sluiten, en dat is niet de meest adequate reactie. Vandaar dat artikelen als het genoemde een belangrijke functie hebben. Vreugdevol kortom dat Opzij staande blijft en floreert, nu zoveel feministische tijdschriften de afgelopen jaren ter ziele zijn gegaan.

Inge van den Blink Opzij, februari 1989, prijs fl. 5,25

UN 13/2 = leugen, verspreid door Britse anti-incest lobby

Tijdschriften

ren. Maar de meeste mannen gedragen zich als getemde dieren, dat is de geschiedenis van het huwelijk. Mannen en vrouwen proberen zich aan te passen aan een cultureel gegeven, namelijk het huwelijk, maar volgens mij zijn mannen zowel als vrouwen van nature polygaam. (...) Wij zijn geen monogaam soort." Deze uitspraken blijven overigens als zandkorreltjes tussen andere zandkorreltjes staan in een gesprek waarin de geïnterviewde bijna hoorbaar zucht vanwege een gesprek waaraan ze zelf kennelijk geen enkele behoefte heeft. Damn those reporters. Arme verslaggeefster, zo oprecht op zoek naar hogere waarheden! Lessing, de gran' old lady van de Engelse letteren, en sinds haar Golden Notebook min of meer ingelijfd bij 'het' feminisme, relatieveert er lustig op los, en de respectvolle verslaggeefster schroomt niet, haar eigen aarzelingen en onzekerheden te laten blijken: 'Ik heb nog een aantal trefhoo-

Massapsycholoog Marten Brouwer

HN 18

'Mijn vader was boerenzoon, maar mocht toch naar de hbs. Daarna werd hij eerst bibliothecaris in Leeuwarden, later hoogleraar in Groningen. De lagere school heb ik in Hardegarijp doorgebracht en het gymnasium in Groningen. Mijn vader was een geleerde, onhandig in de praktijk, maar intens bezig met intellectuele onderwerpen en daarin behoorlijk productief. Hij werd daarbij gesteund door mijn moeder, die in Amsterdam op het conservatorium was geweest, maar zich in dienst stelde van de carrière van haar man.

De taal was bij ons thuis hoofdzaak. Thuis spraken we Fries, maar ik ben tweetalig opgegroeid. Emotioneel voel ik me iets meer Fries dan Hollands. Als ik een gedicht schrijf, doe ik dat nog steeds vooral in het Fries.

We waren altijd met literatuur bezig. Ik heb veel gelezen en geschreven. Ik werd daar nog onlangs aan herinnerd door een proefschrift van Piet Calis over het illegale blad Podium. Ik verspreidde dat blad in Groningen in de jaren '40-'45. Ik onderhield met de redactiesecretaris in Leeuwarden een correspondentie. Nu zie je hoe de geschiedenis ook vertekend kan werken, want het enige wat van die tijd over dat blad is overgebleven, is onze correspondentie. We hadden elkaars brieven bewaard. Na de oorlog is Podium het blad van de Vijftigers geworden. In de oorlog was het het enige echt illegale blad, omdat de opbrengst ervan aan de KP werd afgestaan.

Mijn vader had in het verzet contact met Fokke Sierksma, een bekende verzetsman, die later hoofdredacteur van Podium werd. Mijn rol bij dat blad was ondergeschikt. Ik maakte alleen medeleerlingen abonnee en leverde kopij van anderen. Via mijn vader had ik de dichter Hendrik de Vries leren kennen. Onder schuilnaam heb ik gedichten van hem ingestuurd. Die werden in eerste instantie geweigerd.'

Gevraagd naar zijn herinneringen aan de oorlog, begint Brouwer niet met de tweede wereldoorlog, maar met de Spaanse burgeroorlog en de Russisch-Finse oorlog: 'Mijn vader sprak met respect over de Finnen omdat zij geen propaganda maakten, maar exact vertelden wat er in de oorlog aan de hand was.'

'Mensen beïnvloeden elkaar sterker dan we denken'

Over '40-'45: 'Ik herinner me nog levendig hoe de Duitsers langs ons huis reden. En ik weet ook nog dat mijn vader onder het bioscoopjournaal, met Duitse propaganda, op z'n vingers ging fluiten, tot grote schrik van mijn moeder. Mijn vader zat in de Friese Beweging, waarbinnen in 1940 moeilijkheden ontstonden omdat er collaborateurs onder de leden zaten. Mijn vader heeft toen in een stukje geschreven dat nu niet de slag bij Warns, in 1345 van de Friezen tegen de Hollanders, maar de slag bij Wons bij de Afsluitdijk belangrijk was. Uiteindelijk ging maar een kleine minderheid van de beweging met de Duitsers mee, maar het was een duidelijk zichtbare groep, evenals in Bretagne en Vlaanderen in die tijd.'

Brouwer komt uit een SDAP-milieu: 'Ik heb nog iets gedaan in de jeugdbeweging van de partij, maar we waren toch meer Fries georiënteerd dan socialistisch. Met mijn broer en een zoon van de kruidenier aan de overkant hebben we vóór de oorlog een Fries kinderblad gemaakt. Dat werd bij ons thuis gestimuleerd. In 1941 verhuisden we naar Groningen vanwege de benoeming van mijn vader daar. Ik kwam op het gymnasium in een heel ander milieu terecht, al was het niet uitgesproken elitair. Ik schreef stapels manuscripten over de Friese geschiedenis of literaire onderwerpen. Ik ben altijd een omnivoor geweest en dat ben ik nog steeds. Ik word geboeid door de meest uiteenlopende dingen. Ik merk vaak bij collega's en vrienden een diepergaande kennis. Een goede vriend van mij bijvoorbeeld is Achterberg-fanaat. Hij kan bij wijze van spreken het hele werk van Achterberg voordragen, ik ken zelf maar

twee of drie gedichten. Op school vroeger hebben we eens een gedicht van Achterberg besproken dat we niet begrepen. We hebben toen besloten de dichter zelf om uitleg te vragen en hij antwoordde prachtig met een gedicht. Dat gedicht heb ik een paar jaar geleden nog aan de Achterberg-collectie kunnen toevoegen. Ik had het opgedoken in het archief van mijn school. Gymnasiasten van nu hebben het plechtig overhandigd aan het Letterkundig Museum.

Na de oorlog heb ik de schoolkrant opgericht. Het was overduidelijk voor iedereen dat ik journalist zou worden. Dat was ook wel een beetje gebeurd, maar het leven is toch anders gelopen. Toen ik ging studeren, kreeg ik de meest uiteenlopende adviezen, maar het is de politiek-sociale faculteit geworden in Amsterdam en daar zit ik nog steeds. Onvoorstelbaar, want het had meer voor de hand gelegen dat ik een zwerfend bestaan was gaan leiden.

In de zomer van 1947 heb ik een tijdje bij een weekblad in Assen gewerkt en in Amsterdam bij de Je Maintiendrai/De Stem van Nederland, als assistent-redacteur. Maar dat blad is gefuseerd met Vrij Nederland. Zo zie je maar weer, het fusieverschijnsel waarover nu zoveel wordt gesproken, is al oud.

Bij de Nederlandse Stichting voor Statistiek ben ik psychologisch medewerker geworden, en daarna assistent van prof. Baschwitz - een man met een open oog voor uiteenlopende aspecten van zijn vak, de massapsychologie. Hij had originele ideeën. Het belangrijkste van de krant zijn de lezers, zei hij. Dat is in een notedop gezegd waar het in de massacommunicatie om draait. Massamedia hebben meer een aanvullende dan een initiërende functie. Belangrijk nieuws horen de mensen meestal van elkaar en dan gaan ze het pas checken bij de media. Zo ging het bijvoorbeeld bij het nieuws over de moord op Kennedy. Journalisten lopen vaak in grote mate vooruit op wat ze denken dat de lezers interessant vinden. Baschwitz heeft niet alleen zijn eigen kennis doorgegeven aan zijn studenten, maar ook zaken die niet direct op zijn terrein lagen, in gang gezet. Zo promoveerde onlangs Jaap van Ginneken op de geschiedenis van massapsychologische theorieën, naar aanleiding van Baschwitz' belangstelling voor de ideeën hierover in vroeger tijden, ook bij schrijvers, bijvoorbeeld Zola.'

'Er groeit een collectieve waan over kindermisbruik'

Wat Brouwer in het vak massacommunicatie het meest boeit, is de vluchtigheid en daarmee dus ook de geringe voorspelbaarheid en aan de andere kant het netwerkverschijnsel: 'Het publiek lijkt zo op het oog los zand, maar in werkelijkheid beïnvloeden de mensen elkaar sterker dan we denken. Als boeren andere landbouwmethoden gaan gebruiken, doen ze dat op advies van hun collega's, niet omdat het ministerie van landbouw die bepleit met mooie folders. Met de verspreiding van anti-conceptiva gaat het ook zo. In het algemeen gesproken is de zogeheten horizontale verspreiding van kennis belangrijker dan de verticale verspreiding door de media. Dit soort ideeën is later door de Amerikanen verkondigd, zonder te weten dat Baschwitz daar al decennia eerder mee was gekomen. Zijn werk is in het Engels namelijk nooit bekend geworden.

Wat die vluchtigheid betreft: het nieuws is vluchtig, evenals de mode. Een nieuw automerk kan een paar dagen het gesprek van de dag zijn, maar dan komt er bijvoorbeeld een nieuw televisieprogramma dat de aandacht trekt. Mij boeit niet zozeer welke auto mensen zich aanschaffen, maar dat ze daarna met veel belangstelling de advertenties van dat automerk gaan lezen. Ze hebben eerst zelf een moeilijke beslissing genomen en gaan daarna bewijzen zoeken dat ze gelijk hebben gehad. Wat ik nu zeg, is bijna letterlijk Baschwitz: de daad gaat vaak vooraf aan het woord. Dat kun je als theorie overigens al terugvinden bij Goethe en Bismarck. Baschwitz heeft dat wetenschappelijk uitgespit. Hij verklaart zo ook de gedachten die mensen zich vormen over andere bevolkingsgroepen.

Je hebt niet eerst propaganda tegen bepaalde groepen die dan wordt gevolgd door optreden, nee, er worden eerst vreselijke dingen gedaan en dan is men vatbaar voor bijbehorende propaganda. Dat is bijvoorbeeld uitgezocht bij lynchpartijen in Amerika. Mensen werden uit de gevangenis gehaald en op straat opgehangen. Als er dan niets tegen de moordenaars werd gedaan, groeide de gedachte dat de vermoorden toch wel schuldig zullen zijn geweest.

Bij de heksenvervolgingen ging het precies eender. Er waren propagandacampagnes tegen oude vrouwen, maar alleen als de overheid het toeliet dat deze 'heksen' werden aangepakt, had de propaganda daarna succes. Zo is het ook gegaan met de wandaden en de propaganda van de nazi's.

Baschwitz moest voor de nazi's vluchten, maar hij heeft altijd een onverwoestbaar optimisme behouden over de aard van de mens. Mensen zijn niet zozeer slecht als wel laf en die lafheid willen ze goedpraten. Dus als er groepen worden vervolgd en je onderneemt daar niets tegen, moet je het voor je eigen gevoel ermee eens zijn. Dan ben je ontvankelijk voor mensen die die daden goedpraten. Dan ontstaat een collectieve waan. Ik sta achter de gedachten van Baschwitz, met enkele nuances, want mijn proefschrift ging niet voor niets over stereotypen als folklore. Er zit naast dit geheel altijd nog een reservoir aan gedachten over andere bevolkingsgroepen en andere naties. Maar die komen pas naar buiten op het moment dat er echt iets gebeurt op dat terrein, bijvoorbeeld bij vervolging.

Ook de kwestie van het medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar heeft te maken met massapsychologie. Dat wordt bevestigd door allerlei meldingen over vergelijkbare gevallen van seksueel misbruik van kinderen. Mensen laten zich kennelijk door elkaar beïnvloeden. Afgezien van de vraag of het goed of kwaad is - zei ook Baschwitz al - het gaat erom dat het normale verstand van mensen vertroebeld kan raken door gebeurtenissen die hen aangrijpen. Dat gaat gemakkelijker als er grote onzekerheid over een zaak bestaat. In de jaren dertig beschreef een Indiase socioloog de geruchten naar aanleiding van een aardbeving - net zoals de laatste maanden over de aardbeving in Armenië de meest fantastische reddingsverhalen werden verteld over mensen die wekenlang onder het puin hadden gelegen. Hij beschreef een grote hoeveelheid wonderlijke zaken, bijvoorbeeld geruchten over dingen die uit de hemel waren gevallen tijdens de aardbeving. Die verhalen waren sterker naarmate de mensen verder van de aardbeving af waren.

Mensen die voor hun neus een huis zien instorten, hebben een goede verklaring voor hun angst voor een aardbeving, maar mensen die alleen wat gerommel in de verte hebben gehoord, zijn weliswaar bang, maar ze kunnen er geen goede oorzaak voor aanwijzen en dan verzinnen ze die. Je moet voor jezelf een redelijk beeld hebben dat je terecht handelt of terecht iets nalaat. De meeste mensen hebben een geweten en dan doen ze soms rare dingen om ermee in het reine te komen. Daarom legde Baschwitz grote nadruk op de rol van de overheid. Dat ben ik helemaal met hem eens. Ik ben bij de affaire-Oude Pekela over seksueel misbruik van kinderen vrij redelijk te spreken over wat de plaatselijke en regionale autoriteiten in en rond Oude Pekela hebben gedaan. De burgemeester, de politie, de officier van justitie, ze hebben zich allemaal vrij nuchter en redelijk gedragen. Als ze dat niet hadden gedaan, zou de zaak ernstig uit de hand zijn gelopen. Dan zouden talloze mensen zijn gearresteerd op grond van vage aanwijzingen. Dan hadden we een echte heksenvervolging gekregen. Nu zijn twee mensen een nacht gearresteerd geweest en bij gebrek aan bewijs weer vrijgelaten, dat is de enige schade.

Het huisartsen-echtpaar heeft zich echter wel misdragen. Waren die mensen er niet geweest, dan was de kwestie in drie dagen door de politie opgelost en dan zou er helemaal geen internationale affaire uit zijn voortgekomen.

De zaak-Oude Pekela zet ook de alarmerende cijfers van Nel Draijer over seksueel misbruik van kinderen in een ander daglicht. Het hele dorp is onderzocht en er kon niet één geval van incest worden opgespoord. Dat en het onderzoek van Draijer kunnen niet allebei tegelijk waar zijn. Die grote getallen die nu worden

genoemd in de zaak van De Bolderkar zijn ook daarom twijfelachtig. Veel onderzoekers vinden waar ze naar zoeken, gesteund door de collectieve waan over kindermisbruik die in Nederland aan het groeien is. Er komen nu oude zaken naar boven van mensen die vroeger al ten onrechte zijn beschuldigd of gearresteerd. Het is een vervelende eigenschap van mensen te denken dat als iemand is gearresteerd er toch wel iets aan de hand zal zijn. Zelfs de mensen die zijn gearresteerd, zijn vaak deemoedig, hoewel ze weten dat ze onschuldig zijn. Ze durven dat toch niet aan de grote klok te hangen. Het gaat zelfs nog verder: mensen gaan denken dat ze toch enigszins schuldig zijn. Zo van: heb ik niet te veel met Marietje geknuffeld?'

'De publieke opinie wordt te vaak gemeten'

Toen Brouwer aanschoof in de collegebanken, speelde een benoemingsaffaire die hem nog lang zou heugen: 'Een kandidaat-hoogleraar politicologie werd eens zijn sympathie met de derde-weg-filosofie - geen kapitalisme en geen communisme - door de minister geweigerd. Een ander werd benoemd. Voor mij was dat het zoveelste bewijs dat we het oude vooroorlogse bestel zouden terugkrijgen. De Amsterdamse gemeenteraad had de kandidaat die eerst geschikt werd geacht, laten vallen.

Daarnaast was Nederland gewikkeld in een koloniale oorlog tegen Indonesië. Toen ik het nieuws over de eerste politieke actie hoorde, ben ik naar Indonesische mede-studenten, van wie er toen veel in Amsterdam waren, gefietst om verontschuldiging aan te bieden voor het wangedrag van de Nederlandse regering. Ik heb me ook altijd verzet tegen de hetze tegen de communisten. Ik wist dat de communisten met de gereformeerden het meest hadden gedaan in het verzet tegen de Duitsers en daarom maakte ik me kwaad over de groeiende legende dat dat communistische verzet eigenlijk niet zoveel had voorgesteld en dat ze er pas bij betrokken raakten toen Hitler Stalin had aangevallen. Denk maar aan de februari-staking. Het leven is altijd ingewikkelder dan de zwart-wittekening die we er zo vaak van maken.

'Voor mijn vak is de verkiezingsuitslag niet interessant'

Ik was enthousiast over de sociale wetenschappen, waar ik ook met mijn bèta-achtergrond aan de slag kon. Later is die studie een gamma-wetenschap genoemd. Het kan zijn dat die term voor het eerst is gevallen in een gesprek tussen prof. Adriaan de Groot en mij. Maar waarschijnlijk heeft het woord toen in de lucht gehangen. Primeurs zijn een moeilijke zaak. Er is vrijwel altijd iets mis mee, omdat iemand al eerder op een soortgelijk idee is gekomen. Woorden krijgen geleidelijk aan ook vaak een andere betekenis. Oorspronkelijk betekende folklore: kennis van het volk. Nu is de betekenis ervan veel beperkter. Daarom ben ik in mijn proefschrift de betekenis van woorden nagegaan. Waarschijnlijk is dat nog onder invloed van vroeger thuis gebeurd. In de meeste handboeken staat bijvoorbeeld dat het woord stereotype voor het eerst werd gebruikt door Walter Lippmann in 1922, maar dat is onjuist. Heine gebruikte dat woord al in 1831 en voor het eerst kwam het aan het eind van de achttiende eeuw voor als druktechnische term. Toen men had bedacht dat je vaste platen kon maken en niet met losse letters hoefde te werken, werden die in Nederland het eerst gebruikt voor bijbels en in Frankrijk voor het drukken van logaritmentafels. Voor zich een mooie bevestiging van nationale stereotypen! Later kreeg dat woord een bredere betekenis. Lippmann was wel met iets anders de eerste. Als propaganda-kapitein van het Amerikaanse leger liet hij vliegtuigen achter de vijandelijke linies pamfletten strooien om het moreel te breken. Ik heb zelf bij naspeuringen in Yale ontdekt, hoe Lippmann aan het woord stereotype is gekomen: via de correspondentie van hem met de kunstenaar Berenson.'

VERVOLG HN 18

Brouwer verdiepte zich ook in de befaamde sociaal-psycholoog Ross, een van de eerste westerse wetenschappers die na de Russische revolutie van 1917 het land bezocht: 'Dat was een gedurfde stap. Hij was enthousiast over wat hij daar zag. En nu komt de gedachte van Baschwitz weer van pas: als je eenmaal zo'n daad hebt gesteld, is het later moeilijk je mening te herzien. Veel Europese communisten hebben heel verwacht van de nieuwe Sowjet-samenleving. Zij konden later de afschuwelijke berichten over Stalins wandaden niet geloven, ook al doordat er veel last over dat land werd verspreid.'

Brouwer zegt zich meer met de publieke opinie bezig te houden dan met individuele verschillen tussen mensen: 'De publieke opinie wordt tegenwoordig te vaak gemeten, vind ik. In ieder geval zouden de opiniepeilers niet zoveel mensen bij hun werk hoeven te betrekken. Van veel dingen begrijp ik niet waarom men de mening van de Nederlanders wil weten. Je kunt psychologische wetmatigheden met veel geringere aantallen mensen vaststellen. Als je voorwerpen vanaf de toren van Pisa wilt gooien om te meten hoe de zwaartekracht werkt, hoef je dat niet nog eens te herhalen vanaf alle kerktorens. Psychologische wetmatigheden hoef je niet onder een hele bevolking te meten en het is zelfs beter van niet, want bij zo'n groot onderzoek gaat het toch vaak om oppervlakkige methoden.' De laatste tijd is Brouwer niet bezig met opinies als zodanig, maar met de vraag hoe mensen zich de openbare mening voorstellen. Daar gaan mensen bij het bepalen van hun mening immers vaak op af. Als je dat onderzoekt, krijg je een vollediger beeld van hoe de publieke opinie in elkaar zit. Wat mensen in grootschalige onderzoeken als hun mening geven, kun je niet als een objectief feit zien. Die mening hoeft niet overeen te stemmen met hun gedachten. Wat denk je als je je stem uitbrengt bij verkiezingen of als je koffie koopt? Ik zeg wel eens provocerend tegen studenten: voor ons vak is de uitslag van verkiezingen oninteressant. Als blijkt dat verkiezingen voor veel mensen niet belangrijk zijn, zijn ze dat voor ons ook niet. In verkiezingscampagnes worden de personen belangrijker dan de onderwerpen. De kiezers begrijpen dat er weinig zal veranderen in het beleid. In Nederland zal elke partij zeggen voor een beter milieubeleid en voor werkgelegenheidsbeleid te zijn. De verschillen in aanpak die de partijen bepleiten, blijken niet zodanig te zijn, dat de kiezers zich in meerderheid voelen aangesproken.'

Cees Veltman

Aan de vooravond van de eenwording van het Duitse Rijk volgde de bevolking van de Pruisische hoofdstad Berlijn aandachtig de verslagen van een ernstig zedenmisdrif. Op een koude zondagmiddag in januari 1869 was de 5-jarige Emil Hancke bij zijn makkers weggevoerd, op een zolder verkracht en ernstig mishandeld. Binnen twee dagen werd de vermoedelijke dader gearresteerd, een 'bekende pederast': de 47-jarige Carl Ernst Wilhelm von Zastrow. De verdachte, zoon van een Pruisische generaal, was een gepensioneerde officier die uit liefhebberij schilderde. De kranten volgden de zaak aandachtig; de *Berliner Gerichts Zeitung* wijdde vele kolommen aan de rechtszaak tegen Zastrow. De zaak leverde een grote spraakverwarring op, omdat in de medische wetenschap, in de wereld van de 'liefhebbers' en in de juristerij de begripsvorming rond homoseksualiteit aan het schuiven was. Duitsland bestond nog uit vele staten en staatjes, die ieder hun eigen rechtsvorm en wetten kenden. Op 'tegennatuurlijke ontucht' stonden in Pruisen en de meeste andere staten strenge straffen, maar weer niet in Beieren, het roomse rijk van de sprookjeskoning Lodewijk II. Sinds 1864 voerde de allereerste homoseksuele activist, Carl Heinrich Ulrichs, een eenzame strijd tegen de strafbaarstelling van homoseksueel gedrag. Hij meende dat het 'uranisme' — zo noemde hij homoseksualiteit — niet tegennatuurlijk, maar natuurlijk was en niet strafbaar hoorde te zijn. Ulrichs had er zelfs een formule voor: *anima muliebris in corpore virili inclusa*, een vrouwenziel in een mannenlichaam. Voor hem was de 'urning', zoals hij de homoseksuele doopte, een miltje; de urninde, de lesbienne, een manwijf. De zaak-Zastrow was voor Ulrichs aanleiding nogmaals zijn ideeën over het uranisme op papier te zetten. Er verschenen twee brochures van zijn hand waarin hij het opnam voor de beklagde.

Gespuis

Onmiddellijk na de arrestatie van Zastrow rezen vragen over zijn toerekenbaarheid. Behalve zijn pederastie werden hem nog drie 'storingen' aangerekend: zijn geloof in de genezende werking van muziek, zijn religieuze Schwärmerei (van huis uit protestants wilde hij katholiek, of joods, worden) en het feit dat hij altijd zijn hele vermogen op zak had, terwijl hij met gespuis omging (Zastrow werd overigens

Proces leidt tot spraakverwarring over homoseksualiteit

NRC 31-1-89
Zastrow, zastrier, zastrieren

Carl Ernst Wilhelm von Zastrow

nooit bestolen). Direct na het begin werd de rechtzaak derhalve verdaagd: eerst moesten de medici in de gelegenheid worden gesteld hun onderzoek te verrichten. De arts Westphal was van mening dat de seksuele inversie, waaraan Zastrow leed, een pathologische toestand was, maar dat sloot toerekenbaarheid allermindst uit. De twee andere artsen sloten zich bij die opvatting aan. Ook de beklagde beschouwde zichzelf niet als gestoord, integendeel, hij had kennis genomen van Ulrichs werk en zag zijn mannenliefde als edel en natuurlijk. Daarover verschilde hij van mening met de Berlijnse politie, die een register bijhield van alle bekende hoofdstedelijke pederasten, volgens de *Berliner Gerichtszeitung* zo'n 3000. Kenne-

lijk was voor haar elke pederast een crimineel. De officier van justitie had tegen Zastrow erg weinig bewijsmateriaal, dat bovendien tegenstrijdig was. Het slachtoffer en zijn broer, die de dader ook had gezien, herkenden Zastrow niet. Een vrouw die de beklagde op het uur van het misdrijf bij de zolder gezien zou hebben, legde daarover verklaringen af die andere getuigen bestreden. De getuigenissen van buurtbewoners die hem ten tijde van het misdrijf in de buurt meenden te hebben ontmoet, stonden tegenover andere getuigenissen, dat Zastrow zowel een uur vóór als na het misdrijf in de buurt van diens woonhuis was gezien. Het belangrijkste bewijsmiddel werd ten slotte een wandelstok die op de plaats van het misdrijf

was aangetroffen. Vingerafdrukken kon men nog niet opsporen, zodat aan een hele reeks getuigen werd gevraagd of zij de stok als die van Zastrow herkenden. De meesten beaamden dit, zij het niet allen. De wandelstok was er overigens een van dertien uit een dozijn, zodat ook dit bewijsmiddel zwak was. Ten slotte werden achttien getuigen opgeroepen, die verklaarden dat ze door Zastrow onzedelijk waren benaderd, wat overigens allermindst een bewijs voor de verkrachting opleverde. Het waren vooral jongemannen uit de arbeidersklasse: een schoenmaker, een nachtwerker, een spoorwacht, een handelaar, een soldaat. Met slechts één van hen was het tot seksuele handelingen gekomen. De anderen hadden zijn voorstellen afgewezen. Het ging om affaires die geruime tijd eerder hadden plaatsgevonden, een zelfs dertien jaar tevoren.

Misdrijf

De pers spon deze zaak zo uit, dat 'Zastrow' een nieuw begrip werd voor homoseksueel verkrachter en in Berlijn het nieuwe werkwoord *zastrieren* rouleerde. Ondanks de gedegen pleitrede van de advocaat van Zastrow, verklaarde de jury de ex-officier schuldig. De rechtbank veroordeelde hem tot vijftien jaren gevangenisstraf en zette hem uit de adelstand. Zastrow overleed in de gevangenis. Met de eenwording van het Duitse Rijk kwam de omineuze paragraaf 175 alsnog in de strafwet, waarmee de tegennatuurlijke ontucht een misdrijf werd (en een eeuw zou blijven). 1869 was een Sternstunde in het gehakketak over homoseksualiteit. De zaak-Zastrow was een as waar alle elementen bij elkaar kwamen; populaire, medische, juridische en homoseksuele vooroordelen. In het land waar het gekissebis de volgende decennia het levendigst bleef doorgaan, strooiden artsen en homoseksuelen om het hardst met neologismen. Wij danken er termen aan als homoseksueel, pedofiel en seksuele inversie. *Zastrieren* is echter in geen enkel woordenboek doorgedrongen.

GERT HEKMA

LACHESIS
Seksenstrijd.

SCHOOLBLAD 9

Elke dag mogen ze even spelen in mijn klas. In de poppenhoek bijvoorbeeld of met Lego, de verkleedkleden, de blokjes. Die blokjes waren na verloop van tijd eigendom geworden van een stel jongetjes. Zij zwaaiden daar de scepter en dat deden ze behoorlijk fanatiek. Dus vroeg ik mij laatst hardop af of er misschien geen andere kinderen met die blokjes wilden spelen, meisjes bijvoorbeeld. De respons was onverwacht groot. Praktisch alle meisjes renden op mij af. Dus koos ik er een aantal uit en ging ik, enigszins schuldbeust over het feit dat ik deze onrechtmatigheid niet eerder had geconstateerd, weer achter mijn bureau zitten. Tot mijn verbazing was de sfeer in de klas ineens merkbaar veranderd. Zeker zes jongetjes kwamen niet achter hun tafeltje vandaan. Het leek wel of ze het zo hadden afgesproken. Ze keken me koud aan, alsof ik mij eerst nu in mijn ware gedaante had getoond. Wat zouden zij nu beleven. Wat haalde ik mij in mijn hoofd. "En wat moeten wij nu doen", vraagt Laurens op een toon die ik nog niet van hem ken. "Jeetje, wat een rare vraag, er zijn toch genoeg andere spelletjes", kaats ik verstoord terug. "Nou ik weet anders echt niets", moppert Steven terwijl hij boos zijn hoofd op zijn ellebogen laat rusten.

Hun verwijt is zo levensgroot, dat ik er bijna in wegzink. Maar ik hef mij op en spreek het machtswoord. "Zeur allemaal niet en ga spelen." Morrend staan zij op. Met hun handen in de zakken sloffen ze ongeïnteresseerd rond. Ik begin met het nakijken van wat schriften. Na een tijdje staat Cindy ineens voor me. "Juf, die jongens zeggen telkens dat wij er niets van kunnen, dat alles wat meisjes maken zo weer instort." Zuchtend jaag ik ze weg. Even later staat Josje voor mijn neus. "Juf, Steven zegt steeds dat Annemarie het heel goed doet, maar dat ik er niets van kan". Getergd verban ik Steven naar een andere hoek van het lokaal. "Juf", voor mijn bureau staat een delegatie verdreven blokjesbouwers. "Mogen wij nu nooit meer met de blokjes?" Grimmig wachten ze op mijn antwoord. Allemachtig. Het wordt tijd dat ik deze halstarigheid serieus neem. Dus leg ik geduldig uit, waarom het redelijk is dat zij nu eens worden overgeslagen, dat zulks niet tot in lengte van dagen voort zal duren en dat hun mening omtrent de kwaliteit van de bouwwerken van de dames hoegenaamd van geen enkel belang is en dat zij nu als de sodemieter moeten maken dat zij weggomen. Tot mijn verbazing haalt mijn betoog niets uit. Het hele jaar pak ik deze knulletjes in en nu blijven ze voet bij stuk houden. Of ze morgen weer mogen? Nee, of ze dan in 't vervolg ook de poppenhoek inmogen? Natuurlijk, daar spelen toch wel vaker jongens. Ze draaien zich om en rennen tegelijk de al overbezette poppenhoek in. Ik roep ze terug en zet alle zeilen bij. Waarvan ken ik deze weerbarstigheid? (Jaren geleden. Op

een verjaardagsfeest begeef ik mij vrijwillig in een netelige discussie over het bestaansrecht van vrouwencafés. Ik blijf de enige voorstander. "Waar zijn jullie nou zo vreselijk boos om?" "Nou", legt Marco uit, "We kunnen toch bijvoorbeeld ook samen met de blokjes spelen?" (Eerst eeuwen achter-één gezellig met mannen onder elkaar in die kroeg hangen op het moment dat vrouwen roepen 'ja leuk, dat doen wij ook', huilerig beweren dat dat niet eerlijk en gelijkwaardig is) Later, verklaar ik plechtig, later komt er nog wel eens een mooie tijd dat jullie samen met de blokjes spelen. (Wraak nemen is kinderachtig, zo houdt men mij nobel voor. Het helpt de wereld niet vooruit. Maar sinds wanneer is kroeglopen bedoeld om de wereld vooruit te helpen?) Ze knikken aandachtig. "Maar", vraagt Paul mij in alle ernst. "Als die meisjes die blokjes nou eens kapot maken?" (Wat bespreken die vrouwen dan in vredesnaam in zo'n vrouwencafé, vragen zij mij verwonderd) "Houten blokjes kapot maken?", reageer ik stomverbaasd. "Kan dat dan?" Zij blijven het antwoord schuldig. Muren van kleine jongetjes weerstand. Weerstand die maakt dat zij collectief twijfelen aan mijn autoriteit. Ik ben een tegenstander, niet hun alwetende juf. Wat kunnen die knaapjes voor hun vermeend verworven recht op komen. Als die meiden ook maar een begin van de verbeterheid zouden hebben, wat zou er dan weinig aan de hand zijn. Want wat deden zij tijdens deze knokpartij. Niets. Heel stilletjes met de blokjes spelen. Zo nu en dan eens angstvallig in onze richting blikken. Pas als ik vraag wat zij er allemaal van vinden, komt het er-